

**T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BATI DİLLERİ VE EDEBİYATLARI ANA BİLİM DALI
DİLLER VE KÜLTÜRLERARASI
ÇEVİRİBİLİM DOKTORA PROGRAMI
DOKTORA TEZİ**

**1908-1928 YILLARI ARASINDA BATI
DİLLERİNDEN OSMANLI TÜRKÇESİNE
ÇEVİRİLEN ROMANLARDA MUKADDİME
GELENEĞİ**

**ESHABİL BOZKURT
11726202**

**TEZ DANIŞMANI
DOÇ. DR. AYŞE BANU KARADAĞ**

**İSTANBUL
2014**

**T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BATI DİLLERİ VE EDEBİYATLARI ANA BİLİM DALI
DİLLER VE KÜLTÜRLERARASI
ÇEVİRİBİLİM DOKTORA PROGRAMI
DOKTORA TEZİ**

**1908-1928 YILLARI ARASINDA BATI
DİLLERİNDEN OSMANLI TÜRKÇESİNE
ÇEVİRİLEN ROMANLARDA MUKADDİME
GELENEĞİ**

**ESHABİL BOZKURT
11726202**

**TEZ DANIŞMANI
DOÇ. DR. AYŞE BANU KARADAĞ**

**İSTANBUL
2014**

TC
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BATI DİLLERİ VE EDEBİYATLARI ANABİLİM / ANA SANAT DALI
DİLLER VE KÜLTÜRLERARASI ÇEVİRİBİLİM DOKTORA PROGRAMI

DOKTORA TEZİ

1908-1928 Yılları Arasında Batı Dillerinden Osmanlı Türkçesine Çevrilen
Romanlarda Mukaddime Geleneği

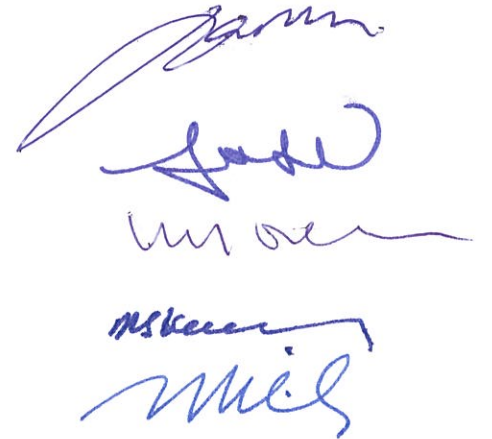
Eshabil BOZKURT
11726202

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih: 03.03.2014
Tezin Savunulduğu Tarih: 21.04.2014

Tez Oy birliği / ~~Oy çokluğu~~ ile başarılı bulunmuştur.

	Unvan Ad Soyad
Tez Danışmanı :	Doç. Dr. Ayşe Banu KARADAĞ
Jüri Üyeleri :	Prof. Dr. Füsun ATASEVEN
	Prof. Dr. Işın BENGİ-ÖNER
	Prof. Dr. Mustafa S. KAÇALIN
	Prof. Dr. Yakup ÇELİK

İmza

İSTANBUL
Nisan 2014

ÖZ

1908-1928 YILLARI ARASINDA BATI DİLLERİNDEN OSMANLI TÜRKÇESİNE ÇEVİRİLEN ROMANLARDA MUKADDİME GELENEĞİ

Hazırlayan: Eshabil Bozkurt

Mart, 2014

Mukaddime geleneğinin¹ çeviribilim bağlamında ele alındığı bu tezde, 1908-1928 yılları arasında Batı dillerinden Osmanlı Türkçesine çevirisi yapılan romanlara yazılan ön söz ve son sözler incelenmiştir. Tezde, çevirmenlerin ve yayıncıların belirli bir dönemdeki çeviri politikalarını çeviri eserlere yazılan ön sözler ve son sözler tanıklığında ortaya koymak amaçlanmıştır. Belirtilen tarihlerdeki çeviri romanları tespit etmek için öncelikle bibliyografik çalışmalar taranmıştır. Başlıca kaynak, Seyfettin Özege tarafından hazırlanmış olan *Eski Harflerle Basılmış Türkçe Eserler Kataloğu* (1971, 1973, 1975, 1977, 1979 - 5 cilt)'dur. Bunun dışında, telif ve çeviri roman listeleri içeren; ancak temel kaynak olarak yine bu kataloğu alan başka bibliyografik çalışmalar da gözden geçirilerek çeviri romanların çevirmen adına göre alfabetik olarak bir listesi hazırlanmıştır. Bu listede yer alan 713 romandan ön söz/son söz'lüleri belirlemek amacıyla başta Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi ve Atatürk Kitaplığı olmak üzere birçok kütüphane kataloğu incelenmiş ve 693 çeviri romana ulaşılmıştır. Bunların 150'sinde sadece ön söz, 20'sinde hem ön söz hem son söz, 24'ünde ise sadece son söz görülmüştür. Çevirmen, yayıncı ya da yazar tarafından yazılan ve esere ilave edilen çeviri metin dışındaki tüm metinler ön söz veya son söz olarak kabul edilmiş ve bunların çeviriyazısı yapılmıştır.

Gideon Toury'nin "süreç öncesi çeviri normları"nın kuramsal çerçeveyi oluşturduğu bu çalışmada ön sözler ve son sözler, ismi belirtilen normlar ışığında incelenmiş; çevirmen ve yayıncıların eser seçimini belirleyen birçok etken tespit edilmiştir. Romanların asıl kaynak dilden mi ara dilden mi çevrildiği, ara dilden çevrilmişse bunun nedenlerinin de ifade edildiği görülmüştür. Yapılan tespitler, çevirisi yapılan romanların rastgele seçilmediğini, çevirmen ve yayıncıların belirli politikalar benimsediklerini ve genelde erek kültürü ön planda tuttuklarını göstermiştir. Bu durum da ön sözler ve son sözlerin hatta kitap kapaklarının, çeviri tarihini aydınlatan ve bir dönemin, bir çevirmenin, bir yayıncının çeviri politikalarını tespit etmeye yarayan önemli birer kaynak olmasının göstergesidir.

Anahtar Kelimeler: Çeviri roman, mukaddime geleneği, süreç öncesi çeviri normları, II. Meşrutiyet.

¹ Tez başlığında "mukaddime" sözcüğü geçmesine rağmen tezin temel inceleme nesnesini ön sözler, son sözler ve bu mahiyette değerlendirilebilecek kitap kapakları oluşturmaktadır.

ABSTRACT

THE PREFACE-EPILOGUE TRADITION IN THE NOVELS TRANSLATED FROM WESTERN LANGUAGES INTO OTTOMAN TURKISH BETWEEN YEARS 1908 AND 1928

Prepared by Eshabil Bozkurt

March, 2014

This dissertation discusses the preface-epilogue tradition² within the context of translation studies and also examines prefaces and epilogues in Ottoman Turkish novels which were translated from Western languages during the period between 1908 and 1928. The main objective of this dissertation is to present the translation politics of the translators and publishers during a specific period, based on the prefaces and epilogues of translated novels. Firstly, bibliographical works have been investigated in order to detect the translated novels within the mentioned period. The primary source is *Eski Harflerle Basılmış Türkçe Eserler Kataloğu* [Catalogue of Turkish Books Printed in Ottoman Turkish Alphabet] (1971, 1973, 1975, 1977, 1979 volume 5), which was compiled by Seyfettin Özege. In addition to this book, lists of copyrighted and translated novels in other bibliographical works, which also take this catalogue as the primary source, have been explored, and the names of the translators have been listed in alphabetical order. A catalogue search has been conducted in a number of libraries, including Ataturk University Library and Ataturk Library, and 713 novels have been accessed. It has been discovered that 693 of these are translated novels with prefaces and epilogues. Besides, while 150 of these novels have only prefaces, 24 of them have only epilogues and 20 of them have the both. All the texts written and added to the novel by a translator, a publisher or an author, except for the translated text, have been treated as prefaces or epilogues and have thus been transcribed.

The theoretical framework of this very study is based on the concept of “preliminary translation norms” by Gideon Toury. The prefaces and epilogues have been analysed in accordance with the mentioned norms, and it has been determined that there are many factors affecting translators’ and publishers’ choice of source text. It is seen that the novels were translated either from a direct source language or an indirect source language. Moreover, these prefaces and epilogues also provide justifications and explanations for why some of the novels had been preferred to be translated from an indirect source language. This case proves that prefaces, epilogues and even book covers are important sources for shedding light on translation history, in addition to revealing the translation policies of a translator, a publisher, or a specific period of time.

Keywords: Translated novels, preface tradition, preliminary norms, the Second Constitutional Period.

² The term “preface” is used in the dissertation title; however, the main objects of analysis also include book covers, since they can also be considered either as prefaces or epilogues.

ÖN SÖZ

Bu tezin düşünce aşamasından savunma aşamasına kadar her saat, her dakika ve her saniye yanımda olan, beni bir an olsun yalnız bırakmayan, görüş ve önerileriyle sürekli yönlendiren ve bana çalışma aşkını aşılayan, öğrencisi olmaktan gurur duyduğum değerli danışmanım Doç. Dr. Ayşe Banu Karadağ'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Kendisinden ders alamama bahtsızlığını yaşasam da (çeviri)bilim dünyasına armağan ettiği sayısız çalışmalarını okuyarak manevi öğrencisi olduğum; bilime, hayata, doğaya ve canlıya daha farklı bir gözle bakmamı sağlayan; çalışmanın ilk anından son anına kadar yol gösteren ve aynı zamanda da tez izleme komitemde bulunan değerli hocam Prof. Dr. Işın Bengi-Öner'e teşekkürlerimi sunarım.

Değerli vaktini ayırarak tez izleme komitemde bulunan, hem ders döneminde hem de tezin hazırlanma aşamasında kendisinden çok şeyler öğrendiğim kıymetli hocam Prof. Dr. Füsün Ataseven'e teşekkür ederim.

Yıldız Teknik Üniversitesi Diller ve Kültürlerarası Çeviribilim Doktora Programı'nda ders aldığım kıymetli hocalarım Prof. Dr. Emine Bogenç Demirel ve Prof. Dr. Sündüz Öztürk Kasar'a teşekkür ederim.

Beni bu alanda çalışmaya yönlendiren ve doktora öğrenimim boyunca bilgilerinden ve tecrübelerinden istifade ettiğim muhterem hocam Prof. Dr. Mustafa S. Kaçalin'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Değerli vaktini ayırarak tez savunmamda bulunmayı kabul eden ve tezimi okuyarak görüş ve önerileriyle beni yönlendiren kıymetli hocam Prof. Dr. Yakup Çelik'e müteşekkirim.

Doktora süresince maddi manevi desteklerini esirgemeyen ve sıcak bir aile ortamı oluşturan Diller ve Kültürlerarası Çeviribilim Doktora ailesindeki tüm arkadaşlarıma ve öğrencilere güler yüzlü hizmet sunan Sosyal Bilimler Enstitüsü çalışanlarına teşekkürü bir borç bilirim.

Çalışmanın kütüphane taraması aşamasında vermiş oldukları güler yüzlü hizmetten ve yardımlarından dolayı başta Nail Bayraktar olmak üzere Atatürk Kitaplığı Nadir Eserler Bölümü sorumluları İrfan Dağdelen, Hüseyin Türkmen ve tüm kütüphane çalışanlarına, Atatürk Kütüphanesi Seyfettin Özege Nadir Eserler Bölümü çalışanlarına teşekkürlerimi sunarım.

Tezin Sosyal Bilimler Enstitüsü formatına göre hazırlanmasında teknik destek veren Nöber Özyürekoğlu ve Akif Şengül'e çok teşekkür ederim.

Lisansüstü eğitimim boyunca beni hep destekleyen sevgili eşim Cennet Bozkurt ve biricik kardeşim Elife Bozkurt'a sonsuz şükranlarımı sunarım.

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI

ÖZ iii

ABSTRACT iv

ÖN SÖZ v

İÇİNDEKİLER vi

KISALTMALAR xi

1. GİRİŞ 1

1. 1. TEZİN KONUSU 1

1. 2. AMAÇLAR VE ARAŞTIRMA SORULARI 3

2. KURAMSAL ÇERÇEVE 12

3. TÜRK EDEBİYAT DİZGESİNDE 1908-1928 YILLARI ARASINDA BATI DİLLERİNDEN ÇEVİRİLEN ROMANLAR HAKKINDA GENEL BİLGİ 16

3. 1. ÇEVİRMENLERİN VE YAYINCILARIN ROMAN ALGISI 16

3. 2. ÇEVİRİ ROMANLAR VE GENEL ÖZELLİKLERİ 19

3. 2. 1. Çeviri Romanlarda Yenileşme İzleri 20

3. 2. 1. 1. Dilde Yenilik 21

3. 2. 1. 2. Tarihlerde Yenilik 23

3. 2. 2. En Çok Çeviri Roman Yayımlayan Yayınevleri ve Matbaalar 23

3. 2. 3. En Çok Roman Çevirisi Yapan Çevirmenler 26

3. 2. 4. Heyet Çevirileri 28

3. 2. 5. Kadın Çevirmenler 29

3. 2. 6. Müşterek Çeviriler 31

3. 2. 7. Ön Söz/Son Sözlü Eserler 33

3. 2. 8. Romanları En Çok Çevrilen Yazarlar 33

3. 2. 9. Yeniden Çeviriler 34

4. TÜRK EDEBİYAT DİZGESİNDE ÖN SÖZ/SON SÖZ GELENEĞİ VE 1908-1928 ARASI ÇEVİRİ ROMAN ÖN SÖZ/SON SÖZLERİ 37

4. 1. 1908-1928 ARASI ÇEVİRİ ROMANLARDA ÖN SÖZ VE/VEYA SON SÖZLERİN İŞLEVLERİ AÇISINDAN İRDELENMESİ 41

4. 1. 1. Çeviri ve Telif Üzerine Görüş Bildirmek 41

4. 1. 2. İletişim Aracı Olarak Kullanılmak 45

4. 1. 3. Savaşların Türk Çeviri Tarihine Etkisine Dair Bilgi Vermek 46

4. 1. 4. Milletlere Dair Bilgi Vermek 49

4. 1. 5. Tanıtım Yapmak 52

4. 1. 6. Tarihî Olaylar Hakkında Bilgi Vermek 53

4. 1. 7. Yayımlanmış/Yayımlanacak Olan Eserlerin/Serilerin Listesini Vermek 55

4. 1. 8. Yayınevlerinin Satış Stratejilerine Dair Bilgi Vermek	57
4. 1. 9. Yazar ve Eser Hakkında Bilgi Vermek.....	60
5. “SÜREÇ ÖNCESİ ÇEVİRİ NORMLARI” BAĞLAMINDA 1908-1928 ARASI ÇEVİRİ ROMAN ÖN SÖZ/SON SÖZLERİ	63
5. 1. ÇEVİRİ POLİTİKASI BAĞLAMINDA ESER SEÇİMİNİ BELİRLEYEN ETKENLER....	63
5. 1. 1. Dost Tavsiyesi.....	65
5. 1. 2. Eğlendiricilik.....	69
5. 1. 3. Faydacılık.....	71
5.1.3.1. Ahlak Yönünden Fayda.....	72
5.1.3.2. Eğiticilik-Öğreticilik Yönünden Fayda.....	75
5. 1. 4. Hedef Kitle	80
5. 1. 5. Kişisel Beğeni	86
5. 1. 6. Kaynak Metin ve Yazarının Tanınırlığı	87
5. 1. 6. 1. Kaynak Kültür ve Dil Dizgesinde Tanınırlık	87
5. 1. 6. 2. Erek Kültür ve Dil Dizgesinde Tanınırlık.....	99
5. 1. 7. Tema Vurgusu.....	100
5. 1. 7. 1. Fen Teması	101
5. 1. 7. 2. Gerçeklik Teması	102
5. 1. 7. 3. Polisiye Tema.....	103
5. 1. 7. 4. Türklük Teması	106
5. 1. 8. Yarım Kalan Eserleri Tamamlama Amacı.....	109
5. 1. 9. Zamansallık Vurgusu	111
5. 1. 9. 1. Kış Ayları	111
5. 1. 9. 2. Ramazan Ayları.....	113
5. 2. ÇEVİRİNİN DOĞRUDANLIĞI.....	114
5. 2. 1. Ara Dilden Yapılan Çeviriler	114
5. 2. 2. Kaynak Dilden Yapılan Çeviriler	116
6. SONUÇ.....	119
KAYNAKÇA	124
EKLER.....	141
Ek 1. 1908-1928 Yılları Arasında Batı Dillerinden Osmanlı Türkçesine Çevrilen Roman Listesi Tablosu	141
Ek 2. <i>13 Numaralı Araba</i> (Halil Edib-Ali Rıza).....	242
Ek 3. <i>Esrâr-ı Sarây-ı Krali</i> (Subhi)	242
Ek 4. <i>Paris Batak-hâneleri</i> (Mehmed Hilmi)	242
Ek 5. <i>Şikemperverî/Oburluk</i> (Mihalaki)	243
Ek 6. <i>Nedâmet mi? Heyhât!</i> (Ahmed Midhat).....	244
Ek 7. <i>Beyaz Zambaklar Memleketinde</i> (Ali Haydar [Taner]).....	244
Ek 8. <i>Mefkûreci Muallim</i> (Ali Haydar [Taner]).....	246
Ek 9. <i>Dünyanın Sonu</i> (Ali Muzaffer).....	247
Ek 10. <i>Keçi Çobanı</i> (Sabiha Zekeriya [Sertel])	248
Ek 11. <i>Peri Masalları</i> (Sabiha Zekeriya [Sertel]).....	248
Ek 12. <i>Harabeler yahud Tedmür Harabeleri</i> (M. Seyfi Raşid).....	250
Ek 13. <i>Murabahacının Kızı</i> (S. Faiz).....	250
Ek 14. <i>Sevgili Düşman</i> (Celaleddin Ekrem)	251
Ek 15. <i>Kazanova'nın Sergüzeştleri</i> (Hasan Bedreddin)	251
Ek 16. <i>Sergüzeşt-i Adelin</i> (Keçeci-zâde Abdullah Macid)	251

Ek 17. <i>Bir Fakir Delikanlının Hikâyesi</i> (Ahmed Midhat)	252
Ek 18. <i>Kovadis - Nereye Gidiyorsun?</i> (Nüzhet Sâbit)	252
Ek 19. <i>Bir Hikâye-i İzdivâc</i> (Sâmi-zâde Süreyya)	253
Ek 20. <i>Yeni Kadın Mektupları</i> (Ali Kemal)	253
Ek 21. <i>Ateşler İçinde</i> (Hasan Bedreddin)	255
Ek 22. <i>Şoför Jimi</i> (A. S.)	255
Ek 23. <i>Aşk Entrikaları</i> (R. Adil)	255
Ek 24. <i>Kırmızı Örümcek</i> (Ragıp Rıfki [Özgürel])	256
Ek 25. <i>Sevgili Arkadaşım</i> (Esmâ Zafir)	257
Ek 26. <i>Muzaffer Aşk Nağmesi</i> (Mişel Mihailof - Yahya Ferid)	257
Ek 27. <i>Daima Hilekâr</i> (Ali Reşad)	259
Ek 28. <i>Fantoma</i> (Ragıp Rıfki [Özgürel])	259
Ek 29. <i>Sefil Çocuklar (...)</i>	260
Ek 30. <i>Don Juan</i> (Arif Cemil)	261
Ek 31. <i>Güzel Rita</i> (Bedia Servet - Hasan Bedreddin)	261
Ek 32. <i>Selahaddîn-i Eyyûbî ve Arslan Yürekli Rışar</i> (Mehmed Halid)	262
Ek 33. <i>Musavver Engizisyon Mezâlimi</i> (Vaiz-zâde M. Ali)	262
Ek 34. <i>Kadınlar Muharebesi</i> (Ahmed Adil)	262
Ek 35. <i>Mâcerâ-yı Aşk</i> (Ragıp Rıfki [Özgürel])	263
Ek 36. <i>Reyhat Cinayeti (...)</i>	263
Ek 37. <i>Fas'daki Vazife</i> (Bedia Servet)	263
Ek 38. <i>Ateşde Yananlar</i> (Süleyman Tevfik)	264
Ek 39. <i>Cüceler Memleketinde (...)</i>	264
Ek 40. <i>Bin Bir Gece - Şehrazad'ın Gecesi (...)</i>	264
Ek 41. <i>Arsen Lüpen'in Sergüzeştləri</i> (Hasan Bedreddin)	265
Ek 42. <i>Markiz dö Pompadur</i> (Karagöz Heyet-i Tahrîriyesi)	265
Ek 43. <i>Azgın Düşman</i> (E. Ali)	266
Ek 44. <i>Arsen Lüpen Kumar Masasında</i> (Mustafa Remzi)	266
Ek 45. <i>Sen Pol Sarayı</i> (Fuad Talat)	267
Ek 46. <i>Haydudlar Kralı</i> (Ragıp Rıfki [Özgürel])	267
Ek 47. <i>Mercan Adası</i> (Belkıs Sâmi)	268
Ek 48. <i>Verter</i> (Kemâleddin - Vedat Örfi [Bengü])	268
Ek 49. <i>Oskar Vayld'ın Masalları</i> (Şaziye Berrin [Kurt])	268
Ek 50. <i>Zevcenî Gözet</i> (Süleyman Tevfik)	269
Ek 51. <i>Zalim Hükümdarlardan Çar İvan Vasiliç</i> (Mehmed Sedad)	269
Ek 52. <i>Tenebra</i> (Mehmed Sedad)	270
Ek 53. <i>Sevda Dolabı</i> (Mehmed Sedad)	270
Ek 54. <i>Altın Gölü</i> (Avan-zâde Mehmed Süleyman - Sisak Ferid)	271
Ek 55. <i>Gizli Ada</i> (Ahmed İhsan [Tokgöz])	271
Ek 56. <i>Dans Defteri</i> (Leskovikli Ali Remzi)	271
Ek 57. <i>Lübnan Kasrının Sahibesi</i> (Süleyman Nazif)	271
Ek 58. <i>Bir Seyahat Jurnalı</i> (Mustafa Kemâl)	272
Ek 59. <i>Rokanbol</i> (Avan-zâde Mehmed Süleyman)	272
Ek 60. <i>Bir Eşeğin Hatıratı</i> (Midhat Sadullah [Sander])	272
Ek 61. <i>Güzel Prenses - Saray Entrikaları</i> (Avan-zâde Mehmed Süleyman - Sisak Ferid)	273
Ek 62. <i>Cihan Hatun Fergana Güzeli</i> (Zeki Megamiz)	273
Ek 63. <i>Polianna</i> (Vedide Baha [Pars])	274
Ek 64. <i>Pardayyanlar</i> (Ragıp Rıfki [Özgürel])	274
Ek 65. <i>Savuvahı Andre</i> (Cevad Sâmi)	274

Ek 66. Robenson (Şükrü Kaya).....	275
Ek 67. Nik Karter (Süleyman Tevfik).....	276
Ek 68. <i>Güzel Hemşire yahud Bir Mahkûmun Kızları</i> (Avan-zâde Mehmed Süleyman)	276
Ek 69. <i>Paris Rezaletleri - Cellad Kadın</i> (Ragıp Rıfkı [Özgürel])	276
Ek 70. <i>Gümüş Kutu Hikâyeleri - Sezarın yahud İspiritizme ile Âtisi</i> <i>Keşfedilen Bir Kadının Sergüzeşti</i> (Âdil Nami).....	276
Ek 71. <i>Hollandalı İkizler</i> (M. Zekeriya [Sertel])	277
Ek 72. <i>Fausta</i> (A. Zeki)	277
Ek 73. <i>Rus Ateşi</i> (Ahmed İhsan [Tokgöz])	277
Ek 74. <i>Altın mı Kadın mı?</i> (A. Naci)	278
Ek 75. <i>Kamerde İlk İnsanlar</i> (Aziz Hüdayi).....	278
Ek 76. <i>Deniz Perisinin İnekleri - İnsanın Hilesi</i> (Süleyman Tevfik)	279
Ek 77. <i>Alman Don Kişot'u - Bir Baronun Seyahati</i> (Süleyman Tevfik) ...	279
Ek 78. <i>Altın Hayat</i> (Nilüfer Baha)	280
Ek 79. <i>Japon Çocukları</i> (Fatma Ünsiye)	281
Ek 80. <i>Cesur Kaptanlar</i> (Kâmuran Şerif [Saru]).....	281
Ek 81. <i>Küçük Kadınlar</i> (Belkıs Sâmi)	281
Ek 82. <i>Garb Masalları</i> (Nazım).....	282
Ek 83. <i>Canı</i> (Hakkı Şemseddin)	282
Ek 84. <i>Hanımeli</i> (Mehmed Recai)	283
Ek 85. <i>Tuğyan</i> (Sadri)	283
Ek 86. <i>Gök Sancak</i> (Necib Asım [Yazıksız])	284
Ek 87. <i>Siyah Elbiseli Kadın yahud Kibar Âlemindeki Fecâ ve Entrikalar</i> (Tosun Paşa-zâde Mehmed Sedat).....	284
Ek 88. <i>Sefiller</i> (Ş. Sâmi - Hasan Bedreddin)	284
Ek 89. <i>Sefiller</i> (Avan-zâde Mehmed Süleyman)	284
Ek 90. <i>Beşeriyet Düşmanlarından Han Disland</i> (M. Asaf Esad).....	285
Ek 91. <i>Tribule</i> (Ragıp Rıfkı [Özgürel])	285
Ek 92. <i>Venedik Âşıkları</i> (Kemâleddin Şükrü).....	285
Ek 93. <i>Verter</i> (Ali Kâmi [Akyüz]).....	285
Ek 94. <i>Mister Pikvik'in Maceraları</i> (Kâmuran Şerif [Saru]).....	286
Ek 95. <i>Hayat Olduğu Gibi</i> (Diran Kelekyan)	286
Ek 96. <i>Kovadis - Nereye Gidiyorsun?</i> (Ragıp Rıfkı [Özgürel])	287
Ek 97. <i>Kahraman Kız</i> (M. F.)	287
Ek 98. <i>İstanbul Esrarı</i> (İsmail Halid)	287
Ek 99. <i>Bir Oda Hizmetçisinin Rûz-nâmesi</i> (Enis Avni [Akagündüz]).....	288
Ek 100. <i>Jülya'nın İntikamı</i> (Hüsnü Paşa-zâde İsmail Hakkı).....	288
Ek 101. <i>Numarasız Hânenin Cinayeti</i> (A. Naci)	288
Ek 102. <i>Ölümün Zaferi</i> (Ali Muzaffer).....	288
Ek 103. <i>Şarlok Holmes Sergüzeştleri - Benekli Sargı Vakası</i> (....)	289
Ek 104. <i>Kraliçenin Gerdanlığı</i> (Süleyman Tevfik el-Hüseynî).....	290
Ek 105. <i>Borjiya</i> (Mehmed Halid)	290
Ek 106. <i>Venedik Âşıkları</i> (Zeki).....	291
Ek 107. <i>Canilerin Desisesi</i> (Emir-zâde Hulki)	291
Ek 108. <i>Kesik Baş</i> (Sabah Gazetesi Tahrir Heyeti)	291
Ek 109. <i>Esrâr-engîz Hasta</i> (E. Ali)	292
Ek 110. <i>Ormanda Bir Kadın Cesedi</i> (Avan-zâde Mehmed Süleyman).....	292
Ek 111. <i>Kanlı Mezarıcı</i> (Ragıp Rıfkı [Özgürel])	292
Ek 112. <i>Meyûseler</i> (Hüseyn Naci).....	293

Ek 113. <i>Abbâse</i> (Hasan Bedreddin)	293
Ek 114. <i>Fâcia-i Aşk ve İzdivâc</i> (İsmail Münir).....	293
Ek 115. <i>Monte Kristo'nun Oğlu</i> (Ragıp Rıfkı [Özgürel]).....	294
Ek 116. <i>İspati Yedilisi</i> (Ş. E.).....	294
Ek 117. <i>Bir Defa Sonbaharda, Kadın ve Ana, Asur Kralı Essarahdon</i> (Resul-zâde Mehmed Emin)	294
Ek 118. <i>Serj Baba</i> (Orhan Nüzhet)	295
Ek 119. <i>Bin Bir Gece</i> (Ziver).....	295
Ek 120. <i>Şişko</i> (Şükrü Kaya)	296
Ek 121. <i>Şeytanın Oğlu</i> (Hasan Bedreddin)	296

KISALTMALAR

A. K.	Atatürk Kitaplığı
A. Ü.	Atatürk Üniversitesi
Age	Adı geçen eser
B. D. K.	Beyazıt Devlet Kütüphanesi
Bkz.	Bakınız
Bs.	Baskı
Çev.	Çeviren
Ed.	Editör
Haz.	Hazırlayan
İSAM	İslam Araştırmaları Merkezi
Krş.	Karşılaştırınız
Müt.	Mütercim
Ö	Ön söz
Ö-S	Ön söz - Son söz
S	Son söz
SÖ	Seyfettin Özege (Katalogu)

1. GİRİŞ

Tezin bu bölümünde tez konusu, konunun sınırları ve tezin amacına değinilerek araştırma soruları sorulacak ve tezin bölümleri ile ilgili bilgi verilecektir.

1. 1. Tezin Konusu

Tezin konusu, çeviri romanlara çevirmenler ve yayıncılar tarafından yazılan ön sözler ve son sözler ile oluşturulan “mukaddime (ve hâtime) geleneği”dir. Bu geleneği incelemek üzere II. Meşrutiyet’ten Harf Devrimi’ne kadar Batı dillerinden Osmanlı Türkçesine çevirisi yapılan romanlara yazılan ön söz ve son sözler, tezin temel inceleme nesnesi olarak alınacaktır. İnceleme sırasında “eser/yazar/dil seçimini belirleyen etkenler”, oluşturulmak istenen “kültür repertuarı” (Even-Zohar, 2002), kültür repertuarını oluşturmaya yönelik benimsenen çeviri stratejileri ve oluşturulan repertuarda çevirmenlerin ve yayıncıların rolü vb. konular üzerinde durulacaktır.

Tezin temel inceleme nesnesi olarak çeviri romanlarda görülen ön sözlerin dışında son sözler, çevirmen ve yayıncıların birbirlerine yazdığı mektuplar/notlar, yayınevlerine ait çeviri ve telif eserlerin listeleri ile yayınevlerinin yayımlamış olduğu ve yayımlayacağı eserlerin reklamını yapan kısa tanıtım yazıları da dönemin, yayınevinin ve çevirmenin politikasına ve çeviriye ilişkin bilgiler ihtiva ettiği için “mukaddime geleneği” içerisinde değerlendirilecektir.

Türk edebiyat tarihine bakıldığında belirli dönüm noktaları olduğu görülür. Son asırlardaki bu dönüm noktalarından bazıları Tanzimat’ın ilanı, II. Meşrutiyet’in ilanı ve Harf Devrimi’dir. Roman türü ilk kez bu dönemde görülmüştür. Türk edebiyatındaki ilk roman çevirisi olan *Telemak*³ (1279 [1862])’tan Latin harflerinin kabulüne kadar yüzlerce roman çevrilmiştir. 1862-1928 yılları arasında yapılan roman çevirilerini iki dönemde incelemek mümkündür. Birinci dönem Tanzimat’tan II. Meşrutiyet’e kadar olan dönem; ikinci dönem ise II. Meşrutiyet’ten Latin

³*Telemak* üzerine çeviribilim bağlamında, Ersel Topraktepe tarafından Doç. Dr. Sündüz Kasar danışmanlığında yapılan yüksek lisans tezi için Bkz. Topraktepe, 2005.

harflerinin kabul edildiği tarih olan 1928'e kadar olan dönemdir. Bu tezin konusu, 1908-1928 yılları ile sınırlandırılmıştır. Başlangıç tarihi olarak 1908 yani II. Meşrutiyet'in ilan tarihi seçilmiştir. Osmanlı matbuat dünyası için basın özgürlüğünün ilanı anlamına gelen II. Meşrutiyet'in ilanına kadar Batı dillerinden Osmanlı Türkçesine yapılan roman çevirileri, “mukaddime geleneği” tanıklığında ve çeviribilim bağlamında *Çevirmenin Tanıklığında Tanzimat'tan II. Meşrutiyet'e Çeviri Tarihini Yeniden Okumak* (2014) ismiyle Doç. Dr. Ayşe Banu Karadağ tarafından iki cilt olarak yayına hazırlanmıştır. Adı geçen çalışmanın devamı niteliğindeki bu tezde 1908 yılı, çalışma konusunun başlangıç tarihini oluşturmaktadır. 1928 yılı ile sınırlandırılmasının sebebi ise bu tarihin Türk toplumunun ve Türk kültürünün çok büyük bir yeniliğe adım atarak yüzlerce yıldır kullandığı Arap harflerini bırakıp Latin harflerini kabul ettiği tarih olmasıdır.

1908-1928 yılları arasında yapılan roman çevirilerinin ön söz/son sözler ışığında incelenerek dönemin çeviri politikalarının ve genel çeviri özelliklerinin incelenmeye çalışılacağı bu tezde bahsi geçen dönem ile Tanzimat'tan II. Meşrutiyet'e kadar olan dönemin çeviri anlayışı da kısa bir karşılaştırmaya tabi tutulacaktır. Her karşılaştırmada “Tanzimat'tan II. Meşrutiyet'e kadar olan dönem” ve “II. Meşrutiyet'ten Harf Devrimi'ne kadar olan dönem” diye bu dönemleri defalarca tekrarlamak yerine kronolojik olarak sırasıyla “birinci dönem” ve “ikinci dönem” ifadeleri kullanılacaktır.

Bir dönemin çeviri özelliklerine ve politikalarına ışık tutan ve çevirinin bir parçası olan ön söz ve son sözlerin önemi göz ardı edilemez. Çeviri süreci öncesine ve çeviri sürecine ışık tutan bir araç olarak görülen çevirmen ve yayıncı ön sözleri için “çeviri süreci öncesinin ve çeviri sürecinin kara kutusu” demek yerinde olur. Çeviri süreci öncesi ve çeviri süreci için bu denli önemli olduğu bilinen ve dile getirilen “mukaddime geleneği” ile ilgili yapılacak çalışmaların, özellikle de Osmanlı Türkçesine çevrilen eserler üzerine yapılacak çalışmaların, hem çeviribilim araştırmalarına hem de Türk çeviri tarihini aydınlatmaya katkıda bulunacağı düşünülmektedir. Bu bağlamda amaçlar ve araştırma soruları aşağıda sunulmuştur.

1. 2. Amaçlar ve Araştırma Soruları

Tezin amacı; çevirinin bir parçası olarak görülmesi gerektiğine inanılan, çeviri süreci öncesine ve çeviri sürecine ışık tutarak bir dönemin çeviri politikasına ve çeviri özelliklerine dair bilgiler veren ön söz ve son sözlerin çeviri(bilim) açısından önemini belirtmek ve 1908-1928 yılları arasında Batı dillerinden Osmanlı Türkçesine çevirisi yapılan romanların ön söz ve son sözlerinden hareketle yayıncıların/çevirmenlerin eser seçimini belirleyen etkenleri ve çeviri yaptıkları dilleri tespit etmeye çalışarak o dönemin çeviri politikasını ortaya koymaktır⁴.

Tez konusunun tarih olarak sınırları olan 1908-1928 yıllarına ve tür olarak sınırı olan “roman” türündeki çevirilere geçmeden önce yoğun bir çeviri hareketinin yaşandığı XIX. yüzyılda Batı ile ilişkilerden ve çeviri anlayışından kısaca bahsetmek gerekir. Ahmet Hamdi Tanpınar, *19’uncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi* (1997) isimli eserinde Türklerin Avrupa ile XVIII. yüzyıla kadar olan ilişkisinin iktisadi alanla sınırlı olduğunu söyler. Tanpınar (1997, 52)’a göre Türklerin Batı’ya açılışının ikinci devresi, 1789-1807 arasındır ve Tanpınar, yenileşme ve kurumları Avrupalılaştırma fikrinin asıl kökleşme zamanı olarak da bu on sekiz yılı gösterir. Batılılaşma⁵ hareketinin en yoğun olduğu zaman olarak XIX. yüzyılı gösteren Tanpınar, siyasi ve iktisadi bunalımların yaşandığı bir dönem olan bu yenileşme ve Batılılaşma hareketini bir medeniyetten ötekine geçiş olarak gösterir ve bu konuda şöyle der: “Çok vahim siyasi hadiselerin ve iktisadi şartların beraberinde yürüyen bu yenilikler hakikatte, bir medeniyet dairesinden öbürüne geçmek, asırlardan beri inanılmış ve uğrunda mücadele edilmiş değerler dünyasından ayrılmak demektir” (Tanpınar, 1997, 64). Tanpınar’ın burada “bir medeniyet dairesinden öbürüne geçmek” şeklinde dile getirdiği durum, Karadağ (2008a, 80)’da “medeniyetin dönüşümü” olarak ifade edilmiştir. “Medeniyet” kavramı etrafında şekillendirdiği ve temel amacının çevirinin tanıklığında medeniyetin değişim ve dönüşüm sürecine ışık tutmak olduğunu söylediği *Çevirinin Tanıklığında ‘Medeniyet’in Dönüşümü* isimli eserinde Karadağ, bu kavramı şöyle açıklar:

⁴ Türkiye’de 1923-1960 yılları arasındaki çeviri politikası ve poetikası hakkındaki kapsamlı çalışma için Bkz. Tahir-Gürçağlar, 2008a.

⁵Batılılaşma ve çeviri ile ilgili çeviribilim bağlamında yapılan çalışma için Bkz. Berk, 2004 ve 2006; Türk edebiyatı bağlamında yapılan çalışma için Bkz. Budak, 2008.

“Her kavram gibi “medeniyet” kavramı da tarihsel bir değişim süreci yaşımıştır. Yapılan incelemenin sonucunda, kavramın dilimizde ilk ortaya çıkışından günümüze kadar yaşadığı anlam yükü farklılıklarının, “Batılılaşma” olgusuyla şekillendiğı gözlemlenir. “Batılılaşma” önceleri, yaşanan sorunlara çözüm üretmek üzere Batı’yı örnek almak şeklinde yorumlanırken; daha sonraları, Batı yaşayış ve düşünme tarzını benimsemeye dönüşmüştür. Bu dönüşümle birlikte, “medeniyet” ve “kültür” kavramları arasındaki farklar yok sayılmıştır. Hatta bu yok sayış tek bir “medeniyet” anlayışına kadar gitmiştir. “Medeniyet” kavramındaki içkin “üstünlük” vurgusu dilimizde Batı’nın üstünlüğünü ifade eder hale gelmiştir” (Karadağ, 2008a, 80).

Tanzimat’ın ilanı ile Karadağ (2008a, 80)’ın da sözünü ettiğı Batı’nın üstünlüğünün kabul edilmesi resmen belgelenmiştir. Tanpınar (1997, 64)’da “bir medeniyet dairesinden öbürüne geçmek” ve Karadağ (2008a, 80)’da “medeniyetin dönüşümü” olarak gösterilen durum, Hilmi Ziya Ülken (2011, 4)’de ise “medeni açılış” olarak geçmektedir. Ülken (2011, 4)’e göre bu medeni açılışta birer dönüm noktası teşkil eden uyanış devirlerinde birtakım “tesirler” vardır ve bunların da başında “çeviri” gelir. Ülken, çevirinin önemini şöyle ifade eder: “Medeniyetin sürekli açılış yolu üzerindeki bütün esaslı uyanış hareketleri bu suretle, her şeyden önce, birer büyük tercüme devri ile başlamışlardır” (age, 5). Batı’ya mahsus edebî türlerin Tanzimat Dönemi ile birlikte çeviri yoluyla Türk edebiyatında da görülmeye başlanması, Ülken’in sözünü ettiğı bu “tesir”in “esaslı uyanış hareketi”nin Türk edebiyatına bir yansıması olarak değerlendirilebilir⁶.

Tanzimat Dönemi’nde, Türk edebiyatında daha önce hiçbir örneğine rastlanmayan türler görülmeye başlanmıştır. Roman da bu türlerden biridir. Bu tezin temel inceleme nesnesini ön söz ve son sözlerin oluşturacağı yukarıda ifade edilmişti. Ön söz ve son sözleri incelenecek olan tür ise “roman” olduğı için çeviri romanın Türk edebiyatına giriş şekline ve sonraki aşamada da gelişimine kısaca bakmak faydalı olacaktır. Batı’ya mahsus bir tür olan roman, Batı’nın üstün olduğı noktalardan biridir. Bu tür, Türk edebiyatına çeviri yoluyla kazandırılmıştır.

Batı dillerinden Osmanlı Türkçesine çevirisi yapılan ilk roman, Fénelon’un *Telemak* isimli eseridir. Tanpınar, daha sonra bu çeviriyi *Ceride-i Havadis*’te yayımlanan *Sefiller*’in hülasasının, vakanüvis Ahmed Lütfi Efendi’nin Arapça çevirisinden naklettiğı *Robenson Kruzoe*’nin, Teodor Kasab’ın *Monte Kristo* çevirisinin, Recai-zâde’nin *Atala* çevirisinin, Ahmed Vefik Paşa’nın *Hikâye-i Feylosofiye-i Mikromega*’sının takip ettiğini söyler (Tanpınar, 1997, 285). Bu

⁶ Türk çeviri tarihi üzerine çeviribilim bağlamında yapılan araştırmalar için Bkz. Bengi-Öner, 1990, 2006; Demez, 2007; Eruz, 2010; Parker, 1991, 2002, 2004, 2006, 2008, 2011; Tahir-Gürçağlar, 2005, 2008b.

kazançların tesadüfi olduğunu söyleyen Tanpınar, bu duruma neden olarak “Galatasaray’ın açılışına kadar ecnebi dil ve edebiyatlarına karşı büyük alakaya resmî öğretim müesseselerinin hiçbir ciddi yardımı dokunmaması”nı (age, 286) gösterir ve şöyle devam eder:

“Bu ilk tercümelemler arasında roman nev’inin bugün hakikaten büyük tanıdığımız nümunelerinin pek az bulunması da yukarıda bahsettiğimiz tesadüflüğün en iyi delilidir. Filhakika ne Cervantes, ne Balzac, ne Stendhal, ne Dickens bu devirde Türkçeye nakledilmemiştir. Yalnız Hugo’nun roman nev’inin dönüş noktalarından biri olan “*Sefiller*”i hülâsa suretiyle verilir. Voltaire’den “*Mikromegas*”nın tercümesine mukabil, *Candide* ihmal edilir. Bu keyfiyet yukarıda bahsettiğimiz, Garpla fikir ve edebiyat münasebetlerimizi tanzim edecek öğretim ve kültür kurullarının yokluğunun tabii neticesidir” (age, 287).

Tanpınar’ın ifadelerinden de anlaşıldığı üzere bir serbestlik ve keyfiyet hâkimdir. Bu ilk dönem çevirilerinde görülen önemli bir özellik de romanların, dil öğrenmeye başlayan gençler tarafından çevrilmesidir. Tanpınar (1997, 287)’a göre bunun nedeni, bu gençlerin çoğunun çeviri yoluyla dil öğrenmesidir. Bu isimler zamanla bir roman okur kitlesi oluşturmuştur.

İlk dönem çevirilerinde görülen bu serbestlik ve plansızlık zamanla bir değişim göstermiştir. Karadağ’ın 26 Nisan 2013 tarihinde Gaziantep Üniversitesinde düzenlenen “Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları IX - Metnin Hâlleri: Osmanlıda Telif, Tercüme ve Şerh” sempozyumunda sunduğu “Tanzimat’tan II. Meşrutiyet’e Çeviri Roman Hâllerine Ön Söz/Son Söz Tanıklıkları” başlıklı bildirisi, bu değişime örnek verilebilir. Karadağ bu bildirisinde, Tanzimat Dönemi roman çevirilerinde, eser seçimini belirleyen en önemli etkenlerin başında “ahlak” ve “fen” vurgusunu göstererek bir politika oluşturulduğundan bahseder (Krş. Karadağ, 2013c). Meşrutiyet sonrası çevirilerde ise roman konularındaki vurgunun ve eser seçimini belirleyen etkenlerin tamamen değişip yeni mecralara yelken açıldığı görülecektir.

Tanzimat Dönemi yeniliklerinden olan roman türünün ve çeviri romanın Türk edebiyatına girişine kısaca değinildikten sonra tezin cevap arayacağı soru grupları belirtilecektir. Birinci soru grubu şu sorulardan oluşmaktadır: Çevirmenlerin ve yayıncıların romana bakışı nedir? Çevirmenler ve yayıncılar, romanı nasıl algılamış ve bu türe nasıl bir görev yüklemişlerdir? Bu dönem çevirilerinde ne gibi özellikler görülmektedir? Öncü çevirmenler kimlerdir ve en çok hangi yazarların eserlerini çevirmişlerdir? Çevirmenler içerisinde kadın çevirmen var mı, varsa erkek çevirmenlere göre oranı nedir ve bu kadın çevirmenlerin yeni Türk kültür ve edebiyat dizgesindeki rolü ne olmuştur?

İkinci soru grubu şu sorulardan oluşmaktadır: Çevirmenlerin ve yayıncıların ön söz ve son söz algısı nasıldır? Bu ön söz ve son sözlerin işlevleri ve tanıklıkları nelerdir?

Üçüncü soru grubu şu sorulardan oluşmaktadır: Çevirmen ve yayıncılar çevirisi yapılacak eser seçiminde nelere dikkat etmiş ve neleri göz önünde bulundurmuşlardır? Eser seçiminde bir keyfilik var mıdır, yoksa belirli politikalar mı takip edilmiştir? Hangi roman türü daha çok tercih edilmiştir? En çok hangi dilden çeviri yapılmıştır? Bu diller, asıl kaynak dil mi yoksa ara dil midir? Çevirmen ve yayıncıların çeviri ve ara dil çevirisine yaklaşımları nasıldır?

Dördüncü soru grubu ise şöyledir: Birinci dönem ile ikinci dönemde çeviriye yüklenen görevler nelerdir? Çevirmenlerin ve yayıncıların politikalarındaki benzerlik ve farklılıklar nelerdir? Bu dört soru grubunun araştırılmasında “mukaddime geleneği”nin rolü ve çeviribilime katkısı nedir?

Bu ve benzeri soruların cevabının aranacağı tezin ikinci bölümünde kuramsal çerçeve oluşturulacaktır. Birinci soru grubuna cevap aramak üzere tezin üçüncü bölümünde II. Meşrutiyet’ten Latin harflerinin kabulüne kadar geçen sürede Batı dillerinden Osmanlı Türkçesine çevirisi yapılan romanlar tespit edilerek ön söz ve son söz bulunanlar belirlenecek ve adı geçen dönemdeki çeviri romanların genel özellikleri hakkında bilgi verilecektir. Tezin dördüncü bölümünde, ikinci soru grubuna cevaplar aranacak ve ön söz ve son sözlerin işlevleri ve tanıklıkları irdelenecektir. Tezin beşinci bölümünde, ikinci bölümde sunulacak olan kuramsal çerçeveden hareketle, çeviriyazısı yapılan ön söz ve son sözler tanıklığında, üçüncü soru grubuna cevaplar aranarak dönemin çeviri politikaları tespit edilmeye çalışılacaktır. Tezin altıncı bölümü olan sonuç bölümünde ise ilk üç soru grubuna aranan cevaplardan sonra ortaya çıkacak olan sonuçlar ışığında birinci dönem ile ikinci dönemin özellikleri bir karşılaştırmaya tabi tutularak bir dönemin, bir yayınevinin, bir çevirmenin çeviri politikasını tespit etmede çeviri romanlara yazılan ön söz ve son sözlerin rolü değerlendirilecektir.

Yukarıda ifade edilen bütün soruların asıl hedefi, bu tezin de asıl hedefi olan, çevirinin bir parçası olan ön söz ve son sözlerin; bir yayınevinin, bir çevirmenin çeviri politikalarını tespit etmedeki payına değinerek Türk çeviribiliminin araştırma alanlarından birisi olarak Işın Bengi-Öner (1990)’in Hâce-i Evvel Ahmed Midhat

Efendi'nin çeviri romanları üzerine ve Ayşe Banu Karadağ (2014a)'ın Tanzimat'tan Meşrutiyet'e kadar Batı dillerinden Osmanlı Türkçesine çevirisi yapılan romanlardaki “mukaddime”ler üzerine yaptığı çalışmalara bir yenisini ekleyerek Türk çeviri tarihi sahasındaki bu çalışma dizisini Latin harflerinin kabulüne kadar getirmektedir.

Türk edebiyatı tarihine bakıldığında çeviri olsun telif olsun, manzum olsun mensur olsun ayırım gözetmeksizin şairlerin/yazarların genellikle “dîbâce” veya “mukaddime” denilen ön söz geleneği ve “hâtime” denilen son söz geleneği olduğunu söylemek mümkündür. Bu ön söz ve son sözler, araştırmacıların dikkatini çekmiş ve bunlar üzerine bazı çalışmalar yapılmıştır. Yapılan bu çalışmaların sayısında özellikle son yıllarda bir artış görülmektedir. Aşağıda, ilk olmalarından dolayı ön söz ve son sözler üzerine yapılan bazı çalışmalara kısaca değindikten sonra ilk olarak roman ön sözleri ve son sözleri üzerine yapılan çalışmalar, daha sonra da çeviri romanların ön söz ve son sözleri üzerine yapılan çeviribilim odaklı çalışmalar hakkında bilgiler verilecektir.

Türk edebiyatındaki ön sözler üzerine ilk kapsamlı çalışma kabul edilen *Türkçe Dîvân Dîbâceleri* (1990)'nde Tahir Üzgör, Harun Tolasa'nın II. Millî Türkoloji Kongresi'nde sunduğu tebliğ ve daha sonra yazdığı makaleleri bu sahadaki ilk çalışmalar olarak gösterir (Üzgör, 1990, 2). Üzgör, bu çalışmasında divanlara yazılan ön sözler üzerinde durmaktadır.

Ön sözler üzerine yapılan bir diğer çalışma, daha yakın dönemin metinleri ile ilgilidir. Tanzimat'tan Cumhuriyet'e kadar olan metinleri içermektedir. İnci Enginün ve Zeynep Kerman'ın birlikte hazırladığı Yeni Türk Edebiyatı Metinleri serisinin dördüncü kitabı olan *Eser Tanıtma ve Önsözler (1860-1923)*, 2011'de yayımlanmıştır. Yazarlar, Tanzimat ve II. Meşrutiyet yazarlarının ön sözlerini aldıklarını, *Celal Mukaddimesi*, *İntibah Mukaddimesi* ve *Makber Mukaddimesi* gibi bazı ön sözlerin birer edebî beyanname olduğunu söylerler (Enginün ve Kerman, 2011, 19).

Yakın dönem eserlerine yazılan ön söz ve son sözler ile ilgili bir diğer çalışma da Hakan Sazyek ve Esra Sazyek tarafından hazırlanan *Yeni Türk Edebiyatında Önsözler* (2008) isimli eserdir. Yazarlar bu çalışmada, Batı etkisindeki Türk edebiyatında görülen roman, gazete, tenkit, Batılı anlamda tiyatro vb. türlerdeki

ön sözlerden örnekler alarak diliçi çeviri yapmış ve Latin harflerine aktardıkları metinlerin hemen ardından diliçi çeviriyi de çalışmalarına eklemişlerdir. Bu çalışmada da hem telif hem çeviri eser ön sözlerine rastlamak mümkündür.

Bazı araştırmacılar, sadece belirli bir türe yazılan ön söz ve son sözler üzerine çalışmalar yapmıştır. Roman, bu türlerden biridir. Çeviri yoluyla Türk edebiyatına giren bu türde çeviri ve telif yüzlerce eser görülmektedir. Bu romanların bir kısmında ön söz ve/veya son söz bulunmaktadır. Bu ön söz ve son sözler ile ilgili yapılan çalışmalardan birisi de Nazım Elmas tarafından hazırlanan *Romanın Kapıları - Tanzimat Romanında Mukaddimeler ve Hatimeler* (2011) isimli eserdir. Elmas bu çalışmasında 56 telif, 4 de çeviri roman ön sözüne yer vermiştir. Elmas'ın eserinde yer verdiği ön sözlü çeviri romanlar şunlardır: *Tercüme-i Telemak*, *Mağdurîn Hikâyesi*, *Hikâye-i Robenson*, *Monte Kristo*. Yazar, bu eserlerin ön sözlerini tamamen almamış, sadece dilini günümüz Türkçesine yaklaştırarak özetlemiştir.

Müstakil kitaplar dışında bu alanda hazırlanmış olan tezler de vardır. Yedigâr Türkeli tarafından 2005 yılında Orhan Okay danışmanlığında hazırlanan “Tanzimat’tan Sonra Türkçede Roman Tercümeleri (1860-1928)” başlıklı yüksek lisans tezinde bazı romanların ön sözleri verilmiştir. Bu çalışmada, roman türünün gelişimi anlatılmış ve çeviri romanların listeleri hazırlanmıştır.

Yukarıda adı geçen çalışmaların tamamı edebiyat odaklı yapılan çalışmalardır. Bunlardan başka sadece çeviri roman ön söz ve/veya son sözleri üzerine çeviribilim bağlamında yapılan çalışmalar da vardır. Bu alandaki ilk çalışma, Hâce-i Evvel Ahmed Midhat Efendi üzerine Işın Bengi-Öner tarafından 1990 yılında hazırlanan “A Re-evaluation of the Concept of Equivalence in the Literary Translations of Ahmed Midhat Efendi: A Linguistic Perspective” başlıklı doktora tezidir. Osmanlının kapılarını çeviribilim alanına açan öncü çalışmanın bu tez olduğunu söylenebilir.

Çeviri roman ön söz ve son sözleri üzerine en çok ve en kapsamlı çalışmalar Karadağ tarafından yapılmıştır. Ön söz ve son sözler ile ilgili çeviribilim bağlamında yapılan en kapsamlı çalışmanın Karadağ tarafından hazırlanan *Çevirmenin Tanıklığında Tanzimat’tan II. Meşrutiyet’e Çeviri Tarihini Yeniden Okumak* (2014) isimli eser olduğu söylenebilir. Karadağ, bu çalışmasında ilk çeviri roman olan *Telemak*’tan II. Meşrutiyet’in ilanına kadar Batı dillerinden Osmanlı Türkçesine

yapılan roman çevirilerinde yer alan tüm ön söz ve son sözleri bir araya getirerek çeviriyazısını yapmıştır. Yazarın bu eser dışında birçok makalesi ve bildirisi bulunmaktadır. Bu makale ve bildiriler şunlardır:

- “Mâder ve Halide Edib”. XII. Uluslararası Dil, Yazın ve Değişibilim Sempozyumu, 18-20 Ekim 2012. Edirne.
- “Tanzimat Dönemi’nden İkinci Meşrutiyet Dönemi’ne Kadın Çevirmenlerin Çeviri Tarihimizdeki ‘Dişil’ İzleri”. *Humanitas Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*. (2013b).
- “Tanzimat’tan II. Meşrutiyet’e Çeviri Roman Hâllerine Ön Söz/Son Söz Tanıklıkları”. Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları IX Metnin Hâlleri: Osmanlıda Telif, Tercüme ve Şerh, 26 Nisan 2013. Gaziantep.
- “Türk Çeviri Tarihimizde ‘Mütercim’ Selanikli Tevfik”. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. 8/10 (2013): 355-363.
- “Çeviri Tarihimizde Fennî Romanlarla Bir Kültür Repertuarı Oluşturmak”. *İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi*. (Yayımlanmak üzere).
- “Çeviri Tarihimizde ‘Gözle Görülür’ Bir Mütercime: Fatma Âliye Hanım”. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. vol. 37. no. 2 (2013): 1-16.

Türk ve Batılı çeviribilim araştırmacıları tarafından ön söz ve son söz odaklı yapılan diğer çalışmalar şunlardır:

- Akbulut, Ayşe Nihal. 2011. “Tanıklıklarla Çeviri ve Cortázar”. *İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi*. S 3.
- Bozkurt, Eshabil. 2012. “Çevirmen Ön Sözlerinin Tanıklığında Halil Edib”. XII. Uluslararası Dil, Yazın ve Değişibilim Sempozyumu, 18-20 Ekim 2012. Edirne.
- Bozkurt, Eshabil. 2013. “Meşrutiyet Dönemi’nde Çok Kimlikli Bir Mütercim: Avan-zâde Mehmed Süleyman”. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. vol. 37. no. 2: 49-63.
- Bozkurt, Eshabil. 2013. “Türk Edebiyatının İlk Çeviri Romanlarında Çevirmen Tanıklıkları”. II. Uluslararası Türk Dilinin ve Edebiyatının Bugünkü Sorunları ve Çözümleri Sempozyumu, 30 Mayıs-1 Haziran 2013, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.

- Bozkurt, Eshabil, Ayşe Banu Karadağ. 2013. “Mukaddimleri Tanıklığında Bir Gazeteci, Romancı, Oyun Yazarı, Dergici, Sözlükbilimci, Dilbilimci, Ansiklopedist, Şârih ve Çevirmen: Şemseddin Sâmî”. *İstanbul Üniversitesi Dilbilim Dergisi*. c. 1. (2013): 27-53.
- Bozkurt, Seyhan. 2007. “Tracing Discourse in Prefaces to Turkish Translations of Ficting by Remzi Publishing House in the 1930s and 1940s [1930 ve 1940’larda Remzi Kitabevi’nin Yayınladığı Edebiyat Çevirilerine Yazılan Önsözler Üzerine Bir Söylem Çözümlemesi]”. Yüksek Lisans Tezi. Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dimitriu, Rodica. 2009. “Translators’ Prefaces as Documentary Sources For Translation Studies”. *Perspectives-studies in Translatology*. 17(3): 193-206.
- Gil Bardaji, A. et al. (Ed.) 2012. *Translation Peripheries: Paratextual Elements in Translation*. Berlin: Peter Lang.
- Hartama-Heinonen, Ritva. 1995. “Translators’ Prefaces-a Key to The Translation?”. *Folia Translatologica*. 4: 33-42.
- Koş, Ayşenaz. 2007. “Analysis of The Paratexts of Simone de Beauvoir’s Works in Turkish”. *Translation Research Projects I* (ed. Anthony Pym ve Alexander Perekrstenko). Intercultural Studies Group-Taragona, 59-68.
- McRae, Ellen. 2010. “The Role of Translators’ Prefaces to Contemporary Literary Translations into English”. MA Dissertation. Auckland: The University of Auckland.
- Oktar, Lütfiye ve Neslihan Kansu-Yetkiner. 2012. Different Times, Different Themes in *Lady Chatterley’s Lover*: A Diachronic Critical Discourse Analysis of Translator’s Prefaces”. *Neohelicon, Acta Comparationis Litterarum Universarum*. s. 39/2: 337-364.
- Tahir-Gürçağlar, Şehnaz. 2002. “What Texts Don’t Tell: The Uses of Paratexts in Translation Research”. *Crosscultural Transgressions*. (ed. T. Hermans). Manchester: St. Jerome Publishing: 44-60.

Çeviribilim sahasında yapılan bu araştırmalara bir yenisini ekleyerek 1908-1928 yılları arasında Batı dillerinden Osmanlı Türkçesine çevrilen romanlara yazılan ön söz ve son sözleri inceleyerek adı geçen bu dönemin çeviri politikalarını tespit etmeyi amaçlayan bu tezin hazırlanma ve yazım aşamasında dikkat edilen noktalar şunlardır:

Tezin sonuna, 1908-1928 yılları arasında çevirisi yapılan romanlara dair bilgilerin verildiği bir tablo⁷ eklenecektir. Tez içerisinde geçen ve bu listede yer alan eserlerin tamamı tek tek incelenmiş olmasına rağmen kaynakça kısmında hepsi gösterilmeyecek olup alıntı yapılan ve sadece ön söz/son sözlü eserler kaynakçaya dâhil edilecektir. Bu çalışmada, ön söz ve son sözleri incelenen tür roman olmasına rağmen, daha önce Türk edebiyatında Batılı anlamda masal türü olmadığı için birkaç masal çevirisi de hazırlanan tabloya dâhil edilmiştir.

Ön söz ve/veya son sözlü eserler tespit edilirken yazar tarafından yazılmış ön söz var ise ve çevirmen tarafından çevrilip romana ilave edilmişse çevirmen ve yayıncı ön söz/son sözü olmamasına rağmen bu tür metinler de ön söz/son söz olarak değerlendirilip listede belirtilecektir.

Eser isimleri yazılırken isimlerin, taranan kütüphane kataloglarındaki yazımı esas alınacaktır.

Roman isimleri tez içerisinde geçtiğinde isimden hemen sonra eserin çeviri tarihi belli ise parantez içerisinde belirtilecektir. Bu tarihler genellikle hicri takvime göre olduğu için köşeli parantez içerisinde de miladi tarihler verilecektir. Miladi tarihler belirtilirken iki kaynak göz önünde bulundurulacaktır. M. Seyfeddin Özege'nin hazırladığı *Eski Harflerle Basılmış Türkçe Eserler Kataloğu* (1971, 1973, 1975, 1977, 1979 - 5 cilt)'nda belirtilen tarihler aynen verilecek olup eğer bu eserde sadece hicri tarih verilmişse miladi karşılığı Faik Reşit Unat tarafından hazırlanan *Hicrî Tarihleri Miladî Tarihe Çevirme Kılavuzu* (1940) isimli eser temel alınarak belirtilecektir. Çeviri tarihi, yazarı veya çevirmeni bilinmeyen eserlerde bu durumu belirtmek için (...) işareti kullanılacaktır.

Ön söz ve/veya son sözlerinden alıntı yapılan çeviri romanların ilgili kısmı, Arap harfli metinler olarak tezin “Ekler” bölümünde verilecektir.

⁷Çeviri roman kapaklarında ve ön sözlerinde “Avan-zâde Mehmed Süleyman, Mehmed Süleyman, M. Süleyman, M. Süleyman Avan-zâde” gibi farklı şekillerde gösterilen çevirmen ismi, bu tabloda Avan-zâde Mehmed Süleyman olarak gösterilecektir. Ayrıca “Hasan Mezruk” takma adını kullanan Hasan Bedreddin gibi çevirmenler tabloya gerçek ismiyle yazılacak; ancak bu durum tablonun son sütunundaki “ek bilgi” bölümünde belirtilecektir.

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

Tezde, Gideon Toury'nin “erek-odaklı kuramı” temel alınarak II. Meşrutiyet'ten Harf Devrimi'ne kadar Batı dillerinden Osmanlı Türkçesine çevrilen romanlar üzerine betimleyici bir çalışma yapılacaktır. İlgili dönemde yayımlanan çeviri romanların başlarında ve/veya sonlarında yer alan ön söz ve son sözler, tezin betimleyici çalışmasına bütünce olarak seçilmiştir. Bunun nedeni, ön söz/son söz odaklı bu tür bir betimleyici çalışmanın, edebiyat ve kültür dizgesindeki çeviri etkinliğine ilişkin her türlü ilişkiyi betimleyerek dönemin *çeviri poetikası*na ışık tutabileceği düşüncesidir.

Bilindiği üzere roman, çeviri aracılığıyla edebiyat ve kültür dizgemizde yer alan bir edebî türdür. Tez çalışması kapsamında incelenen döneme bakıldığında, bu türden yapılan çevirilerin “saygın” kabul edilerek “merkezi” bir konuma yerleştiği ve bu konumları bağlamında “yenilikçi” içerikli “birincil” işlev(ler) üstlenerek edebiyat ve kültür dizgemizi şekillendirdiği iddia edilebilir (Krş. Even-Zohar (çev. Paker), 2008, 125-132). Çeviri romanların çoğuldizge içinde edindiği konumla, çeviri ve çevirmen politikaları, normları ve davranışları arasındaki ilişkilerin belirlenmesi noktasından hareketle, çevirinin “toplumumuzun ve kültürümüzün yazgısında önemli bir etken” haline geldiği öne sürülebilir (Krş. Even-Zohar, 2002, 166-174)⁸. Nitekim Even-Zohar'a göre ulusal kültürlerin şekillenmesinde çevirinin önemli bir işlevi vardır. Ulusal kültürü şekillendirici işleviyle, ilgili dönemde yayımlanan çeviri romanlardan edebiyat ve kültür dizgemizde belli bir “kültür repertuarı” oluşturulduğu söylenebilir (Krş. Even-Zohar, 2002, 166-174).

Kültür repertuarının ne tür eserlerden nasıl, neden, nerede, kimler tarafından oluşturulduğu sorularına ön söz ve son sözler bağlamında yanıt arayan bu tez çalışmasına temel alınan erek-odaklı kuram çerçevesinde çeviriler, “salt bir dilin ve

⁸Ayşe Banu Karadağ tarafından Türkçeye çevrilen Even-Zohar'ın “The Making of Culture Repertoires and the Role of Transfer” (Even-Zohar (ed. Paker), 2002, 166-174) adlı makalesi yayımlanma aşamasındadır.

bir metin geleneğinin olguları olarak ele alınır: erek dilin ve erek metin geleneğinin olguları” (Krş. Toury, 1980, 83). Bunun nedenini kuramcı şu şekilde açıklar:

“Her çeviri edimi girişimi büyük ölçüde hizmet ettiği amaçlar tarafından koşullandırılmaktadır. Bu nedenle, çeviri sürecini ve bunun ürünlerini anlayabilmek için, öncelikle bunların hizmet etmesi istenen amaçlar belirlenmelidir; bu amaçlar çoğunlukla metinlerarası, kültürlerarası ve dillerarası aktarıma “başlatıcı” görevini veren erek, alıcı kutup tarafından ayarlanır” (Krş. Toury, 1980, 82-83).

Toury betimleyici çeviribilimi önceleyen “Betimleyici Çeviribilime Doğru - Erekler, İşlemler ve Bazı Temel Kavramlar”⁹ (1980) başlıklı makalesinde betimleyici çalışmayı çok kapsamlı ve çok aşamalı bir etkinlik olarak tanımlar. Bu etkinlik yalnızca betimlenecek ve açıklanacak olguların seçimini içermez; aynı zamanda bu olguların betimleyici ve açıklayıcı amaçlar doğrultusunda düzenlenmesini de kapsar. Atfedilen bu önem ve içerik çerçevesinde betimleyici çalışma Toury tarafından “belli bir kuramsal çerçeve içerisinde sorulan soruları yanıtlamak üzere tasarlanmış çoğunlukla *amaç-odaklı* bir etkinlik” olarak değerlendirilmiş ve farklı amaçların yalnızca farklı soruları ve yanıtları değil, farklı “olgular”ın farklı düzenlemelerini, farklı yöntem ve işlemleri sunması gerektiği vurgulanmıştır (Krş. Toury, 1983, 81).

Toury’nin buradaki vurgusuna koşut bir biçimde, “erek-odaklı” bakış açısındaki “amaç” vurgusuyla dikkat çeken “skopos kuramı”nda da her eylemin bir amaca yönelik yapıldığı öncülünden hareketle, çeviri eyleminin de belli bir amaç doğrultusunda “kültürlerarası iletişim uzmanı” olarak tanımlanan çevirmen tarafından gerçekleştirildiği kabul edilir (Krş. Vermeer, 1989, 173-200). “Amaç” vurgusuyla göreceliğin altını çizen kuramında Hans J. Vermeer, çevirmeni, “işveren” tarafından yapılması öngörülen çeviri “iş”inden sorumlu tutar ve bu bağlamda kaynak metni “çeviri metnin oluşturulmasını sağlayan, belli bir önceliğe göre sıralanmış etkenlerin temelini oluştur” nitelikteki bir metin olarak ele alır. (Vermeer, 1989, 173-174)

“Amaç-odaklı” bir etkinlik olarak kabul gören çeviri etkinliğine ilişkin yapılan betimleyici çalışmalardaki vurgunun kuralcılıktan betimleyiciliğe, kaynaktan ereğe kaymasıyla birlikte çevirinin edebiyatı yönlendirmedeki gücü ve işlevi reddedilmeyecek bir biçimde görülmeye başlanmıştır. Çeviribilim alanında yaptıkları kuramsal, betimleyici ve uygulamalı çalışmalarla bu gücü ve işlevi ortaya çıkaran

⁹ Ayşe Banu Karadağ tarafından Türkçeye çevrilen bu makale yayımlanma aşamasındadır.

kuramcılar seslerini “Yönlendirme Ekolü” [“Manipulation School”] olarak duyurmuşlardır (Bkz. *The Manipulation of Literature*, 1985).

Editörlüğünü üstlendiği *The Manipulation of Literature* adlı kitaba yazdığı ön sözde Theo Hermans, kaynak odaklı ve kuralcı yaklaşımlar bağlamında çeviri eylemine ilişkin sorulan soruların, çeviribilimin gelişmesine nasıl engel olduğunu şöyle örnekler: “Çeviri nasıl tanımlanmalı?”; “Çeviri yapmak gerçekten mümkün müdür?”, “İyi çeviri nasıl tanımlanır?” (Krş. Hermans, 1985, 9).

Çeviribilimin gelişmesine engel oluşturduğu düşünülen bu yaklaşımdan betimleyici, erek-odaklı, işlevsel ve dizgesel bir yaklaşımın benimsenmesine yönelik yaşanan bu temel değişim, edebiyat çevirisinin incelenmesine önemli katkılar sağlamıştır. Bu tez çalışmasında, sözü edilen değişim dikkate alınarak özellikle eser seçimini belirleyen etkenlerin çevirmenler/naşirlerin ön sözlerinde ve/veya son sözlerinde nasıl yer aldığı betimlenmeye çalışılacaktır.

“Çeviri Normlarının Doğası ve Çevirideki Rolü” (2008) adlı makalesinde Toury çevirmenliği, “her şeyden önce toplumsal bir rol oynayabilmek, yani bir topluluk tarafından -çevirmenliğe, bu etkinliği gerçekleştirenlere ve/veya onların ürettiklerine- o topluluğun uygun gördüğü adlarla verilen işlevi, uygun görülen bir biçimde yerine getirebilmek” şeklinde tanımlar. Bu tanım bağlamında, çevirmen olabilmenin ön koşulu ise şu şekilde açıklanır:

“Çevirmenlik davranışının uygunluk derecesinin saptanabilmesi ve davranışı kısıtlayabilecek zorlukların üstesinden gelinmesi için birtakım normların öğrenilip benimsenmesi bir kültür ortamında çevirmen olabilmenin ön koşuludur” (Toury (çev. Eker), 2008, 149).

Bu alıntıdan da anlaşılacağı üzere, çevirinin sosyo-kültürel boyutunu ön plana çıkaran Toury, çeviride farklı tür ve derecelerde kısıtlamalar yaşandığına dikkat çeker ve “güçleri bakımından sosyo-kültürel normları iki uç nokta arasında kalan bir ıskala”yı temel alarak betimler. Genel kurallardan tamamıyla kişiye özgü davranışlara doğru uzanan bu ıskaladaki iki kutup arasında, öznelarası etkenlerin yer aldığı geniş bir alan olarak normlar yer alır (Krş. Toury 2008, 150).

Toury’e göre normlar, çeviri etkinliğine ilişkin toplumsallığın açıklanmasında anahtar bir “kavram” ve “odak noktası”dır; bunun nedeni de, “varlıklarının ve geçerli oldukları durumların geniş bir alana yayılma çeşitliliği”, “toplumsal düzenin kurulmasını ve korunmasını güvence altına alan önemli etkenler” olmalarıdır (Krş. Toury, 2008, 151). Toury’nin, normların toplumsal düzenine ilişkin yaptığı bu vurgu, Even-Zohar’ın “kültür repertuarı” kavramını akla getirmektedir. Even-Zohar’a göre “kültür repertuarı”, “bir grup ve bu grubun bireysel üyeleri tarafından yaşamın

düzenlenişinde kullanılan seçeneklerin tümü ya da bu seçeneklerin kabul görmüş bir bütünüdür” (Krş. Even-Zohar, 2002, 166).

En az iki dil ve iki kültür geleneğini içeren bir etkinlik olarak kabul gören çeviride, eser seçiminin hangi normlara göre yapıldığının betimlenmesinin, ilgili dönemdeki çeviri bütüncesiyle ne tür bir “kültür repertuarı”nın amaçlandığının ipuçlarını sunabileceği söylenebilir. Bu bağlamda Toury’nin norm türlerine değinmek gerekir. Toury normları iki ana başlık altında inceler: “süreç öncesi çeviri normları” ve “çeviri süreci normları”. Buradaki ayrım, Toury’nin gerek çeviri sürecinde gerekse çeviri süreci öncesinde etkili olan unsurlara ayrı ayrı önem atfettiğini gösterir. Bu tez çalışmasında yalnızca “süreç öncesi çeviri normları” temel alınarak betimleyici bir çalışma yapılması amaçlanmaktadır; bunun nedeni, vurgu dağınıklığına yol açabileceği düşünülen konu kapsamının genişliğinin yanı sıra, ön sözler ve son sözlerin özellikle çevrilecek eser seçimine yönelik kararlara ışık tutan içerikleridir. Toury “süreç-öncesi çeviri normları”nı iki alt başlık altında irdeler: “çeviri politikası” ve “çevirinin doğrudanlığı” (Krş. Toury 2008, 153). “Çeviri politikası”nın ne tür bir seçimi içerdiği Toury tarafından şu şekilde açıklanır:

“Çeviri politikası belirli bir zamanda belirli bir kültüre/dile çeviri yoluyla ithal edilecek metin türlerinin seçimini, hatta tek tek metinlerin seçimini içerir. Söz konusu seçimin rastgele yapılmadığı bulgulandığı sürece böylesi bir politikanın var olduğu düşünülür” (Krş. Toury 2008, 153).

İkinci alt-başlık altında irdelenen “çevirinin doğrudanlığı ise çevirinin hangi dilden yapıldığına ilişkin tercihe işaret eder. Bu norm bağlamında Toury hoşgörü eşiğinden söz eder; bu, metnin, özgün dilin dışında farklı dillerden çevrilmesine yönelik yapılan bir seçimle bağlantılandırılan bir hoşgörü derecelendirmesidir. Hoşgörü eşiği kapsamında sorulan sorular ise şunlardır:

“Hangi kaynak dillerden/metin türlerinden/dönemlerinden çeviri yapılması(na) izin verilmektedir?”; “Hangi kaynak/ara dillerden çeviri yapılması(na) izin verilmektedir/yasaklanmıştır/hoş görülmemektedir/tercih edilmektedir?”; “İzin verilen/yasaklanan, hoş görülen/tercih edilen aracı diller hangileridir?”; “Bir çevirinin ara dilden yapıldığının belirtilmesi eğilimi/zorunluluğu var mıdır?”; “Yoksa bu gerçek göz ardı/kamufle/inkâr mı edilmektedir?”; “Eğer aracı bir dilin varlığından söz ediliyorsa, aracı dilin hangisi olduğu da bildirilmekte midir? Ve bunun gibi sorular (Toury (çev. Eker), 2008, 154).

Tez çalışmasında, yukarıda iki alt başlık altında değinilen süreç-öncesi çeviri normları bağlamında ön sözler ve son sözler üzerine betimleyici bir çalışması yapılacaktır.

3. TÜRK EDEBİYAT DİZGESİNDE 1908-1928 YILLARI ARASINDA BATI DİLLERİNDEN ÇEVİRİLEN ROMANLAR HAKKINDA GENEL BİLGİ

Bu bölümde, öncelikle Türk edebiyatında ilk defa Tanzimat'ta örneklerine rastlanan bir tür olan romanın ilk çevirilerden itibaren çevirmenler ve yayıncılar tarafından nasıl algılandığına değinilecek ve II. Meşrutiyet'ten Latin harflerinin kabulüne kadar Batı dillerinden Osmanlı Türkçesine çevirisi yapılan romanlar hakkında genel bilgiler verilecektir.

3. 1. Çevirmenlerin ve Yayıncıların Roman Algısı

Edebî eserler bazen sadece birer sanat metinleri olmaktan çıkıp farklı işlevler de kazanırlar. Genellikle yazarın, eserini oluşturmadaki amacı bunda etkili olur. Bu amaç ve amaç doğrultusundaki işlev, çeviri romanlarda da görülür. Çeviri romanlar, sadece bir sanat eseri değil farklı işlevlerin yüklendiği bir tür olarak sunulur. Edebî eserlerin estetik etkilerinin yanında bir bilgi aktarımı, haberdar ediş ve uyandırış fonksiyonu taşıdığını, edebî eserler içinde bu etkileyişin ve haberdar edişin ise en yoğun biçimde görüldüğü türlerden birinin roman olduğunu söyleyen Fatih Andı, önceleri bu türün “sakıncalı bir edebî tür, müfsid ve muzır bir araç” olarak kabul edildiğini ifade eder (1999, 7-15). Zararlı bir tür olarak kabul edilen romanın halka faydalı hale gelmesi için uğraş veren çevirmen ve yayıncılar çevirisi yapılacak eser seçiminde bazı noktalara ayrı bir önem vermişler ve romana farklı işlevler yüklemişlerdir. Birinci dönem ile ikinci dönem çeviri romanlarına yazılan ön söz ve son sözler incelendiğinde çevirmenlerin ve yayıncıların romana farklı işlevler yükledikleri görülmektedir. II. Meşrutiyet sonrası çeviri roman ön sözlerinde romanın ne olduğu, nasıl bir tür olduğu ve nasıl yazılması gerektiğine dair bilgiler değil; macera, polisiye, tarihî vb. roman türleri ile ilgili bilgiler verilmektedir; çünkü artık bu tür Türk edebiyatına yerleşmiştir. Romana eğlendiricilik, faydacılık, eğitici gibi işlevler yüklenmiştir. Birinci dönemde ise çeviri roman ön sözlerinde roman türüne dair bilgiler verilmiştir. Türk edebiyatındaki ilk çeviri roman örneği olan *Telemak* (1279 [1862])’tan II. Meşrutiyet’e gelinceye kadar yüzlerce roman

çevirisi yapılmıştır¹⁰. Tanzimat Dönemi’nden II. Meşrutiyet’e kadar Batı dillerinden Osmanlı Türkçesine çevirisi yapılan 518 roman tespit eden Karadağ, *Esrâr-ı Sarây-ı Krali* (1293 [1876]), *Paris Batak-hâneleri* (1297 [1879]), *Şikemperveri/Oburluk* (1299 [1881]), *Nedâmet mi? Heyhât!* (1306 [1888]) gibi eserlerin ön sözlerinde çevirmenlerin romanı nasıl algıladıklarına dair bilgiler verir (Krş. Karadağ, 2013c).

Roman türünde Batı’nın çok ileride olduğu çevirmenler tarafından dile getirilen gerçeklerden biridir. Halil Edib ve Ali Rıza, müşterek çevirileri olan *13 Numaralı Araba* (1307 [1889])’nın “İfademiz” başlıklı ön sözünde, romanın ibret dolu hayat dergisinin renkli birer sahifesi olduğunu ve insanlığa edilecek hizmetlerin en büyüğünün de insanlar arasında cereyan eden hadiseleri hikâye şeklinde okura aktarmak olduğunu ifade ederek Avrupa yazarlarının bu türde çok ileride olduklarını şu sözlerle itiraf ederler:

“‘Âlem-i insâniyete edilecek hizmetlerin en büyüğü ebnâ-yı beşer arasında güzerân eden hâlâtı birer hikâye suretinde enzâr-ı intibâha arz etmektir. Bu meslekte Avrupa hikâye-nüvisânının hâiz oldukları kemâl ve iktidârı bir hiss-i kadr-şinâsâne ile teslime mecburuz. Hikâye denildiği zaman kâri’lerimizden bazıları Aziz Efendi *Muhayyelât*’ını, *Koroğlu Destanları*’nı, *Aşık Kerem Masalları*’nı ve daha bu gibi birtakım âsâr-ı garîbeyi tahatturla lisanımıza nakletmeye lüzum gördüğümüz müellefât-ı cidiyeyi de bu kabilden neticesiz, hükümsüz, ehemmiyetsiz şeyler zannetmemelidir. Biz romanlar hakkındaki mütâla’ât-ı mahsûsamızı hulâsa etmek istersek diyebiliriz ki:

Bir roman mecele-i ‘ibret-âmîz hayatın rengîn bir sahifesidir.

Avrupa hikâye-nüvisânının bu meslekte hâiz-i kemâl ve iktidâr olduklarını itiraf etmiştik...” (Bkz. Ek 2).

Esrâr-ı Sarây-ı Krali (1293 [1876]) isimli çevirisinde çevirmen Subhi, Batı’nın romanı ahlaka hizmet eden bir hikâye kitabı olarak gördüğünü ve eğlence ile ahlak dersini birleştirerek yani eğlendirirken öğreten, öğretirken de güzel vakit geçirtmeyi gerektiren bir tür olduğunu söyler (Bkz. Ek 3) (Krş. Karadağ, 2013c).

Paris Batak-hâneleri’nin “sâhib-i imtiyâzı ve mütercimi” Mehmed Hilmi de Batı’nın roman anlayışında “fayda”nın önemine vurgu yapar. Gelişmiş milletlerin tamamında insanların vakitleri boşa harcamayıp istirahat zamanlarını bile faydalı işlerle geçirdiğini, bu nedenle de çok miktarda roman yazıldığını söyleyen çevirmen, Osmanlıda bu konuya önem verenlerin sayısının çok az olmasından yakınır ve eseri romana ve roman okumaya itibar etmeyen insanları okumaya sevk edebilmek için çevirdiğini söyler (Bkz. Ek 4) (Krş. Karadağ, 2013c).

¹⁰ Bu romanlardaki ön söz ve son söz odaklı çalışma için bkz. Karadağ, 2014a.

Ön sözler içerisinde roman türüne ve tarihine dair en açıklayıcı ve detaylı bilgileri birinci dönemde çevirisi yapılan *Şikempervî/Oburluk* (1299 [1881])’un “Roman” başlığıyla yazılan ön sözünde görmekteyiz. Bu ön sözde Mihalaki, kaynaklara dayanarak bu tür hakkında bilgi vermektedir. Çevirmen, Fransa’da Heviye isminde bir zatın Avrupa dillerinde roman olarak adlandırılan eserlerin menşesine dair yazmış olduğu *Traité de L’origine des Romans* isimli eserinde romanı “Kâri’înin tenşît-i kulûb ve istifadesi için sanatlı ve mensur ve ahvâl-i ‘aşka dair maceralara mahsur hikâye-i masnû’a ve muhayyiledir” şeklinde tarif ettiğini söyler (Bkz. Ek 5) (Krş. Karadağ, 2013c).

Mihalaki bu ön sözde, romanın kalbe neşe veren ve okurların istifade edeceği bir tür olarak gösterildiğini belirtir. Dönemin en önemli çevirmenlerinden ve yazarlarından olan Ahmed Midhat Efendi de romanda “fayda” ve “eğlendiricilik” özelliklerine vurgu yapar. Ahmed Midhat Efendi, *Nedâmet mi? Heyhât!* (1306 [1888]) çevirisinin ön sözünde roman üzerine yapılan tartışmaların ana maddesini “Roman nedir, nasıl yazılır ise okuru eğlendirir ve onların istifadesine sunulur”un oluşturduğunu söyler (Bkz. Ek 6) (Krş. Karadağ, 2013c).

Bu ön sözlerde de belirtildiği üzere Batı roman türünde çok ileridedir. Batı’nın roman algısında özellikle ahlak konusunda “fayda” ve “eğlendiricilik” özelliklerini ön planda tuttuğunu söyleyen çevirmenler, Batı’nın bu bakış açısını benimseyerek romana daha çok “ahlak” noktasından yaklaşmakta ve onu “okurken eğlendiren, eğlendirirken de istifade edilen bir tür” olarak görmektedirler.

İkinci döneme gelinceye kadar yüzlerce telif ve çeviri romanın Türk edebiyatına kazandırıldığı ve roman anlayışının, roman yazma ve roman okuma kültürünün yerleştiği söylenebilir. II. Meşrutiyet Dönemi’ne gelindiğinde artık bir roman okur kitlesi vardır. Dönem değişir, anlayış değişir, yaşayış değişir ve romana bakış değişir. Dolayısıyla ikinci dönemde çeviri romanlara yazılan ön sözlerde “Roman nedir?” ve “Nasıl yazılır?” vb. sorular ile “ahlak” vurgusundan öte daha başka işlevler yüklenir. Yine “ahlak” ve “terbiye” vurgusu yapılır; ancak “eğiticilik, öğreticilik” gibi çevirmen ve yayıncıların amaçlarının yanında okurların istek ve beğenileri de işin içine girer. İlk dönemde de okurların beğeneceği düşünülen eserler çevrilir; ancak ikinci dönemde okurların beğendiği roman türü bellidir: Polisiye roman. Sayısı az olmakla beraber bu türe karşı çıkanlar da vardır. Çevirmenler ve

yayıncıların romana yükledikleri bu işlevler, çevirmen ve yayıncıların eser seçimini belirleyen etkenlerin inceleneceği beşinci bölümde detaylı olarak verilecektir.

3. 2. Çeviri Romanlar ve Genel Özellikleri

II. Meşrutiyet'in ilan tarihi olan 1908'den Latin harflerinin kabul tarihi olan 1928'e kadar Batı dillerinden Osmanlı Türkçesine 713 roman çevirisi yapıldığı tespit edilmiştir. Bu sayı, bibliyografik eserlerin taranması ve karşılaştırılmasıyla elde edilmiştir. Taranan temel kaynak, Seyfettin Özege'nin hazırladığı beş ciltlik bir eser olan *Eski Harflerle Basılmış Türkçe Eserler Kataloğu* (1. C. 1971, 2. C. 1973, 3. C. 1975, 4. C. 1977, 5. C. 1979)'dur. Bu katalogta verilen çeviri romanlar listelenmiş; ancak bu liste, bazı eser isimlerinin gözden kaçırılmış olabileceği düşüncesiyle yine aynı eserin taranmasıyla oluşturulmuş başka bibliyografik çalışmalar ile karşılaştırılmıştır. Karşılaştırma yapılan çalışmalar şunlardır:

“Tanzimat'tan Sonra Türkçede Roman Tercümeleri (1860-1928)”: Yedigâr Türkeli tarafından 2005 yılında Fatih Üniversitesinde, Prof. Dr. Orhan Okay yönetiminde hazırlanan yüksek lisans çalışmasıdır. Tezin sonunda, 1862-1901 ve 1901-1928 arasında Arap harfleriyle yayımlanan Türkçe çeviri romanların birer listesi verilmiştir.

“Catalogue of Indigenous and Translated Novels Published Between 1840 and 1940 [1840-1940 Yılları Arasında Basılmış Telif ve Çeviri Romanlar Kataloğu]”: Ahu Selin Erkul-Yağcı tarafından 2011 yılında, Boğaziçi Üniversitesinde, Prof. Dr. Şehnaz Tahir-Gürçağlar danışmanlığında “Turkey's Reading (R)evolution: A Study on Books, Readers and Translation (1840-1940) [Türkiye'nin Okuma (D)evrimi: Kitaplar, Okurlar ve Çeviri Üzerine Bir Araştırma (1840-1940)]” başlıklı doktora tezinin bir parçası olarak hazırlanan 1840-1940 yılları arasındaki telif ve çeviri romanların listesini içerir. Erkul-Yağcı, bu listeyi hazırlamak üzere başta Özege Kataloğu olmak üzere iki çalışmayı daha esas almıştır. Bunlardan biri, Prof. Dr. Bilge Ercilasun'undan danışmanlığında Sıdıka Dilek Yalçın tarafından hazırlanan “XIX. Yüzyıl Türk Edebiyatında Popüler Roman” (1998) başlıklı doktora tezidir. Diğeri ise Türkiye Bibliyografyası (Türkiye Bibliyografyası - Resmi Neşriyat 1928-1938; Türkiye Bibliyografyası - Hususi Neşriyat 1928-1938; Türkiye Bibliyografyası - 1939)'dır.

Karşılaştırma yapılan son bibliyografik çalışma ise İsmail Habib Sevük tarafından hazırlanan *Avrupa Edebiyatı ve Biz - Garpten Tercümeler* isimli iki ciltlik çalışmadır. Birinci cildi 1940, ikinci cildi ise 1941 yılında yayımlanmıştır. Bu eserin ikinci cildinde Türkçeye yapılan roman çevirileri hakkında bilgiler verilmiştir.

Bu çalışmalardaki çeviri romanların Özege Kataloğu'nun taranmasıyla elde edilen liste ile karşılaştırılması sonucu ortaya çıkan nihai listedeki roman sayısı 713'tür. Tezin temel inceleme nesnesi çeviri romanlara yazılan ön söz ve son sözler olduğu için bu eserlerden hangilerinin ön söz ve son sözlü olduğunu tespit etmek amacıyla kütüphanelerin çevrimiçi ve basılı katalogları incelenmiştir. Katalogları incelenen kütüphaneler şunlardır: Taksim Atatürk Kitaplığı (Nadir Eserler Bölümü), Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi (Seyfettin Özege Nadir Eserler Kataloğu), Millet Kütüphanesi, Beyazıt Devlet Kütüphanesi (Nadir Eserler Bölümü), İSAM Kütüphanesi, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi ve Sermet Çifter Kütüphanesi.

Yukarıda adı belirtilen kütüphane kataloglarının taranması sonucu 713 çeviri romanın 693'üne ulaşılmış ve bu romanlar tek tek gözden geçirilmiştir. Bu incelemeler sonucu bir tablo oluşturulmuştur. Tabloda yer verilen bilgiler sırasıyla şu şekildedir: Çevirmen adı-soyadı, eser adı, yazar adı-soyadı, seri adı, basım yeri (belirtilmişse şehir ve matbaa ismi), baskı yılı, sayfa sayısı, ön söz/son söz (ön söz/son söz bulunup bulunmadığı), katalog numarası (hangi kütüphanede, hangi katalog numarasında bulunduğu) ve ek bilgi. "Ek Bilgi" sütununda; müşterek çeviri, yarım kalan çeviri, birbirinin tamamlayıcısı niteliğindeki eserler, kadın çevirmenler, bir kitapta toplanan birkaç çeviri, kütüphane kataloglarında ulaşılamayan eserler, çeviriye ait farklı kaynaklardan bilgiler, "çevirmen" sözcüğü yerine kullanılan başka terimler vb. bilgiler bulunmaktadır.

3. 2. 1. Çeviri Romanlarda Yenileşme İzleri

Roman türü başlı başına bir yeniliktir. Tanzimat ile birlikte Türk edebiyat dizgesinde görülen yeniliklerden biri olan bu türde çeviri yoluyla Türk edebiyatına kazandırılan çok sayıda roman vardır. Bu romanlardan 1908-1928 arasında olanların kapaklarında, ön söz ve son sözlerinde yenileşme hareketine dair bazı özellikler görülmektedir. Bu özellikleri şu iki başlık altında incelemek mümkündür.

3. 2. 1. 1. Dilde Yenilik

Tanzimat sonrası Batı kültürü ile özellikle de Fransız kültürü ile sıkı bir ilişki içerisine girildiği bilinmektedir. Yaşanan etkileşim kaçınılmaz olarak dilde de kendini göstermiş ve Fransızcanın etkisini de beraberinde getirmiştir. Türk edebiyatının önceki devirlerinde karşılaşılan Arapça ve Farsçanın etkisi devam etse de bu etki, eskisi kadar ağırlıkta olmamıştır. Çeviri roman ön söz ve son sözlerinde kullanılan sözcüklerde Fransızca kendini göstermektedir. “Klasik” sözcüğünün 6 kez farklı çeviri romanların ön sözlerinde kullanılması artık bu sözcüğün kabul gördüğünü göstermektedir. Ön söz ve son sözlerde karşılaşılan “şedövr” ve “lig” sözcükleri de dikkate değer diğer örneklerdendir.

Dilde yenilik hareketi sadece Fransızca sözcüklerin kullanılmasıyla sınırlı değildir. Özel isimlerde görülen sözcükler, dönemin değişim hareketinin matbuat dünyasına yansımaları olarak değerlendirilebilir. Hem birinci dönemde hem de ikinci dönemde görülen bazı matbaa isimleri şunlardır: Matbaa-i Hayriye ve Şürekâsı, Artin Asaduryan ve Mahdumları Matbaası, Tercümân-ı Hakikat Matbaası, Necm-i İstikbâl, Matbaa-i Orhâniye, Matbaa-i Kader, Şems Matbaası, Matbaa-i İctihâd...

II. Meşrutiyet’in ve daha sonra Cumhuriyet’in ilanı ile isimlerde gözle görülür bir değişim yaşanmıştır. Eski isimler birden terk edilmeyip kullanılmaya devam edilmiş; ancak yeni açılan matbaa isimlerinde değişiklikler görülmüştür. Gözlemlenen bu değişim, dönemin fikir hayatına da ışık tutmaktadır. Yenileşmeye örnek olarak şu isimler gösterilebilir:

“Meşrutiyet Matbaası, Millî Matbaa, Devlet Matbaası, Cumhuriyet Matbaası”.

Süleyman Tevfik’in “Engizisyon Mezâlimi” serisinden çevirdiği romanlar, Meşrutiyet Matbaası’nda basılmıştır. 11 eserlik bir seridir. Millî Matbaa’da 3 eser basılmıştır. Bu eserler şunlardır:

Daima Hilekâr (1339 [1923])

Faust (1926)

Arı Maya’nın Başından Geçenler (1927-1928)

Devlet Matbaası’nda basılan eserleri ve baskı tarihleri şöyledir:

Sezar Birotto, Öjeni Grande, Baba Goryo (1927)

İlkbahar Seneleri (1927)

Mister Pikvik'in Maceraları (1927)

Cumhuriyet Matbaası'nda basılan çeviri romanlar ise şunlardır:

Kırmızı Köşkün Esrarı (1927)

Rudolf Valantino (1927)

Şarlo (1927)

Aşk Nizâm-nâmesinin Yedi Maddesi (1927)

Meşrutiyet Dönemi'nde matbaa ismi olarak “Meşrutiyet”; Cumhuriyet'in ilanından sonra ise “Millî”, “Devlet”, “Cumhuriyet” kelimelerinin geçmesi ve adı geçen son üç matbaada basılan eserlerin tarihlerinin Cumhuriyet sonrası olması, dönemin siyasi hayatının kültür ve edebiyat hayatına birer yansıması olarak değerlendirilebilir.

İkinci dönemde yapılan roman çevirilerinin kapaklarında, günümüzde kullanılan çevirmen sözcüğünün karşılığı olarak birçok sözcük geçmektedir. Bu sözcükler şunlardır: “Nâkili, tercüme eden, mütercimi, mütercime, mütercim, tercüme ve hulâsa eden, Türkçeye nâkili, nakleden, Türkçeye çeviren...”¹¹ Bunlar içerisinde “Türkçeye çeviren” ifadesi dikkat çekmektedir. Birinci dönemde görülmeyen bu ifade ile ilk kez ikinci dönemde karşılaşılmaktadır. Üstelik bu ifadelerin kullanıldığı eserlerin baskı tarihinin 1928 olması dilin de giderek değiştiğini göstermesi açısından önemlidir. Ali Haydar [Taner]'in Grigory Petrov'dan çevirdiği *Beyaz Zambaklar Memleketinde* (1928) ve *Mefkûreci Muallim* (1928)'in kapaklarında bu ifadeyi görmek mümkündür (Bkz. Ek 6; Bkz. Ek 7).

Çevirmenlerin eser isimlerindeki tercihleri de dil değişimine ışık tutmaktadır. Ali Muzaffer, Camille Flammarion'dan *Dünyanın Sonu* (1327 [1911]) isimli romanı çevirir. Çevirmen, bu çevirisine yazdığı “Mukaddime Makamında Bir İki Söz” başlıklı ön sözünde, çeviri sürecinde eserin ismi ile ilgili tercihini şöyle bildirir: “(Âkıbet-i Cihân) yerine (Dünyanın Sonu) terkibiyle tercüme etmeyi muvafık bulduğumuz bu eser, müellifin kıymettar olmakla beraber pek meraklı ve eğlenceli bir mahsûl-i kalemidir” derken Osmanlı Türkçesinde görülen tamlamalar yerine

¹¹ “Terceme” kavramı üzerine çeviribilim bağlamında yapılan çalışma için Bkz. Demircioğlu, 2005.

Türkiye Türkçesinde kullanılan tamlama ile çeviriyi tercih etmeyi uygun bulduklarını söyler (Bkz. Ek 9).

3. 2. 1. 2. Tarihlerde Yenilik

Türkler tarih boyunca 12 Hayvanlı Türk takvimi, Hicri takvim, Celali takvimi, Rumi takvim gibi takvimler kullanmıştır. 26 Aralık 1925'te ise uluslararası bir takvim olan miladi takvimin kullanılması kabul edilmiştir. II. Meşrutiyet'ten 1928'e kadar yapılan roman çevirilerinde hem hicri hem de miladi tarihlerin kullanıldığı görülmektedir. Dikkat çekici nokta ise miladi takvimin 1 Ocak 1926'dan sonra kullanılmaya başlanmasına rağmen ondan önceki yıllarda çevirisi yapılan bazı romanların kapaklarında sadece miladi tarihlerin görülmesidir. Bu da kanun ile resmileştirilmeden önce değişimin başladığını gösterir. Çeviri romanların bazılarında -yine bunlar da miladi takvimin kabulünden önce çevirisi yapılan eserlerdir- hem hicri hem miladi tarih birlikte verilmiştir. 713 roman çevirisinin 127'sinde miladi tarih görülmektedir. Bunların da 45'i miladi takvimin kabulünden öncedir. Miladi takvimin kabulünden sonra sadece miladi tarih görülen çeviri roman sayısı ise 82'dir.

Tarihlerde görülen bu yeniliğe bir yeniliğin daha eklendiği görülmektedir. Eserler, Arap harfli Türkçe metinler olmasına rağmen kitap kapaklarında görülen rakamların sadece Hint rakamı olmadığı çeviri romanlar da mevcuttur. Sabiha Zekeriya [Sertel]'in Johanna Spyri'den çevirdiği *Keçi Çobanı* (1928) isimli eserin kapağında Hint rakamları yerine Arap rakamları kullanılmıştır (Bkz. Ek 10).

Sabiha Zekeriya [Sertel]'in aynı tarihte çevirdiği *Peri Masalları* (1928)'nda ise Hint rakamlarının kullanıldığı görülmektedir (Bkz. Ek 11).

Çeviri roman kapaklarında hem hicri hem miladi tarihin birlikte gösterildiği eserlere örnek olarak M. Seyfi Raşid'in Volney'den çevirdiği *Harabeler yahud Tedmür Harabeleri* (1340 [1924]) isimli eser örnek olarak gösterilebilir. Eserin hem dış kapağında hem de iç kapağında iki tarih birlikte verilmektedir (Bkz. Ek 12).

3. 2. 2. En Çok Çeviri Roman Yayımlayan Yayınevleri ve Matbaalar

Çeviri eserleri okur ile buluşturan yayınevi ve matbaaların çeviri sahasına yapmış oldukları hizmetler hiç de küçümsenemez. Yayınevi ve matbaacıların gayretleri ile birçok eser basılmış, yarım kalan bazı eserler tamamlanmış, gazetelerde tefrika

yoluyla yayımlanan; ancak herhangi bir sebeple devam edemeyen eserlerin de kitap şeklinde basılması bir görev kabul edilerek hem millete hem de kültür ve edebiyat dizgesine hizmet edilmiştir.

II. Meşrutiyet'ten sonra birçok kitaphane, kütüphane veya matbaa sahibi yayıncı görülmektedir. Bu yayıncılardan çeviri roman kapaklarında ve/veya ön sözlerde isimleri geçenler ile kitaphane ve kütüphane isimleri şunlardır: Darüşşafaka Kütüb-hânesi (sahibi Hüseyin Hüsnü), Cemiyet Kütüb-hânesi, Kitâb-hâne-i Hilmi, Muhtar Halid Kitâb-hânesi, İkbal Kütüb-hânesi (sahibi Hüseyin), Kitâb-hâne-i Sûdi, Talebe Defteri Kitâb-hânesi [Ahmed Halid Yaşaroğlu], Halk Kitâb-hânesi, Türk Yurdu Kitâb-hânesi, Cihan Kütüb-hânesi, Sühûlet Kitâb-hânesi (sahibi Semih Lütfi, Leon Lütfi), Kitâb-hâne-i İslâm ve 'Askerî (sahibi Tüccar-zâde İbrahim Hilmi¹²), Meşrutiyet Kitâb-hânesi, Gayret Kütüb-hânesi (sahibi Garbis Fikri), Kanaat Kütüb-hânesi (sahibi İlyas), Kütüb-hâne-i İctihâd, Kütüb-hâne-i Selâmet (sahibi Yani Efendi), Maârif Kütüb-hânesi [sahibi Naci Kasım Açikel], İstanbul Kütüb-hânesi, İtimat Kütüb-hânesi (sahibi Seyyid Tahir), Karagöz Kütüb-hânesi, Meziyet Kütüb-hânesi (kurucusu Mehmed Ali), Tefeyyüz Kütüb-hânesi, Halk Kütüb-hânesi (sahibi Abdülaziz), Saâdet Kütüb-hânesi (Mehmed Hasan), Şark Kütüb-hânesi [sahibi Hüseyin Tutya], Yeni Şark Kütüb-hânesi (sahibi M. Hüseyin), Asır Matbaa ve Kütüb-hânesi (K. Faik)¹³.

Çeviri roman basımında bazı matbaaların ön plana çıktıkları görülmektedir. Şems Matbaası (İstanbul), 98 çeviri roman ile başta yer almaktadır. Çevirisini yayımladığı isimlerin başında Ragıp Rıfkı [Özgürel], S. Faiz, Mehmed Tevfik, E. Ali, Bedia Servet gibi dönemin en çok çeviri yapan çevirmenleri gelmektedir. Basılan eserlerin içeriği ise eserin serisinden anlaşılmaktadır. Şems Matbaası'nın baskısını üstlendiği eserlerin çoğunluğunu polisiye romanlar oluşturmaktadır. Bu matbaada basılan polisiye seriler şunlardır: Şarlo Polis Hafiyesi ve Gülünçlü Sergüzeştleri, Nat Pinkerton, Korsanlar Kralı, Nikola Karter Amerikalı Bir Polisin Mahareti, Nik Karter, Şarlok Holmes'in Gizli Dosyaları.

¹² Tüccar-zâde İbrahim Hilmi'nin hayatı, Türk kültürüne katkıları ve yayımladığı eserler ile ilgili detaylı bilgi için Bkz. Ocak, 2003; Erşahin, 2004. Doğrul, 2011.

¹³ Burada parantez içerisinde verilen isimler, çeviri roman kapaklarında ya da ön sözlerde geçmektedir. Köşeli parantez içerisinde verilen isimler ise Başak Ocak'ın *Bir Yayıncının Portresi: Tüccarzâde İbrahim Hilmi Çığırdağan* (2003) isimli eserinden alınmıştır.

Kader Matbaası/Matbaa-i Kader (İstanbul) 54, Necm-i İstikbâl (İstanbul) 43, Sancakçıyan Matbaası (İstanbul) 43, Orhaniye Matbaası/Matbaa-i Orhâniye (İstanbul) ise 38 roman basmıştır. Bu matbaalarda basılan eserlerin serilerinden de anlaşıldığı üzere polisiye roman ağırlıktadır.

Orhaniye Matbaası/Matbaa-i Orhâniye’de basılan polisiye seriler şunlardır: Pinkerton'un Kızı (Cüli Pinkerton'un Sergüzeştlerinden), Zabıta Romanı Külliyyatı-Pinkerton'un Oğlu, Zabıta Romanı Külliyyatı - Pinkerton'un Kızı, Bir Kadın Polis Hafiyesinin Sergüzeştleri, Arsen Lüpen, Nik Karter, Şarlok Holmes'in Hatıratı.

Kader Matbaası/Matbaa-i Kader’de basılan polisiye seriler ise şunlardır: Şarlok Holmes'in Maceraları, Bufalo Bil'in Sergüzeştleri, Nat Pinkerton, Nat Pinkerton Yeni Külliyyatı, Arsen Lüpen, Şarlok Holmes'in Avdeti, Kitâb-hâne-i Sûdi'nin Zabıta Romanları.

Necm-i İstikbâl Matbaası da polisiye romanlar basmıştır. Bu matbaada basılan polisiye eser serileri şunlardır: Zebaniler Koleksiyonu: Nat Pinkerton, Nat Pinkerton Cinâyât Koleksiyonu, Nat Pinkerton Dehşetler Koleksiyonu, Sûdi'nin Zabıta Romanları Pık Vik, Caniler Azraili Nik Karter, Nik Vinter.

Sancakçıyan Matbaası’nda da çok sayıda çeviri roman basıldığı ve bu matbaada basılan bütün romanların polisiye türde olduğu görülmektedir. Bu polisiye romanların serileri şunlardır: Sühûlet'in Tarihî ve Fennî ve Cinaî Romanları, Şarlok Holmes'in Gizli Dosyaları, Nat Pinkerton Cinâyât Koleksiyonu.

Yayınevlerinin ve matbaaların polisiye roman basma konusunda birbirleriyle rekabet halinde oldukları hatta birbirlerine sataşmalara varan boyutta bir rekabete tutuştukları görülmektedir. İkbal Kütüphanesi sahibi Hüseyin, S. Faiz’in Arthur Conan Doyle’un Şarlok Holmes’in Gizli Dosyaları serisinden çevirdiği *Murabahacının Kızı* (...) isimli esere ön söz mahiyetinde bir itiraz ve cevapname yazmıştır. *Tasvîr-i Efkâr* gazetesinde İkbal Kütüphanesi hakkında bazı ithamlarda bulunulmuştur. Kütüphane sahibi Hüseyin, bu ithamlara bir çeviri romana yazdığı yazı ile cevap verir. Yazının başlığı şu şekildedir: “*Tasvîr-i Efkâr* Gazetesinin 304 Numaralı ve 22 Mart 1326 Tarihli Nüshasında ve Kitabında Münderic (Şarlok Holmes Sergüzeştlerini Taklit) İlanına Cevap”. Yazıdaki ilk itiraz şöyledir:

“Sizin tercüme ve neşrettiğiniz *Şarlok Holmes*külliyyatı, kitabın kabında mezkûr olduğu üzere 16 hikâyeden mürekkeptir. Siz de pekâlâ bilirsiniz ki Şarlok Holmes gibi bir şahs-ı hayâlî

hakkında yalnız İngiltere’de değil Fransa’da dahi birçok âsâr neşredilmiştir. Fransız âsârının taklit olduğunu der-miyân etmek size değil, olsa olsa İngiliz muharririne düşer” (Bkz. Ek 13).

Fransızca Şarlok Holmes serisinin taklit olduğunu iddia eden *Tasvîr-i Efkar’a* bunu söylemek size değil, İngiliz yazarlarına düşer diyen yayıncı, kendi eserlerinin rağbet görmesi için başkalarınınkini batırdıklarını ve bundan daha kötü ve nefret edilecek bir şey olmadığını söyler ve sözlerine şöyle devam eder:

“Fransızca eserlerin taklit olup olmadığı size ait bir vazife olmadığı gibi böyle bir kelimeyi sarf etmek de haddinizin haricindedir. Çünkü sâhib-i eser siz değilsiniz; benim gibi tercüme ettirerek âhirin eserini neşrediyorsunuz. Halkı kandırmak, kendi neşriyatınızı revaç buldurmak için Fransız muharririnin eserini taklit diye ilana cüret etmenizle ne kadar menfaat-perest ve garazkâr olduğunuzu âleme anlatmış oluyorsunuz. Bununla beraber birkaç kuruşluk istifadeniz için hem ahaliyi kandırmaya ve hem de bir Fransız muharririni mukallid diye sahtekârlıkla ithama kalkmanızdaki maksadınızın derece-i sakâmet ve şe’âmetini kârî’n-i kirâmın enzâr-ı takdîrine terk ederek şu cevabımla iktifa etmeyi münasip görür ve şu devr-i bî-adîl-i meşrûtiyette bu gibi ahvâl-i mü’essife ve nefret-i iştimâlin zuhuriyetine sizin gibi maruf ve muhterem bir zat tarafından meydan verildiğine beyân-ı te’essüf eylerim” (Bkz. Ek 13).

İkbal Kütüphanesi sahibi Hüseyin, Fransız yazarın eserini taklit olarak nitelendirmenin o yazı sahibine düşmeyeceğini yineleyerek onun da kendisi gibi eser çevirtirerek yayımlayan birisi olduğunu belirtir. Fransız yazarın eserini taklit olarak itham etmekle de menfaatçi yönünü âleme gösterdiğini ve birkaç kuruşluk kazanç için halkı kandırmanın yanlış olduğunu söyler. Buradan da anlaşılıyor ki polisiye roman oldukça rağbet gören bir türdür. Yayıncılar da bu türde daha fazla eser çevirtip satabilmek amacıyla birbiriyle rekabet halindedir. Bu rekabet, diğer yayınevlerinin eserlerini kötülemek amacıyla gazetelerde ilan verdimmeye kadar varır.

Dönemin çeviri özelliklerine dair bilgilerin verildiği Ek 1’deki tablo incelendiğinde bazı çevirmenlerin farklı matbaalarda eser bastırdıkları görülmektedir. Buna bir örnek olarak dönemin en çok roman çeviren çevirmenlerinden olan Ragıp Rıfkı [Özgürel]’i gösterebiliriz. Ragıp Rıfkı [Özgürel]’in 29 çeviri romanı Şems Matbaası’nda basılırken 8’i Sancakçıyan, 4’ü Necm-i İstikbâl, 2’si de Kader Matbaası’nda basılmıştır.

3. 2. 3. En Çok Roman Çevirisi Yapan Çevirmenler

1908-1928 yılları arasında Osmanlı Türkçesine çevrili yapılan 713 romanın 677’sinde 227 farklı çevirmen ismi görülmektedir. 36 eserin ise çevirmeni belli değildir. 227 çevirmenden bazısı bir çeviri yapmış bazıları ise çeviride adeta birbirleriyle yarışmıştır. En çok çeviri yapanların başında 48 çeviri ile Ragıp Rıfkı [Özgürel] gelmektedir. Ragıp Rıfkı [Özgürel]’i 43 çeviri ile E. Ali; E. Ali’yi 33’er

çeviri ile Orhan Midhat [Barbaros] ve Avan-zâde Mehmed Süleyman takip etmektedir. Orhan Midhat [Barbaros], tüm eserleri tek başına çevirirken Avan-zâde, iki çevirisini Sisak Ferid ile birlikte yapmıştır. Hasan Bedreddin, biri Süleyman Tevfik ile ortak olmak üzere toplamda 31 roman çevirisi yapmıştır. Bu sayı bu kez müstakil bir isimde değil bir heyette görülmektedir: *Sabah* Gazetesi Tahrir Heyeti.

Sabah Gazetesi Tahrir Heyeti tarafından yapılan çevirilerin tamamı tek bir seriye aittir: Nat Pinkerton Cinâyât Koleksiyonu. Tamamı polisiyedir¹⁴.

Ragıp Rıfkı [Özgürel] de ağırlıklı olarak polisiye roman çevirmiştir. Çevirdiği seriler şunlardır: Nik Karter, Nikola Karter, Şarlok Holmes'in Gizli Dosyaları ve Pinkerton.

Polisiye roman serisi çevirenlerden birisi de dönemin en çok çeviri yapan çevirmenlerinden olan Orhan Midhat [Barbaros]'tur. Çevirmenin polisiye roman dışında çevirisi bulunmamaktadır. Nat Pinkerton ve Nat Pinkerton Yeni Külliyyatı serilerinden çeviri yapmıştır.

E. Ali de polisiye roman çevirmenlerindendir. Çevirdiği seriler ise Nat Pinkerton ve Korsanlar Kralı'dır.

Çevirmenlerin eserlerini çevirdikleri yazar isimlerinde bir çeşitlilik görülmektedir. Bazı eserlerde ve serilerde ise yazar ismi yoktur. Polisiye roman serilerinin çoğunun yazarı belli değildir. *Sabah* Gazetesi Tahrir Heyeti'nin, E. Ali'nin ve Orhan Midhat [Barbaros]'un çevirdiği serilerin/eserlerin hiçbirisinin yazarı belli değildir. Ragıp Rıfkı [Özgürel], Avan-zâde Mehmed Süleyman ve Hasan Bedreddin'in çeviri yaptığı yazarlar genellikle bellidir. Ragıp Rıfkı [Özgürel]'in eserlerini çevirdiği yazarlar şunlardır: T. Trilby, Paul de Kock, Arthur Conan Doyle, Michel Zevaco, Victor Margueritte, Gaston Leroux, Pierre Souvestre, Marcel Allain, Henryk Sienkiewicz, Jules Lermina, Dvbv Delaforet, Carlos.

Avan-zâde Mehmed Süleyman; Klod Lemetri, Jules Lermina, Robert Kraft, Ponson du Terrail, Goron, Alexandre Dumas, François Coppée, Victor Hugo ve Bergeret Gaston'dan çeviri yaparken Hasan Bedreddin ise Corci Zeydan, Maurice Leblanc, Marcel Allain, Jules Bojuvan, Gaston Leroux, Arthur Conan Doyle, Pierre Louis, Casanova de Seingalt, Gaston Rene, Paul Feval, Abbe Prévost, Goethe,

¹⁴ Polisiye roman çevirileri üzerine yapılan çalışmalar için Bkz. Bayraktar, 1998; Gezer, 2006; Üyepazarcı, 2005 ve 2008 (2 cilt); Üyepazarcı ve Çavaş, 2002.

Frederic Boutet, Charles Foley, Bernhard Kellerman ve Jules de Gastyne'den çeviriler yapmıştır.

Hilmi Ziya Ülken, Avan-zâde Mehmed Süleyman ve Hasan Bedreddin hakkında şöyle der: “[...] hususi tercüme yapanları iki zümreye ayırmamız lazımdır: Birincisi, Garp’tan tamamıyla popüler ve sırf kütüphane için eserler tercüme edenlerdir ki bunların başında Hasan Bedreddin ve Avanzade M. Süleyman’ı saymak icap eder” (Ülken, 2011, 157). Nitekim, Avan-zâde ve Hasan Bedreddin’in romanlarını çevirdiği yazarlara bakıldığında yazarların ve romanlarının dönemin en popüler isimleri olduğu görülür.

1908-1928 arası yirmi yıllık bir zaman diliminde çevirisi yapılan 713 romanın 219’unun yukarıda adı geçen çevirmenler ve heyet tarafından yapıldığı görülmektedir ki bu rakam da toplam roman sayısının yaklaşık üçte birine tekabül etmektedir.

Çeviri yapılan yıllar incelendiğinde Ragıp Rıfkı [Özgürel]’in çevirilerini 1325 [1909]-1341 [1925] yılları arasında 16 yıllık bir sürede yaptığı görülmektedir. E. Ali’de tek bir tarih göze çarpmaktadır: 1330 [1914]. Avan-zâde ise 1327 [1911]-1338 [1922] yılları arasında çeviri yapmıştır. Orhan Midhat [Barbaros]’ın çevirdiği eserlerde şu iki tarih görülür: 1330 [1914], 1333 [1917]. *Sabah Gazetesi* Tahrir Heyeti’nin, çevirilerini tek bir tarihte yapmış olduğu görülmektedir: 1327 [1911].

Sabah Gazetesi Tahrir Heyeti olarak tek bir isim altında gösterilen bu heyet, farklı şekilde yapılmış tamlamalarla adlandırılmaktadır. Ek 1’deki tabloda bu isimler ayrı ayrı listelenmiştir; ancak burada bahsederken “*Sabah Gazetesi* Tahrir Heyeti” ismi kullanılmıştır. Diğer isimler şunlardır: *Sabah Gazetesi* Yazı Heyeti, *Sabah Gazetesi* Yazarları, *Sabah Gazetesi* Heyet-i Tahrîriyesi.

3. 2. 4. Heyet Çevirileri

Gazete veya dergi gibi bir yayın organı etrafında bir araya gelen bazı çevirmenler bir çeviri heyeti oluşturmaktadır. Çeviri romanlarda çevirmen adı yerine bu heyetlerin isimleri görülmektedir. Heyet çevirisi, 1908-1928 yılları arasında Osmanlı Türkçesine yapılan roman çevirilerinde dikkat çekici bir özelliktir Heyet çevirisi. Çevirmen heyetlerinin ve bu heyetlerin çevirisini yaptıkları eserlerin sayısında birinci döneme göre bir artış gözlemlenmektedir. Gazeteler ve/veya yayınevleri bir yazı

heyeti oluşturmuştur. Bu heyet aynı zamanda eviri işiyle de meşgul olmuştur. Adı geçen dönemde eviri yapan heyetler alfabetik sıraya göre şu şekildedir:

- Cemiyet Kütüb-hânesi Heyeti (1 eviri)
- *İkdam* Gazetesi Tahrir Heyeti (1 eviri)
- *Karagöz* Heyet-i Tahririyesi (1 eviri)
- *Sabah* Gazetesi Heyet-i Tahririyesi (10 eviri)
- *Sabah* Gazetesi Tahrir Heyeti (15 eviri)
- *Sabah* Gazetesi Yazarları (1 eviri)
- *Sabah* Gazetesi Yazı Heyeti (5 eviri)
- *Tercümân-ı Hakikat* Gazetesi Tahrir Heyeti (3 eviri)
- *Tercümân-ı Hakikat* Heyet-i Tahririyesi (4 eviri)

Bu listede adı belirtilen heyetlerden “*Sabah* Gazetesi Heyet-i Tahririyesi, *Sabah* Gazetesi Tahrir Heyeti, *Sabah* Gazetesi Yazarları, *Sabah* Gazetesi Yazı Heyeti” aynı heyet olup sadece farklı şekillerde ifade edilmektedir. “*Tercümân-ı Hakikat* Heyet-i Tahririyesi” ve “*Tercümân-ı Hakikat* Gazetesi Tahrir Heyeti” de aynı heyet olup yine farklı şekilde bir tamlama ile adlandırılmaktadır.

Yukarıda adı geçen heyetler tarafından çevirisi yapılan 41 romandan 31’inin *Sabah* Gazetesi Yazı Heyeti¹⁵ tarafından yapıldığı görülmektedir. Nat Pinkerton Cinâyât Koleksiyonu serisindeki bu 31 romanın hiçbirisinin yazarı belli olmadığı gibi hepsinin 1327 [1911] tarihinde evrildiğı anlaşılmaktadır. Heyet tarafından çevirisi yapılan 41 eser içerisinde sadece 2’sinin yazarı bellidir. Bu eserler şunlardır: *Karagöz* Hey’et-i Tahririyesi, Michel Zevaco’dan *Markiz d Pompadur* (1330 [1914]) ve Cemiyet Kütüb-hânesi Heyeti de Emile Edouard’dan *Naciye* (1328 [1912]) isimli eserleri çevirmiştir.

Tercümân-ı Hakikat Gazetesi Tahrir Heyeti’nin evirdiğı eserler “Nat Pinkerton Caniler Tuzağı” serisinin eserleridir. Grldğı üzere heyet evirilerinin büyük bir çoğunluğunu polisiye roman oluşturmaktadır.

3. 2. 5. Kadın evirmenler

1908-1928 arası Osmanlı Türkçesine yapılan 713 roman çevirisinden 42’sinin kadın çevirmenler tarafından Türkçeye kazandırıldığı görülür. Bu dönemde roman evirisi

¹⁵ Bu heyetin müdürü, ikinci dönemin önemli çevirmenlerinden olan Hasan Bedreddin’dir.

yapan kadın çevirmenler ve çevirdikleri eser sayısı alfabetik sıraya göre şu şekildedir:

- Bedia Servet (18 roman)
- Belkıs Sâmi (2 roman)
- Esmâ Zafir (2 roman)
- Fatma Ünsiye (1 roman)
- Halide Edib [Adıvar] (1 roman)
- Handan Lütü (1 roman)
- Leman Sadreddin [Antel] (1 roman)
- Mebrure Hurşid (1 roman)
- Nilüfer Baha (7 roman)
- Rezan Emin [Yalman] (1 roman)
- Sabiha Zekerîya [Sertel] (3 roman)
- Salime Servet Seyfi¹⁶ (1 roman)
- Şaziye Berrin [Kurt] (1 roman)
- Vedide Baha [Pars] (2 roman)

Kadın çevirmenler içerisinde en çok çeviri yapan çevirmen 18 çeviri ile Bedia Servet'tir. "Mütercime"nin bir çevirisi Hasan Bedreddin ile müşterektir. Bedia Servet'in çevirilerinde dikkati çeken iki nokta daha vardır. Birincisi hiçbir eserin yazarının bilinmemesi, ikincisi ise 18 romanın 16'sının polisiye seri olan Şarlo Polis Hafiyesi ve Gülünçlü Sergüzeştləri'nden çevrilmesidir. Bu verilerden hareketle Bedia Servet'in dönemin rağbet gören polisiye roman türüne yönelerek dönemin geleneğine ve okurların ilgisine kayıtsız kalmadığı söylenebilir.

Sabiha Zekerîya [Sertel] ve Vedide Baha [Pars] da bu dönemde roman çevirisi yapan kadın çevirmenlerdendir. Her iki çevirmen de Himâye-i Etfal Cemiyeti Çocuk Külliyyatı serisi için eser çevirir. Vedide Baha [Pars]'ın Amis Le Fleuvre'den çevirdiği *Ali'nin Düğmesi* (1928) ve Sabiha Zekerîya [Sertel]'in *Bir Yaramazın Hikâyesi* (1928) Johanna Spyri'den çevirdiği *Keçi Çobanı* (1928) bu seride yayımlanan eserlerdir.

¹⁶ Hayatı ve eserleri için Bkz. Coşkun, 2012.

Dönemin kadın çevirmenlerinde görülen en önemli özelliklerinden biri de üç eser haricinde diğer eserlerin tamamının Cumhuriyet'in ilanından sonra çevrilmesidir. Salime Servet Seyfi'nin Robert Levy Stevenson'dan çevirdiği *İntihar Kulübü ve Sıraçenin Elması* (1329 [1913]), Fatma Ünsiye'nin çevirdiği *Japon Çocukları* (1330 [1914]) ve Leman Sadreddin [Antel]'in çevirdiği *Raks Eden Su, Şarkı Söyleyen Taş, Konuşan Kuş* (1338-1340 [1922-1924]) isimli eserler dışında diğer bütün eserler 1923 sonrası çevrilir. Bu durum da yeni Türk kültür ve edebiyat dizgesinde ve çeviri sahasında kadınların daha etkin bir rol üstlendiğinin bir işareti olarak değerlendirilebilir.

3. 2. 6. Müşterek Çeviriler

Çevirmenler bir gazete etrafında bir araya gelip heyet oluşturarak çeviri yaptıkları gibi iki çevirmen bir araya gelerek müştereken de çeviri yapabilmektedir. Bu dönemde 19 eserin müşterek çeviri ürünü olduğu görülmektedir. İkinci dönemde yapılan bu müşterek çeviriler ve çevirmenleri alfabetik sıraya göre şu şekildedir:

A. C. - E. H.: *Don Kişot*, Cervantes, 1328 [1912]

Ali Fuad - A. Naci: *Anglosaksonların Esbâb-ı Fâikiyeti Nedir?* Edmonde Demolins, 1330 [1914].

Avan-zâde Mehmed Süleyman - Sisak Ferid: *Altın Gölü*, Robert Kraft, 1330 [1914].

Avan-zâde Mehmed Süleyman - Sisak Ferid: *Güzel Prenses-Saray Entrikaları*, 1331 [1913].

Bedia Servet - Hasan Bedreddin: *Güzel Rita*, 1343 [1924].

Fuad - İzzet: *Madlen Fera*, Emile Zola, 1330 [1914].

Fuad - Saim: *Madam Pantolon*, Paul de Kock, 1325-1327 [1909-1911].

Hasan Bedreddin - Süleyman Tevfik: *Ateşler İçinde*, Gaston Leroux, 1338-1340 [1922-1924].

İsmail Müştak [Mayokan] - Muhyiddin [Birgen]: *Ana*, Maxim Gorki, 1327 [1911].

Kemâleddin - Vedat Örfi [Bengü]: *Verter*, Goethe, 1339-1341 [1923-1925].

M. Nazım - Fikret Şahab: *Tehlikeli Bir Hasta ve Garib Bir İlan*, 1328 [1922].

Mişel Mihailof - Yahya Ferid: *Muzaffer Aşk Nağmesi*, Ivan Turgenyev, 1340 [1924].

Mustafa Refik - Mehmed Hilmi - Mehmed Cemil: *Lirpinin Kurnazlığı*, 1324 [1908].

Raif Necdet [Kestelli] - Sadık Naci: *Anna Karenin*, L. Tolstoy, 1328 [1912].

Rami Talat - Kemal Süleyman: *Gümüş Alın*, Arthur Conan Doyle, (...)

Remzi - Selami: *Maskeli Süvari*, 1927.

Remzi - Selami: *Zevk Çılgınlıkları*, 1926.

Süheyl Nijad - Reşad Nedim: *Bakireler Girdabı*, Alphonse Daudet, 1336 [1920].

Ş. Sâmi - Hasan Bedreddin: *Sefiller*, Victor Hugo, 1297 [1880] - 1330 [1914].

Yukarıda listesi verilen müşterek çevirilerde bazı özellikler göze çarpmaktadır. Bu özelliklerden biri, müşterek çevirilerin 18'inin iki çevirmen, birisinin de üç çevirmen tarafından yapılmış olmasıdır. Yazarı belli olmayan *Lirpi'nin Kurnazlığı* (1324 [1908]) isimli eserin çevirisi; Mustafa Refik, Mehmed Hilmi ve Mehmed Cemil tarafından yapılmıştır.

İki çevirmenli müşterek çeviri örneklerinden biri olan *Güzel Rita* (1343 [1924]) isimli roman, çevirmenlerden birisinin bir kadın olması dolayısıyla dikkat çekmektedir. Bu eser, Bedia Servet ve Hasan Bedreddin tarafından çevrilmiştir.

Müşterek çevirilerde dikkat çeken bir isim de *Sefiller* (1297 [1880] - 1330 [1914])'dir. Şemseddin Sami tarafından çevirisine başlanan bu eser yarıda kalmıştır. Daha sonra Hasan Bedreddin tarafından tamamlanan bu çevirinin hikâyesi, oldukça uzun, karmaşık ve meşakkatli olmuştur. Uzun olmasının sebebi, yarım kalan eserin aradan 34 yıl geçtikten sonra tamamlanmasıdır. Karmaşık ve meşakkatli olmasının sebebi ise üzerinde çok tartışılmasıdır. Halit Ziya Uşaklıgil (haz. Kutlu, 1987, 399)'e göre eser harfi harfine çeviri olduğundan satılmadığı için çeviri yarım kalır. İsmail Habib Sevük (1941, 233) ise eserin yasaklanmasından dolayı çevirinin yarım kaldığını iddia eder. Eserin çevirisi üzerine de çokça tartışmalar yapılır ve eser eleştirilere maruz kalır (Krş. Bozkurt ve Karadağ, 2014; Kerman, 1978 ve 2005).

19 müşterek çeviri romanın 6'sının yazarı belli değil iken müşterek çeviri ürünü olan 13 eser ise farklı yazarlar tarafından yazılmıştır. Bu 19 eserden birisi olan Arthur Conan Doyle'un yazdığı *Gümüş Alın* isimli romanın ise çeviri tarihi bilinmemektedir.

3. 2. 7. Ön Söz/Son Sözlü Eserler¹⁷

Yapılan inceleme sonucu 1908-1928 yılları arasında Osmanlı Türkçesine çevirisi yapılan 713 romanın 150'sinde sadece ön söz, 24'ünde sadece son söz, 20'sinde ise hem ön söz hem son söz olmak üzere toplamda 194 eserde ön söz ve/veya son söz bulunduğu tespit edilmiştir (Ön söz/son sözlü eser isimleri için Bkz. Ek 1). Ragıp Rıfkı [Özgürel], 19 ön söz ile en çok ön söz yazan çevirmen olarak karşımıza çıkmaktadır. Nilüfer Baha, Hasan Bedreddin, Avan-zâde Mehmed Süleyman ve Süleyman Tevfik de çok ön söz yazan çevirmenlerdir. Ön söz ve son söz yazılan roman çevirilerinden olan *Bin Bir Gece Masalları* (1927-1928), *Cüceler Memleketinde* (1927), *Gece Çocuğu* (...), *Musavver İki Palyaço yahud Futit ile Şokola* (...), *Reygat Cinayeti* (1328 [1912]), *Şarlok Holmes Sergüzeştleri* (1328 [1912]), *Delik İğne* (1326 [1908]) ve *Karlsbad Cinayeti* (1921) isimli eserlerin ise çevirmenleri bilinmemektedir.

3. 2. 8. Romanları En Çok Çevrilen Yazarlar

II. Meşrutiyet'ten Harf Devrimi'ne kadar Batı dillerinden çevirisi yapılan 713 romandan 373'ünün yazarı belli değildir. Yazarı bilinen eser sayısı ise 340'tır. Bu 340 eser içerisinde en çok çevirisi yapılan yazar Arthur Conan Doyle'dur. Bu isimle 31 kez karşılaşılmaktadır. Arthur Conan Doyle'u 30 çeviride adı görülen Maurice Leblanc takip etmektedir. Michel Zevaco ismiyle 17, Lev Tolstoy ve Paul de Kock isimleriyle de 13 kez karşılaşılmaktadır.

En çok çeviri yapan çevirmenlerde görüldüğü üzere burada da eser seçimini belirleyen bir etken söz konusudur. Arthur Conan Doyle ve Maurice Leblanc'ın eserleri polisiye romanlardır. 1908-1928 arası yıllarda hayli revaçta olan bu roman türünün, hem çevirisi yapılacak yazar hem de eser seçimini etkilediği söylenebilir; ayrıca göze çarpan bir diğer özellik de adı geçen bu yazarların sadece kaynak

¹⁷Türk edebiyatındaki ön söz/son söz geleneği için Bkz. 4. Bölüm.

kültürde değil, bütün dünyada tanınmış olmasıdır ki bu da eser seçiminde bilinçli bir yol takip edildiğini göstermektedir.

Arthur Conan Doyle'dan en çok çeviri yapan çevirmen, Ragıp Rıfkı [Özgürel]'dir. Çevirmen, yazarın 7 eserini çevirmiştir. S. Faiz yazarın 5, A. Rıza da 4 eserini çevirmiştir. Ragıp Rıfkı [Özgürel] ayrıca Michel Zevaco'dan 5, Paul de Kock'tan da 2 eser çevirmiştir. Maurice Leblanc'dan ise Mustafa Remzi 11, Mehmed Ali 7 eser çevirmiştir.

Bazı eserlerde iki yazar ismi ile karşılaşılmaktadır. Bu durum iki farklı şekilde karşımıza çıkmaktadır: Birincisi eserin iki yazar tarafından yazılmasıdır. Bu tür eserlere Marcel Allain ve Pierre Souvestre'in yazdığı ve Mehmed Sedad'ın çevirdiği *Müdhiş Bir Ölü* (1328-1331 [1912-1915]) örnek olarak gösterilebilir. Bu eseri Ragıp Rıfkı [Özgürel] de (1328-1330 [1912-1914]) çevirmiştir. Birinci duruma yine aynı yazarlar tarafından yazılan ve her ikisi de Ragıp Rıfkı [Özgürel] tarafından çevrilen *Fantoma* (1328-1330 [1912-1914]) ve *Fantoma'nın Hasm-ı Bî-amanı Polis Müfettişi Jouv* (1328-1330 [1912-1914]) örnek verilebilir.

İkinci durum ise farklı yazarların eserlerinin tek kitapta toplanmasıdır. Bununla ilgili tek bir örnek vardır: Maxim Gorki tarafından yazılan *Kadın ve Ana* (1328 [1912]) ile Lev Tolstoy tarafından yazılan *Asur Kralı Essarahdon* (1328 [1912]) isimli eserler Rus Edebiyatından Numuneler başlığı altında oluşturulan seride tek bir kitapta toplanmış ve Resul-zâde Mehmed Emin tarafından Türkçeye çevrilmiştir.

3. 2. 9. Yeniden Çeviriler

1908-1928 yılları arasında yapılan roman çevirileri incelendiğinde 12 eserin yeniden çeviri yoluyla Osmanlı Türkçesine kazandırıldığı görülmektedir. Bu çevirilerin sayıları farklılık arz etmektedir. Bir eser 2 kez çevrilirken birisi 5 kez çevrilmiştir. Yeniden çevrilen eserler şunlardır:

Arsen Lüpen 813. Fazlı Necib, Maurice Leblanc, 1326 [1911].

Arsen Lüpen'in Yeni Sergüzeştleri 813. S. M., Maurice Leblanc, 1328 [1912].

Arsen Lüpen'in Yeni Sergüzeştleri 813. Mehmed Ali, Maurice Leblanc, 1329 [1913].

Bin Bir Gece. Y. N., (...) 1327 [1911].

Bin Bir Gece. Ziver, (...) 1326 [1910].

Bin Bir Gece Masalları. (...) (...) 1927-1928.

Çalınmış Gerdanlık. Halil Hamid, (...) 1333 [1917].

Çalınmış Gerdanlık. Kemâleddin, (...) 1340 [1924].

Gök Bayrak. Galib Bahtiyar [Gökçeli], Leon Cahun, 1329 [1913].

Gök Sancak. Necib Asım [Yazıksız], Leon Cahun, 1328 [1912].

Kafkasya Esirleri. Ali Fehmi, L. Tolstoy, 1330 [1912].

Kafkasya'da Bir Esir. H. Hüsnü, L. Tolstoy, 1325 [1909].

Katil Bir Seyis. Beşe-zâde Mahmud, (...) (...)

Katil Jokey. A. S., (...) 1335 [1919].

Kovadis-Nereye Gidiyorsun? Nüzhet Sabit, Henryk Sienkiewicz, 1328 [1912].

Kovadis-Nereye Gidiyorsun? Ragıp Rıfki [Özgürel], Henryk Sienkiewicz, 1326-1328 [1910-1912].

Nevyork Esrarı. B. S., Pierre Decourcelle, (...)

Nevyork Esrarı. Mehmed Sırrı, Pierre Decourcelle, 1337 [1921].

Öksüz Kız. Hasan Bedreddin, Frederic Boutet, 1923.

Öksüz Kız. Osman Nurullah, Frederic Boutet, 1340 [1924].

Robenson. Osman Nuri, Daniel Defoe, 1925.

Robenson Kruzoe. Şükrü Kaya, Daniel Defoe, 1923.

Robenson Kruzoe. (...) Daniel Defoe, 1927

Robenson Kruzoe Hâlî Adada. Halil Hamid, Daniel Defoe, 1332 [1916].

Robenson Kruzoe'nin Hayatı ve Meraklı Sergüzeşti. F. M., Daniel Defoe, 1925.

Sefiller. Avan-zâde Mehmed Süleyman, Victor Hugo, 1327-1328 [1911-1912].

Sefiller. Ş. Sâmi - Hasan Bedreddin, Victor Hugo, 1297 [1880] - 1330 [1914].

Venedik Âşıkları. Kemâleddin Şükrü, Michel Zevaco, 1338-1341 [1922-1925].

Venedik Âşıkları. Zeki, Michel Zevaco, 1329 [1913].

Yukarıdaki isimler incelendiğinde yeniden çevrilen eserlerin isimlerinde farklılıklar olduğu görülmektedir. *Arsen Lüpen 813* - *Arsen Lüpen'in Yeni Sergüzeştləri 813*, *Bin Bir Gece* - *Bin Bir Gece Masalları*, *Gök Bayrak* - *Gök Sancak*, *Kafkasya Esirleri* - *Kafkasya'da Bir Esir*, *Katil Bir Seyis* - *Katil Jokey*, *Robenson* - *Robenson Kruzoe* - *Robenson Kruzoe Hâlî Adada* - *Robenson Kruzoe'nin Hayatı ve Meraklı Sergüzeşti*.

Robenson'un 5, *Arsen Lüpen 813* ve *Bin Bir Gece*'nin 3 çevirisi vardır. Diğer eserlerin ise ikişer çevirisi bulunmaktadır. Yeniden çeviri listesindeki 29 romandan sadece *Bin Bir Gece Masalları* (1927-1928) ve *Robenson Kruzoe* (1927)'nin çevirmeni belli değildir.

4. TÜRK EDEBİYAT DİZGESİNDE ÖN SÖZ/SON SÖZ GELENEĞİ VE 1908-1928 ARASI ÇEVİRİ ROMAN ÖN SÖZ/SON SÖZLERİ

Türk edebiyatı tarihine bakıldığında eserlere ön söz (mukaddime) ve son söz (hâtıme) yazma geleneğinin olduğu söylenebilir. Türk edebiyatında ön sözler üzerine yapılmış ilk kapsamlı çalışma olarak kabul edilen Tahir Üzgör'ün *Türkçe Dîvân Dîbâceleri* (1990) isimli eserinde yazar, ön sözler için genellikle “dîbâce” sözcüğünün kullanıldığını, XX. yüzyıla gelindiğinde “mukaddimât”, “iftitâh” ve “ifâde” sözcükleri ile karşılaştığını, Tanzimat sonrası da “mukaddime” sözcüğünün yaygınlaştığını söyler (Üzgör, 1990, 3). Divan edebiyatında “dîbâce” sözcüğünün yanında başka sözcüklerin de kullanılmasına rağmen “dîbâce” sözcüğünün daha çok manzum eserlerde kullanıldığına dair bir geleneğin ve/veya temayülün olduğu kanaatine sahip olduğunu belirten Üzgör, “dîbâce” sözcüğünün anlamları üzerinde durduktan sonra şu ifadelere yer verir:

“Tanzimat’tan sonra “mukaddime” kelimesinin yaygınlaştığını söylememiz mümkündür. Bu kelimelerin yanında eskiden ve günümüzde “hutbe”, “mukaddime”, “takdîm”, “ifâde-i mahsûsa”, “merâm”, “ifâde-i merâm”, “medhal”, “önsöz”, “birkaç söz”, “sunuş”, “sunu”, “başlangıç”, “giriş”... gibi kelimelerin de kullanıldıkları görülmektedir. Bunlardan “medhal” ve “giriş” kelimelerinin daha ziyade eserin ihtiva ettiği konuya dair tertip edildikleri görülmektedir ki “başlangıç” kelimesini de bu şekilde mütalaa edenler bulunmaktadır” (age, 3).

Ön sözlerin karşılığı olarak kullanılan diğer sözcüklere de değinen Üzgör, divanlar için “dîbâce” sözcüğünü benimser ve eserine de bu adı verir. Üzgör'ün “ön söz” karşılığı olarak Tanzimat’tan sonra kullanıldığını söylediği diğer sözcüklerin daha fazlasını Karadağ (2013c)’da görmek mümkündür. Karadağ, ön söz ve son sözleri ifade etmek için şu sözcüklerin kullanıldığını söyler:

“İfâde-i mütercim, biraz söz, bir iki söz, birkaç söz, ifâde-i merâm, mütercimin ifâde-i merâmı, ifâde, ihtâr, ihtâr-ı mahsûs, mukaddime, mukaddime-i mütercim, ifâde-i mahsûsa, mütercimin ifâde-i mahsûsası, kable’ş-şürû‘, kâri’îne, kâri’în-i kirâma, muhâvere, mukaddime makamında bir hasbihâl, mukaddime-i mütâla‘ât” gibi başlıklar altında verilen ön sözlerle “mütâla‘a-i mütercim, hatm-i kelâm, li’l-mütercim, hâtıme, hâtıme-i mütercim, ‘arz-ı ma‘zeret, ‘arz-ı teşekkür, tenbîh, i’tizâr ve ihtâr” (Karadağ, 2013c).

Tezin tarihi sınırları olan 1908-1928 yılları arasında Batı dillerinden Osmanlı Türkçesine yapılan roman çevirilerine yazılan ön söz ve son sözler incelendiğinde şu başlıkların kullanıldığı görülmektedir: “Bir iki söz, kâri’lerimizden bir rica, muhâbere-i ‘aleniye, eser hakkında iki söz, i’tizâr, mukaddime, eserin Türkçe

müterciminin mukaddimesi, eserin Bulgarca müterciminin mukaddimesi, mütercim
mukaddimesi, birkaç söz, bir mukaddime daha, hâtime, mukaddime makamında bir
iki söz, ihtâr-ı mahsûs, kâri'lerimize birkaç söz, kâri'lerime, muharririn
mukaddimesi, muhterem kâri'lerimize, muhterem *Güzel Prenses* kâri' ve
kâri'elerine, mütercim ifadesi, roman hakkında, müellifin tercüme-i hâline ait
birkaç söz, eser hakkında birkaç söz, muhterem okuyanlara, ifâde-i merâm, kâri'lere,
muhterem kâri' ve kâri'elerimize!, kâri'în-i kirâma, ifade, müellifin sözü,
mukaddime yerinde - çocukları sevenler ile sevmeyenlere, ifâde-i mahsûsa, Türk
Matbaasının kâri'ât-ı mu'azzeze ve kâri'în-i muhteremeye ma'rûzâtı, eser ve
muharrir dair, ifâde-i nâşir, sevgili kâri'lere, ifâde-i mütercim, tahdîs-i ni'met, ifâde-
i tâbi', başlamazdan evvel, küçük bir mukaddime, müellif ve eseri, tercümeyi
okuyacak olan lütufkârlara, bu roman hakkında tenkit, mukaddime-i mütercim,
istimdâd, bu kitabı niçin naklediyorum?, tâbi'in ifâde-i merâmı, kâri'în ve kâri'ât-ı
muhteremeye nâçizâne bir hizmet..." Bunların dışında *Savuvallı Andre* (1340 [1924])
isimli eserde olduğu gibi hiçbir başlık verilmeden yazılan ön sözler olduğu gibi eser
adı ve yazar adı ile yazılan ön sözler de bulunmaktadır. Bu tür eserlerde karşılaşılan
ön sözlerden bazıları şunlardır: "*Beyaz Zanbaklar Memleketinde*, Grigori Petrof
Kimdir?, *Verter*, *Paris Çiçekleri*, *Sevgili Arkadaşım*, Muharrir-i Eser Guy dö
Mopasan, Leon Tolstoy, Göte Hakkında, *Venedik Âşıkları*..."

Üzgör (1990)'ün ifadeleri, Karadağ (2013c)'in tespitleri ve 1908-1928 yılları
arasında çevirisi yapılan 713 romandan 194'üne ön söz ve/veya son söz yazılmış
olması, Türk edebiyatında köklü bir "mukaddime geleneği" olduğunu gösterir.
"Mukaddime" sözcüğünün anlamından başlamak gerekirse Arapça bir sözcük olan
ve "k-d-m" üçlü kökünden türeyen "mukaddime", *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*
(2011, 2160)'te "giriş, sunuş, başlangıç (söz ve yazı için); ön söz; bir işin veya bir
olayın başlangıcı; öncü birlik, öncü kuvvet"; *Ahter-i Kebîr* (1311/1894, 1021)'de "ön
olmuş nesne ki muahhirin zıddıdır"; *Sözlerin Soyağacı-Çağdaş Türkçenin Etimolojik
Sözlüğü* (2007, 332)'nde "takdim eden şey, ön söz"; *Kâmûs-ı Türkî* (1978, 1390)'de
"maksada girişmezden evvel îrâd olunan ve maksadın ifadesine medâr ve esas ittihâz
olunan söz; bir kitabın asl-ı mebnî aleyhine girişmezden evvel sebep-i te'lîfi vesâir
ifâdâtı mutazammın olarak yazılan bahs ü makâle, dîbâce, medhal; ordunun ileride
bulunan kısmı" gibi anlamlara gelmektedir. Farklı sözlüklerdeki tanımlara
bakıldığında bu tanımlar içerisinde "mukaddime" kelimesinin eser ile ilişkisini

sorgulayan ve önemini vurgulayan sözlüğün *Kâmûs-ı Türki* olduğu görülmektedir. Şemseddin Sâmî, “mukaddime”yi kitabın asıl yapısına, kuruluşuna başlamadan önce eserin yazılış sebebi ve benzeri ifadeleri içeren bir giriş olarak nitelendirmektedir. Şemseddin Sâmî’nin “sebeb-i te’lif” ifadesi çeviride “sebeb-i tercüme” olarak değerlendirilebilir. Çevirmen ve yayıncıların çeviri romanlara yazdığı ön sözlerde de bu “sebeb-i tercüme”ye yani eseri neden çevirdiklerine dair bilgiler vermektedir.

Bu tezin temel inceleme nesnesini çevirmenler, üstat kabul edilen çevirmenler/yazarlar ve yayınevi sahipleri tarafından çeviri romanlara yazılan ön söz/son sözler oluşturmaktadır. Neden “ön söz ve son söz?” sorusuna gelince cevabı yine çevirmen, yayıncı ve yazar ön sözlerinde görmek mümkündür. Çevirmen, yayıncı ve yazarlar ön sözlerde birbirinden farklı konulara değinmişlerdir. Bu konulardan biri de bizzat “ön sözler” üzerinedir. Hem birinci dönem hem de ikinci dönem çevirmenleri “ön sözler” üzerine görüş bildirmişlerdir. İkinci dönem çevirmenlerinden “ön sözler” üzerine görüş bildiren isimlerden biri Celaleddin Ekrem’dir. Çevirmen, Jean Webster’dan çevirdiği *Sevgili Düşman* (1928) isimli romana yazdığı “Eser Hakkında Birkaç Söz” başlıklı ön sözünde bir ön sözün iki açıdan okurlara yardımcı olduğunu şu sözlerle ifade eder:

“Okuyucu çok defa okuduğu kitabın son sahifesini kapadığı zaman onun hakkında edindiği fikrin başkalarıyla ne dereceye kadar iştirak noktalarını haiz olduğunu anlamak ister, o maksatla baş tarafını açarak mukaddimeye bir göz gezdirdiği zaman zihninde beliren bazı müphem hükümlerin teyidini görürse kanaat hâlini almaları mümkün olur. Bazen de kâri’, kitabı okumaya başlamadan mukaddimeye bir nazar atfeder ve alacağı fikir üzerine katî kararını verir, işte her iki hâlde, mukaddime okuyucuya muhtaç olduğu bir yardım vazifesi görebilir”(Bkz. Ek 14).

İkinci dönem roman çevirilerinin birinde yine ön söz okumanın öneminden bahsedilmektedir; ancak bu kez bir çevirmen ve/veya yayıncı ön sözünde değil, bir yazar ön sözünde bu duruma değinilmektedir. Hasan Bedreddin, Casanova de Seingalt’dan *Kazanova’nın Sergüzeştleri* (1922) isimli eseri çevirir. Bu çevirisine yazarın ön sözünü de ilave eder. “Mukaddime” başlıklı bu ön sözde yazar, “Mukaddimemi okumayanlar ziyan ederler. Zira bir kitabın mukaddimesinin, bir tiyatro piyesinin ilanı gibi olduğunu herkes bilmelidir; onu okumak lazımdır” (Bkz. Ek 15) diyerek ön sözlerin okunması gerektiğini belirtmektedir.

Birinci dönemde de ön sözler üzerine zıt görüş bildiren çevirmenler vardır. Bir çevirmen bu işi bir “şart” olarak görürken bir diğeri de “can sıkıcı” olarak görür. Bu gelenek çerçevesinde neden bir irdeleme yapılması gerekliliği konusuna değin

ve ön sözü “şart” olarak gören çevirmen Keçeci-zâde Abdullah Macid Bey’dir. Çevirmenin, “mukaddime”yi kapı eğretilmesiyle açıkladığını belirten Karadağ, *Sergüzeşt-i Adelin* (1290 [1873]) isimli roman çevirisine yazılan “Mukaddime” başlıklı ön sözde kapının bir eve lazım olduğu gibi ön sözlerin de bir esere şart olduğunu söyler (Krş. Karadağ, 2013c). Keçeci-zâde Abdullah Macid Bey’e göre bir eserin ön sözü evin kapısı gibidir, eve nasıl ki bir kapı şartsa bir kitaba da ön söz şarttır. Kapı nasıl bir evin namus ve haysiyetini koruyorsa ön söz de kitap ve yazarının haysiyetini korur. Bir evin kapısı gizli değil de göz önündedir. Bunun gayet doğal bir durum olması gibi ön sözlerin de haber veren belge mahiyetinde okurlara sunulması gerekir. Kapı benzetmesine devam eden Keçeci-zâde, bir eve girmeden kapıyı çalıp izin almak gerektiği gibi bir kitabı okumaya başlamadan önce de ön sözünü okuyup incelemenin gerektiğini söyler (Bkz. Ek 16) (Krş. Karadağ, 2013c).

Ön sözler konusunda Keçeci-zâde Abdullah Macid Bey’in görüşüne zıt görüş bildiren çevirmen Ahmed Midhat Efendi’dir. Birinci dönemin üstat çevirmenlerinden kabul edilen Ahmed Midhat Efendi, Octave Feuillet’den çevirdiği *Bir Fakir Delikanlının Hikâyesi* (1298 [1880]) isimli çevirisine yazdığı “İfâde-i Mütercim” başlıklı ön söze, ön söz okumanın can sıkıcı olduğunu ve ön söz yazma geleneğinin de unutulmaya yüz tuttuğunu söyleyerek başlar:

“Bir kitabın mukaddimesini okumak kadar can sıkıcı şey olamaz. Onun içindir ki şimdilerde kitaplara mukaddime koymak âdeti hemen terk edilmiştir. Lakin muharrirler bazı kere kârî’leriyle husûsî bir sûrette hasbihâlâ mecbur oluyorlar ki bu yolda olan mukaddimeler dahi erbâb-ı mütâlâ’anın ol kadar canlarını sıkıyıyor” (Bkz. Ek 17) (Krş. Karadağ, 2013c).

Ahmed Midhat Efendi (1298 [1880])’ye göre her ön söz can sıkıcı değildir. Çevirmen, ön söz okumak kadar can sıkıcı bir şey olmadığını söylese de ön sözün devamından, okurları ile özel bir şekilde sohbet etmek isteyen yazarların ön sözlerinin can sıkıcı nitelikte olmadığını belirtir.

Birinci dönemde çeviri yapan Ahmed Midhat Efendi ve Keçeci-zâde Abdullah Macid Bey ile ikinci dönemde çeviri yapan Celaleddin Ekrem, “mukaddime” kavramı hakkında görüş bildirmektedir. Keçeci-zâde, ön sözü, okur ile eser arasında bir köprü olarak, bir geçiş güzergâhı olarak görür. Çevirmene göre nasıl ki bir kapı, evin namus ve emniyetini korur ise ön söz de kitap ile yazarının ağırlığını, etkisini ve haysiyetini korur. Ahmed Midhat Efendi ise ön söz okumanın sıkıcı da olsa bazılarının can sıkmadığını, ön söz yazmanın bir gelenek olduğunu; ancak terk edildiğini söyler. Celaleddin Ekrem ise okurlar açısından iki önemine

değindir. Birincisi şudur: Okurlar, romanı bitirdikten sonra zihinlerinde oluşan fikir ile başkalarının fikirlerinin ne derece örtüştüğünü görmek istedikleri için ön sözü okurlar. Kafalarında oluşan bazı belirsiz noktalar böylece ön sözler vasıtasıyla açığa kavuşturulmuş olur. Ön sözlerin okurlara yardımcı olduğu ikinci nokta ise bir kitabı okumaya başlamadan önce ön söze bir göz atan okurların kitabı okuyup okumama konusundaki kesin kararlarını ona göre vermesidir.

Yukarıda adı geçen üç çevirmenden ikisi -Keçeci-zâde Abdullah Macid Bey ve Celaleddin Ekrem- bu geleneğin önemini belirterek ön söz yazmanın gerekliliğini vurgulamaktadırlar. Çevirmenlerin ön söz yazması, Batılı çeviribilimciler tarafından üzerinde durulan bir konu olmuştur. Lawrence Venuti, çeviri üzerine kaleme alınan bilimsel içerikli ve kapsamlı yazıların giderek artmasıyla birlikte, çeviri sürecinin gizeminin çözülmesine yönelik ortaya çıkan ihtiyaca yönelik olarak çevirmenlerin “metni dönüştürme emeklerini”betimledikleri ön sözleri çevirilerine eklemeyi görev bildiklerini söyler (Venuti, 2006, 181). Ön sözlerin öneminin ve gerekliliğinin tartışma götürmediği bir gerçektir.

4. 1. 1908-1928 Arası Çeviri Romanlarda Ön Söz ve/veya Son Sözlerin İşlevleri Açısından İrdelenmesi

İkinci dönemde çevirisi yapılan romanlara yazılan ön söz ve son söz mahiyetindeki metinler incelendiğinde çevirmen ve yayıncıların ön söz ve son sözlere farklı işlevler yükledikleri ve bu ön söz ve son sözlerin de farklı konulara tanıklık ettikleri görülür. Ön söz ve son sözlere yüklenen işlevleri şu şekilde tasnif etmek mümkündür:

4. 1. 1. Çeviri ve Telif Üzerine Görüş Bildirmek

Çeviri roman ön sözlerinde, çevirmenlerin ve yayıncıların telif ve çeviriüzerine bildirdikleri görüşlere yer verilmiştir. Bazı çevirmenler çeviri taraftarı iken bazılarının telif eser taraftarı olduğu görülmektedir. Bu taraftarlıklarını da nedenleriyle birlikte izah etmektedirler. Bazı çevirmenler ise telif ile çeviriye karşılaştırmakta ve telif eserlerin ilgi görmemesinden yakınmakta iken bazıları da telif olsun çeviri olsun dil konusundaki duyarlılıklarını ve çekincelerini dile getirmektedir. Bu bölümde sadece ön sözlere değil çevirmen hatıralarında yer alan görüşlere de yer verilecektir.

Dönemin çevirmenleri, çeviri ve telif üzerine görüşlerini sadece ön sözlerde değil, başka eserlerde de bildirmişlerdir. Dönemin çevirmenlerinden olan aynı zamanda da Türk dili üzerine yaptığı araştırmalarla adını duyuran dilbilimcilerden Necib Asım [Yazıksız], *Kitap* (2012, haz. Ali Yıldız) isimli eserinde “Tercüme” başlıklı bir bölüme yer verir. Necib Asım [Yazıksız], bir dilde bulunan bir kitabın diğerine nakledilmesinin faydalı hatta gerekli bir hizmet olduğunu ve çevirinin eskiden beri aslının ters yüzü olarak kabul gördüğünü söyler (age, 191). Necib Asım [Yazıksız], çevirinin “serbest tercüme” ve “aynen tercüme” olmak üzere iki şekilde yapıldığını şöyle ifade eder:

“Tercüme iki suretle olur: Birisi, serbest tercümedir ki, bir kitabın meâlini mütercim kendi zevkine göre lisanına nakleder. Âsâr-ı fenniyyenin bu yolda tercümesi, hem iyi anlaşılmasını hem de az zamanda işin içinden çıkılmasını mücib olur. Bu sebeple, ekser mütercimlerimiz bu yolu ihtiyar ederler. Âsâr-ı edebîyyenin ise, aynen tercümesi mültezemdır. Binaenaleyh öyle tercümeğe heves edenlerin iki lisanda da, fevkalade meleke sahibi olmaları şarttır” (age, 192).

Necib Asım [Yazıksız]’ın edebî çeviri yapacak çevirmenlerde aradığı her iki dilde yetkinliğe sahip olma özelliği, ikinci dönemin yayıncılarından İbrahim Hilmi tarafından da dile getirilmiştir. İkinci dönemin yeniden çeviri örneklerinden biri olan ve Nüzhet Sabit tarafından çevrilen *Kovadis - Nereye Gidiyorsun?* (1328 [1912]) isimli romana nâşir tarafından yazılan “İfâde-i Nâşir” başlıklı ön sözde İbrahim Hilmi, çeviriye taraftar olduğunu, Batı’nın “şâyân-ı hayret ve muazzam âsâr-ı edebîyesi”nin çevirilerek edebiyatımızın zenginleştirilmesi gerektiğini; ancak bunun alelacele yapılmaması gerektiğini şöyle ifade eder:

“Fakat bütün mütercim ve nâşirlerimizden rica ederiz ki bu gibi âsârı, hiss-i menfa‘ate mağluben hemen alelacele tercüme ederek veya ettirerek hatta birçoklarının yaptığı gibi ihtisâr olunarak tab edilmesin. Bu memlekete hizmet değil ihanettir. Bir de bu şedövr-i âsâr-ı ‘âliye-i edebîyenin aslındaki letafet ve ulviyet zâil edilmeyerek tercüme olunmalıdır. Bu da ancak her iki lisanda muktedir erbâb-ı kaleme ihtiyaç hissettirir. Bit-tabî yarım yamalak mütercimlerle değil...” (Bkz. Ek 18).

Dönemin önde gelen yayıncılarından biri olan İbrahim Hilmi, çevirinin iki dile de vâkıf yetkin çevirmenler tarafından yapılması ve çevirmenler ile yayıncıların da buna dikkat etmesi gerektiğini söyler. Aksi takdirde çeviri işinin memlekete hizmet değil ihanet olacağını belirtir.

Çevirmen ve yazarlar tarafından yazılan hatıra kitaplarında da çeviri üzerine görüşler vardır. Birinci dönem çevirmenlerinden aynı zamanda da Türk edebiyatının öncü isimlerinden olan Halid Ziya Uşaklıgil, *Kırk Yıl* (haz. Kutlu, 1987) isimli bir hatıra kitabı yazar. Bu yazılarında çeviriye de değinen çevirmen/yazar, alelacele yapılan çevirileri eleştirir. Münci Fikri, çevirisini yapmak üzere Halid Ziya’dan bir

roman tavsiye etmesini ister; ancak bu romanın Türk kültüründe hiç tanınmayanlardan bir tanesi olmasını söyler ve çevirisini de on beş gün içerisinde tamamlayıp getireceğini ilave eder. Halid Ziya, iyi anlaşıldığı takdirde Türkçeye kolay aktarılabilir olan Renée Mauper'in romanını tavsiye eder. Çeviriyi gördüğü anı ise şu sözlerle anlatır:

“On beş günden uzun sürmeyen bir zaman içinde Münci Fikri bana bir yığın çeviri müsveddesiyle geldi. Bu çetin kitabı on beş gün içinde çevirmiş bitirmişti. Yalnız başıma kalınca bu hız olağanüstülüğü karşısında bir irkilme ve kuşku durgunluğu geçirdim. Sonra ta başından birkaç yaprağı süzerek çevirdim. Pek sevilen bir sanat kâsesinin bir kaza eline uğrayarak parça parça olduğunu görünce, onun kırık artıklarına el sürmeye cesaret bulamayanlara bir irkileşme bıraktım.

Çevrilmesinde gösterilen aceleyle orantılı bir hızla Ebüzziya Basimevi'nde, yanlışlarla dolu olarak basılan bu çeviriyi, ilk gözlemlerimden sonra bir daha okuma gücünü kendimde bulamadım. Bilmem bu çeviri başka ellere de düşmüş müdür? Başka merak sahipleri onu aslı ile karşılaştırarak bir sanat eserinin bir dilden başka bir dile çevrilirken ne kazalara uğrayabileceğini görmüş müdür?” (age, 437).

Halid Ziya, kendisine çok kısa sürede teslim edilen çeviriyi gördüğünde daha okumadan bazı kuşkulara kapıldığını belirtir ve aceleyle getirilerek yapılan çeviriyi kazaya uğrayan bir sanat kâsesine benzetir.

Çevirinin kimler tarafından ve nasıl yapılması gerektiğinin yanı sıra çeviride kaynak metnin aynen ifade edilemeyeceğini bildiren görüşler de vardır. Bu tür görüş bildiren çevirmenlerden biri Sâmi-zâde Süreyya'dır. Max Pemberton'dan çevirdiği *Bir Hikâye-i İzdivâc* (1333 [1917]) isimli romana yazdığı “Maks Pemberton” başlıklı ön sözde erek metnin kaynak metindeki letafeti ve zarafeti koruyamayacağını şu sözlerle belirtir:

“İngilizceye aşina olmayan kâri'lerimiz miyânında (Maks Pemberton)u, hiç zannetmem ki tanıyanlar bulunsun..Takdim merasimini bir iki kısa cümle ile ifa ettiğim bu İngiliz hikâye-nüvîsini -birkaç eserini tercüme suretiyle- kâri'în-i zekiyeye iyice tanıtmak emelindeyim.. Şu küçük hikâyesi bile bu edîb-i nâmdârın kudret-i edebîyesini, tahlildeki muvaffakiyetini bir dereceye kadar olsun göstermektedir. Fakat şurasını arz etmek isterim ki: bir tercüme, ne kadar mükemmel olursa, olsun, aslındaki letafeti zarafeti muhafaza edemez. Binaenaleyh (Pemberton) şu küçük hikâyesinde bir fevkaladelik görmeyenler kabahati müellife değil mütercime tahmîl ederlerse her halde daha ziyade isabet eylemiş olurlar!...” (Bkz. Ek 19).

İngilizce bilmeyen Türk okurlarının Max Pemberton'u tanıyamamasının normal bir durum olduğunu belirten çevirmen, çevirisini yaptığı bu eser ile yazarın edebî kudretini göstermek istediğini; ancak çevirinin ne kadar mükemmel olursa olsun kaynak metindeki güzelliği koruyamayacağını söyler.

İkinci dönemin en çok roman çeviren çevirmenlerinden olan R. Adil, *Aşk Entrikaları* (1331 [1915], 3-12) isimli esere yazdığı “Hikâyemin Hikâyesi” başlıklı ön sözde, çeviri ile telifi karşılaştırmış ve telifin çeviri kadar ilgi görmemesinden

yakınmıştır. Bir yazarın millî bir cinaî roman yazdığını, aynı yazarın sıradan bir Fransız yazarın cinaî bir eseri çevirdiğini, çevirinin teliften iki kat rağbet gördüğünü söyleyerek bu durumu oldukça garipsediğini belirtmiştir. Dolayısıyla çevirmenin telif taraftarı olduğu söylenebilir. Ali Kemâl de çeviriye taraftar olmadığını bizzat dile getiren çevirmenlerdendir. Çevirmen, Marcel Prévost’dan çevirdiği *Yeni Kadın Mektupları* (1330 [1914])’nın ön sözünde uzun uzadıya bu konuyu izah eder. Ali Kemâl, çeviriye büsbütün taraftar olmadığını şöyle açıklar:

“Edebiyatımızda büsbütün tercümeyle taraftar değilim, fil-hakîka edeb her tarafa birdir. Güzel Garb’da Şark’ta, nerede tecelli ederse etsin güzeldir. Sevilir. Temaşa olunur ama bizim meziyet-i edebiyemizi, harikamızı, dehâmızı âsâr-ı milliyemizde gösterebiliriz. En sade bir misal göz önüne alınsın: Küçük bir hikâye. Eşhas ecnebî olur ise, vak‘a memâlik-i ecnebiyede cereyan ederse telezzüzât-ı fikriyemiz az olur, mahdûd olur, mahsûr olur. Lakin bu zemine reng-i milliyet vererseniz iş başkalaşır. Hâsılı, kendimize, mezâyâmıza, zekâmıza mahsus bir binâ-yı edeb te’sîsi, cerr-i hizâne-i bedâyi’ teşkîli için vâsıta-i te’lîfe müracaat etmeliyiz. Tercüme bu yolda bize ancak rehberlik eder” (Bkz. Ek 20).

Millî değerleri yansıtabilmek için telifin ön planda olması gerektiğini söyleyen çevirmen, çeviri için de görüş bildirir. Çeviriden çeviriye fark olduğunu belirten çevirmen, dilimize uymayan ve dilimizin her türlü nüktelerini ve şeklini ifade edemeyen çevirilerin çirkin, edebiyatta ise her çirkinin faydasız olduğunu söyleyerek çeviri üzerine şu görüşleri bildirir:

“Tercüme için uzun uzadıya tetebbuâtımı, düşüncelerimi bilahare muvafık bir vadiye arz etmek emelimdir. Ancak şu mukaddimede bu meseleye dair bir iki söz söylemeden geçemeyeceğim. Mütercim daima lisân-ı mâder-zâdına sarılmalıdır. Her cümlemin manasını iyice anladıktan sonra telif gibi nakle başlamalıdır. Mamafih metin mefhumdan zinhar ayrılmamalıdır, çünkü ruh elden kaçır. Bu vadiye müşkilât hakikaten tâkat-fersâdır, binaenaleyh lisanımızı tasarrufta letafete hâlel vermemek şartıyla biraz tevsî‘ eylemek gerektir.. Mesela lisân-ı ‘âmm ile lisân-ı hâsı mezcetmeye mecburuz.. “Enikonu” ta‘bîr-i ‘âmiyâne imiş, zarar yok, güzeldir, bâ-husûs hüsn-i ifâdeye hâdimdir, kullanılır. Keza terâkîb-i vasfiye ve izafede, pek münasebetsiz olmamak şartıyla, epeyce ileri gideriz: gam-âlûd, emel-pîrâ, hayret-ârâ...deriz, manaya kuvvet verebilmek için itnâb-ı hüsniden hâzır etmeyiz, deminden geçen bir ibarede olduğu gibi “az olur, mahdûd olur, mahsûr olur” diyebiliriz. Şivemizi de muktezaya göre tevsî‘ ederiz: Yine yukarıdaki bir cümlede: “latif, umduğumdan, tasavvurundan ziyade latif..” dediğimiz gibi.. Böyle yapmakla beraber lisân-ı tahrîrimizi lisân-ı tekellümümüze son derece yaklaştırırız. Bu tevsî‘âtan edebiyatımız için faide çıkar, letafet çıkar, zarar çıkmaz. Zarar bilakis karışık, donuk, nâkıs şivelerdedir; bâ-husûs ifadenin Türklüğüne nakîsa veren kelimât-ı ecnebiye istimâli gibi affolunmaz hatalardadır” (Bkz. Ek 20).

Çevirmen yazı dili ile konuşma dilini birbirine yakınlaştırmının dilimize zarar vermeyeceğini, aksine fayda sağlayacağını ve çevirmenlerin çevireceği metnin her bir kelimesinin anlamını iyice anladıktan sonra telif eser yazıyormuş gibi titiz davranması gerektiğini söyler. Ali Kemâl, bir arkadaşının bazı yazarlar hakkındaki bir görüşünü de aktarır. Çevirmen, isim vermeden yaptığı bu alıntıda arkadaşının şu sözlerini aktarır:

“Bir gün arkadaşlarımdan biri diyordu ki: “Garibdir, pek çok muharrirlerimiz kâri’înin karşısına çıkarken, yani yazı yazar iken tebdil-i kıyâfet, tebdil-i lisân ediyorlar. Egreti dış takar gibi, başka bir dil takınırlar. Böyle olduğu için bu zâtların sözleri bazan pek derin, hatta mübhem oluyor ama hoş olmuyor, şuh olmuyor, şirin olmuyor.” Doğru söz! Edebiyât-ı cedîdemizin birinci fazileti bu hakikate az, çok bu yolda daha ileri gitmezsek tercümede muvaffak olamayız. Çünkü edebiyât-ı Garbiye bu üzerine yürüyor” (Bkz. Ek 20).

Bu alıntıdan da anlaşıldığı üzere telif eser de olsa bazı yazarların eser yazarken kıyafet değiştirir gibi dil değiştirdiği, takma dış takar gibi dil takındığı görülmekte ve bu durum da eleştirilmektedir. Ali Kemâl, telifte de çeviride de dilimizin ahengine dikkat edilmesi gerektiği vurgusunu yapmaktadır. Ali Kemâl’in bu “titizlik” prensibine paralel bir görüş de Hilmi Ziya Ülken’e aittir. Ülken, Tanzimat sonrası yapılan çevirileri “Tercümenin yalnız bir nakil işi olmayıp, adeta yeni bir eser vermek olduğu ekseriya unutulduğu için cümleler aynen çevrilmekte ve Türkçe üsluba sokulmamaktadır” (Ülken, 2011, 259) sözleriyle çevirmenleri Ali Kemâl ile aynı nokta üzerinden eleştirmektedir.

Ön sözünde çeviri üzerine görüş bildirilen romanlardan biri de Hasan Bedreddin’in Gaston Leroux’dan çevirdiği *Ateşler İçinde* (1338-1340 [1922-1924]) isimli eseridir. Bu ön sözde *Bin Bir Gece* (1338 [1922]) isimli çeviri roman hakkında bilgi verilmektedir. Çeviri yaparken eserin kıymetinin ziyan olduğu görüşü belirtilerek kaynak metin ile erek metnin birebir olamayacağı belirtilmektedir (Bkz. Ek 21).

Görüldüğü üzere bazı çevirmenler çeviriyi önemsemekte, bazıları çevirinin rağbet görüp telifin rağbet görmemesinden yakınmakta bazıları ise çeviride erek kültürü göz önünde bulundurarak çeviri yapılması ve dil kullanılması gerektiğini belirtmektedir. Sonuçta, telif olsun çeviri olsun ön planda tutulması gereken noktanın okur olduğu, eserlerin onlar için verildiği görülmektedir.

4. 1. 2. İletişim Aracı Olarak Kullanılmak

Ön söz, son söz veya kitap kapaklarının bazen bir mektup gibi haberleşme aracı olarak kullanıldığı görülür. *Şoför Jimi* (1335 [1919]), bu duruma örnek olarak gösterilebilir. Çevirmenler bazen isimlerini yazmak yerine isimlerinin sadece baş harflerini yazmayı tercih etmektedirler. *Şoför Jimi* (1335 [1919]) isimli eserde bunun bir örneğini görmek mümkündür. Çevirmen A. S.’dir. A. S. tarafından çevrilen ve yazarı belli olmayan bu çeviri romana “Muhâbere-i ‘Aleniye” başlığıyla kısa bir yazı

eklenmiştir. Bu yazıda çeviri eserlere ilave edilen ön söz mahiyetindeki metinlerin bir haberleşme aracı olarak kullanıldığı görülmektedir:

“Şehzâdebaşı’nda Ahmed Fazıl Efendi’ye: Eseriniz münasip bir zamanda intişar edecektir. Teşekkürler ederiz.
Haydarpaşa’da Sedad Vehbi Bey’e: Kitaplarınız posta vasıtasıyla gönderilecektir. Merak etmeyiniz.
Bayezid Numune Mektebi’nden Şükrü Efendi’ye: Arzu ettiğiniz kitaptan kalmamıştır. Bulmak mümkündür. Fakat pek pahalı olacaktır.
Beşiktaş’ta S. M. Efendi’ye: Kâri’lerimizden bir rica fıkrasını okuyunuz.
Makri Köyü’nde Sadık Emin Efendi’ye: İstedığınız kitabın mevcudu az kalmıştır. Beherine (70) kuruş gönderirseniz posta ile adresinize göndeririz. Pul istemez” (Bkz. Ek 22).

Yayınevinin, okurlarına mesajlarını tek tek mektup ile bildirmek yerine böyle bir yönteme başvurduğu anlaşılmaktadır. Bu yazıdan sonra yayınevinin yazışma adresi bildirilmekte ve okurların bayramları kutlanmaktadır.

4. 1. 3. Savaşların Türk Çeviri Tarihine Etkisine Dair Bilgi Vermek

1908-1928 arası çevirisi yapılan romanların ön sözlerinde “Harb-i Umûmî” olarak geçen ve Osmanlının her sahasını etkileyen Birinci Dünya Savaşı’nın, çeviri edebiyatı etkilememesi düşünülemez. Tezin temel inceleme nesnesi çevirmen ve yayıncı tanıklıkları olduğu için burada sadece savaşın çeviri romanlar üzerindeki etkisine bu tanıklıklar bağlamında değinilecektir¹⁸. Ön sözünde savaşın etkisine değinilen ilk çeviri roman, R. Adil’in *Aşk Entrikaları* (1331 [1915]) isimli eseridir. Çevirmen, bu esere yazdığı “Hikâyemin Hikâyesi” başlıklı ön sözde birçok konuya değinir. Bunlardan birisi de savaş dolayısıyla yayına ara verilmesi zorunluluğudur. Çevirmen, savaş yıllarını şöyle anlatır:

“İtalya Muharebesi’nin zuhuru ve zaten kâri’lerimize karşı taahhüdümüz yalnız Ramazan’dan ibaret olması münasebetiyle bayram ertesi biz ta’tîl-i neşriyât ettik. Fakat *Nat Pinkerton* artık memleketimizde epeyce tutmuş idi. Bu serinin nail olduğu rağbetten istifade etmek isteyip her eli kalem tutan -tercüme hakkının serbestisinden bil-istifâde- bizim açtığımız yolu takip etmek istedi. Muhtelif nâm-ı ‘umûmîler altında birçok *Nat Pinkerton*’lar tercüme edildi. Maatteessüf bunlar içinde en esaslı olan Cemiyet Kütüb-hânesi’ninkilerden başkaları masraflarını bile koruyamadılar. Hepsi mahkûm-ı ‘adem oldular. Bu sırada biz de gerek taşradan, gerek İstanbul’daki muhterem kâri’lerimizden birçok mektuplar alıyorduk. Neşriyâta devam etmemiz talep olunuyor, o koleksiyonu bıraksak bile başka hikâyeler çıkarmamız rica ediliyordu. Maatteessüf, her birini kemâl-i teşekkür ve memnûniyetle ahz ü telakkî ettiğimiz lâ-yu‘add metâlibden hiçbirini is’âf edememek mecburiyetinde bulunuyorduk. Zira muharebenin

¹⁸ Birinci Dünya Savaşı yıllarında Türk edebiyatının durumunu anlatan kapsamlı çalışma için Bkz. Köroğlu, 2004. Daha çok edebiyatın savaşa ve düşünce dünyasına etkisinin anlatıldığı bu eserde, Necib Asım [Yazıksız], Sabiha Zekeriya [Sertel], Halide Edib [Adıvar] Müfid Ratib, Raif Necdet [Kestelli], Hakkı Süha [Gezgin] gibi ikinci dönem çevirmenleri ve Herbert George Wells (*Kamerde İlk İnsanlar*, müt. Aziz Hüdayi, 1334-1336 [1918-1920]) ve Leon Cahun (*Gök Bayrak*, müt. Galib Bahtiyar [Gökçeli], 1329 [1913]; *Gök Sancak*, müt. Necib Asım [Yazıksız], 1328 [1912]) gibi ikinci dönemde romanları Osmanlı Türkçesine çevrilen yazarlardan da bahsedilmektedir.

zuhuruyla vazîfe-i asliyemiz, bu gibi hikâyeler vesaire tahrîrine müsait olmayacak derecede tekessür etmiş idi” (Bkz. Ek 23).

Okurlara Ramazan ayında bazı eserlerin yayımlanması sözü verilmiştir. Henüz Ramazan olmadığı için bir de İtalya Muharebesi başladığından yayınevi yayın faaliyetlerine ara vermek mecburiyetinde kalmıştır. Çevirmen, savaşın başlamasıyla asıl görevlerinin Nat Pinkerton vb. hikâyeler yazmaya müsait olamayacak kadar arttığını belirtmiştir. Çevirmenin bahsettiği bir başka konu da polisiye romanların gördüğü rağbetten dolayı “eli kalem tutan herkesin” bu tür eserler yayımlamasıdır; ancak bu işe başlayan çok çevirmen olmasına rağmen Cemiyet Kütüphanesi’nde yayımlananlar dışında hiçbirinin masraflarını dahi çıkaramadığı belirtilmiştir.

Polisiye romanlara gösterilen rağbetin savaş yıllarında da azalmadığı görülmektedir. Bu tür çeviri romanlara yazılan ön sözlerde hem bu durum hem de savaş yıllarında yaşanan sıkıntılar ifade edilmektedir. Polisiye roman çevirmenlerinden ve aynı zamanda dönemin en çok roman çeviren çevirmenlerinden olan Ragıp Rıfkı [Özgürel]’in *Kırmızı Örümcek* (1335-1338 [1919-1922]) isimli eseri de örnek olarak verilebilir. Bu esere yazılan “Muhterem Kâri’e ve Kâri’lerimize” başlıklı ön sözde, savaş yıllarındaki matbuat dünyasının sıkıntıları ve savaş sonrası yaşanan olumlu gelişmeler şöyle anlatılmaktadır:

“Evvelce neşrettiğimiz *Nik Karter* serisi son derece mazhar-ı takdîr ve rağbet olmuştu.. Fakat Balkan Harbi ve Harb-i Umûmî gibi, senelerden beri memleketimizi ve Avrupa’yı herc ü merc eden iki müthiş felaketin mucib olduğu acıklı hâdisât, elemli matemler, neşriyatımızda devam etmeyi imkânsız bırakmıştı. Akd-i mütârekeden sonra, her şey yavaş yavaş hâl-i tabî’îye rücû etmeye ve çekilen mesâ’ib unutulmaya başlamış olduğundan biz de aslı kimsede bulunmayan *Nik Karter*’in hakiki sergüzeştlerini neşretmeye başlıyoruz” (Bkz. Ek 24).

Ön sözde de belirtildiği üzere savaş sadece Türk milletini değil, bütün Avrupa’yı etkilemiştir; sadece Birinci Dünya Savaşı’ndan bahsedilmemiş olup Balkan Savaşı da vurgulanmıştır. Bu iki savaş, iki büyük felaket olarak gösterilmiş ve bunların getirmiş olduğu acılar ve elemeler, yayınevinin eser yayımlamaya devam etmeyi imkânsız kılmıştır. Savaştan sonra her şeyin normale dönmeye başlaması ile yayınevi de *Nik Karter*’in gerçek maceralarını yayımlamaya başlamıştır. Ön sözünde savaşın etkisinden bahsedilen bir başka çeviri roman da Ali Haydar [Taner]’in Grigory Petrov’dan çevirdiği *Mefkûreci Muallim* (1928)’dir. Çevirmen, çevirisine yazdığı “Mütercimin Mukaddimesi” başlıklı uzun ön sözde şöyle der:

“Aziz Türkiye’nin toprakları yalnız maden, nebât ve hayvan itibariyle zengin olmayıp insan materyali itibariyle de çok kıymetlidir. Umûmî Harb’in sonunda mağlup olan zümre arasında en çok ızdırap çeken ve en çok mahrumiyetlere katlanan ve bütün bunlara rağmen neticede yine muzaffer çıkan yalnız Türk milletidir” (Bkz. Ek 8).

Ali Haydar [Taner], mağlup olan milletler arasında en çok sıkıntı çeken milletin Türkler olduğunu söylemektedir. Bunun matbuat dünyasına yansımaları çok açık bir şekilde gösteren çeviri roman örneği, Esmâ Zafir'in Jak Lermontov'dan çevirdiği *Sevgili Arkadaşım* (1343 [1924]) isimli eserdir. Esmâ Zafir Hanım, bu çevirisine yazdığı "Mukaddime" başlıklı ön sözünde çevirisinin yayımlanmasında yaşadığı sıkıntıları şöyle ifade etmektedir:

"Bütün bir kış *Sevgili Arkadaşım*'ın tercümesiyle meşgul oldum. *Sevgili Arkadaşım* 9 yaşından 16 yaşındaki çocuklar içindir. Fakat maalesef bir türlü mevki'-i intişâra vaz' edilemedi. Müracaat olunan her tâbi' "Şimdi hiç kitap tab' edilemez. Kitaplar kıyye ile satılıyor. Kâğıt da yok" diye cevap veriyorlardı. Ve fil-hakîka Harb-i Umûmî'nin en had safhalarını geçirmekte idik. Şimdi ise sulhe kavuştuk. Her şey yavaş yavaş cereyân-ı tabi'îsine avdet ederken ben de bu küçük hediye mini mini kardeşlerime takdim ediyorum" (Bkz. Ek 25).

Bu sözlerden anlaşıldığı üzere Esmâ Zafir, romanı savaş yıllarında çevirmiştir; ancak yayımlanması için çevirisini hiçbir yayınevine kabul ettirememiştir. Kâğıt yokluğu ve kitapların da "kıyye"¹⁹ ile satılması, bahane gösterilmiştir. Aynı zamanda savaşın da en şiddetli zamanları olduğu belirtilmiştir. Savaşın bitip de barış ortamının sağlanmasıyla her şeyin yavaş yavaş normale dönmeye başladığını belirten çevirmen, bu çevirisi "mini mini kardeşlerime" sözleriyle çocuklara hediye etmiştir.

Savaş sonrası yaşanan olumlu gelişmelere bir diğer örnek de Mişel Mihailof ve Yahya Ferid'in Ivan Turgenyev'den müştereken çevirdiği *Muzaffer Aşk Nağmesi* (1340 [1924]) isimli romandır. Çevirmenler, bu esere "Başlangıç" başlığıyla bir ön söz yazmış ve bu ön sözde savaş sonrası iki millet arasında medeni bir bağ kurmak için Rus edebiyatından romanlar çevirmeye karar verdiklerini şu ifadelerle dile getirmişlerdir:

"İşte iki memleketin edebiyatlarının tanınması için tarafeynin sarf ettiği mesai bundan ibarettir. Hâlihazırda Harb-i Umûmî çoktan bitmiş, birçok şeyler değişmiş ve yeni bir Türkiye ile yeni bir Rusya doğmuştur. Vaz'iyet-i hâzırâyı iki memleket arasında medenî rabitaların tesis ve inkişâfı için müsait bulduğumuzdan, Rus edebiyatından numune eserleri tercümeye karar verdik ve başlangıç olarak Turgenyev'in bu hikâyesini, kısa bir tercüme-i hâliyle birlikte, Türk kâri'lerinin nazar-ı tedkikine arz ediyoruz" (Bkz. Ek 26).

Yukarıdaki örneklerde de görüldüğü gibi savaş yıllarında her sahada olduğu gibi matbuat dünyasında da bazı sıkıntılar yaşanmıştır. Savaş ortamlarında matbuat dünyasının yaşadığı en büyük sıkıntı olarak kâğıt yokluğu ya da azlığı gösterilebilir. Bu örneklerde Birinci Dünya Savaşı yıllarında sadece Türk matbuat dünyasının bu

¹⁹ "Kıyye" kelimesi, "okka, dört yüz dirhem" (Devellioğlu, 2002, 519) anlamlarına gelmektedir.

sıkıntısı görülmektedir. Türk matbuatının yaşadığı bu sıkıntının önceki asırlarda farklı milletler tarafından yaşandığı da bilinmektedir. Ülken, Mısır'ın Araplar tarafından işgal edilmesi nedeniyle papirüsün azaldığını ve kitap yazmanın zorlaştığını, hatta çok defa eski kitapların silinerek yeniden yazıldığını belirtir (Ülken, 2011, 163).

Çeviri roman basan matbaaların kapanması da savaşın etkilerine örnek gösterilebilir. Birinci dönemin en çok roman çeviren isimlerinden olan ve ikinci dönemde sadece bir çeviri romanı bulunan Ahmed İhsan [Tokgöz], yayıncılıktaki hatıralarını *Matbuat Hatıralarım (1888-1914)* başlığı ile kitaplaştırır. Kurduğu matbaanın zaman içerisinde gösterdiği değişimleri anlatırken Birinci Dünya Savaşı'nın da bu değişimde etkisi olduğunu söyler. Ahmed İhsan [Tokgöz] hatıralarında bu konuda şöyle der:

“Benim üç arkadaşla kurduğum Âlem Matbaası'nda ortağım Mustafa Nuri Efendi'nin vefatıyla hissesini ben satın aldım. Mustafa Asım Bey adliye mesleğine girdi, matbaacılıkla uğraşma hevesini kaybetti; 1907'de o da hissesini bana sattı ve ben yalnız kalmıştım. Bundan sonra “Âlem” adı kalktı. Ahmet İhsan Matbaası, 1911'de başka ortakların girmesiyle tekrar “Ahmet İhsan ve Şürekâsı” olmuştu. Onlar da Umumi Harp'te dağıldılar [...]” (Ahmed İhsan [Tokgöz], (haz. Kabacalı), 2012, 66-67).

Savaş yıllarında seferberliğin ilanıyla birçok işçisinin ve bazı yazarlarının askerî vazifeye koştuğunu belirten Ahmed İhsan [Tokgöz] (age, 366), 1908 yılında kurulan ilk Matbuat Cemiyeti'nin Birinci Dünya Savaşı'nın ortalarına kadar faaliyet gösteremediğini ve ancak 1917'den sonra canlanabildiğini söyler (age, 224).

Bu sıkıntılar Türk matbuat dünyasında, 1908 sonrası roman çevirilerinde de kendini göstermiş; ancak savaşın bitmesi ve yeni bir ortamın oluşmasıyla çeviri de canlanmaya başlamıştır. Çevirmenler, savaş zamanında çevirilerini yayımlatacak yayınevi bulamazken savaş sonrası sükûnet ortamı, çevirmenlere birtakım imkânlar sunmuştur.

4. 1. 4. Milletlere Dair Bilgi Vermek

Ön söz ve son sözlerin tanıklık ettiği konulardan biri de milletlerin çeşitli özellikleridir. Bu bilgiler bazen sadece bir toplumun, bir milletin özelliklerine dair iken bazen de iki toplumun, iki milletin karşılaştırılması şeklindedir. Ali Haydar [Taner]'in Grigory Petrov'dan çevirdiği *Beyaz Zanbaklar Memleketinde* (1928) isimli eserde iki ön söz bulunmaktadır. Birinci ön söz “*Beyaz Zanbaklar Memleketinde - Eserin Türkçe Müterciminin Mukaddimesi - Grigori Petrof Kimdir?*”

başlığıyla eserin Türkçe çevirmenine aittir. İkinci ön söz ise eserin Bulgarca çevirmeni D. Bojkof'a ait olan "Eserin Bulgarca Müterciminin Mukaddimesi" başlıklı ön sözdür. Ali Haydar [Taner], bu eseri asıl kaynak dilden değil de ara dilden çevirmiştir. Asıl kaynak dil Rusçadır. Ali Haydar [Taner] ise bu eseri ara dil olan Bulgarcadan çevirir. Çevirmen, eserin Bulgarca çevirmeninin ön sözünü de çevirip kendi çevirisine ilave eder. Ali Haydar [Taner], aynı yazarın bir başka eseri olan *Mefkûreci Muallim* (1928)'i de çevirir. Bu çevirisini de ara dilden yapar. Yine D. Bojkof'un çevirisini çevirir. Ali Haydar [Taner], bu çevirisine yazdığı "Mütercimin Mukaddimesi" başlıklı ön sözde "Bu kitap da Grigori Petrof'un talebesi ve şahsi dostu muallim D. Bojkof tarafından doğrudan doğruya Rusça müsveddelerinden Bulgarcaya tercüme edilmiş ve Bulgarca nüshasından da Türkçeye çevrilmiştir" der (1928, 9). Bu ön sözden de anlaşıldığı üzere D. Bojkof, Grigory Petrov'un hem öğrencisi hem şahsi dostu hem de onu Bulgar gençliğine tanıtan çevirmenidir.

D. Bojkof'un çevirisini yaptığı *Beyaz Zanbaklar Memleketinde* (1928) isimli esere yazdığı ön sözü Ali Haydar [Taner] kendi çevirisine ilave eder. Bojkof, bu ön sözde Ruslar ile Finleri detaylı bir şekilde karşılaştırır. Çevirmen, 1909 ve 1910 yıllarında Finlandiya'yı iki kez ziyaret ettiğini ve bu ülkenin halkından çok etkilendiğini belirtir. Kendisinde Finlerin bu dünyaya mensup olmayıp başka bir dünyadan geldiği kanaatinin uyandığını ve Finlandiyalıların insana *İncil*'de adı geçen "beyaz zanbaklar"ı hatırlattığını söyleyen çevirmen, bu ülke ve insanlarına dair hatıralarını ve izlenimlerini 1914 yılında "*Savre Menna Misal*" [*Muasır Fikir*] dergisinde yayımladığını ifade eder. Çevirmen bu yazısında Finler ve daha sonra karşılaştıracığı Ruslar hakkında şu değerlendirmeleri yapar:

"Avrupa'nın hiçbir tarafında, Finlandiya'da olduğu kadar büyük bir harsî terakkî yoktur. Finlandiya'nın, Avrupa'nın en genç memleketlerinden birisi olması da ayrıca kayda şayandır [...]Petrograd ile Viborg arasındaki mesafe şimendiferle dört saatte katedilir. Petrograd'da bizzat Fin memurları tarafından idare olunan hususi bir şimendifer istasyonu vardır. Bu ilk Fin istasyonundaki hususiyet bile derhâl nazar-ı dikkati celbeder. Rusların şimendifer istasyonları umumiyetle pistir. Bilet tevzî' mahallerinde karışıklık hüküm-fermâdır. Bilet almak isteyenler arasında itişme ve kakışma, bağrışma ve çağrışma vardır.

Petrograd'daki Fin istasyonu ise, temizdir. Orada tam bir sükûnet ve intizam hüküm sürmektedir. Hele her iki millete ait şimendifer vagonları arasında ne kadar bariz farklar vardır. Rus vagonları, tıpkı Bulgaristan'daki vagonlara benziyor. Rast gelen yere tükürmüşler; duvarlara isimler yazmışlar, resimler yapmışlar. Yolcularla kontrolörler arasında veyahud yolcuların birbiri arasında mütemâdî anlaşamamazlıklar oluyor. Fin vagonlarında ise, Alman vagonlarında olduğu gibi her bir yolcu oturacağı yeri bilir. Orada yer kavgası yoktur. Vagonda hiç kimse yüksek sesle konuşmaz; tütün içmez. Ve bilhassa vagonların içine tükürmez. Bütün trende şâyân-ı imtisâl bir temizlik hüküm-fermâdır" (Bkz. Ek 7).

Finlerin çok genç bir memleket kurmasına rağmen ayrıldıkları Ruslardan daha tertipli, daha disiplinli, daha temiz bir millet olmaları, çevirmenin dikkatini çeker. Tren istasyonunda gördüğü bu manzara ile Finlere hayran olan çevirmen, karşılaştığı ilk basit bir duruma ait intibalarını aktardıktan sonra halkın diğer insanlara saygısı konusunda Finler ile Fransızları da karşılaştırır:

“Finlandiya ahalisinden hiçbiri, arzu ettiği yerde ve istediği bir zamanda çalgı çalmak veya şarkı söylemek hakkına malik olduğunu hatırlardan geçirmez. Hâlbuki, Avrupa’nın birçok yerlerinde, mesela yazın Fransa’da bile bir kimse, ahaliden bir kısmının gece sokakta yaptıkları gürültülerden dolayı rahat uyku uyuyamaz” (Bkz. Ek 7).

Çevirmenin burada diğer insanları rahatsız etmeme konusunda Finleri Fransızlardan da üstün tuttuğu görülmektedir; ama ön sözün genelinde Finler ile Rusların karşılaştırması vardır. Finler Ruslardan ayrılıp bağımsızlıklarını ilan etmelerine rağmen Rus kültürünü devam ettirmeyip kendi kültürlerini oluşturmuşlardır. Çevirmen, insanlara güven konusunda başından geçen bir olayı şöyle aktarır:

“Viborg’da, Fince unvanıyla “ravintol” denilen bir otelde iki hafta kadar ikamet ettim. Gideceğim zaman hesap istedim. Otelci otelde kaç gece kaldığımı ve kaç defa öğle ve akşam yemeklerine iştirak ettiğimi benden sormaya başladı. Otelin hesap pusulasını kendim tanzim etmek ve pusula mücibince te’diyât yapmak mecburiyetinde kaldım. Finlandiya’da tramvaya binersiniz. Fakat tramvayda biletçi veya kontrolör yoktur. Her bir yolcu, seyahat ücretini tramvayın bir yerine mahsusen konulmuş olan kutuya atar ve istediği yere kadar seyahat eder. Bana bunun sebebini bir fen muallimi şöyle izah etti: “Eğer halka itimat etmeyip de, Rusya’da olduğu gibi biletçi ve kontrolcü kullanmak isterseniz, kontrolcülerini de tekrar kontrol etmek lâzım gelir. *Biz bir kontrolcüye değil, halka inanırız; insana inanırız!*” (Bkz. Ek 7).

Bu yaşadığı ve tanıklık ettiği olaylar, çevirmeni hayrette bırakır. Çevirmen bunlar dışında, yolsuzluk, rüşvet ve alkol konularına da değinir ve özellikle yolsuzluk konusunda rakamlar ve belgeler sunarak Finlerin ahlaken daha üstün olduğunu gösterir.

Esere konu edilen toplum hakkında ön sözde bilgi verilen milletlerden biri de Fransızlardır. Ali Kemâl, Marcel Prévost’dan çevirdiği *Yeni Kadın Mektupları* (1330 [1914])’nda mektuplarda geçen kişilerin Fransız toplumunda yaşayan kişiler olduğu, olayların da Fransız toplumunda sık sık yaşanan olaylar olduğunu söyler ve şöyle devam eder: “Fransa’da hayât-ı ictimâ’iye kâmilten böyledir. Karılar, kocalar, gençler, ihtiyarlar, muâşıklar, âşıklar, maşûklar hep bu tasvirlerle, tasavvurlara mutabıktırlar” (Bkz. Ek 20).

Ali Reşad’ın Jean Lvn’dan çevirdiği *Daima Hilekâr* (1339 [1923]) isimli eser de milletlere ve milletlerin kültürüne dair bilgi veren ön sözlü eserlere örnek gösterilebilir. Bu eserde birisi Kanaat Kütüphanesi sahibi İlyas’a diğeri de çevirmene

ait olmak üzere iki ön söz vardır. Çevirmen ön sözünde eski Yunan mitolojisi hakkında bilgiler verilir. *İlyada* ve *Odise* ile Truva olayları anlatılır. Yunanlıların Bizans ve Ayasofya ideallerinden bir rüya olarak bahsedilir (Bkz. Ek 27).

4. 1. 5. Tanıtım Yapmak

Çeviri romanlara yayınevinin gerek telif gerekse çeviri diğer eserlerinin tanıtımının yapıldığı kısa yazılar ilave etme özelliği, birçok eserde karşılaşılan bir durumdur. Hasan Bedreddin ile Süleyman Tevfik'in Gaston Leroux'dan müşterek çevirdiği *Ateşler İçinde* (1338-1340 [1922-1924]) isimli eser, tanıtım yapılan çeviri romanlara örnek gösterilebilir. Tanıtımı yapılan telif ve çeviri eserler şunlardır: *Bin Bir Gece*, *Hıfz-ı Sıhhat-i A'sâb*, *Mukavva Kutu*, *Boşeno'nun Sergüzeşti*, *Şeytanın Oğlu*, *Bir Çalgıcının Seyahati*, *Hayât-ı Edebiye* (Bkz. Ek 21).

Ragıp Rıfkı [Özgürel]'in Marcel Allain ve Pierre Souvestre'den çevirdiği *Fantoma* (1328-1330 [1912-1914]) isimli romanda da bu özellik görülmektedir. İkbâl Kütüphanesi sahibi Hüseyin'in yazdığı ön sözden sonra yayınevinin bazı eserleri tanıtılmıştır. Tanıtımı yapılan eserler şunlardır: *Fantoma'nın Hasım-ı Bî-amânı-Polis Müfettişi Jov*, *Borjiya*, *Tribule* ve *Haşerat Yatağı*, *Pardayyanlar*, *Mâcerâ-yı Aşk*, *Kovadis*, *Nereye Gidiyorsun?*, *Nana*, *Üç Etekli Kız*, *Selahaddîn-i Eyyûbî* ve *Arslan Yürekli Rişar*. Bu eserler dışında iki de polisiye seri ismi verilmiş ve bu serilerdeki eserlerin isimleri listeler halinde belirtilmiştir. “Amerikalı Bir Polisin Mahareti” ve “Polislerin Piri Şarlok Holmes'in Gizli Dosyaları”, adı geçen polisiye serilerdir (Bkz. Ek 28).

Bu tanıtım bilgilerinin birkaç yönden faydası vardır. Birincisi, herhangi bir nedenle kataloglarda veya kütüphanelerde bulunmayan eserlerin bu tür bilgilendirici metinler ve tanıtım yazıları sayesinde var olduğunun anlaşılmasıdır. İkincisi, eserin yazarına, (çeviri ise) çevirmenine ve konusuna dair bilgiler vermesidir. Böylece okur, sevdiği bir yazarı veya konusunu beğendiği bir eseri seçip okuma imkânına sahip olabilecektir. Eserin fiyatının ve satıldığı yerin belirtilmesi de bir diğer faydasıdır; çünkü yayınevleri abonelik usulü ile sattıkları bazı serilerin yanında yayınevinin kitaplarından bazılarını hediye olarak vermekte ve bunu da yine bu tür tanıtım metinlerinde okurlarına duyurmaktadır. Böylece okurlar, daha ucuza kitap alma imkânına sahip olabilmektedir.

Çevirmeni belli olmayan *Sefil Çocuklar* (1325 [1909]) isimli romanın arka kapağında Muallim Naci'nin *Lügat-i Naci* isimli eserinin tanıtımı yapılmıştır (Bkz. Ek 29). Arif Cemil'in Lord Byron'dan çevirdiği *Don Juan* (1330 [1914]) isimli eserin sonunda ise yayınevinden çıkan diğer eserlerin tanıtım yazıları vardır (Bkz. Ek 30).

Bedia Servet ve Hasan Bedreddin'in müştereken çevirdiği *Güzel Rita* (1343 [1924]) isimli romanda tanıtımı yapılan eserler şunlardır: *Boşeno'nun Sergüzeşti, Bir Çalgıcının Seyahati, Ateşler İçinde, İki Çocuğun Devr-i Âlemi, Paris Çiçekleri, Unutulan Adam, Sevgili Arkadaşım, Şeytanın Oğlu Üç Kırmızı Adam, Âzâde. Sevgili Arkadaşım* (1343 [1924]) isimli romanın tanıtım yazısını örnek olarak gösterebiliriz:

“Sevgili Arkadaşım

Henüz mektep sıralarında mücâdele-i hayât, vatana hizmet için çalışan yavruların saf ruhlarını, küçük dimağlarını, âtiyen ifa edecekleri vezâ'ife hazırlamak ahlâk-ı hasene ile ittisâf etmelerine yardım etmek maksadıyla “Çocuk Edebiyatı” namı altında Fransa'da neşredilen silsile-i âsâr miyanında en mühim ve istifadelisi olan “Jak Lermontov”un Esma Zafir Hanım tarafından gayet zarif selis ve açık lisanla tercüme edilen resimli bu eserini bilumum talebe ve talebelere ehemmiyetle tavsiye ederiz.

Fiyatı 30 mücelledi 50 kuruştur” (Bkz. Ek 31).

Bu tanıtım yazısında eserin kim tarafından yazıldığı, kim tarafından çevrildiği, çevirinin kime hitap ettiği ve benzeri bilgiler bulunmaktadır.

4. 1. 6. Tarihî Olaylar Hakkında Bilgi Vermek

İkinci dönemde polisiye roman çevirilerinin ağırlıkta olmasına rağmen tarihî romanların da ihmal edilmediği görülmektedir. Bu romanlara yaşanmış olaylar zemin oluşturmuştur. Ön sözlerde hem son asır tarihi ile ilgili bilgiler hem de önceki yüzyıllara damga vuran tarihin önemli isimleri ve onların etrafında cereyan eden olaylar hakkında bilgiler verilmektedir. Bazı romanların konusunu tarihten aldığı, daha eserin isminden anlaşılmaktadır. Mehmed Halid'in Walter Scott'tan çevirdiği *Selahaddîn-i Eyyûbî ve Arslan Yürekli Rişar* (1328 [1912]) isimli eser, bu tür romanlara örnek olarak gösterilebilir. Eserin kapağında yer alan “Ehl-i Salîb vukû'âtına müstenid tarihî roman” ifadesi de konusunun Haçlı Seferleri olduğunu göstermektedir. Mehmed Halid'in “İfâde-i Mütercim” başlıklı ön sözünün girişinde eserin konusu ve kahramanlarına dair bilgiler verilmektedir:

“İngiliz meşâhîr-i hikâye-nüvisânından (Valter İskot)un tercüme ve tefrika suretiyle (*Sabah*)a derc sadedinde bulunduğumuz şu hikâye-i târihiyesi için intihâb ettiği sâha-i vukû'ât arz-ı Filistin ve güzer olan vaka Ehl-i Salîb Muhârebâtının üçüncü seferine karîndir. Hikâyenin başlıca kahramanı, Hicret-i Nebeviye'nin (567) sâlinde Mısır'da teşekkül eden Devlet-i

Eyyûbiye'nin müessisi (Selahaddîn-i Eyyûbî), diğer mühim bir şahsı da mezkûr üçüncü seferin müretteplerinden İngiltere kralı (Arslan Yürekli Rîşar)dır”(Bkz. Ek 32).

Tarihten bahseden bir başka eser de Vaiz-zâde M. Ali'nin dö Freal'den çevirdiği *Musavver Engizisyon Mezâlimi* (1326-1328 [1910-1912])'dir. Kapakta konusunun belirtildiği bu eserin “Kâri’în-i Kirâma” başlıklı ön sözünde de “Hâtîme-i Mütercim” başlıklı son sözünde de yaşanan zulümler anlatılmaktadır. Eserin konusuna dair kapakta yer alan bilgiler şu ifade ile okurlara sunulmaktadır:

“On beşinci asrın sonuna doğru halkın cehaletinden bil-istifâde, insaniyeti tahakküm-i istibdâdâneleri altında ezmek için İspanya’da papazlardan mürekkep olarak teşekkül eden Engizisyon -teftiş-i ‘akâid- cem‘iyet-i fesâdiyesinin icra etmiş oldukları mezâlim-i müstebidâne ve gaddârâne hâkî tarihî, cinaî, esrâr-engîz romandır” (Bkz. Ek 33).

Engizisyon Mezâlimitarihte yaşanmış olayların roman şeklinde sunulduğu bir örnektir. Tarihte yaşanmış bir başka olay da Ahmed Adil'in Alexandre Dumas'dan çevirdiği *Kadınlar Muharebesi* (1330 [1914]) isimli romanda görülmektedir. Eserin kapağında ön söz sayılacak kadar detaylı bilgi verilmektedir. Kapakta yer alan bilgiler şöyledir:

“*Kadınlar Muhârebesi*, Kral On Dördüncü Lui'nin hengâm-ı savâbetinde ve Kraliçe An Dotrin'in zamân-ı niyâbetinde Mösyö Dümazari'nin siyâset-i mâliyedeki hatası yüzünden 1648 senesinden 1653'e kadar devam eden Fronde Saban Muhârebesi ismini alan muhârebât-ı dâhiliye zuhur etmiştir ki bu muhârebâtta An Dotrin olmak üzere gerek sarây-ı krâliye ve gerekse Madam La Prensese dö Konda Madam dö Lönkavil beraber fırka-i muhâlifeye mensup kadınların çevirdikleri dolapları, bu dolapların te'sîr-i meş'ûmuna kurban olan namuskâr, cesur iki kıymetli zabitin ve birçok ahalinin 'avâkib-i meş'ûmesini, bu zabitlerden birini kalplerinin bütün kuvvet ve kabiliyetiyle seven iki kadının gösterdikleri 'ulûvv-i cenâb ve fedakârlığı vel-hâsıl bir kelime ile aşk ve muhabbetlerini sehâr bir kalem, muvaffak bir tetkik ile beyan eden bu eser Fransa tarihinin o zamana ait kısmını tenvir ve izah etmektedir” (Bkz. Ek 34).

Bu romanda, Fransa tarihinde 1648-1653 yılları arasında yaşanan iç savaşlar anlatılmaktadır. Saray erkânından olan Kraliçe An Dotrin ve muhalif gruba mensup olan Madam La Prensese dö Konda ve Madam dö Lönkavil gibi kadınların çevirdiği entrikalar dile getirilmektedir. Çevirmen, ön sözünün sonunda okurların romanda anlatılan olayların yaşandığı zamana ait entrikaları hem de o dönemde yaşayan önemli isimlerin hayatları hakkında bilgi edinirken hem istifade etmelerini hem de eğlenmelerini ümit ettiğini belirtir (Bkz. Ek 34).

Fransa tarihine dair bilgiler veren bir diğer eser de Ragıb Rıfkı [Özgürel]'in Michel Zevaco'dan çevirdiği *Mâcerâ-yı Aşk* (1326-1328 [1910-1912]) isimli romandır. Bir önceki örnekte olduğu gibi bu eserin de daha kapağında tarihî bilgiler verilmektedir:

“On altıncı asrın evâsıtına doğru Fransa'da Protestanlar aleyhine reva görülen mezalim ve i'tisâfâtı, Hanri dö Kiz ve Katerin dö Medici gibi cebâbire-i istibdâdın taassup nikabı altında

çevirdikleri entrikalarla bâ'is oldukları fecâyî-i ciger-sûzu musavver esrâr-engîz ve heyecân-âmîz meraklı bir romandır” (Bkz. Ek 35).

Tarihî olaylara dair bilgi verilen ön sözlerden biri de *Beyaz Zambaklar Memleketinde* isimli eserdir. Grigory Petrov’un hem arkadaşı hem de öğrencisi olan D. Bojkof, Petrov’un *Beyaz Zambaklar Memleketinde* ve *Mefkûreci Muallim* isimli romanlarını Rusça müsveddelerinden Bulgarcaya çevirir. Ali Haydar [Taner] de 1928 yılında bu iki eseri Bulgarcadan Türkçeye çevirir. Bojkov, *Beyaz Zambaklar Memleketinde* isimli esere oldukça uzun bir ön söz yazar. Bir önceki bölümde Finler ile Rusların detaylı bir karşılaştırmasının yapıldığı örnekleriyle açıklanmaya çalışılmıştı. Burada ise Bojkof’un Finlerin tarihine dair verdiği kısa bir bilgi alıntılanacaktır:

“Şimdiki Fin arazisi yüzlerce sene, Rusya ile İsveç arasında tabii bir kale hizmetini görmüştür. Memlekette büyük bataklıklar ve gayr-ı kâbil-i mürûr ormanlar mevcut olduğundan ne Ruslar ve ne de İsveçliler bu araziden ordularını ve levâzımâtını geçirememişlerdir. 1808 senesinden itibaren Finlandiya bir Rus eyaleti oldu. Bu hâl Umûmî Harb’in başlangıcına kadar devam etti. Bu müddet zarfında Finlandiya Çar Birinci Aleksandır tarafından verilen imtiyazlar sayesinde dâhilen müstakil oldu, dâhilî kanunlarının bizzat tanzimi hakkına malik oldu” (Bkz. Ek 7).

1808 yılında bir Rus eyaleti olan Finlandiya’nın I. Dünya Savaşı’nın başlangıcına kadar Rus idaresi altında kaldığı ve Çar Birinci Alexandre tarafından verilen imtiyazlar ile bağımsızlık kazandığı anlaşılmaktadır.

Yukarıdaki örneklerde de görüldüğü üzere hem kitap kapaklarında hem ön sözlerde hem de son sözlerde milletlerin tarihine dair bilgiler verilmektedir. Konusunu tarihte yaşanmış olaylardan alan bu romanların kapaklarında, ön sözlerinde ve son sözlerinde yer alan bilgiler, tarih bilimine ışık tuttuğu gibi okurların özellikle de tarihî romana, tarihe meraklı okurların istifade edebileceği tarzdadır.

İkinci dönemin üstat kabul edilen çevirmenlerinden Süleyman Tevfik, tamamı Meşrutiyet Matbaası’nda basılan “Engizisyon Mezâlimi” başlıklı bir seri çevirmiştir. Serinin eserlerinde “tarihî, cinaî” sözcükleri dikkat çekmektedir. Polisiye romanların fevkalade rağbet gördüğü bir devirde ve toplumda tarihî romanların da yayımlandığı ve bir okur kitlesine sahip olduğu söylenebilir.

4. 1. 7. Yayımlanmış/Yayımlanacak Olan Eserlerin/Serilerin Listesini Vermek

Çeviri romanların başında veya sonunda yayınevinin diğer kitaplarının ya da bir seride yayımlanan romanların listesi verilmektedir. Arthur Conan Doyle’dan çevrilen ancak çevirmeni bilinmeyen *Reygat Cinayeti* (1328 [1912]) isimli eser, buna örnek

olarak verilebilir. Şarlok Holmes Sergüzeştlerinin birinci kısmını oluşturan ve parça parça yayımlanmış olan hikâyelerin isimleri listede gösterilmektedir. Sadece hikâyelerin isimleri değil aşağıdaki örnekte de görüleceği üzere hangi hikâyenin kaç sayfa olduğu, kaç resim ihtiva ettiği, kaçınıcı cüzde bulunduğu da belirtilmektedir.

“Cüz	1 ve 2	– Benekli Sargı Vakası	8 resim, 72 sahife
Cüz	3 ve 4	– Zümrüdlü Taç Meselesi	8 resim, 64 sahife
Cüz	5 ve 6	– Mühendisin Başparmağı	7 resim, 60 sahife
Cüz	7 ve 8	– Mâi Yakut	6 resim, 56 sahife
Cüz	9 ve 10	– Zevcenin Gaybûbet-i Nâgehânîsi	7 resim, 60 sahife
Cüz	11 ve 12	– Bohemya Kralının Macerası	6 resim, 64 sahife” (Bkz. Ek 36).
...			

Bu listenin sonunda hikâyelerin fiyatlarını bildiren kısa bir yazı ve sonrasında da “İhtar” başlığıyla bir uyarı bulunmaktadır. “İhtar”da şöyle denmektedir: “Takım yaptırdığımızdan dolayı muhtelif cüzlerin mevcudu azaldığı cihetle yakında perakende satışa hitam verilecektir. Koleksiyonları eksik olanların bir an evvel noksan nüshaları tedarik etmelerini ihtar ederiz” (Bkz. Ek 36).

Eser listesi ilave edilen çeviri romanlara Bedia Servet’in çevirdiği *Fas’daki Vazife* (1342 [1924]) isimli eser de örnek olarak gösterilebilir. Bazı romanlarda yayımlanan bazılarında ise yayımlanacak olan eserlerin isimlerinin verildiği görülmektedir. Burada ise polisiye bir seride yayımlanacak eserlerin listesi vardır:

“Şarlo Polis Hafiyesinin Neşredilecek Sayıları:

- 1- *Fas’daki Vazife*
- 2- *Mavi Elmas*
- 3- *Yılanlı Derviş*
- 4- *Kutb-ı Cenûbîde*
- 5- *Albatros Dalgalar İçinde*
- 6- *Sudanlı Güzel*
- 7- *Sihirli Otomobil*
- 8- *Sen Dominik Cumhuriyeti*
- 9- *Tekin Değil*
- 10- *Müdhiş Boğa Gözü*²⁰
- 11- *Prens Ha-Ra-Ki-Ri*
- 12- *Meksika’da*
- 13- *Müdhiş Süvari*
- 14- *Şarlo İstanbul’da*
- 15- *Şarlo Altın Yapıyor*
- 16- *Mihracenin Veliahdı*”(Bkz. Ek 37).

²⁰ Bu eser, Özege Kataloğu’nda “Müdhiş Boğa Güreşi” olarak gösterilmiştir. (E. B.)

Fas'daki Vazife (1342 [1924]) isimli eser serinin ilk çevirisidir. Serinin diğer eserleri hakkında okurları bilgilendirmek amacıyla çeviri romana ilave edilen bu listede 16 eser bulunmaktadır.

Süleyman Tevfik'in çevirisini yaptığı *Ateşde Yananlar* (...) romanında ise yayımlanan eserlerin bir listesi görülmektedir. Bunun yanında yayımlanmak üzere olan eserler de ayrıca belirtilmektedir:

“Meşrutiyet Kütüb-hânesi Meşhur Romanlarından:

Engizisyon Mezalimi

Neşrolunan:

- 1- *Müdhîş İşkenceler.*
- 2- *Kralın Piç Kızı.*
- 3- *Katil Papas.*
- 4- *Yahudi'nin Hazinesi.*
- 5- *Ruhban Cinayetleri.*
- 6- *Kızgın Sevdâ.*
- 7- *Din Namına Cinayet!*
- 8- *Galebe-i Taassub.*
- 9- *Kan Mahkemesi.*
- 10- *Ateşde Yananlar*

Pey-der-pey Neşrolunmak Üzere Olanlar:

- 11- *Celladlar, Mağdurlar.*

Beheri Dersâdet için 2 ve taşra için 3 kuruştur”(Bkz. Ek 38).

Yayımlanmış ve yayımlanacak olan eserlerin bildirildiği bu listeden sonra bir de fiyat görülmektedir. Kitap fiyatlarının İstanbul ve İstanbul dışı için farklılık göstermesi ve İstanbul dışında kalan yerlerin “taşra” olarak gösterilmesi dikkat çekmektedir.

4. 1. 8. Yayınevlerinin Satış Stratejilerine Dair Bilgi Vermek

Yayınevlerinin, yayımladıkları kitapları satabilmek amacıyla çeşitli yöntemlere başvurduğu görülmektedir. “On Kuruşa Bir Kitap” gibi ucuz serilerin yayımlanması, eserlere bilmece eklenerek cevabının sonraki sayıda yayımlanması ve bu bilmeceyi bilenlere mükâfat verileceğinin duyurulması, abonelik sistemi ile daha ucuza kitap satışının yapılması, bir seriye abone olanlara yayınevinin diğer kitaplarından bazılarının hediye olarak verilmesi gibi yöntemler, bunlardan başlıcalarıdır.

Resimli Ay Matbaası/Neşriyatı, “On Kuruşa Bir Kitap” serisi ile yayımladıkları eserleri ucuz fiyata sattıkları mesajını vermektedir. *Cüceler*

Memleketinde (1827) (Bkz. Ek 39) ve *Bin Bir Gece - Şehrazad'ın Gecesi* (1928) (Bkz. Ek 40) gibi isimler bu seride yayımlanan çeviri romanlardandır.

Abonelik sistemi de satış stratejilerinden biridir. *Haftalık Mecmua*, yayımladığı roman neşriyatında abonelik sistemini kullanmakta ve abonelerine yüzde on indirim uygulamaktadır. Hasan Bedreddin'in *Arsen Lüpen'in Sergüzeştleri* (1926) isimli çevirisinin kapağında *Haftalık Mecmua*'nın bu stratejisi hakkında verilen bilgiler şu şekildedir:

“*Haftalık Mecmuaneşriyâtı 2, Arsen Lüpen'in Sergüzeştleri*, Nâkili Hasan Bedreddin, *Haftalık Mecmua* roman neşriyatının ikinci cildini teşkil eden, Arsen Lüpen'in baş döndüren ve akıl durduran merâk-âver sergüzeştlerine başlarken muhretem kâri'lerinin gösterdiği emsaline râğbet ve teveccühe ‘arz-ı şükrânı vazife addeder. *Haftalık Mecmua*'nın roman neşriyatı şubesi, pazartesi ve perşembe günleri kâri'lere birer forma roman takdim etmekte ve her roman hitâm buldukça bir başka romana başlamaktadır. Roman neşriyatının senelik abonesi (104) forma itibariyle (450), altı aylığı (52) forma itibariyle (250) kuruştur. *Haftalık Mecmua* abonelerine yüzde on tenzîlât yapılır. Beher formanın fiyatı beş kuruştur, Vatan Matbaası, İstanbul, 1926” (Bkz. Ek 41).

Haftalık Mecmua, abonelerine indirim yapmakta, altı aylık abonelere indirim az iken yıllık abonelere yapılan indirimin fazla olduğu görülmektedir. Abonelerine indirim yapan bir diğer yayınevi/kitaphane de *Karagöz*'dür. *Karagöz Hey'et-i Tahrîriyesi* tarafından Michel Zevaco'dan çevrilen *Markiz dö Pompadur* (1330 [1914]) isimli eserin kapağında şu bilgiler yer almaktadır:

“*Karagöz*'ün romanı, Forma 1, *Markiz dö Pompadur*, Hissî, cinaî, ve esrâr-engîz roman, Muharriri Mişel Zevako, *Karagöz Heyet-i Tahrîriyesi* tarafından tercüme edilmiştir. Her hafta muntazaman iki forma neşrolunur, Fiyatı 20 para, Abonesi 10 kuruş, İstanbul, Ebussuud Caddesinde *Karagöz İdâre-hânesi*, Nefâset Matbaası, 1330” (Bkz. Ek 42).

Karagöz, bu romanı abonelerine yarı fiyatına vermektedir. Kapakta bu bilgilere yer verilirken ön sözde abonelerine neden ve ne kadar indirim yapıldığı şöyle ifade edilmektedir: “Her formanın bedeli (20) para olduğu hâlde sırf meraklı ve cinaî romanlar okumak arzusunu gösteren zevât-ı muhtereme ile kâri'lerine bir sühûlet olmak üzere (25) formayı tecavüz edecek olan bu romanın abonesini *Karagöz* “10” kuruşa indirmiştir” (Bkz. Ek 42). Yayınevi, aboneleri için yapacağı fiyat indiriminin yanında serinin tamamlanmasının ardından abonelerine kitaplar için bir de kap verileceğini duyurmuştur.

Yayınevlerinin satışları artırmak için uyguladığı stratejilerden birisi de çeviri romanlarda bilmece sorup cevabı bir sonraki romanda vermesidir. Avan-zâde Mehmed Süleyman'ın Pinkerton'un Kızı serisinden çevirdiği *Bir Aktrisin Âkıbeti* (1335 [1919]) isimli romanda serinin bir önceki kitabında sorulan bilmecenin cevabı

verilmiş, bunun yanı sıra yeni bir bilmece sorulmuş ve cevabının da serinin bir sonraki kitabında verileceği belirtilmiştir. Avan-zâde'nin *Doktorun Esrarı* (1335-1338 [1919-1922]) ve *Yankesiciler Muallimi* (1335-1338 [1919-1922]) gibi çevirileri, Nat Pinkerton Bilmeceli Meşhur Hikâyeler Külliyyatı'ndandır. Bilmecelerin sadece birkaç esere mahsus olmadığı ve bilmeceli eserlerden bir külliyyat oluşturulduğu görülmektedir.

E. Ali'nin çevirdiği romanlarda da bilmecelere rastlanmaktadır. Korsanlar Kralı serisinin birinci kitabı olan *Azgın Düşman* (1330 [1914]) isimli romanda bilmece sorulmakta ve bu serinin diğer kitaplarında da devam etmektedir (Bkz. Ek 43).

Mehmed Sırrı'nın Pierre Decourcelle'den çevirdiği *Nevyork Esrarı* (1337 [1921])'nda da bilmece görülmektedir. Çeviri metinden önce yaklaşık otuz sayfa gazete formları bu formalarda da bilmeceler bulunmaktadır.

Mustafa Remzi'nin Maurice Leblanc'dan çevirdiği Arsen Lüpen serisinde de bilmece sorulmakta ve yine serinin sonraki sayısında cevabı verilmektedir. Üstelik bilmeceleri doğru cevaplayarak yayınevine ulaştıranların isimleri bir sonraki sayıda ilan edilmekte ve ödülleri de bildirilmektedir. Örnek olarak *Arsen Lüpen Kumar Masasında* (1341 [1925]) (Bkz. Ek 44).

Satış stratejisi olarak değerlendirilebilecek bir özellik de bazı serilerin ilk kitabının ya da forma forma yayımlanan bazı kitapların ilk formlarının okurlara ücretsiz olarak verilmesidir. Fuad Talat'ın Michel Zevaco'dan çevirdiği *Sen Pol Sarayı* (1327 [1911]) isimli romanın kapağında ve ön sözünde birinci formanın ücretsiz verileceği belirtilmektedir. Eserin kapağında “Yalnız işbu birinci forma meccânen tevzî olunur” ifadesi, ön sözde ise “[...] işbu birinci formasını meccânen olarak kârî'ât-ı mu'azzeze ve kârî'în-i muhtereme hazerâtına takdime müsarâat eyliyoruz” ifadesi yer almaktadır (Bkz. Ek 45).

Ragıp Rıfkı [Özgürel]'in Gaston Leroux'dan çevirdiği *Haydudlar Kralı* (1328-1330 [1912-1914]) isimli eserin kapağında “Birinci forma meccânen verilir” (Bkz. Ek 44), yine aynı çevirmenin Jules Lermina'dan çevirdiği *Monte Kristo'nun Oğlu* (1331 [1915]) isimli eserin kapağında da “Birinci forması meccânendir” ifadesi yer almaktadır (Bkz. Ek 46).

Yayınevlerinin farklı farklı satış stratejileri benimsediklerini söylemek mümkündür. Birinci dönemde böyle stratejilerin olmadığını söyleyen Ülken (2009, 259)’e göre Tanzimat Dönemi çevirilerinin üç büyük problemi vardır. Birincisi çevirilerin dağınık ve tesadüfi olması, ikincisi bu çevirilerin günlük ihtiyaçlara göre ve çok çabuk yapılması, üçüncüsü ise bu çeviriler ile ilgili reklam yapılmamasıdır. Ülken, çeviri eserlerin reklamının yapılmamasını şu sözlerle eleştirir:

“Üçüncüsü de tercümelerin yapılıp bırakılması, okuyucuya tanıtmak için hiçbir teşebbüse girilmemesidir. Ne muharrir, ne tâbi tercüme-yi yazmak işinin, meydana getirmek kadar mühim olduğunu düşünmüyor. Bu eserleri okuyacaklar bilhassa mektepler ve münevver ailelerdir. Çıkan eserlerden onların haberdar olması için el ilanları, hülâsalar, gazete reklamları yaptırmak, küçük tenkitler hazırlatmak lazımdır” (Ülken, 2009, 259-260).

Ülken, burada eserlerin çevrilmesine rağmen reklamlarının yapılmamasından ve okurların bu eserlerden haberdar olmamasından yakınmaktadır; ancak II. Meşrutiyet sonrası yapılan roman çevirileri incelendiğinde bu durumun değiştiği görülür. Ön söz/son söz olarak kabul edilen bazı metinlere yüklenen işlevlerden birisi de yayınevinin diğer eserlerini tanıtmaktır. Bunun dışında polisiye roman serileri ile ilgili yayınevlerinin birbirleri olan rekabeti ve diğerlerini eleştirip kendi yayınlarını üstün gösterme çabası, gazete sütunlarında ve çeviri roman ön sözlerinde kendini göstermiştir²¹.

4. 1. 9. Yazar ve Eser Hakkında Bilgi Vermek

Kaynak eser ve yazarı hakkında bilgi veren birçok ön söz bulunmaktadır. Bunların bir kısmı eser adı veya yazar ismi ile adlandırılırken bunun yanında bir de “...’nın Tercüme-i Hâli” başlığı ile bir “tercüme-i hâl” denilen biyografik bilgi verme geleneği oluşturulduğu görülmektedir. Çevirmenler ve yayıncılar tarafından yazar ve/veya eser hakkında bilgiler verilmektedir. “Volney’in Mücmel-i Tercüme-i Hâli” ve “Lafonten’in Kısaca Tercüme-i Hâli” örneklerinde olduğu gibi başlığın “tercüme-i hâl” olduğu biyografik bilgi veren metinlerle de karşılaşılmaktadır. Doğrudan doğruya yazarı tanıtan ve ayrı başlıklar ile verilen ön sözler de bulunmaktadır. Belkıs Sâmi, *Mercan Adası* (1927) isimli çevirisinde “Mukaddime” başlığı ile verilen ön sözden sonra “Müellifin Tercüme-i Hâline Ait Birkaç Söz” başlığı ile eserin yazarı olan Robert M. Ballantayn hakkında bilgi vermektedir (Bkz. Ek 47).

²¹ Bu rekabet ve satışmalar için Bkz. Bölüm 5. 1. 7. 3.

Kemâleddin, Vedat Örfi [Bengü] ile müştereken çevirdiği *Verter* (1339-1341 [1923-1925]) çevirisine yazdığı ön sözden sonra “Göte Hakkında” başlığı ile bir de tercüme-i hâl yazmış ve çeviriye eklemiştir (Bkz. Ek 48).

M. Seyfi Raşid de *Harabeler yahud Tedmür Harabeleri* (1340 [1924]) isimli çevirisine “Volney’in Mücmel-i Tercüme-i Hâli” başlığıyla yazarın kişisel yaşamı ve sanat yaşamı hakkında bilgi vermiştir (Bkz. Ek 12).

Günümüz bilim dünyasında görülen makale tarzında yazıların ilave edildiği eserler de vardır. Mişel Mihailof ve Yahya Ferid’in müştereken çevirdiği *Muzaffer Aşk Nağmesi* (1340 [1924]) isimli esere Turgenyev ile ilgili kaynakları, dipnotları sonuç çıkarımları da belirtilerek bir makale ilave edilmiştir (Bkz. Ek 26).

İkinci dönemin kadın çevirmenlerinden biri olan Şaziye Berrin [Kurt], *Oskar Vayld’ın Masalları* (1927) isimli çevirisine başlık vermeden bir metin ilave etmiştir. Çevirmen bu metinde hem esere hem de eserin yazarına dair bilgiler vermiştir. Yazar hakkında verilen bilgilere örnek olarak Şaziye Berrin [Kurt]’un ön sözünden aşağıdaki kısım verilebilir:

“Oskar Vayld “Oscar Wilde” İrlanda’nın Dublen şehrinde 1856 tarihinde doğdu. Pek eski ve büyük bir aileye mensup olan ebeveyni ona gayet esaslı ve gayet hür bir terbiye verdi, Vayld’ın küçük ismini İsveç kralı Oskar koydu. Şair daha Oksford dârülfünûnunda tahsilde iken şöhret kazanmaya başladı ve ilk şiirlerini yazdığı zaman Oksford’un en büyük mükâfatını aldı. Ondan sonra birbiri arkasına masallar, hikâyeler, şiirler intişar etti. Henüz yirmi beş yaşında iken meşhur bir şair oldu ve ziyalar saçarak yükseldi” (Bkz. Ek 49)

Çevirmen, bu alıntıda yazarın kişisel yaşamına dair bilgiler vermektedir. Yazarın sanat yaşamına örnek olarak da Mişel Mihailof’un Yahya Ferid ile müştereken çevirdiği *Muzaffer Aşk Nağmesi* (1340 [1924]) isimli esere yazılan tercüme-i hâl gösterilebilir:

“Harikulade bir lirik ve fevkalade bir peyzajist olan Turgenyef’in eserlerindeki tabiat tasvirleri Rus edebiyatının en mükemmel numunelerindendir. Turgenyef bize, teraneleri, kanatlarıyla alıp götürdükleri şebnemlerle nemli çayır kuşlarının, esrâr-engîz su altı adalarına benzeyen beyaz ve yuvarlak bulutları yavaş yavaş kayan yaz gününün (*Krasiyova Yameçli Hikâyesinde*)... Rusya yaz gecelerindeki boğucu kokunun (manilerde)... uzakta sarımtırak tarlaların üstünde ince bir sis tabakasının asılıp durduğu zaman, mülâyim havada şarabımsı kokusunu dağıtan sonbaharın (*Orman ve Çöl*) bütün güzelliklerini göstermiştir” (Bkz. Ek 26).

Ayrıca bu ön söz niteliğindeki makalenin sonunda “Tercüme-i Hâli Yazmak İçin Müracaat Ettiğimiz Me’hazlar” başlığıyla kaynaklar da belirtilmiştir. Örnek teşkil etmesi açısından bu kaynaklardan ikisi aşağıda gösterilmiştir:

“V. Pokrofski: İ. S. Turgenyef. Hayatı ve Eserleri, *Tarihî ve Edebî Makaleler Mecmuası*. Moskova 1910.

V. Potemkin: Turgenyef'in Ruhu. Moskova Sanat Tiyatrosunda Turgenyef Müsameresinde Okunan Konferans" (Bkz. Ek 26).

Yukarıda adı geçen eserler dışında başka eserlerde de yine yazar ve eserle ilgili bilgiler verilmiştir. Süleyman Tevfik, Marie Anne de Bovet'den çevirdiği *Zevcenî Gözet* (1327 [1911]) isimli esere Avan-zâde Mehmed Süleyman'ın "Sâhibe-i eseri de aynı zamanda tanıtmak emeliyle tercüme-i hâline dair birkaç satır yazı takdim ederek 'arz-ı ihtirâmât ve uhuvvet eylerim biraderim" (müt. Süleyman Tevfik, 1327 [1911], 1) sözleriyle tavsiyede bulunması üzerine çevirmen de "Eserin Muharriresi 'Mari An dö Buve'ye Dair Bir İki Söz" başlıklı tercüme-i hâl eklemiştir (Bkz. Ek 50).

Mehmed Sedad'ın Lev Tolstoy'dan çevirdiği *Zalim Hükümdarlardan Çar İvan Vasiliç* (...) isimli romanın ön sözünde de "Bu Roman Hakkında Bazı Mütalaa" başlığıyla verilen metinde eser hakkında bir mütalaada bulunmaktadır (Bkz. Ek 51). Özege Kataloğu'nda tarihi belirtilmeyen bu eser için İsmail Habib Sevük, çeviri tarihi olarak 1911-1912 yıllarını gösterir (Sevük, 1941, 279).

Ön söz ve son sözlerden yukarıdaki başlıklar haricinde başka bilgiler de edinilmektedir. Bunlardan biri, Osmanlı okur dünyasına ait bir özelliktir. O dönemde bazı kütüphanelerin şubeleri bulunduğu ve romanları gecelik olarak kiraya verdikleri görülmektedir. Mehmed Sedad'ın Arnold Galopin'den çevirdiği *Tenebra* (1331 [1915]) isimli romana "Kâri'în ve Kâri'ât-ı Muhteremeye Nâçizâne Bir Hizmet" başlığıyla yazılan ön sözün sonunda "Cemiyet Kütüb-hânesi Şubesi Üsküdar İskeleye Başında Hacı Abdullah" başlığı ile kısa bir not bulunmakta ve bu notta şöyle denmektedir: "Bil-cümle romanlar, kırtasiye, yevmî ve haftalık gazete ve mecmualar bulunur. Gayet ehven fiyatla en a'lâ cinsinden kitap teclîd edilir. Cinaî ve tarihî romanlar gecelik ile kiraya verilir. Üsküdar kâri'lerimize mezkûr kitâb-hâneyi tavsiye ederiz" (Bkz. Ek 52). Buradan hareketle o dönemde roman kiralama özelliğinin yanı sıra tarihî ve polisiye romanların rağbet gördüğü de söylenebilir.

5. “SÜREÇ ÖNCESİ ÇEVİRİ NORMLARI” BAĞLAMINDA 1908-1928 ARASI ÇEVİRİ ROMAN ÖN SÖZ/SON SÖZLERİ

Bu bölümde, önceki bölümlerde genel bilgileri verilen çeviri romanların ön söz ve son sözlerinin yapılan çeviriyazıları, Toury’nin “süreç öncesi çeviri normları” bağlamında irdelenerek bahsi geçen dönemde çevirmenlerin çevirisini yapacakları eser seçimini belirleyen etkenler ve “çevirinin doğrudanlığı” konusunda çevirmen ve yayıncıların görüşleri tespit edilmeye çalışılacaktır. Bu bölüm, Toury’nin “süreç öncesi çeviri normları” ayırımına uygun olarak iki alt bölümden oluşturulacaktır. Toury, “süreç öncesi çeviri normları”nı “kesin bir çeviri politikasının doğasına ve varlığına ilişkin olanlar” ile “çevirinin doğrudanlığıyla ilgili olanlar” olmak üzere ikiye ayırır. “Kesin bir çeviri politikasının doğasına ve varlığına ilişkin olanlar” konusunda, çeviri politikasının belirli bir zamanda belirli bir kültüre/dile çeviri yoluyla ithal edilecek metin türlerinin seçimini, hatta tek tek metinlerin seçimini içerdiğini, söz konusu seçimin rastgele yapılmadığının bulgulandığı sürece bir politikanın var olduğunun düşünülebileceğini söyler (Toury, (çev. A. Eker), 2008, 153). Bu noktadan hareketle ilk alt bölüm, eser seçimi üzerine olacaktır.

5. 1. Çeviri Politikası Bağlamında Eser Seçimini Belirleyen Etkenler

Tezin konusunu oluşturan edebî tür romandır. Dolayısıyla Toury’nin kuramında geçen “çeviri yoluyla ithal edilecek metin türlerinin seçimi” ifadesi ile bu tezde roman türü kastedilecektir. Bu ifadenin devamında kuramcı, çeviri politikasının sadece metin türlerini değil, tek tek metinlerin seçimini içerdiğini söyler. Toury’ye göre eğer çevirisi yapılacak eser rastgele seçilmemişse ve bu bulgulanırsa bir politikanın var olduğu düşünülebilir (Toury, (çev. A. Eker), 2008, 153). 1908-1928 arası roman çevirilerinde böyle bir politikadan bahsetmek mümkündür. II. Meşrutiyet’ten Latin harflerinin kabulüne kadar Batı dillerinden Osmanlı Türkçesine çevirisi yapılan 713 romanın ön söz/son sözlü olan 194’ü bu ön söz/son söz ve kitap kapaklarının tanıklığında incelenmiştir. Bu inceleme sonucu, çevirmen ve yayıncıların çevirisi yapılacak eser seçiminde bazı ortak noktaları göz önünde

bulundurdıkları ve rastgele eser seçmedikleri görülmüştür. Bu ortak noktalara geçmeden önce çevirmenlerin eser seçimi konusundaki görüşlerine değinmek gerekir.

Çevirisi yapılacak eser seçimi zordur. Bu zorluk, çevirmenlerin kendi ifadelerinde de görülmektedir. İkinci dönem çevirmenlerinden olan Mehmed Sedad, bu duruma ilk örnek olarak gösterilebilir. Mehmed Sedad, Charles Merouvel'den çevirdiği *Sevda Dolabı* (1331 [1915]) isimli esere “İfâde-i Merâm” başlığıyla yazdığı ön sözde, çevirinin zor olmadığını, asıl zor olanın çevirisi yapılacak eser seçimi ve bunun da okurlara takdimi olduğunu söyler (Bkz. Ek 53).

Sisak Ferid, Avan-zâde Mehmed Süleyman ile müştereken çevirdiği *Altın Gölü* (1330 [1914]) isimli esere yazdığı “Yeni Romanımız Hakkında Muhterem Kâri’lerimize Birkaç Söz” başlıklı ön sözde, çevrilecek eser seçimi kadar zor bir durum olmadığını söyler. Türk okurları bu iki önemli çevirmenin ismini en meşhur romanlarda görmüş ve hem eser seçimlerini hem de çevirideki maharetlerini takdir etmişlerdir (Bkz. Ek 54).

Eser seçimi hakkında birinci dönemde de görüş bildiren çevirmenler olmuştur. Dönemin öncü çevirmenlerinden Ahmed İhsan [Tokgöz], *Gizli Ada* (1306 [1888]) isimli çevirisine yazdığı “Bir İki Söz” başlıklı ön sözde yine dönemin öncü çevirmenlerinden sayılan Mahmud Sadık’ın bir sözüne yer verir. Ahmed İhsan [Tokgöz], dostunun görüşlerini şöyle aktarır:

“Refiklerimizden Mahmud Sadık Bey biraderimizin dediği üzere mütercimlerin bu derece bol olduğu bir zamanda vakıa eser tercüme etmek kolay, ehemmiyetten ârîdir, lakin nokta-i mühimme neşir ve neşirde sebat ederek başlanan kitabı ikmal ve hüsn-i intihâb etmektir” (Bkz. Ek 55).

Ahmed İhsan [Tokgöz], çeviri yapmak üzerehem güzel bir eser seçiminin hem de seçilen bu güzel eserleri yayımlamada kararlılık göstermenin gerektiğini belirtmektedir. Çevirmenlerin birbirlerine tavsiye ya da tebrik mektubu yazması, sıklıkla karşılaşılan bir durumdur. Bu tebrik mektuplarında genellikle eser seçiminden ve/veya çevirinin güzelliğinden bahsedilir. Eser seçiminin güzelliğinden bahseden eserlere örnek olarak yine birinci dönemden Leskovikli Ali Remzi’nin Emile Zola’dan çevirdiği *Dans Defteri* (1308 [1890]) isimli roman gösterilebilir. Leskovikli Hayreddin, “Kardaşım Ali!” hitabıyla yazdığı kısa mektubunda “Alafranga tabirlerine biraz muterizim. Mamafih hüsn-i intihâbını takdir ederim. Yaz, yaz! Âlem-i matbû’ât âsârıyla iftihar edecektir” derken Batılı tarz tabirlere itiraz

ettiğini; ancak eser seçimindeki güzelliği dolayısıyla onu takdir ettiğini belirtmektedir (Bkz. Ek 56).

Hilmi Ziya Ülken de eser seçimi konusunda çevirmenler ile aynı doğrultuda görüş bildirir. Ülken, eser seçimi konusunda hem yol gösterir hem de bir eleştiride bulunur: “Bizde tercüme, sayı itibarıyla hiç de eksik sayılamaz; fakat onların meydana getirilmesinde mühim bir prensip eksikliği var: Tercüme, bütün bir medeniyeti nakletmektir. Bu nakil işi, dağınık ve gelişigüzel intihaplarla olamaz” (Ülken, 2011, 260). Roman türü düşünüldüğünde, II. Meşrutiyet’ten Harf Devrimi’ne kadar çevirisi yapılan 713 roman, sayı bakımından Ülken’in görüşünü destekler niteliktedir. Eser seçimi konusunda ise roman türünde bir gelişigüzellikten bahsedilemez; çünkü birçok etken, eser seçiminde etkili olmuştur.

Eser seçimi üzerine yukarıda bildirilen görüşler, genellikle eser seçiminin zorluğuyla, güzel eser seçimi gerekliliğiyle ya da eser seçimindeki isabet ve güzellikten dolayı tebriklerle ilgilidir. Eser seçimi ile ilgili görüşlerden sonra bu seçimleri belirleyen etkenleri şöyle tasnif etmek mümkündür:

5. 1. 1. Dost Tavsiyesi

Çevirmenlerin birbirleri ile mektuplaşmaları veya birinin diğerine kısa bir not ya da mektup göndermesi, sık karşılaşılan bir durumdur. Bu mektup veya notların, bazen ön söz olarak bazen de ön söz ile birlikte ikinci bir ön söz olarak çeviri romanlara ilave edildiği görülür. Bu metinlerde genellikle iki konudan bahsedilir. Birincisi eser seçimi ile ilgilidir. Genellikle üstat kabul edilen dönemin önde gelen bir çevirmeninin yazdığı bu mektupta/notta, mektubun/notun muhatabı olan çevirmenin güzel bir eser seçtiği için tebrik ve takdir ifadeleri ya da çevireceği eserin seçimini belirten bir dost tavsiyesi yer alır. İkinci konu ise, çeviri üzerine bildirilen görüşleri içerir. Çoğunlukla işe yeni başlayan veya genç çevirmenlerin çevirilerini yine dönemin üstat kabul edilen öncü çevirmenlerine takdim ettiği, onların da görüşlerini bildirdiği görülür. Çeviride karşılaşılan yanlışlara da değinilir. Üstat çevirmen, bir öğretmen, bir rehber gibi yol gösterir; daha iyi bir çeviri için tavsiyelerde bulunur. Birinci durumdaki tavsiye mektupları/notları, eser seçimini belirlemede önemli bir rol oynar. Bu mektup veya notlar dışında da eser seçiminde dost tavsiyesi vurgusunun yapıldığı ön sözler vardır. Çevirmenler, bizzat kendi yazdığı ön sözlerde bunu ifade eder. Dolayısıyla çevirmenlerin ve yayıncıların eser seçimini belirleyen

bir etkenin de dönemin önde gelen çevirmenleri ya da yayıncıları tarafından yapılan dostane tavsiyeler olduğu söylenebilir. Aşağıdaki çeviri romanlar bu duruma örnek gösterilebilir:

Süleyman Nazif, Pierre Benoit'ten *Lübnan Kasrının Sahibi* (1926) isimli eseri çevirir. Çevirmen esere yazdığı “Mütercimin Mukaddimesi” başlıklı ön sözünde dostlarından olan Doktor Tevfik Rüşdü Beyefendi'nin tavsiyesi ile eseri okuyup çevirdiğini, okumaya başlayınca ihmalinin büyük bir kusur ve günah olduğunu anladığı için hemen çevirmeye başladığını ifade eder (Bkz. Ek 57).

Dost tavsiyesi ile eser çeviren bir başka çevirmen de Mustafa Kemâl'dir. Çevirmen, Jerome'dan *Bir Seyahat Jurnalı* (1325 [1909]) isimli romanı çevirir. Eserin “Mukaddime” başlıklı ön sözünde birkaç ay önce bir dostunun kendisinden ciddi bir eser yazmasını ve halkı düşündürecek eserler yazdığını görmek istediğini, bunun üzerine dostunun tavsiyesini tecrübe etmeye karar verdiğini ve fikirleri aydınlatmak amacıyla eseri çevirdiğini söyler (Bkz. Ek 58).

Eser seçiminde tavsiyenin etkili olduğu bir örnek de ilginç bir özellik görülen *Rokanbol* (1328 [1912])'dür. Dönemin en çok roman çevirisi yapan isimlerinden birisi, Avan-zâde Mehmed Süleyman'dır. *Rokanbol* isimli romanın çevirisinde Avan-zâde etrafında cereyan eden farklı bir olay ile karşılaşmaktadır. Tavsiyede bulunan Avan-zâde, romanı çeviren isim yine Avan-zâdedir. Olay şöyle gerçekleşir: Avan-zâde, o dönemin meşhur yayıncılarından Yani Efendi'nin Selamet Kütüphanesi adıyla bir kütüphane oluşturduğunu ve o kütüphaneye mahsus olmak üzere bir roman külliyyatı hevesine düştüğünü söyler. Yani Efendi, Avan-zâde'ye çevrilecek eser seçimi konusunda fikir danışır. Avan-zâde de “Muharrir-i ‘âcize müracaat eylediği zaman kendisine henüz tercüme edilmediği için [*Rokanbol*]ü tavsiye eyledim. Tarafımdan tercüme olunmasında ısrar etti. Meşguliyetime rağmen nihayet söz verdim” diyerek çevrilmesini tavsiye ettiği romanı sonunda ısrarlara dayanamayarak kendisinin çevirdiğini belirtir (Bkz. Ek 59).

Avan-zâde Mehmed Süleyman, bu örnekte “takdir eden” makamında bulunan üstat çevirmen olarak karşımıza çıkmaktadır. Üstat bir çevirmen olarak çeviri eser seçimindeki isabetinden dolayı bir başka çevirmene takdir ve tebrik mektubu gönderir. Mektubun muhatabı ise yine dönemin “önde gelen” çevirmenlerinden biri olan Süleyman Tevfik'tir. Süleyman Tevfik, Marie Anne de Bovet'den *Zevcenî*

Gözet (1327 [1911]) isimli eseri çevirir. Bundan haberdar olan yayın dünyasının “usta” kabul edilen isimlerinden Avan-zâde Mehmed Süleyman, böylesine ahlaki, terbiyevi ve istifadeli bir eser seçtiği için çevirmene bir mektup gönderir. Çevirmen de çeviriyi Osmanlı okuruna tanıttacak ön söz mahiyetindeki bu kısa mektubu eserine dâhil eder (Bkz. Ek 50).

Yapılan ısrarlara dayanamayarak çeviri yapan bir başka çevirmen de Midhat Sadullah [Sander]’dir. Çevirmen, La Vicontesse Segur’dan *Bir Eşeğin Hatıratı* (1926) isimli eseri çevirir. Ön sözünde bu eserin tefrika şeklinde daha önce bir kısmını yayımlayabildiğini, ayrıca müstakil bir kitap şeklinde de yayımlamak istediğini ancak okul kitapları hazırlamaya çok zaman harcadığı için buna pek de fırsat bulamadığını söyler ve şöyle devam eder:

“Son zamanlarda bazı arkadaşlarımın ve çok sevgili talebemin mütemâdî ısrarları üzerine esasen mektepliler için pek fâideli bulduğum bu eserin tercümesini itmâm ederek tab‘ına karar verdim.

Çocuklarımızın mütâlaa ihtiyacını tatmin edebilecek bu gibi edebî ve ahlaki romanlarımız pek azdır. Hâlbuki Garb lisanlarında çocuk romanları ve çocuk kitapları kütüb-hâneler dolduracak kadar büyük külliyat teşkil eder. Bizde henüz böyle bir kütüb-hâne vücuda getirilemediği içindir ki yavrularımız pek fena tercüme edilmiş, gayr-ı ahlâkî ve cinaî romanları okuyorlar; bu suretle o romanlardan hem fena fikirler alıyorlar, hem de bozuk ve yanlış bir Türkçe öğreniyorlar” (Bkz. Ek 60).

Görüldüğü üzere Midhat Sadullah [Sander] de ısrarlar üzerine bu eseri çevirir. Üstelik çevirmen burada dönemin revaçta olan polisiye roman türüne de göndermede bulunur. Bu tür romanların zararından bahseder.

İkinci dönemde roman çeviren kadın çevirmen sayısında yaşanan artıştan tezin 3. 2. 5. bölümünde bahsedilmişti. Orada adı geçen çevirmenlerden birisi, Esmâ Zafir’dir. Esmâ Zafir, Jak Lermon’dan *Sevgili Arkadaşım* (1343 [1924]) isimli romanı çevirir ve çevirisine de “Mukaddime” başlığıyla bir ön söz yazar. Bu ön sözünde çevirmen, okuduğu bir yazıdan etkilenmesi üzerine eseri çevirdiğini şu sözler ile ifade eder:

“1916-1917 senesinde idi. O zaman intişar eden “Âtî” gazetesinde Celal Nuri Bey’in yanılmıyorsam “Bizde Çocuk Edebiyatı” ser-levhası altında bir makalesine gözüm ilişti. Celal Nuri Bey bizde çocuk edebiyatıyla hiç iştigal edilmediğini ve telif değilse hiç olmazsa Fransızcadan ve bâ-husûs İngiliz ve Alman edebiyatından iktibas veya tercüme edilmek lüzum ve ihtiyacından bahsediyor ve bu büyük noksanı hatırımda kaldığına göre belîğ kalemîyle çok canlı tasvir ediyordu. O esnada hiçbir meşguliyetim yoktu ve o makale bende bir fikir uyandırdı. Çocukluğumun en güzel en mesut dakikalarını onlara medyun olduğum o güzel eserleri niçin ben diğer mini minilere tanıtırmaya çalışmayayım niçin her müterakkî memlekette olduğu gibi bizde de bir çocuk edebiyatı bulunmasın çocukların fikrî eğlenceleri düşünülmesin; hemen işe başladım. Vazifemin bu kadar müşkil olacağını ümit etmiyordum. Fakat bir defa başlamıştım. Devam etmeliydim de bunu ve bunu takip edecek tercüme edilmiş

güzel eserler karşısında çocukların saf sevinçlerini tasavvur ettikçe daha ziyade şevke geliyordum. Bütün bir kış “*Sevgili Arkadaşım*”ın tercümesiyle meşgul oldum” (Bkz. Ek 25).

Esmâ Zafır, Celal Nuri Bey’in makalesinden bahseder. Celal Nuri Bey, burada noksan gördüğü bir şeyden yakınmaktadır. Batı’da olan; ancak Türklerde olmayan bir çocuk edebiyatı geleneği vardır. Esmâ Zafır de Toury’nin çevirmenliğe atfettiği “toplumsal rol oynayabilme” (Toury, (çev. A. Eker), 2008, 149) görevini üstlenir ve eseri çevirmeye karar verir. Çevirmen, “Bizde Çocuk Edebiyatı” başlıklı makalesini okuduğu Celal Nuri Bey’in serzenişini bir tavsiye gibi kabul eder ve Türk edebiyatındaki noksanlığı tamamlamak üzere vazifeye atılır.

Güzel Prenses - Saray Entrikaları (1331 [1913] isimli roman çevirisi de bu başlık altında değerlendirilebilir; ama tavsiyeden ziyade bir teklif durumu ile karşılaşılmaktadır. Tavsiye başlığında incelenen birçok örnekte olduğu gibi bu örnekte de Avan-zâde Mehmed Süleyman ismi ön plana çıkmaktadır. Bu romanı Sisak Ferid ile müştereken çeviren Avan-zâde “Mütercimin İfadesi” başlıklı ön sözde şöyle der:

“İki sene evvel hâdimîn-i matbû’âtta S. Ferid Bey’le peydâ-yı münâsebet ile beraberce gazete ve kitap neşrine başladım. Bu zeki, faal zat ile muarefemden memnunum. Sa’y ü emellerimizi birleştirerek çalışırız.

Bir gün bana *Güzel Prenses*’i tercüme edelim, çok güzel bir roman dedi. Aldım okudum. Fil-hakîka güzel ve fakat nâ-tamâm idi. Elde kırk elli forma ancak var idi. Haftada iki forma muntazaman geliyordu. Biz başlarsak nasıl olur, ya bir arızaya uğrarsa nasıl olur dedim. Bir şey olmaz. Elde Fransızcasından hayli yedek nüsha var senin işin de çok. Fakat ben de sana tercümede yardım ederim dedi. Fil-hakîka ara sıra muavenette bulundu” (Bkz. Ek 61).

Avan-zâde, iki yıldır Sisak Ferid ile beraber gazete ve kitap yayımladığını söyler. Sisak Ferid, bir gün Avan-zâde’ye *Güzel Prenses* isimli romanı çevirmeyi teklif eder. Avan-zâde, romanı hemen alıp okuduğunu, Sisak Ferid’in de yardımlarıyla, romanın formalarının eksik olmasından dolayı çeviriyi güç bela tamamlayabildiğini ifade eder. Bu örnekte, müşterek çevirinin nasıl başladığına ve nasıl yapıldığına ilişkin bilgiler de yer almaktadır. Çeviriye bir çevirmenin teklifi ile başlandığı anlaşılmaktadır.

Dönemin önemli gazetelerinden biri olan *İkdam*’ın sahibi Ahmed Cevdet Efendi’ye atfen yazılan bir ön sözde, eserlerin çevrilmesi için tavsiye ve teşvik eden kişi olarak karşımıza bu gazete sahibi çıkmaktadır. Corci Zeydan’dan *Cihan Hatun Fergana Güzeli* (1927) isimli romanını çeviren Zeki Megamiz, çevirisine “*İkdam* Sahibi Üstâd-ı Muhterem Ahmed Cevdet Beyefendi’ye” başlıklı ön sözünde şöyle der:

“Zât-ı ‘âfîleriyle matbû‘ât âleminde otuz beş seneden beri ruhen, fikren, kalemen birbirimize müncezip olarak yaşadık. Her fani gibi biz de bir gün faniler kafilesine iltihak edeceğiz. Hayatımızdan bir hoş sada kalır ise yegâne bahtiyarlık odur. (*Medeniyet-i İslâmiye Tarihi*) ile (*Ebu Müslim Horasanî*)nin tercüme ve neşri sizin eser-i teşvîkiniz idi. Yani sizin teşvikâtınız olmasa idi bu eserleri belki tercüme ve neşredemezdim. Onlar bir hizmet ise bu hizmette sizin de hisseniz vardır. Şimdi de inzivâ-gâh-ı sükûnumda mücerred şahsınızın tesiri ile bana bu roman tercüme ettiriyorsunuz. Şu halde bu eseri naçizliğine rağmen nâm-ı üstâdânelerine ihda etmekliğime müsaade buyurunuz” (Bkz. Ek 62).

Bu ön sözde çevirmenin sadece roman çevirmediği, bunun yanında bilimsel eserler de çevirdiği; üstelik bunu Ahmed Cevdet Efendi’nin teşvikleriyle yaptığı görülmektedir. Çevirmen, bu nedenle çevirisini ona hediye ettiğini de belirtmektedir. Örneklerde de görürlüğü üzere tavsiye, eser seçimini belirleyen önemli etkenlerden biridir.

5. 1. 2. Eğlendiricilik

Çevirisi yapılacak eser seçimini belirleyen etkenlerden biri de kaynak metnin “eğlendiricilik” özelliğinin olmasıdır. Bazı çeviri roman ön sözlerinde sadece eğlendiricilik özelliği vurgulanırken bazılarında “eğlendirirken öğretme” yani hem “eğlendiricilik” hem de “eğitcilik-öğreticilik” özelliği vurgulanmaktadır. Bu bölümde sadece “eğlendiricilik” özelliği vurgulanan örneklerle yer verilecektir.

İlk örnek, eğlendiricilik özelliğinden de öte okurların üzüntülerini alıp onları mutlu eden bir eser olan *Polianna* (1927) çevirisidir. Vedide Baha [Pars]’ın E. Porter’dan çevirdiği bu esere ön söz olarak ilave edilen metin çok dikkat çekicidir. “Bu Kitap Hakkında Maârif Vekâletinin Takdiri” başlığından da anlaşılacağı üzere bakanlık tarafından eser takdir edilmiştir. Maârif Vekâleti Talim ve Terbiye Dairesi, eserin çevirmeni olan Vedide Baha [Pars]’a 3226 numaralı ve 8-11-927 tarihli bir mektup göndermiş ve takdirlerini bildirmiştir. Bu beyan mektubunda, okurların eserden ne şekilde ve hangi bakımdan istifade edebileceği bakanlık tarafından şöyle ifade edilmiştir:

Eser-i halûk, samimi ve fevkalade nîk-bîn bir kızın muhitindeki en bed-bîn ve en neşesiz insanlara bile nasıl nîk-bînlik ve neşe aşılayarak onları mesut ettiğini tasvir etmesi itibarıyla genç kızlar ve erkekler için çok faydeli bir romandır. Mektep kütüb-hânelerinde bulundurulmaya layık olan işbu eseri orta mekteplerle lise talebesine tavsiye edeceğiz (Bkz. Ek 63).

Eserde, en karamsar ve en mutsuz insanlara dahi iyimserlik ve mutluluk aşılayarak onları mesut eden bir kızın hikâyesi anlatılmaktadır. Bu bakımdan eser, bakanlık tarafından genç kızlar ve delikanlılar için oldukça faydalı bir roman olarak

kabul edilmiştir. Üstelik bakanlık bu eseri okul kütüphanelerinde bulundurulmaya layık bir eser olarak görüp bütün ortaokul ve lise öğrencilerine tavsiye etmiştir.

Romanlarının tarihe dair bilgiler vermesi ile meşhur olan Michel Zevaco'nun Ragıb Rıfkı [Özgürel] tarafından çevirisi yapılan *Pardayyanlar* (1326-1328 [1910-1912]) isimli eseri gerçek olayları anlatması, son derece merak celbedici olması ve okunurken bazı bilgiler öğretmesi gibi özellikleri dolayısıyla istifadeli bir eser olarak gösterilmektedir. Çevirmen, "Mukaddime" başlıklı ön sözünde şöyle der:

"Fransa'da yetişen Viktor Hugolar, Aleksandır Dümalar vesaire gibi üdebâ-yı benâm miyânında bir mevki'-i mümtâz ihraz etmeye el-hak sezâ-vâr bulunan Mişel Zevako'nun bu ve bunu takip edecek silsile-i âsârı da son derece câlib-i merâk ve hakikate makrûn vakâyi' ve esaslara müstenid olduğu cihetle muhterem kârî'e ve kârî'lerimizi bunlardan müstefid ederek hoşça vakit geçirmeleri maksadına mebnî pey-der-pey tercüme ve neşredeceğiz" (Bkz. Ek 64).

Ayrıca bu ön sözden kaynak metnin yazarının Victor Hugo, Alexandre Dumas gibi büyük Fransız yazarları arasında önemli bir yer tutmayı hak ettiği de belirtilmektedir. Böyle bir yazarın eserini okuyacak olan okurlar, hem ondan istifade edecek hem de okurken hoş vakit geçireceklerdir.

Çevirmenlerin yanı sıra yayıncılar da yayınevlerinde yayımlanacak olan eserlerin seçiminde ne gibi etkenleri göz önünde bulundurduklarını açıkça belirtmişlerdir. Bu yayıncılardan biri, İktbal Kütüphanesi sahibi Hüseyin'dir. Yayıncı, Ragıb Rıfkı [Özgürel]'in Gaston Leroux'dan çevirdiği *Haydudlar Kralı* (1328-1330 [1912-1914]) isimli romana yazdığı başlıksız ön sözde, okurların hoşça vakit geçirebilmelerini emel edindiğini şu sözlerle anlatır:

"Muhterem müşterilerimizden gördüğümüz teşvik üzerine, Gaston Loro'nun "*Ruva Mister*" nam romanını "*Haydudlar Kralı*" namıyla mevki'-i intişâra koyduk. Şimdiye kadar enzâr-ı kârî'ne arz ettiğimiz romanlardan tabiitakip ettiğimiz maksat anlaşılmalıdır. Ahass-ı âmâlimiz: En meraklı, en esrâr-engîz ve tatlı tatlı okunan âsârı neşrederek kendilerine minnettâr-ı şükrân olduğumuz muhterem kârî'e ve kârî'lerimize hoş vakit geçirtmektir" (Bkz. Ek 46).

Eğlenceli vakit geçirtmek için seçilen ve çevirisi yapılan bir diğer roman da *Savuvah Andre* (1340 [1924])'dir. Cevad Sâmî'nin Paul de Kock'tan çevirdiği bu romanın kapağında hem eğlendiren hem de ağlatan bir eser olduğu, "Güldürürken aynı zamanda ağlatan eğlenceli ve mütâlaası son derece meraklı calip bu roman yetim ve fakir olduğu halde hüsn-i ahlâk ve iffeti sayesinde nâil-i servet ve itibar olan bir gencin acıklı sergüzeştini musavver" ifadesi ile dile getirilir (Bkz. Ek 65).

Savuvah Andre'nin aynı zamanda ahlaki yönü de belirtilmektedir. Dolayısıyla her iki başlık altında da değerlendirilebilir. Bazı eserlerin ön sözlerinden de anlaşıldığı üzere çeviri nedeni birkaç başlığa dâhil edilebilir. Eğlence, istifade, hoşça

vakit geçirme gibi ayrı başlıklar altında ele alınan örneklerin bir kısmında çeviri nedeni her üç başlık da olabilmektedir. Bunları kesin sınırlarla birbirinden ayırmak güçtür. Örnek verilirken genelde aynı romanın bir defa kullanılmasına özen gösterilmiştir.

Bir önceki paragrafta bahsi geçen her üç başlığa da dâhil edilebilecek eserlere örnek olarak Şükrü Kaya'nın *Robenson* (1923) çevirisi verilebilir. Çevirmen, eseri neden, ne zaman, nerede ve hangi şartlar altında çevirdiğini yazdığı “Mukaddime” başlıklı ön sözde şunları söyler:

“*Robenson*; Malta’da iken İngilizce aslından tercüme edilmiştir. Tercüme meşguliyeti bana esaretin acılarını kısmen unutturuyordu. Bu itibarla, bence vazifesini bitirmiştir. Eğer bir gün olur da hemşehrilerimin boş vakitlerini hoşça geçirmeye vesile olursa bu, benim bugün hiç intizar ve ümit etmediğim bir hizmet olur. Salvator- Malta Ağustos 1919 Şükrü Kaya”(Bkz. Ek 66).

Şükrü Kaya'nın bu çevirisinden sonra, “Dost Tavsiyesi” başlığı altında görülen ve Midhat Sadullah [Sander] tarafından La Vicontesse Segur’dan çevrilen *Bir Eşeğin Hatıratı* (1926) isimli romanın hem dost tavsiyesi, hem ahlaki yönden faidesi, hem eğitcilik yönünden faidesi hem de eğlenceli olması nedeniyle çevirmen tarafından seçildiğini görürüz.

Süleyman Tevfik’in *Nik Karter* (1333 [1917]) çevirisine Cemiyet Kütüphanesi tarafından yazılan “Arz-ı Mahsûs” başlıklı ön sözde de okurlara hoşça vakit geçirtebilmek için bu eserin seçildiği açıkça ifade edilmiştir:

“Kâri’e ve kâri’în-i Osmâniyenin meraklı, ahlaki, ma’lûmât-bahşâ romanları okumak hususunda gösterdikleri rağbete istinaden kütüb-hânemiz bütün bu şeraiti hâvî zabıta ta’kîbâtına dair neşrolunan romanların en mükemmellerini intihâb ve tercüme ederek şu uzun gecelerde hoş bir vakit imrârına hizmet etmeyi düşünmüştü” (Bkz. Ek 67).

Bu eserin ön sözünde eser seçimindeki amacın hoşça vakit geçirtmek olduğu belirtildikten sonra bir de yayınevinin yayımladığı eserlerin listesi verilmiştir. “Eğlendiricilik” özelliği bulunan; ancak bunun yanında “eğitcilik-öğreticilik” özelliğinin de vurgulandığı ön sözler bulunmaktadır. Bu tür ön sözler, 5. 1. 3. 2. ve 5. 1. 9. numaralı bölümlerde örnek olarak gösterilecektir.

5. 1. 3. Faydacılık

Eser seçiminde en çok dikkat edilen noktaların başında “faydacılık” özelliği gelmektedir. Çevirmenler ve yayıncılar, okurun herhangi bir yönden istifade edemeyeceği, bir şeyler öğrenemeyeceği, alelade eserleri seçmemiş, “faydacılık” kaidesine riayet etmişlerdir. Kuru kuruya bir “faydacılık” anlayışı değil,

eğlendirirken istifade edilebilmesi gibi bir anlayış benimsenmiştir. Birçok ön sözde bu durum dile getirilmiştir. Ahlak bakımından faydalı eserlerin seçimi, eğitim-öğretim bakımından faydalı eserlerin seçimi, vakti boşa harcamayıp eğlenceli bir uğraş edinilmesi için güzel ve eğlendirici eserlerin seçimi konusunda çevirmen ve yayıncıların özenli davrandıkları görülmektedir. Hoşça vakit geçirtmek amacıyla çevrilen eserlere bir önceki bölümde örnekler verilmişti. Bazı ön sözlerde bu üç maddenin bir arada verildiği de görülmektedir. “Faydacılık” vurgusunu şu iki alt başlık altında incelemek mümkündür.

5.1.3.1. Ahlak Yönünden Fayda

1908-1928 yılları arasında Osmanlı Türkçesine çevirisi yapılan romanların ön söz ve son sözleri incelendiğinde eser seçimini belirleyen etkenlerden birinin “ahlak” vurgusu olduğu görülür; ancak birinci dönemde bu vurgunun yapıldığı eser sayısı daha fazladır. “Ahlak” vurgusu, birinci dönemde fen vurgusu ile birlikte eser seçimini belirleyen en önemli iki etkenden birisidir (Krş. Karadağ, 2014b). İkinci dönem ön sözlerinde bu etkenin, birinci dönem çeviri roman ön sözlerindeki kadar yoğun bir şekilde dile getirilmese de bazı eserlerde özellikle vurgulandığı görülmektedir. Ahlak vurgusunun yapıldığı çevirmen ön sözlerinden ilk örnek, Avan-zâde Mehmed Süleyman’a aittir. Avan-zâde, *Güzel Hemşire yahud Bir Mahkûmun Kızları* (1335 [1919]) isimli eseri çevirir. Bu çevirisine yazdığı “Aile Romanları Hakkında Bir İki Söz” başlıklı ön sözünde çevirmen, Osmanlı toplumunda, yayımlanan binlerce roman olduğunu; ancak ailelere mahsus bir roman külliyatı bulunmadığını, yayımlanan bu romanları her yaş grubundan okurların alıp okuduğunu, ailelerin de bundan zarar gördüğünü ve aile bireylerinin ahlakının ve terbiyesinin bozulduğunu söyler. Çevirisini yaptığı bu romanı okuyan her ailenin ise romanı okudukça hoş vakit geçireceğini; fen, edep, eğlence, ahlak, terbiye ve inanç gibi birçok bakımdan da istifade edeceğini ifade eder (Bkz. Ek 68).

Avan-zâde’ye göre aileler için, kadınlar için, gençler için, hatta genç kız ve erkekler için ayrı ayrı romanlar yazılmalı ve çevrilmelidir. Bu çevirisindeki ahlaki noktaya vurgu yapan Avan-zâde ile bir başka çeviri romanda yine karşılaşılmaktadır. Avan-zâde, Sisak Ferid ile müşterek çevirdiği *Güzel Prenses - Saray Entrikaları* (1331 [1913]) isimli romana yazdığı “Mütercimim İfadesi” başlıklı ön sözde, eserin

kaynak kültürde insanlara güzel ahlak aşlamak için yazıldığını ve Avrupa’da din ve ahlak konusuna verilen önemi şu sözlerle aktarır:

“Ey bu romanı okuyan kârî’ veya kârî’e! Bu romandaki vakâyi’ Hristiyanlık âleminde cereyan eylemiştir. Fakat insanların ahlâk-ı hasene ve fâzıla ile mütehallik olmaları için yazılmıştır. Avrupa’da din ve ahlak bağırırlar. Bu romanları herkesin din ve güzel ahlak sahibi olmaları için yazıyorlar. Bu romanı dikkatle okuyunuz ve ibret-bîn olunuz. İyi noktalarını bilhassa kalplerinize, dimağlarınıza nakş u hakk ediniz. İ’tikâdâtınızı takviye ediniz. Dinsiz bir kavim yaşamaz. İnsanı insan kılan ve yaşatan din ve ahlaktır. İlâhî bir gün yaratıldığınız toprağa gireceğinizi unutmayınız. İyilik ediniz. İyi nam kazanınız. Gayr-ı meşrû ef’âl ve harekâtın ictinâb ediniz. Dünyanızı ve ahretinizi ihzar ve imar ediniz” (Bkz. Ek 61).

Avan-zâde’ye göre Avrupa’da bu tür romanların yazılma nedeni, herkesin din ve güzel ahlak sahibi olmasını sağlamaktır. İnsanı insan yapan özelliğin din ve ahlak olduğunu söyleyen çevirmen, dinsiz bir toplumun yaşayamayacağını belirtir. Çevirmen ayrıca bu vurguyu yapan romanları okuyarak da ibret alınması gerektiği konusunda okurları uyarır.

Avan-zâde’nin ahlak konusundaki bu görüşüne zıt bir görüş vardır. Bu görüşü ortaya koyan kişi, dönemin en çok roman çevirisi yapan çevirmenlerinden biri olan Ragıb Rıfki [Özgürel]’dir. Avan-zâde, Avrupa’da kötü tarafı söylemeden insanların güzel ahlak sahibi olmaları konusuna değinirken Ragıb Rıfki [Özgürel] Avrupa’nın, daha doğrusu Fransa’nın ahlak konusunda olumsuz taraflarını söylemekten geri kalmaz. Çevirmen esere, “İfâde-i Merâm” başlığıyla bir ön söz yazar. Bu ön sözde “Ahlâk-ı Medeniye Faciaları” başlığı altında okurların hizmetine sunduğunu söylediği *Paris Rezaletleri - Cellad Kadın* (1331 [1915]) romanını yayımlamadaki amaçlarını açıklar. Amaç, medeniyetin merkezi olan Paris’te, ağızları açık bırakacak derecede insanı hayrete düşüren süslü medeni hayatın elemli safhalarını, Batı’nın ahlaki çöküşüne kesin bir delil olan medeniyet facialarını göstermek ve sahte büyüklük örtüleri altında nasıl kirli ve alçak yüzler bulunduğunu ortaya koymaktır. Osmanlı topraklarında yaşayan bazı doğru sözlü çağdaş Fransızların her an nefret edilen korkunç bir girdaba ve uçuruma yuvarlandıklarını itiraf ettiklerini söyleyen çevirmen Sa’dî-i Şirâzî’den şu alıntıyı yapar:

“Hekîm-i Şehîr Sa’dî-i Şirâzî’nin:

“Terbiyeyi terbiyesizlerden öğrendim” kelâm-ı hikmet-âmîzi mâdâmü’z-zamân payidar bir düstür-ı hakikat olduğundan kitabımızda görülecek zemâim-i medeniye sahneleri de bizde ahlâk-ı millînin daha ziyade metanetleşmesi için bir ders-i intibah olacaktır. Maksudımızı tamamıyla ihtiva eden bir kelime varsa o da ibrettir” (Bkz. Ek 69).

Çevirmen, bu alıntısında Osmanlı okurlarına bir mesaj vermektedir. Bu ahlaksızlık tablosundan dersler çıkararak millî ahlakın daha da sağlamlaşması için bir

uyanış dersi olmasını temenni etmektedir. Ragıb Rıfıkı [Özgürel], amacını tek bir kelime ile ifade eder: İbret.

Okurlara ahlaki yönden ders almaları gerektiğini söyleyen çevirmenlerden biri de Arif Cemil'dir. Çevirmen, Lord Bayron'dan çevirdiği *Don Juan* (1330 [1914]) isimli romana yazdığı “Mukaddime” başlık ön sözde yazarın bir arkadaşına yazdığı bir mektuptan kısa bir alıntıya yer verir. Alıntıda yazar, ahlak konusuna değinmektedir: “(*Don Juan*)ın şimdiye kadar yazılan eserlerin içinde en ziyade ahlaki olduğunu musirrâ beyan ederim. Eserimi okuyan kâri'ler onun ahlaka taalluk eden cihetini anlayamazlarsa bu kabahat benim değil onlarındır” diyerek okurlarından eserin ahlak ile ilgili noktalarını anlamalarını beklediğini, anlayamamaları durumunda kabahatin kendisinde olmayacağını ifade eder (Bkz. Ek 30).

Ön sözünde ahlak konusuna değinen bir diğer çevirmen de Âdil Nami'dir. Âdil Nami, Alexandre Dumas Fils'in Gümüş Kutu Hikâyeleri'nin birincisi olan *Sezarın yahud İspiritizme ile Âtisi Keşfedilen Kadının Sergüzeşti* (1326 [1910]) isimli eseri çevirir. Bu çevirisine yazdığı “Mukaddime” başlıklı ön sözde “Hadd-i zâtında hikâyeler âsâr-ı edebiyenin en güzide parçalarıdır. Fezâ'il-i ahlâkiyeyi tasvir, redâ'et-i âmâlden tenfir eder” diyerek ahlakın faziletlerini tasvir eden bir hikâye olduğunu söyler (Bkz. Ek 70).

Yukarıdaki örneklerde de görüldüğü üzere roman çevirmedeki amaçlardan birisi, okurlara güzel ahlakı aşlamak, ahlaki konuların işlendiği romanları seçip çevirisini yaparak okurların dersler çıkarmalarını sağlamaktır. Çevirmenler bu işi toplumsal bir vazife olarak görmüşlerdir. “Ahlak” konusu ilk dönem çeviri roman ön söz ve son sözlerinde de sıklıkla dile getirilmiş ve roman türü hakkındaki olumsuz bakış açısının ancak ahlaki vurgu ile değiştirilebileceği görülmüştür. Andı da gazete ve dergilerde roman türü ile ilgili yazılan yazıların çoğunda “roman ve ahlak” ilişkisinin ele alındığını, bu yazılardan “en iyimser ve insafılı” olanlarının “Roman okumayın, muzırdır!” demek yerine romana ahlaki işlev yükleme ya da mevcut ahlaki değer yargılarına uyma şartı getirme tavrı içerisinde olduklarını söyler (Andı, 1999, 46).

5.1.3.2. Eğitcilik-Öğreticilik Yönünden Fayda

Çevirisi yapılacak romanların seçimini belirleyen etkenlerden birisi belki de en önde geleni olarak “faydacılık” vurgusu gösterilebilir. Eğitcilik-öğreticilik yönü bulunan eserlerin seçimi, bu “faydacılık” kapsamında değeriendirilebilir. Bir önceki başlıkta okurların “ahlak” yönünden istifade edilebileceği eserlerin seçildiği belirtilmişti. Burada da bir başka yönden, eğitcilik-öğreticilik yönünden, istifade edilmesi hedeflenen çeviri romanlara örnekler verilecektir. M. Zekeriya [Sertel]’in L. F. Perkins’ten çevirdiği *Hollandalı İkizler* (1928), “eğitcilik-öğreticilik” vurgusu yapılan romanlara örnek olarak verilebilir. Çevirmen, esere yazdığı “Bu Kitabı Niçin Naklediyorum?” başlıklı ön sözünde dünya çapında tanınan ikiz kardeşler Kit ile Kat’ı Türk çocuklarına tanıtmak için naklettiğini söyleyen çevirmen, çevirisinin doğrudan doğruya coğrafi bilgi vermek yerine bu tarz hikâyeler sayesinde verilen bilgiler ile çocukların daha kolay öğrenebileceğini şu sözlerle ifade eder:

“Bu kitap çocuklara yabancı memleketler hakkında hikâye tarzında malumat vermek için tertip edilmiş bir serinin birinci kitabıdır. şimdi yeni mekteplerde coğrafya dersini kaldırıp, çocuklara coğrafi malumatı bu tarz hikâyelerle veriyorlar. Bu kitabı okuduktan sonra, çocuk yabancı bir memleketin hususiyetlerini, âdetlerini bir coğrafya kitabında öğreneceğinden daha iyi bir şekilde öğrenmeye muvaffak oluyor. Bu itibarla ilk mektep muallimlerinin çocuklara bu kitabı tavsiye etmeleri temenni edilir”(Bkz. Ek 71).

Bu tarz hikâyelerle bir toplumun ve ülkenin özelliklerinin daha iyi öğrenilebileceğine inanan M. Zekeriya [Sertel], çevirmek için coğrafi yönden eğitcilik özelliğinin bulunduğu bu romanı seçmiştir. Böylece okurlar, çeviri romanı okurken hem eğlenecek hem de ondan istifade edeceklerdir.

Tarih ile ilgili bilgi edinilebilecek romanlar da çevrilmiştir. *Borjiya* (1325-1327 [1909-1911]) bu tür eserlerden biridir. Ragıb Rıfkı [Özgürel], Marcel Allain ve Pierre Souvestre’den *Fantoma* (1328-1330 [1912-1914]) isimli romanı çevirir. Bu eserin ön sözünden sonra yayınevinin diğer eserleri hakkında kısa kısa tanıtım yazıları vardır. *Borjiya* da tanıtımı yapılan bu romanlardan biridir. Bu roman hakkındaki şu ifade dikkat çekicidir: “*Borjiya!*’yı okuyun da görün. Hem hoş bir vakit geçirirsiniz, hem de ma’lûmât-ı târihiyenizi tevsîf edersiniz” (Bkz. Ek 28).

Borjiya, tarihî olayları anlatan bir romandır. Çevirmen de okurların bu eseri okurken hem hoş bir vakit geçireceklerini hem de tarih bilgilerini artıracaklarını söyler. Okurken eğlendirme, hoş vakit geçirtme, eğlendirirken ve hoş vakit geçirtirken de öğretme, çevirisi yapılacak roman seçiminde önemli bir etkidir. Birçok tarihî romanda bu amaçlanmaktadır. *Tribule* (1327-1329 [1911-1913]),

Pardayyanlar (1326-1328 [1910-1912]), *Mâcerâ-yı Aşk* (1326-1328 [1910-1912]) gibi romanlar da tarihî konular üzerine bina edilen ve Türk okurlarına tarihî bilgi vermek amacıyla çevirisi yapılan eserlerdir. Adı geçen bu romanların yazarı Michel Zevaco'dur. Zevaco'nun bir diğer eseri de *Markiz dö Pompadur* (1330 [1914]) isimli romandır. *Karagöz* Heyet-i Tahrîriyesi tarafından çevirisi yapılan bu romana yazılan "Mukaddime" başlıklı ön sözde *Karagöz* okurlarının memnuniyeti artırmak ve onların istifade edebileceği faydalı bir eser sunmak için Fransa'da son zamanlarda meşhur olan Michel Zevaco'nun bu tarihî romanının çevrildiği belirtilir. Okurların öğrenmesi beklenen konu ön sözde şöyle özetlenmektedir:

"Mişel Zevako'nun "*Markiz dö Pompadur*" namındaki tarihî romanını teşkil ettiği bir hey'et-i müterceme marifetiyle Türkçeye naklettiriyor. Fransa tarihinde meşum felâketler, isrâfâtıyla büyük, pek büyük darbeler vücuda getiren bu kadının hayatı ser-â-pâ câlib-i merâk sergüzeştlerle mâl-â-mâldir. İnsan okumakla doyamaz, âdî bir âilenin evladı iken 10'uncu Lui'nin nedimeliğine kadar talim ve terbiyesiyle irtikâ eden bu kadın Fransa siyasetini alt üst etmiş 1756 ve 1759 muâhedeleri ile hükümetinin başına pek büyük gâileler açmıştı, bunların yegâne sebebi hep kendisindeki hırs ve şehvet idi" (Bkz. Ek 42).

Michel Zevaco'nun bir başka tarihî romanı olan *Fausta* (1326 [1019]) da içerdiği tarihî bilgiler yönünden okurların hizmetine sunulan eserlerdendir. Romanın çevirmeni A. Zeki, "Eser Hakkında İki Söz" başlıklı ön sözünde konuyu anlattıktan sonra "Velhasıl şu eser, Fransa ile papalığın on seneyi mütecaviz birer devresinin târihçe-i fecâyî'i olmakla kârî'e ve kârî'lerimizin bunun mütâlaasından hisse-mend-i istifâde olacaklarını temin eyleriz" diyerek okurların Fransa tarihinin bu devresi hakkında bir şeyler öğreneceklerini ve böylece eserden istifade etmiş olacaklarını temin ettiklerini söyler (Bkz. Ek 72).

Eğlendirirken öğretme amacı güden bir diğer tarihî roman da Ahmed Adil tarafından Alexandre Dumas'dan çevrilen *Kadınlar Muharebesi* (1330 [1914]) isimli eserdir. Çevirinin kapağında ön söz sayılabilecek nitelikte tarihî bilgiler verilmiştir. "Bir İki Söz" başlıklı ön sözünde çevirmen, eserin konusu olan tarihî olay hakkında yaklaşık iki sayfalık bir bilgi verdikten sonra çeviribilim açısından önem arz eden şu ifadelerle yer vermiştir:

"Velhasıl bu eseri okumak sayesinde -alelhusus metn-i esere ilave edilecek haşiyeler sayesinde- hem Fransa'nın 1648'den 1653 senesine kadar devam eden devr-i târihîsi, ve o zamanlardaki küberâ-i hayât ve entrikaları öğrenilmiş hem de tatlı ve istifadeli bir hayat geçirilmiş olacağından kârî'e ve kârî'lerimizin memnun olacağından ümîd-vârız" (Bkz. Ek 34).

Kaynak metin, edebî bir türdür ve gerçek bir tarihî olay romana zemin yapılmıştır. Çeviride ise buna ilaveten çevirmen, dipnotlar eklemiş ve çeviri metne ilave edilecek dipnotlarla Fransa'nın 1648-1653 yılları arasındaki tarihini, o

dönemdeki önemli insanların hayatlarını ve dönen entrikaları öğretmeyi amaçlamıştır. Üstelik bu amacını ön sözünde bildirmiş ve okurların hoş bir şekilde vakit geçirirken eserden istifade ederek tarihe dair bilgiler öğrenmelerinden memnun kalacaklarını belirtmiştir.

Okurların okurken hem memnuniyet duyacakları hem de istifade edebilecekleri bir eser de Ahmed İhsan [Tokgöz]'ün Paul Herigaut'dan çevirdiği *Rus Ateşi* (1926) isimli romandır. Çeviri romanın kapağında şu bilgiler yer almaktadır: “*Rus Ateşi*, İstanbul'un işgali zamanındaki zulümler, işgal zamanındaki İngiliz gizli polis teşkilatının İstanbul'da yaptığı zulümleri yakından gören Fransız muharriri Pol Herigo'nun yalnız isimleri değiştirilmiş olarak yazdığı hakiki roman” (Bkz. Ek 73).

Romanın kapağında gerçek bir olayın, sadece isimlerin değiştirilerek anlatıldığı bir roman olduğunu belirten çevirmen, Türk okurlarının bu eseri okurken hem hoşlanacaklarını hem de istifade edeceklerini düşündüğü için çevirdiğini söyler.

Türk okurlarının istifadesi gözetilerek çevirisi yapılan bir başka eser de *Beyaz Zambaklar Memleketinde* (1928) isimli romandır. Ali Haydar [Taner], Grigory Petrov'dan çevirdiği bu esere yazdığı ön sözde “Bu kitabın Türk kâri'leri için de faydalı olabileceğini düşündüğümden Bojko'f'un tercümesini Türkçeye çevirdim. İfadenin mümkünmertebe açık olmasına gayret ettim” derken hem ara dil çevirisi yaptığını hem de Türk okurlarına faydalı olabilecek bir eser olduğunu ifade etmektedir (Bkz. Ek 7).

Sadece Türk okurları için değil diğer milletler için de faydalı olduğu düşünülen eserler vardır. A. Naci'nin çevirisini yaptığı “Gök Tam” serisi buna örnektir. Bu seride yer alan bazı eserlere aynı ön söz ilave edilmiştir. “Almanya'da Türk ve Türkiye'de Alman” başlıklı bu ön sözde istifade, özellikle öğreticilik yönünden istifade vurgulanmıştır. Serinin sekizinci kitabı olan *Altın mı, Kadın mı?* (...) isimli çevirideki ön sözde şu ifadeler yer verilmiştir:

“Memleketimizin en büyük muharrirlerinden Hâbil Âdem Bey tarafından tertip edilerek bu haftadan itibaren neşredilen bu mükâleme kitabından her suretle istifade etmek mümkündür. Muharriri Hâbil Âdem Bey gibi birçok ilmî kitaplarla temayüz eden hakiki bir âlimin böyle mühim bir kitap için ne kadar çalıştığını düşünerek bu kitabın mükemmeliyeti için kanaat hâsıl etmek lazımdır. Bu mükâleme kitabından hem bir Türk ve hem de bir Alman istifade edebiliyor. Sonra bu mükâleme kitabında Gaspay, oto metotlarıyla Berliç usulü birleştirilmiş olduğundan Almancayı öğrenmek için ayrıca bu gibi kitaplarla uğraşmaya mahal kalmamıştır” (Bkz. Ek 74).

Bu serideki eserleri okuyanların Almancayı öğrenmek için başka kitaba ihtiyaç duymayacağı da belirtilmiştir. Hem Türk hem de Almanlar bu eserden istifade edebileceklerdir. Eserin dil öğreticilik özelliği vurgulanmıştır.

Çevirmenler dışında yayıncılar da eser seçimi üzerine görüş bildirmişlerdir. Bu görüşlerinde eser seçiminde ve seçtikleri bu eseri okur ile buluşturmada ne gibi politikalar benimsediklerini kendi ifadelerinden öğrenmek mümkündür. Ali Reşad'ın Jean Lvn'den çevirdiği *Daima Hilekâr* (1339 [1923]) isimli roman bu duruma örnek olarak gösterilebilir. Çeviride iki ön söz vardır. Birincisi Kanaat Kütüphanesi sahibi İlyas'a, ikincisi ise eserin çevirmeni olan Ali Reşad'a aittir. Ali Reşad, ön sözünde “Kâri’lerimize Birkaç Söz” başlıklı ön sözünde romanın konusuyla ilgi detaylı bilgiler vermektedir. Kanaat Kütüphanesi sahibi İlyas ise “Yeni Kütüb-hâne” başlıklı ön sözünde, hem eser seçimine hem de bu eserleri okur ile buluşturmaya dair nasıl bir politika benimsediklerini anlatır. Yayıncı, ön sözüne “Yeni Kütüphane”nin tesisinde bazı önemli noktaları göz önünde bulundurdıklarını ifade ederek başlar. Göz önünde bulundurduğu, toplumun ihtiyacı ve Türk okurlarının istifadelerini temin edeceğini düşündüğü noktalar şunlardır:

Yayıncının maddeler hâlinde aktardığı bu noktaların birincisinde “Yeni Kütüphane” başlığı ile yayımlanacak eserlerin sadece birkaç bilim dalı ile ilgili olmayıp hem telif hem çeviri olmak üzere “ilmî, edebî, siyasi, tarihi, içtimai, sıhhi, felsefi” eserler olacağı ile ilgilidir. Bu maddede ayrıca eserlerin dil ve üslup özelliklerine de değinilmiş ve herkesin anlayabileceği ve severek okuyabileceği bir tarz ve dilde yazılacağı belirtilmiştir. İkinci madde ise yazar ve çevirmenlerle ilgilidir. Hem telif edilecek hem de çevirisi yapılacak eserlerin alanlarında en iyi olan yazar ve çevirmenler tarafından yapılmasına ayrı bir özen gösterileceği belirtilmiştir. Üçüncü madde ise ilk iki maddede bahsi geçen telif ve çeviri eserlerin okur ile buluşturulma yani satış politikası ile ilgilidir. Ülkenin son yıllarda geçirmiş olduğu buhranlar ve maddi sıkıntılardan dolayı kitap fiyatlarının okurlara çok ağır geldiği belirtilmiş ve bu yüzden “Yeni Kütüphane” başlığı altında çıkacak olan bütün yayınların herkes tarafından kolaylıkla temin edilip ucuz bir fiyata satın alınabilmesi için yayınevinin tüm şartları son noktasına kadar zorladıkları belirtilmiştir. Dördüncü maddede ise “Yeni Kütüphane”ye dâhil olan eserlerin her ayın başında bir kitap olarak düzenli bir şekilde yayımlanacağı ifade edilmiştir (Bkz. Ek 27).

İkinci dönem çevirmenlerinden Aziz Hüdai, çeviri romanlardaki eğiticilik-öğreticilik vurgusuna ilmin önemini belirten bir hadis-i şerif ile değinmiştir. Herbert George Wells'ten çevirdiği *Kamerde İlk İnsanlar* (1334-1336 [1918-1920]) isimli romana yazdığı ön sözde eserin ilmî, edebî ve fennî olduğunu belirttikten sonra “(Vels), İngilizdir. Evet, öyle. Fakat biz (Vels)in kendisini değil, eserini alıyoruz. Peygamberimiz ilim için bizi (Çin)e bile göndermiyor muydu?” (Bkz. Ek 75) sözüyle yazarın İngiliz olmasının pek de önemli olmadığını ilim ile ilgili hadis-i şerifi ima ederek belirtmiştir.

Çevirmenlerinve yayıncıların öğreticilik özelliği olan ve okunurken istifade edilebilecek eserlerin seçimine dikkat ettikleri görülmektedir. Çevirmen ve yayıncıların yanı sıra yabancı bir eğitim uzmanı da bu doğrultuda tavsiyelerde bulunmaktadır. Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte Maarif Teşkilatı açısından önemli faaliyetlerin yapıldığını söyleyen Tacettin Kayaoğlu, “sahasında yetkili görülen yabancı ihtisas elemanlarından faydalanma”yı bu faaliyetlerden biri olarak gösterir (1998, 229). Kayaoğlu, bu bağlamda gerçekleştirilen bir faaliyeti şöyle anlatır:

“Maarif vekili İsmail Safa, Amerika’da Colombia Üniversitesi profesörlerinden John Dewey’i, 1923 yılında, millî eğitimimizi incelemek üzere hanımıyla birlikte Türkiye’ye davet etmişti. [...] İstanbul, Adana, Ankara ve Erzurum gibi birkaç ilde iki ay kadar incelemelerde bulunduktan sonra Vekâlet’e iki rapor sundu. İlk rapor, bütçeye ivedilikle konulması gerekli bulduğu bazı hizmetler ve ödenekler hakkında 5-6 sayfalık bir muhtıra niteliğindedir. Dewey, bunu Türkiye’de iken Bakanlığa sunmuştur. Otuz sayfa kadar tutan raporunu ise Amerika’ya gidince yazmış ve göndermiştir. [...] Hazırlamış olduğu ilk raporunda konumuzla ilgili hususlara yer veren Dewey, eğitime katkıda bulunacak tercümelerin “nazarî” olmaktan ziyade “amelî” olmasının daha iyi olacağı kanaatini beslemektedir. [...] Terbiyeye dair yabancı dillerden yapılacak tercümelerin, bugün vazife yapan muallimlerin meslekî terakkilerini temin için başvurabilecekleri birer vasıta olacağını kaydeden Dewey, bu hususta şunları kaydetmiştir: Terbiyeye dair ecnebî eserleri tercüme ve neşir için mevcut teşkilat tevsi’ ve takviye edilmelidir. Bu tercümeler hem kitaplardan hem de neşriyat-ı mevkuteden yapılmalıdır. Bir kitabın kâmil tercümesi daima lazım değildir. Ancak Türk muallimlerinin acil ihtiyaçlarına en uygun tercümesi ile de iktifa olunabilir. Tercüme için intihap edilecek metinler, umumiyet itibariyle nazarî olmaktan ziyade amelî olmalı ve şu gibi mevzulara ait bulunmalıdır” (1998, 229-230).

Dewey’in Amerika’da yazdığı bu raporda çeviriye ayrı bir önem atfettiği anlaşılmaktadır. Eğitim ile ilgili yapılacak çevirilerin acil ihtiyaçlara cevap vermesi ve öğretmenlere yardımcı olması beklenmektedir. Ali Haydar [Taner]’in çevirdiği *Mefkûreci Muallim* (1928) isimli roman, Dewey’in bahsettiği ve yapılmasını uygun gördüğü çeviri ile birebir örtüşmektedir. Bu romanın çevrilme nedeni, öğretmenlere yol göstermek, meslek aşkı kazandırmak ve işini severek yapmaya yardımcı olmaktır.

Kayaoğlu’ndan başka o dönem Maarif Vekâleti’nin çeviri faaliyetleri ile ilgili bilgi veren bir başka kaynak da Hilmi Ziya Ülken’in *Uyanış Devirlerinde Tercümenin Rolü* (2009) isimli eseridir. Ülken bu konuda şöyle der: “Maarif Vekâleti, liselerdeki edebiyat derslerine yardımcı olmak üzere Garp klasiklerinden bazı *extrait*’ler tercüme ettirdi. Bu münasebetle Reşat Nuri, Hasan Âli, Kâmuran Şerif, ilâh... küçük broşürler neşrettiler” (Ülken, 2009, 256).

Yukarıda roman tarzında olan; ancak okurken farkında olmadan coğrafya, tarih ve dil öğreniminin yapılabileceği eserlere örnekler verildi. Bu örneklerden hareketle, çevirmen ve yayıncıların, doğrudan bilgi veren ders kitapları yerine bilimsel bilgi içeren bu tür romanların çocukların eğitiminde daha faydalı olacağı görüşüne sahip olduğu söylenebilir. Dolayısıyla bir romanın eğiticilik-öğreticilik özelliğinin bulunmasının, çevirisi yapılacak eser seçiminde önemli bir etken olduğunu söylemek mümkündür.

5. 1. 4. Hedef Kitle

Çevirmenler ve yayıncılar bu dönemde bazı eserleri belirli bir kitle için çevir(t)mişlerdir. Belirli bir yaş grubu ya da meslek grubu için yapılan çeviriler vardır. Genç kızlar ve genç erkekler için, aileler için, okul çağındaki çocuklar için, öğretmenler için, polis memurları için, adli tıpçılar için çeviriler yapılmıştır; ancak daha çok çocuklar ve gençler için roman çevirisi yapıldığı görülmektedir.

Çocuklar için çevirisi yapılan romanlara Esmâ Zafîr’in Jak Lermon’dan çevirdiği *Sevgili Arkadaşım* (1343 [1924]) isimli eser örnek verilebilir. Çevirmen, esere yazdığı “Mukaddime” başlıklı ön sözde 1916-1917 yıllarında Âtî gazetesinde Celal Nuri Bey’in “Bizde Çocuk Edebiyatı” başlıklı bir yazısını okuduğunu, Celal Nuri Bey’in bu yazısında Türk kültüründe çocuk edebiyatıyla meşgul olunmadığına dair yakınmasından ve en azından Fransızca, İngilizce ve Almancadan “iktibas” ya da “çeviri” yoluyla edebiyatımıza bu türün örneklerinin kazandırılması gerekliliğine dair önerilerinden bahsettiğini söyler. Bu yazının kendisinde bir fikir uyandırdığını ve bütün bir kış bu romanın çevirisiyle meşgul olduğunu söyleyen Esmâ Zafîr, “*Sevgili Arkadaşım* 9 yaşından 16 yaşındaki çocuklar içindir” sözü ile de eserini hangi yaş grubu için çevirdiğini belirtmektedir (Bkz. Ek 25).

Okul çağındaki çocuklar için çevrilen eserlerden biri de *Polianna* (1927) isimli romandır. Vedide Baha [Pars]’ın E. Porter’dan çevirdiği bu eser, Maarif

Vekâleti Talim ve Terbiye Dairesi tarafından takdir edilmiş ve bu takdir beyanında “Mekteb kütüb-hânelerinde bulundurulmaya layık olan işbu eseri orta mekteblerlelise talebesine tavsiye edeceğiz” ifadesine yer verilmiştir (Bkz. Ek 63).

Bu dönemde, çocuklar için seriler çevrilip yayımlanmaya başlar. Süleyman Tevfik’in çevirisini yaptığı *Deniz Perisinin İnekleri - İnsanın Hilesi* (1339-1342 [1923-1926]) isimli roman da bu serilerden birisi olan “Çocuklara Hikâye Demeti”ndendir. Ön sözde “Aziz çocuklarımızın, sevgili yavrularımızın istifadesini düşünen Orhaniye Matbaası bir ‘Çocuklara Hikâyeler’ külliyyatı neşretmiştir. Bu hikâyeler ve masallar, gayet açık, sade, selîs bir üslup ile meşhur bir hikâyecimiz tarafından telif edilmişti” ifadesine yer verilmiş ve bütün öğretmenlerin öğrencilerine, anne babaların çocuklarına, büyüklerin de küçüklerine bu eseri tavsiye ve hediye etmesi gerektiği bildirilmiştir (Bkz. Ek 76).

Çocuklara verilen önem, bu dönemde oldukça artmıştır. Çevrilen eserlerin artması, çocuk edebiyatı oluşturmak için serilerin çevrilip yayımlanması, ön sözlerde hatta kitap kapaklarında bu durumun dile getirilmesi, bunun bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Çocuklar bir ülkenin geleceği olduğu için yeni Türkiye’nin çocuklarını eğitmede çeviri yoluyla edebiyatımıza kazandırılan romanlar, bir vasıta olarak görülmektedir. Yine Süleyman Tevfik tarafından çevirisi yapılan bir eserin ön sözünde de bu vurgulanmaktadır. Çevirmenin, *Alman Don Kişotu - Bir Baronun Seyahati* (1334 [1918]) isimli çevirisine Cemiyet Kütüphanesi tarafından yazılan “Mini Mini Kâr’i ve Kâr’elerimize” başlıklı ön sözde şöyle denilmektedir:

“Siz bu vatanın ümîd-i istikbâli olduğunuzdan bizim için her şeyden daha kıymetlisiniz. Sizi gülbüz, sağlam, uyanık, çevik, ve mükemmel yetiştirmeye çalışmak bizim vatana karşı olan borcumuzun en büyüğüdür. Evvelleri memleketimizde size maa’t-te’essüf ehemmiyet verilmezdi. Siz mini mini yavrular, çocuklar için hiçbir şey yazılmazdı. Fakat Meşrutiyet’ten sonra sizin için gazeteler, kitaplar, hikâyeler, masallar çıkarılmaya başladı. Bunları çıkarmaktan maksad, ders kitaplarını okuyarak yorulmuş olan dimağınızı eğlenceli, meraklı, tuhaf hikâyelerle dinlendirmek, o sırada okumaya daha ziyade teşvik edip alıştırmaktır” (Bkz. Ek 77).

Ön sözde de görüldüğü üzere Meşrutiyet sonrası çevirmen ve yayıncılar çocuklar konusuna daha bir özen göstermektedirler. Bu dönemde çocukların eğitimi, üzerinde hassasiyetle durulan bir konu olmuştur. Devlet tarafından da bu konuya el atıldığı görülmektedir. Türkiye Himâye-i Etfâl Cemiyeti, “Çocuk Külliyyatı” ismiyle bir seri hazırlamıştır. Bu serinden üç tanesini 1928 yılında Sabiha Zekeriya [Sertel] çevirmiştir: Yazarı bilinmeyen *Bir Yaramazın Hikâyesi* (1928), Johanna Spyri’den *Keçi Çobanı* (1928), Grim Biraderler’den *Peri Masalları* (1928). Kapağında

çevirinin 7-10 yaş arasındaki çocuklara mahsus olduğu belirtilen *Peri Masalları*’nın ön sözünde ise çevirmen, kaynak metin hakkında bilgi verir ve çocukların eğitimi konusuna şöyle değinir:

“Her masalın ahlaki ve hissî bir tesiri vardır. Çocuk masalı dinleye dinleye bu tesiri masseder. Çocuğa masalı bir defa anlatmak kâfi değildir. Çocuk bu tesirleri muhtelif defalarda alır, hatta muhtelif defalar anlatıldıktan sonradır ki çocuk ancak masalın manasını kavrayabilir. Masalın matlûb olan ahlaki gayesini bulup söylemek de doğru değildir. Çocuk masalı dinleye dinleye bu şahısların yaptıkları hareketleri, fiilleri hayatta cereyan eden vakaların neticelerini kendi bulmaya çalışmalı, muhayyilesi ile beraber muhakemesi de işlemeye alışmalıdır. İşte bu hikâyelerden, bu masallardan maksat çocuğun kafasını tenbelliğe sevketmeden düşünmeye sevk ederek neticeleri istihrâc etmesini temin, ve hayallerini, bedîf zevklerini zenginleştirmektir” (Bkz. Ek 11).

Bu tür eserleri okurken farkında olmadan bir şeyler öğretmek amaçlanmaktadır. Çocuklar hem okumaya hem de düşünmeye alışacaklardır. Çevirmen bir diğer çevirisi olan *Keçi Çobanı*’nda ahlaki bir amaç ile nezih ve temiz bir çocuk kitabı oluşturduğunu; bu yüzden eseri çevirmediğini, adapte ederek çocuklara daha yakın bir hale getirmeye çalıştığını söyler (Bkz. Ek 10).

Okul çocuklarına eğlenceli bir yolla eğitim vermek için çevirisi yapılan serilerden biri de “Altın Kitaplar”dır. Nilüfer Baha’nın çevirdiği bu serideki eserlere aynı ön söz ilave edilmiştir. Çevirmen eserin İngilizce ön sözünü de çevirmiştir. Bu ön sözde eserin hangi yaş grubu için yazıldığı ve nasıl eğitim verilmesi gerektiği gibi bilgiler bulunmaktadır. Ön sözde şöyle denmektedir:

“Yedinci sınıf için olan bu kitap, (*Altın Kitaplar*) serisinin hemen bütün ana hatlarını ihtiva etmektedir. Bu yaştaki çocukların fezâil ve kabâyih’ten bahseder. Parçalar, fevkalade itina ile hazırlanmıştır. Bu yaştaki çocukların kırâet kitaplarında, kardeşçesine bir içtimai hayat esas ve fezâiline, şahsi, ailevi ve mektebî fezâilden ziyade ehemmiyet verilmelidir. Sınıfta her parçanın ahlaki gayesini her çocuğun idrak etmesi şüphesiz pek mühimdir. Sınıfta parça okunduktan sonra bunu talebeden biri veya ikisi anlatmalı ve muallim mahirâne isicvâblar ile ahlaki gayeyi buldurmalıdır. Doğrudan doğruya ahlaki nasihatler vermekten çekinmelidir” (Bkz. Ek 78).

Eserin nasıl daha faydalı olabileceği konusuna açıklık getirilmekte ve böylelikle de öğretmenlere yol gösterilmektedir. Eğiticilik yönünden istifade bahsinde adı geçen M. Zekeriya [Sertel]’in L. F. Perkins’ten çevirdiği *Hollandalı İkizler* (1928) de çocuklar için, çocukların eğitimi için çevrilen eserlerdendir. Eserin kahramanları olan Kit ile Kat, bütün dünyada tanınan ikiz kardeşlerdir. El işlerinde, çocuk oyuncaklarında, mendillerde dahi bu ikiz kardeşlerin resimleri bulunmaktadır. Bu eser, dünyanın tanıdığı bu kardeşleri Türk çocuklarının da tanıması ve yabancı ülkeler hakkında hikâye tarzında bilgi edinebilmesi için çevrilmiştir (Bkz. Ek 71).

Çocuklar için çevrilen bir diğer eser de *Japon Çocukları* (1334 [1914]) isimli romandır. Eserin çevirmeni Fatma Ünsiye, “Mukaddime Yerinde - Çocukları Sevenler ile Sevmeyenlere” başlıklı ön sözünde eseri okul çocuklarına takdim ettiğini şu sözlerle ifade eder:

“Hâtime-i eserde Rus çocuklarıyla Türk çocuklarına ait olup Rus hikâye-nüvisânlarından (Çehof’un) ve (Dançikof’un) eserlerinden birer hikâye ile bir iki ilave çocuk âlemine yakın bulunan mektep çocuklarımıza takdim edilmiştir. Etfâl-i milletin terbiyesi uğrunda âgûş-ı hamiyetlerini açmış olan validelere karınca kadarınca muâvenette bulunmayı nefsimce bir şeref addeylerim” (Bkz. Ek 79).

Yukarıdaki örneklerde de görüldüğü üzere çocuklar için birçok roman çevrilmiştir. Bu çeviri romanların ön sözlerinde daha çok çocukların eğitim ve ahlak konusunda yetiştirilmesi gerekliliğine vurgu yapılmıştır. Çocuklar için çevrilen romanların yanı sıra gençler için genç kız ve genç erkekler için ayrı ayrı eserler çevrilmiştir. Türk gençliği için çevrilen eserlerden biri *Cesur Kaptanlar* (1928)’dir. Kâmuran Şerif [Saru], Rudyard Kipling’in bu eserini Türk gençliği için çevirdiğini, eserde onlar için büyük dersler olduğunu, bugüne kadarki romanlardan zehirlendiklerini; ama bu kitabı okurken hamaset duygularına kapılacaklarını şu sözlerle ifade eder:

“Bu kitabı okurken şimal denizinin sıhhat verici rüzgârı pofur pofur ciğerlerine dolacak, ellerini nasırlamakta beşerî bir izzet-i nefis bulduğunu görüp takdir edecek ve belki de kendi ruhunun en derin gûşelerinde, fatih ve cihangir bir ırka layık surette denizleri, havaları ve karaları ilim, fen, sanat, ticaret hâsılı medeniyet tarîkiyle fethetmek hevesini duyabilecektir. Kipling’i bu eseriyle Türk gençliğine takdim edebildiği için Gençlik Kütüb-hânesi’nin müessisleri bir iftihar duyuyor, eserin layık olduğu rağbete mazhar olacağına da büyük bir ümit besliyor” (Bkz. Ek 80).

Gençler için yazılan ve çevrilen bir başka eser de *Küçük Kadınlar* (1925)’dir. Belkıs Sami, Luisa Alcott’tan çevirdiği bu esere yazdığı “Mukaddime” başlıklı ön sözünde eserin gençler için yazıldığını, sadece gençlerin değil annelerin de istifade edebileceği bir eser olduğunu şöyle dile getirir:

“*Küçük Kadınlar* Amerika’da envâi arasında halkın en ziyade rağbetini kazanmış bir hikâyedir. Mis (Luiza Alkot) onu birçok seneler evvel yazmıştır. Fakat bugünkü kârî’leri o günden pek ziyade vâsi’dir. Bilhassa gençler için yazılmış olan bu nezih hikâyeyi Türkiye gençlerine takdim etmekle müftehiriz.

İşte bu kitap bu aile hayatının en güzel bir numûnesi, ve gençlere olduğu kadar validelere şâyân-ı tavsiyedir, çünkü onda hiç tahakküm etmeden, ‘izzet-i nefislerine dokunmadan çocuklarını idare etmeyi, onlara kendini sevdirmeyi ve itaat ettirmeyi bilen bir anne numunesi vardır” (Bkz. Ek 81).

Çevirmenler ve yayıncılar, çocuklar ve gençler için romanlar çevirmiş/çevirtmiş ve bunu vatana yapılmış büyük bir hizmet olarak görerek vazifelerini layıkıyla yapmanın vermiş olduğu haz ile gururlanmışlardır. Çocuklar ve gençler için yapılan roman çevirilerinin yanında aileler için de yapılanları vardır.

Aziz Hüdai'nin Herbert George Wells'ten çevirdiği *Kamerde İlk İnsanlar* (1334-1336 [1918-1920]), öğrenciler ve aileler için güzel bir roman olduğu gibi aynı zamanda da latif bir fen dersidir (Bkz. Ek 75).

Gençler için özellikle de hercai meşrep olanlar için çevrilmiş bir eser vardır: *Bir Seyahat Jurnalı* (1325 [1909]). Çevirmen Mustafa Kemâl, bu çevirisi ile gençlerin dikkatini çekmeyi ve onlara öğretmek istediklerini cazibeli bir hâle getirdiğini, kitabı okurken de kendilerine bir şeyler öğretildiğinin farkına varmalarını istemediğini söyler (Bkz. Ek 58).

Gençler içerisinde cinsiyete göre de roman çevirisi yapılmıştır. Bazı roman çevirileri genç kızlara mahsustur. Nazım'ın Grim Biraderler'den çevirdiği *Garb Masalları* (1336 [1920]), genç kızlar için çevrilmiş eserlerden birisidir. Çevirmen, bu eserin aile bireyleri arasında zevkle okunabilecek eserler arasından seçtiğini ve genç kızların ahlaki dersler çıkarması gerektiğini belirtmektedir (Bkz. Ek 82).

Genç kızların ahlaki konusunda yapılan bir diğer çeviri de *Sevda Dolabı* (1331 [1915]) isimli eserdir. Mehmed Sedad, Charles Merouvel'den çevirdiği bu eserin ön sözünde şöyle der:

“Şarl Merovel kız çocuklarının hüsn-i muhâfazasına mutlaka bir mâder-i müşfikin vücuduna vâbeste bulunduğunu bu kitabında anlatmış ve delâil ve emmârât da irâe etmiştir. Binâberîn: Kız evladı olan pederlere bunları ne yolda büyütmek iktiza edeceği hakkında nesâyihî muhtevî olan bu kitap bir düstûr-ı ‘ibret ve genç kızlarımıza da o vadide nasihat olacağı ve edep ve terbiye dâhilinde yazılmış âsârdan bulunduğu için lisanımıza nakl ü tercüme ve müsta‘înen bi-tevfîk-i te‘âlâ neşrine cüret eyledim” (Bkz. Ek 53).

Çocukların, genç kız ve erkeklerin düşünülerek roman çevirileri yapıldığı bir dönemde ailelerin göz ardı edildiği söylenemez. Nitekim aileler için de romanlar çevrilmiştir. Yine burada da vurgu ahlak üzerindedir. Dönemin meşhur kitapçılarından Sûdi, “Aile Romanları” başlığıyla bir seri çıkarır. Bu serinin ilk kitabı olan *Güzel Hemşire yahud Bir Mahkûmun Kızları* (1335 [1919]) isimli çeviri romandır. Romanın çevirmeni Avan-zâde Mehmed Süleyman'dır. Çevirmen, “Aile Romanları Hakkında Bir İki Söz” başlıklı ön sözünde bizde ailelere mahsus romanların bulunmamasından dolayı yakınır, binler roman yayımlandığını; ancak bunların genele hitap ettiğini söyler. Sadece ailelere mahsus olanlar olmadığı gibi fennî, ahlaki, içtimai olan romanlar bulunsa da her ailenin bundan haberdar olmasının imkânsız olduğunu belirten çevirmen, Avrupa'da çocuklara, delikanlılara, genç kızlara, kadınlara ve ailelere mahsus gazete ve kitapların yayımlandığını söyler ve çevirdiği serinin amacını şöyle açıklar:

“ [...] İlk defa olarak [ailelere mahsus] bir roman neşrediyoruz. İsmi [*Güzel Hemşire yahud Bir Mahkûmun Kızları*]dır. Bu roman her aile arasında yüz kızarmadan okunabilir. Ailelere mahsus bu roman, tatsız ve tuzsuz ve ser-â-pâ nasâyih ile mâlî zannedilmesin. Bilakis [*Bir Mahkûmun Kızları*] feci, hazin, müessir ve ibret-âmîzdir. Cidden merak ve heyecanla okunur. Elden bırakılmaz. Bu hakiki roman, cinaî olmakla beraber ahlaki, içtimai ve ailevidir. Okunduğu zaman ifademizin tasdik ve teslim edileceğinden eminiz. Her aile efradı bu meraklı romanı okuyabilir. Çocuklara kuru ve safsata-âmîz hikâyeler ve masallar okutturulacağına bu gibi ibret-âmîz ciddi, hakiki ve meraklı romanları okutmalıdır ki kıssadan hisse maksat ve gayesi takip ve tahsil edilmiş olsun” (Bkz. Ek 68).

Meşrutiyet Dönemi’nde çocuklardan sonra gençlerin ve özellikle de genç kızların eğitimine, ahlakına ayrı bir önem verildiği görülmektedir. Sadece Türk kültürüne yapılan çevirilerde değil başka kültürlerle yapılan çevirilerde de gençlerin dikkate alındığı ön sözlerde ifade edilmektedir. Bu durumu da asıl kaynak dil yerine ara dil çevirilerinden öğrenmemiz mümkündür. Ara dil çevirilerinin bazılarında asıl kaynak dilden çeviri yapan çevirmenin ön sözü de Türkçe çeviriye eklenmektedir. Bunun bir örneğini Ali Haydar [Taner]’in çevirilerinden görebiliriz. Ali Haydar [Taner]’in bu dönemde iki çevirisi vardır. Her ikisi de Bulgarca ara dilden yapılmıştır. Bu iki eserden biri olan *Beyaz Zambaklar Memleketinde* (1928)’nin Bulgarca çevirmeni D. Bojkof, eseri Bulgar gençliği için çevirdiğini söyler (Bkz. Ek 7). İkinci çeviri ise bir meslek grubuna ithafen yapılmıştır. Ali Haydar [Taner], Grigory Petrov’dan yaptığı bir diğer çeviri olan *Mefkûreci Muallim* (1928)’in ön sözünde, kaynak metnin öğretmenler için yazıldığını ve Türkçeye de bu amaçla çevrildiğini şöyle ifade eder:

“*Mefkûreci Muallim* ilk mektep muallimleri ve bilhassa köylere kadar gidip çalışmak isteyen genç muallimler için yazılmıştır. Bizde esasen vazifesini idrak eden ve muayyen bir plan dairesinde şuurla çalışan muallimlerimiz, işledikleri işin kudsiyeti ve mesleğin ulviyetini pekâlâ bilirler. Fakat bu kitabı mütâlaa eden her bir muallim ve bilhassa köy muallimi yapmakta olduğu işin azamet ve ehemmiyetini daha büyük bir vuzuhla anlayacaktır. Petrof’un “*Mefkûreci Muallim*” eserini bu hisse tâbi olarak tercüme ettim.

Petrof’un anlayışına göre muallimler, elmas arayıcılarıdır. Milletin ruhunda meknûz olan istidatların kâşifleridir.

Bu kitabın mütâlaası sayesinde kıymetli bir elmas, mestûr bir istidat keşfedilebilirse, maksat hâsıl olmuş demektir” (Bkz. Ek 8).

Romanın, kaynak kültürde öğretmenler hatta daha da özele inilerek köy öğretmenleri için yazıldığı belirtilmekte ve öğretmenlere büyük bir görev atfedilmektedir. Bazı meslek grupları için yapılmış olan çevirilere örnek olabilecek bir diğer eser de *Cani* (1325 [1909])’dır. Hakkı Şemseddin’in Emile Laurant’dan çevirdiği bu eserin ön sözünde eserin bazı meslek grupları için oldukça istifadeli olduğu belirtilmektedir. Eserin yazarı bir doktordur ve eserini de beşerî, ruhi ve içtimai meseleler üzerine inşa eder. Çevirmen ise bu eserin her meslekten insan için özellikle de tıp ve adliye için çok önemli ve istifadeli olduğunu söyler (Bkz. Ek 83).

5. 1. 5. Kişisel Beğeni

Çevirmenlerin eser seçimini belirleyen ve yukarıda da zikredilen etkenlerin dışında kişisel beğeniden dolayı çeviri de önemli yer tutmaktadır. Herhangi bir neden olmaksızın sadece kaynak metnin bir özelliğinin çevirmen tarafından beğenilmesi, çevrilecek eser seçiminde etkili bir rol oynamaktadır. *Zevcenî Gözet* (1327 [1911]) isimli romanın çevirisi, kişisel beğeni ile çevirisi yapılan eserlere örnek olarak verilebilir. Süleyman Tevfik, Marie Anne de Bovet'den çevirdiği bu romana “Okuyanlara!” başlıklı bir ön söz yazar. Bu ön sözünde eseri beğendiğini şu sözlerle ifade eder:

“Bu kitabı tekmil okudum, ekser cihetlerini bizce de nazar-ı dikkate alınmaya şayan cidden mühim bulduğumdan tercümesini münasip, hatta elzem gördüm. Muharrir-i eser, yazdığı mufassal mukaddimede maksad-ı tahrîri, kitabın ehemmiyetini pek güzel tarif ve izah etmiş olmakla onun ifadesine tarafımdan bir şey ilavesine lüzum görmedim. Mütâlaasından istifade eden olursa kendimi bahtiyar sayarım” (Bkz. Ek 50).

İkinci dönemin öncü çevirmenlerinden olan Avan-zâde Mehmed Süleyman ismi ile bu çeviride de karşılaşılmaktadır. Avan-zâde, “Birâder-i Muhteremim Süleyman Tevfik Bey’e” hitabıyla yazdığı mektupta, eserin kadın yazarının Avrupa’da meşhur olduğunu, bu eserinin de kıymetli olduğunu ve böyle bir eseri seçip çevirmekle çok isabetli bir karar verdiğini söyler (Bkz. Ek 50).

Mehmed Recai de okuduğu bir romanı beğendiği için çeviren isimlerdendir. Çevirmen, Andre Theuriet’nin *Hanımeli* 1330 [1914] isimli romanını okur ve çok beğenir, daha sonra romanı çevirmeye karar verdiğini; ancak eserin üslubundaki letafeti ve mükemmeliyeti erek metinde verememekten de çekindiğini şu sözlerle belirtir:

“Fransa Akademisi azasından “Andre Töriye”nin bu müstesna romanını okuduktan sonra lisanımıza tercüme etmek istedim. Fakat üslûb-ı eserin mükemmeliyeti ve hayât-ı tahsilden yeni çıkan âcizin mübtedîliği arzumu icrada beni biraz düşündürüyordu. Ancak takibini tasmin ettiğim şu sûret-i mesâ’îmin daha bidâyette, netîce-i tereddüdle kuvvede kalmasına gönlüm razı olmadı. Bâ-husûs muhterem kârî’ât ve kârî’lerimin ibzâlini ümit ettiğim nazar-ı müsamahalarını bana kuvve-i kâfiye bahşediyordu. Nihayet, latif bir hayât-ı güzêşteyi musavver olan şu eseri, aslındaki letâfet-i beyânı bütün kuvvetimle, bozmayarak tercümeye cüret ve bu defa ikmâl ettim” (Bkz. Ek 84).

Mehmed Recai, kaynak metni çok beğenir; ancak ondaki letafeti, üslubun güzelliğini erek metne aktaramamaktan çekinir. Daha baştan pes etmek istemez ve tüm cesaretini toplayarak sonunda çeviriyi tamamlar.

Sadri de okuduğu bir romanı, konusunun güzelliğinden dolayı çeviren isimlerdendir. Emile Zola’dan *Tuğyan* (1335 [1919]) isimli romanı çevirir. Çeviri için bu eseri seçme nedenini ve çeviriye ilişkin bazı şüphelerini şöyle açıklar:

“*Tuğyan*’ın tercümesine beni sevkeden mevzuunun güzelliğidir, safvet-i şî’riyetidir. Türkçeye naklederken aslındaki güzelliği muhafaza edebilmek mümkün oldu mu? Tercüme aslındaki hüsn ü şî’r ile hem-renk ve hem-âhenk olabildi mi? bilmem, fakat şikeste ve pejmürde bir kalemden daha iyi bir tercüme dökülemezdi. Kırık dökük bir şey oldu. Lakin ne olursa olsun yazılmış bulundu. Bugün de şikeste bir ümit ile kitap şekline giriyor. Bakalım nazarlar nasıl titreyecek? Titreyen kalpler neler hissedecek?” (Bkz. Ek 85).

Tuğyan’ın çevirmeni Sadri de *Hanımeli*’nin çevirmeni Mehmed Recai de aynı nedenlerle bu eserleri seçip çevirmişlerdir; ancak her ikisinde de bir şüphe vardır. Okudukları romanın konusunu, üslubunu, eserdeki letafeti ve zarafeti beğenip bu nedenlerle çevirmek istemişlerdir. Şüpheyi düştükleri nokta ise kaynak metindeki bu üslup güzelliğini, letafeti ve zarafeti erek metinde verememe korkusudur. Bu şüpheyi rağmen okurların affına ve müsamahalarına sığınarak yine de bu eserleri çevirmişlerdir.

5. 1. 6. Kaynak Metin ve Yazarının Tanınırlığı

Kaynak metnin ve yazarının sadece kaynak kültürde değil bütün dünyada tanınmış olması, çevirmenlerin eser seçimini belirleyen önemli etkenlerden birisidir. Hem çevirmenlerin hem de yayıncıların kendi ifadeleri ile bizzat dile getirdikleri bu duruma ön söz ve son sözlerin yanında kitap kapakları da tanıklık etmektedir. Ayrıca çevirmen ve yayıncılar, çevirisi yapılan eserin kaynak kültürdeki önemini belirtmek için yazarın/eserin aldığı herhangi bir ödül veya yazarının mensubu bulunduğu seçkin bir kurum var ise bunu da belirtmeyi ihmal etmemişlerdir. Bazı yazarların eserleri, yazarın bazen kaynak kültürde ve bütün dünyada bazen de daha önce çevrilen bir eserinden dolayı erek kültürde tanındığı için çevrilmiştir. Dolayısıyla kaynak metin ve yazarının tanınırlığını şu iki başlık altında incelemek mümkündür:

5. 1. 6. 1. Kaynak Kültür ve Dil Dizgesinde Tanınırlık

Bazı çevirmen ve yayıncılar, kaynak kültürde meşhur olan yazarları ve eserlerini seçmiş ve çevirmişlerdir. Bu yazar ve eserlerin tanınırlığı kitap kapaklarında ve/veya ön sözlerde belirtilmiştir. Kaynak metin ve yazarının tanınırlığına dair kapağında bilgi verilen çeviri romanlara aşağıdaki eserler örnek gösterilebilir:

Bazı çeviri romanların kapaklarında ön söz sayılabilecek veya ön söz özeti sayılabilecek hacimde bilgiye yer verilmiştir. Buradan eserin konusuna, reklamına,

kaynak diline, yazarına, çevirmenine, baskı tarihine, baskı sayısına, aldığı ödül vb. bilgilere ulaşılabilir. Kitap kapaklarından edinilebilecek bilgilerden biri de kaynak metnin ve/veya yazarının kaynak kültürde hatta bütün dünyada tanınırlığıdır. Bu tür eserlere, Necib Asım [Yazıksız]’ın Leon Cahun’dan çevirdiği *Gök Sancak* (1328 [1912]) örnek olarak gösterilebilir. Eserin kapağında eserin Fransa Akademisi tarafından takdirlerle mazhar olduğu belirtilmektedir (Bkz. Ek 86). Fransa Akademisi tarafından takdirle karşılanan bir diğer eser de Tosun Paşa-zâde Mehmed Sedad’ın Emile Richebourg’dan çevirdiği *Siyah Elbiseli Kadın yahud Kibar Âlemindeki Fecâ ve Entrikalar* (1328 [1912])’dır. Bu bilgi, kapakta şöyle geçmektedir: “*Siyah Elbiseli Kadın yahud Kibar Âlemindeki Fecâ ve Entrikalar*, Fransa Akademisinin takdirine mazhar olan büyük romandır” (Bkz. Ek 87).

Eserlerin takdirle karşılanmasının yanında yazarların mensubu bulunduğu seçkin zümrenin belirtilmesi de kitap kapaklarında sıklıkla karşılaşılan bir durumdur. Mehmed Recai’nin Andre Theuriet’den çevirdiği *Hanımeli* (1330 [1914]) isimli romanın kapağında “Müellifi Fransa Akademisi azasından Andre Töriye” ifadesi yer almaktadır (Bkz. Ek 84). Aynı akademiye mensup bir diğer yazar da Alexandre Dumas Fils’tir. Adil Nami’nin *Gümüş Kutu Hikâyeleri - Sezarın yahud İspiritizme ile Atisi Keşfedilen Bir Kadının Sergüzeşti* (1326 [1910]) isimli çevirisinin kapağında eserin, Fransız Akademisi azasından ve meşhur yazarlarından Alexandre Dumas Fils’in en güzel eserlerinden olduğu belirtilmektedir (Bkz. Ek 70).

Yazarların yanında dünyaca tanınan eserler de kitap kapaklarında vurgulanmaktadır. Fuad Talat’ın Michel Zevaco’dan çevirdiği *Sen Pol Sarayı* (1327 [1911]) isimli romanın kapağında şu bilgiye rastlanmaktadır: “*Sen Pol Sarayı*, Hakikî vukû’ât-ı târihîye müstenid, cinai, ahlaki ve bütün dünyada en ziyade şöhret ve rağbete mazhar olmuş en esrâr-engîz bir romandır” (Bkz. Ek 45).

Çeviri roman kapaklarında Fransa adından sonra Almanya ile de karşılaşılmaktadır. A. Naci’nin çevirisi yaptığı “Gik Tam” serisinin sekizinci kitabı olan *Altın mı Kadın mı? (...)* isimli eserin kapağında şöyle denilmektedir: “Alman polis hafiyesi Gik Tam, Almanya’nın en meşhur polis hafiyelerinden Gik Tam’ın en son muvaffakiyât-ı hârikulâdesinden bâhis, esrâr-engîz ve merâk-âver vakâyi’i muhtevîdir” (Bkz. Ek 74).

Çevirmen ve yayıncılar, sadece kitabın kapağına bakıp da satın almak isteyen okurları etkilemek amacıyla kaynak metnin ve yazarının tanınırlığını daha eserin kapağında vurgulamaktadırlar. Kaynak metnin ve yazarının almış olduğu tebrik, takdir vb. ödül ile yazarın mensubu bulunduğu kurum ve kuruluşlar da belirtilerek eserleri rastgele seçip çevirmediğini, Avrupa’da -hatta bütün dünyada- tanınan, okunan ve bizde de okunması gereken yazar ve eserler olduğu mesajını vermektedirler.

Çeviri roman kapaklarından sonra daha uzun ifadeler ile kaynak metin ve yazarına dair bilgiler veren metinler, ön söz ve son sözlerdir. Çevirmen ve yayıncılar, bu ön söz ve son sözlerde bazen kaynak metin ve eseri hakkında bir iki söz söylemeyi dahi gereksiz görmüşlerdir. Bunun nedeni ise yazarın ve eserin zaten dünyaca bilinmesidir. *Sefiller* (1297 [1880]) çevirisi bu duruma örnek gösterilebilir. Şemseddin Sâmî tarafından başlanan; ancak yarım kalan ve daha sonra Hasan Bedreddin tarafından tamamlanan *Sefiller* çevirisinin “Bir İki Söz” başlıklı ön sözünde Şemseddin Sâmî, eserin yazarı olan Viktor Hugo’nun çok meşhur bir zat olduğu için hakkında söz söylemenin abes olduğunu ve herkes tarafından tanındığı için de onu övmeye gerek olmadığı söyler (Bkz. Ek 88).

Sefiller, ikinci dönemde yeniden çeviriye örnek teşkil eden romanlardandır. İkinci dönemin öncü çevirmenlerinden Avan-zâde tarafından 1327-1328 [1911-1912] yıllarında tekrar çevrilmiştir. Çevirmen, bu çevirisine yazdığı “Bir İki Söz” başlıklı ön söze, “İşte iki isim ki azamet ve ehemmiyeti nispetinde bütün kıta‘ât-ı mütemeddinece maruf ve meşhurdur: Viktor Hugo-*Sefiller*” sözüyle başlar ve “mukaddime makamında” da hiçbir ifadeye gerek olmadığını belirterek ön söze devam eder (Bkz. Ek 89).

Victor Hugo’dan bahsetmenin gereksiz olduğunu söyleyen ön sözlerden birisi de M. Âsaf Esad tarafından yazılmıştır. Çevirmen, Victor Hugo’nun *Beşeriyet Düşmanlarından Han Disland* (1325 [1909]) isimli romanı çevirir. “İfâde-i Mütercim” başlıklı ön söze şu ifadelerle başlar: “Viktor Hugo’nun iktidâr-ı edebîsinden bahsetmek abestir. Bu roman edîb-i müşârünileyhin henüz on sekiz yaşında iken yazdığı ilk romanıdır.” Çevirmen, ön sözün devamında bu eserin Hugo’nun diğer eserleri kadar “kudret-i tahrîriye”si olmadığını da belirtir (Bkz. Ek 90).

Kaynak yazarın dünyaca tanınırlığına örnek gösterildiği bir diğer eser de *Tribule* (1327-1329 [1911-1913])’dır. Ragıb Rıfki [Özgürel]’in Michel Zevaco’dan çevirdiği *Tribule* isimli romana, İkbâl Kütüphanesi sahibi Hüseyin’in başlıksız; ama altına ismini belirterek yazdığı ön sözde şu ifadeler yer verilmektedir: “Mişel Zevaco gibi bir fazılı, bir hikâye-nüvîs-i muhteremi, cihan matbuatının bir nâdire-i zekâsını âsâr-ı münteşiresiyle tanımayan kimse kalmamıştır.” Bu alıntıda, basın yayın dünyasında yazarı tanımayan kimse olmadığı belirtilmektedir (Bkz. Ek 91).

Michel Zevaco ismi ile başka ön sözlerde de karşılaşılmaktadır. Zevaco’dan *Venedik Âşıkları* (1338-1341 [1922-1925])’nı çeviren Kemâleddin Şükrü de Zevaco’nun adını bilmeyen, onu hürmetle ve takdirle yâd etmeyen hiçbir Osmanlı okuru olamayacağını, ayrıca yazarın sadece memleketi olan Fransa’da değil, özellikle macera romanlarına büyük rağbet gösteren Amerika’da çok büyük bir şöhret kazandığını söyleyerek yazardan övgü dolu sözlerle bahsetmeye devam eder (Bkz. Ek 92).

Kaynak metnin yazarlarını tanıtmanın gereksiz olduğunu bildiren ön sözlerin yanında kaynak metni tanıtmanın da gereksiz olduğunu belirten ön sözler bulunmaktadır. Bu konuda yine Avan-zâde Mehmed Süleyman ismi ile karşılaşılmaktadır. Avan-zâde, Avrupa’nın önde gelen yazarlarını çevirmiştir. Bu yazarlardan biri de Ponson de Terrail’dır. Çevirmen, Ponson de Terrail’dan *Rokanbol* 1328 [1912] isimli romanı çevirir. Romanın ilk defa Türk okurları ile buluşacak olmasına rağmen herkes tarafından bilindiğini söyleyen çevirmen esere yazdığı “Bir İki Söz” başlıklı ön sözde eserin dünyaca tanınırlığı konusunda şöyle der:

“*Rokanbol* gibi cihanın her tarafında hâiz-i i’tibâr ve şöhret olmuş bir roman için ne mukaddimeye ne de mukaddime makamında bir iki söze hacet vardır. Öyle zannederiz ki (*Rokanbol*) her tarafta olduğu gibi şehrimizde de tanılmıştır. Türkçeye henüz tercüme edilmemiş bulunduğu hâlde hemen herkes ismini ve şöhretini bilir. Âhiren sizce Fransa’nın tekrar tab‘ u temsîl kılındığı görüldü. Ermenice ve Rumca lisanlarına ikişer üçer defa nakl ü tercüme kılındığı hâlde Türkçeye ilk defa olarak naklolunuyor” (Bkz. Ek 59).

Avan-zâde, *Sefiller* (1327-1328 [1911-1912]) çevirisinde, ön söze yazarı tanıtmaya gerek olmadığını belirten ifadelerle başlamıştı. Bu çevirisinin ön sözüne de romanı tanıtacak bir ön söze veya ön söz yerine geçebilecek herhangi bir şeye gerek olmadığını belirterek başlamıştır.

Ali Kâmi [Akyüz] de Avan-zâde gibi kaynak metin hakkında bilgi vermenin, onu tanıtmaya çalışmanın yersiz olduğunu ifade eden çevirmenlerdendir. Ali Kâmi

[Akyüz], Goethe'den *Verter* (1329 [1913]) isimli romanı çevirir. Romanın Almanya'da yayımlanır yayımlanmaz çok büyük ses getirdiğini, üstelik bunu sadece Almanya'da değil tüm Avrupa edebiyat dünyasında başardığını şu sözlerle aktarır: “Alman dâhî-i şehîri Göte'nin bu eseri 1774 senesinde meydân-ı intişâra çıktığı zaman yalnız Almanya'da değil, bütün Avrupa 'âlem-i edebiyâtında büyük velvelelerle alkışlandı” (Bkz. Ek 93).

Kaynak eser ve yazar seçiminde sadece Fransız yazar ve eserleri değil, diğer kültürlerin yazar ve eserlerinin de bu dönemde çevrildiği görülmektedir; ancak yazar ve eser seçiminde yine titiz davranan çevirmenler ve yayıncılar, yazar ve eserin yine kaynak kültürde ve dünya çapında meşhur olmasına dikkat etmiş ve bunu da açıkça beyan etmişlerdir. Kâmuran Şerif [Saru]'in Charles Dickens'tan çevirdiği *Mister Pikvik'in Maceraları* (1927) isimli eserinde yazarın tercüme-i hâlini verirken yalnız İngiltere'nin değil on dokuzuncu asrın en çok tanınan romancılarından birisi olduğunu söyler (Bkz. Ek 94).

Ermeni kültürüne ait bir eser de bu dönemde çevrilmiştir. Bu eserin kaynak kültürde ne denli önemli bir yer tuttuğu yine çevirmen ön sözünde dile getirilmiştir. Çeviriyi yapan Diran Kelekyan'dır. Çevirmenin Kirkor Zührâb'dan çevirdiği *Hayat Olduğu Gibi* (1927) isimli eserin “Birkaç Söz” başlıklı ön sözünde yazar hakkında şu ifadeler yer verilir:

“Kirkor Zührâb Efendi Osmanlılık âleminde zekî bir insan; vâsî'-i vukûfa malik bir fazıl, hukûk-şinâsânımızdan bir allâme; kuvve-i hârîka-i nutkiyesiyle temeyyüz etmiş bir hatîb-i belâgat-perver sıfatlarıyla tanılmıştır. Mensup olduğu Ermeni kavmi ise, bunlardan başka bir sıfatla daha İstanbul meb'ûs-ı muhtereminin hayrân-ı 'irfânıdır: Zührâb Efendi Ermeni 'âlem-i edebiyâtının en parlak mevki'lerinden birini işgal etmiş bir sîmâ-yı mümtâzıdır. Meşâgil-i kesîresi arasında edebiyattan hiçbir zaman ayrılmamış olan fâzıl-ı müşârûnileyhin âsâr-ı kalemiyesi, alelhusus küçük hikâyeleri Ermeni edebiyât-ı hâzırasının en kıymetli mahsullerinden ma'dûddur” (Bkz. Ek 95).

Yukarıdaki alıntıda da görüldüğü üzere yazar, Ermeni edebiyatının en parlak mevkilerinden birisinin sahibi olduğu gibi eserleri de döneminin en kıymetli eserlerinden sayılmaktadır. Bu alıntılarda sürekli kaynak metnin ve yazarının tanınırlığının vurgulandığı görülmektedir. Çevirmenlerin bu tutumu, eser seçimini belirleyen önemli bir etkidir.

Çevirisi yapılacak eserlerin kaynak kültürde görmüş olduğu rağbet de eserin ve yazarının kaynak kültür dizgesinde tanınırlığını gösterir. Bu rağbet de eser seçimini belirleyen etkenlerdendir. Eserin rağbet görmesi birkaç şekilde karşımıza çıkmaktadır. Esere hem kaynak kültürde hem de erek kültürlerde rağbet

gösterilmektedir. Bu durum ise, kaynak metnin veya erek metnin her iki kültürdeki baskı sayısından, eserin çevrildiği erek dillerden ve eserin kısa sürede tüketildiğini belirten yazar/çevirmen/yayıncı ön sözlerinde yer alan ifadelerden anlaşılmaktadır. Çevrilen eserin baskı sayısı veya çevirinin kaynak metnin hangi baskısından yapıldığının belirtilmesi de eserin gördüğü rağbeti göstermektedir. Bazı eserlerin kaynak kültürde kısa bir sürede onlarca hatta yüzlerce baskısının yapıldığını belirten çevirmenler/yayıncılar, çevirinin de erek kültürde aynı rağbeti görmesini ümit etmektedirler. Esere gösterilen rağbet; kitap kapaklarında ve/veya ön sözlerde belirtilmektedir.

Çevirisi yapılacak eser seçimini belirleyen etkenlerden birisi olan esere gösterilen rağbet konusuna Vedide Baha [Pars]’ın E. Porter’den çevirdiği *Polianna* (1927) isimli eser örnek olarak verilebilir. Eserin kaynak kültürde bir yılda on bir defa basıldığı kapakta yer alan “Aslı bir senede on bir defa tab‘ edilmiştir” ifadesiyle belirtilmiştir (Bkz. Ek 63).

Ragıp Rıfkı [Özgürel], Henryk Sienkiewicz’ten çevirdiği *Kovadis-Nereye Gidiyorsun?* (1326-1328 [1910-1912]) isimli romanın “İfâde-i Mütercim” başlıklı ön sözünde eserin her dile çevirisinin yapıldığını ve yüzlerce defa baskısının yapıldığını şöyle ifade eder: “İşte, Hanrik Siyenkiyeviç gibi bir muharrir-i zî-iktidârın eser-i hâme-i ‘irfânı olarak her lisana tercüme edilen ve birkaç yüz defa tab‘ olunan bu eser... (Bkz. Ek 96).

Kaynak metnin birçok Avrupa diline çevrilmesi de o eserin beğenildiğini, okunduğunu dolayısıyla büyük bir rağbete mazhar olduğunu gösterir. Dil Encümeni üyesi olan Ahmed Cevad’ın, Kâmuran Şerif [Saru]’ın Rudyard Kipling’den çevirdiği *Cesur Kaptanlar* (1928) isimli esere yazdığı “Küçük Bir Mukaddime” başlıklı uzun ön sözü bu durumu şöyle örneklendirir:

“Rudyard Kipling İngiliz ve Amerikan gençliğine denizlere ve karalara hâkim bir ırka layık edebî terbiye verebilen bir roman ustasıdır. Kitapları yalnız İngiltere ve Amerika’da değil, Avrupa milletlerinin cümlesinde, bilhassa Almanya, Fransa, İtalya gibi en terakki etmiş olanlarında büyük bir takdire mazhar olmuştur. Hiçbir meşhur eseri yoktur ki Avrupa’nın bütün medeni ve inkişaf etmiş lisanlarına tercüme edilmiş olmasın; her tab‘ı yüz binlerce kâri’ tarafından okunmasın; ve hiçbir medeni memleket yoktur ki orada (Kipling’in sanatı taklit edilmesin” (Bkz. Ek 80).

Ön sözde de görüldüğü gibi kaynak metnin ünü, sadece İngiltere ve Amerika’da kalmamış, Avrupa’nın bütün milletlerine de yayılmıştır. Eserin özellikle

Avrupa'nın en gelişmiş milletleri olarak gösterilen İtalya, Almanya ve İngiltere'de takdir edildiği de belirtilmiştir.

Avrupa dillerine çevrilen ve hem kaynak metnin hem de erek metnin defalarca baskısının yapıldığı eserlere verilebilecek bir başka örnek de M. F.'nin Michel Zevaco'dan çevirdiği *Kahraman Kız* (1326 [1910]) isimli romandır. Bu roman, konusunun tarihî gerçekliklere dayanmasının yanında meraklı, esrarengiz, eğlenceli ve faydalı olması dolayısıyla medenî milletlerin tamamında büyük bir üne kavuşmuş ve kaynak kültürde yeni bir yayın olmasına rağmen bütün Avrupa dillerine çevrilmiştir. “İfâde-i Mahsûsa” başlıklı ön sözde eserin gördüğü rağbetten dolayı hem asıl kaynak dil olan Fransızcasının hem de çevirilerinin defalarca baskısının yapıldığını söyleyen çevirmen, bir başka eser hakkında daha bilgi vermiştir. Çevirmenin hakkında bilgi verdiği ve müthiş bir rağbet gördüğünü söylediği eser, Fuad Talat tarafından çevrilen Michel Zevaco'nun *Sen Pol Sarayı* (1327 [1911]) isimli romanıdır. Çevirmen, bu eser hakkında şöyle der: “Ehemmiyet-i fevkalâdesi bütün Avrupa kâri'lerinin emsali görülmemiş bir dereceye varan işbu rağbet-i hârikulâdeleriyle müsebbit ve müdellil bulunan bu esrâr-engîz ve hakiki vukû'ât-ı târihiyeye müstenid romanın ismi ise *Sen Pol Sarayı*'dır” (Bkz. Ek 97).

Türklerle ilgili olduğu için çevirisi yapılan eserlerden birisi olan Paul de Regala'nın *İstanbul Esrarı* (1328 [1912]) isimli romanıdır. Romanın ilk baskısı kaynak kültürde çok kısa bir sürede bitmiş ve ikinci defa baskısı yapılmıştır. Eser ayrıca Ermenice ve Rumcaya da çevrilmiş ve bu dillerdeki çevirileri de rağbet görmüştür (Bkz. Ek 98).

Kaynak metnin kaynak kültürdeki baskı sayısının özellikle vurgulandığı bir eser daha var ki bunu diğer eserlerden farklı kılan özelliği diğer eserlerde baskı sayıları harfler ile gösterilirken bu eserin baskı sayısını vurgulamak için hem rakam kullanılmış olması hem de rakamlar hakkında yorum yapılmasıdır. Esere gösterilen rağbeti vurgulamak için kaynak kültürdeki baskı sayısının detaylarıyla izah edildiği bu eser, Enis Avni [Akagündüz]'ün Octave Mirbeau'dan çevirdiği *Bir Oda Hizmetçisinin Rûz-nâmesi* (1330 [1914]) isimli romanıdır. Çevirmen, bu esere yazdığı “Muhterem Kâri'lere” başlıklı ön sözünde şunları söyler:

“Lisanımıza naklettiğimiz bu kitap Fransız muharrir-i ma'rûfu Oktav Mirbo/Octave Mirbeau'nun en kıymetli ve meşhur bir eseridir. Biz tamam (120)nci tab'ından nakl ü tercüme ediyoruz. Her tab'ın oraca (1000) nüsha itibar edilmesi nazar-ı dikkate alınır, demek yüz

yirmi bininci nüshası bizim elimize geçmiş oluyor. Bu rakam kitabın ne kadar dikkat ve ehemmiyete, teveccüh-i mütâla'aya mazhar olduğunu göstermeye kâfidir sanırız (Bkz. Ek 99).

Kaynak metin, kaynak kültürde her baskıda bin adet basılmaktadır. Erek kültüre yüz yirminci baskıdan çeviri yapıldığını belirten çevirmen, yüz yirmi bininci nüshanın elinde olduğunu ve bunun da esere gösterilen rağbeti göstermeye kâfi olduğunu söylemektedir.

Baskı sayısı ve eserin kaynak kültürde ve bütün dünyada gördüğü rağbet sadece ön sözlerde ve tanıtım yazılarında değil çeviri roman kapaklarında da gösterilmektedir. Hüsnü Paşa-zâde İsmail Hakkı'nın Jules Mary'den çevirdiği *Jülya'nın İntikamı* (1338-1341 [1922-1925]) isimli eser bu duruma örnek olarak gösterilebilir. Eserin kapağında Fransızca kırk beşinci baskısından çevrildiği bilgisi verilmektedir (Bkz. Ek 100).

Bazı eserlerin o dönemde çevirisinin yapılmasının yanında sinemaya da uyarlandığı görülmektedir. Sinemaya uyarlanması da eserin ilgi gördüğünü göstermektedir. Hasan Bedreddin'in Maurice Leblanc'dan çevirdiği *Arsen Lüpen'in Sergüzeşleri* (1926) bu tür eserlerden biridir. *Haftalık Mecmua* tarafından yazılan "Sevgili Kâri'lere" başlıklı ön sözde kaynak metnin bütün dünyada nasıl bir rağbete mazhar olduğu şu sözlerle ifade edilmektedir:

"*Arsen Lüpen'in Sergüzeşleri!*.. Bu kitabın sizi ne kadar eğlendireceğini, size ne kadar heyecanlı demler yaşatacağını başlı başına bu unvan şerh etmeye kâfidir. "*Arsen Lüpen'in Sergüzeşleri*" bütün dünyanın lisanlarına nakledilmiştir. Bütün dünyanın sinemalarına alınmıştır. Mütemediyen binlerce sinemada gösteriliyor!" (Bkz. Ek 41).

Çeviri roman kapağında esere gösterilen rağbetin vurgulandığı bir başka roman da *Savuvallı Andre* (1340 [1924])'dir. Cevad Sami'nin Paul de Kock'tan çevirdiği bu eserin kapağında yer alan "Fransa'da yüzlerce defa tab' olunmuş bütün Avrupa lisanlarına tercüme edilmiş hissî ve ibret-âmîz bir eserdir" ifadesi eserin Batı kültüründe ne derece ilgi çektiğini göstermektedir. Çevirmen, esere yazdığı "İfâde-i Mahsûsa" başlıklı ön sözde ise yazarın kaynak kültürdeki ününü şöyle dile getirmektedir: "Yalnız Fransa'da muhtelif zamanlarda, muhtelif tâbi'ler tarafından yüz defadan fazla tab' u temsîl edilmiş olan bu muharrir-i meşhûrun, bu en güzide eserini benim gibi bir âcizin tercümeyle yeltenmesi -i'tirâfederim ki- bir eser-i cür'ettir" (Bkz. Ek 65).

Çevirmenler, esere gösterilen rağbeti ilgi çekici bir şekilde anlatabilmek ve erek kültürde de aynı rağbeti görmesini sağlamak adına eserin reklamını yaparken

değişik ifadeler kullanmışlardır. Bazen abartıya varan sözler seçmişlerdir. Sisak Ferid, Avan-zâde Mehmed Süleyman ile birlikte çevirdiği *Altın Gölü* (1330 [1914]) isimli eserin ön sözünde eserin Avrupa ve Amerika’da yağma edilircesine bir ilgiyle karşılandığını şu sözlerle ifade eder:

“*Atalanta yahud Altın Gölü* romanına gelince: Kâri’lerimizin yanında mahcûb olmayacağımızdan katiyen eminiz. Bu roman, evvela büsbütün bir tarz-ı nevînde tertip ve tahrir edilmiş ve gayet vâsi’ bir dehânın mahsûl-i ‘irfânı bulunmuştur. Son derece entrikalı bir roman olan *Altın Gölü* Avrupa ve Amerika’da tekrar tekrar tab‘ u neşredilmiş ve nüshaları adeta yağma edilmiştir” (Bkz. Ek 54).

Kaynak metnin Avrupa ve Amerika’da defalarca basılması yok satması Türk okuru için bir referans olarak görülmektedir. Avrupa ve Amerika’da yayımlanan ve çok ilgi gören eserleri çevirip Türk okuru ile buluşturmak amacıyla Lüsiyen Matbaası, bir çevirmen heyeti oluşturur. Bu çevirmenler, Avan-zâde Mehmed Süleyman, İsmail Halid, İbrahim Kemal ve Sisak Ferid gibi çeviri işindeki muktedir isimlerdir. Eser seçiminde kaynak kültürdeki rağbet vurgusunun açıkça belirtildiği bir ön söz bulunmaktadır. “*Altın Gölü - Yeni Romanımız Hakkında Muhterem Kâri’lerimize Birkaç Söz*” başlıklı ön sözde Sisak Ferid şöyle der:

“Galata’da Avusturya posta-hânesinin karşı sırasındaki matbaa ve idâre-hânemizi tecdîd ve tevsî’ ve namını da (Lüsiyen Matbaası) tevsîm ederek bütün dünyanın en meşhur ve muteber romanlarını bizi iltifatlarıyla minnettar bırakan kâri’ ve kâri’elerimize okutmak üzere muktedir mütercimlerimizden Avan-zâde M. Süleyman, İsmail Halid ve İbrahim Kemal beylerle teşrîk-i mesâ’îye karar verdik.

Bu suretle teşkil eylediğimiz hey’et-i tahrîriye, elsine-i muhtelif’e üzere yazılarak Avrupa ve Amerika’da yüz binlerce basılıp satılan ve fevkalade nâil-i rağbet olan romanları intihâb ve tercüme ile sâha-i intişâra çıkaracaktır” (Bkz. Ek 54).

Kaynak kültür olarak Avrupa milletlerinden biri olan Almanya’da da bazı eserlerin gördüğü ilgi nedeniyle eser, Türk okurlarına sunulmaktadır. A. Naci tarafından çevrilen *Numarasız Hanenin Cinayeti* (...) isimli eserin “Alman Polis Hafiyesi Gik Tam” başlıklı ön sözünde, roman kahramanının Almanya’nın en meşhur polis memurlarından olan Gik Tam’ın Almanya’da takdir edildiği ve ününün bütün dünyaya yayıldığı, eserin ise Almanya’da yüz binlerce nüshasının satıldığı söylenmektedir (Bkz. Ek 101).

Baskı veya nüsha sayısı itibariyle ön sözlerde veya kitap kapaklarında geçen en büyük rakama değinmemek romana saygısızlık olacağı için bu başlık altındaki son örnek olarak verilecektir. Grigory Petrof’un *Beyaz Zambaklar Memleketinde* (1928) isimli romanı, kitap kapakları ve/veya ön sözlerde en çok satılan eser, en çok rağbet edilen roman olarak gösterilmiştir. Ali Haydar [Taner]’in çevirdiği bu romana eserin

Bulgarca çevirmeninin ön sözü de ilave edilmiştir. Bu ön sözde eserin Bulgarca çevirmeni ve kaynak metnin yazarının da şahsi dostu olan D. Bojkof şöyle der:

“Grigori Petrof, son iki sene zarfında Bulgaristan’da eserleri en çok okunan meşhur bir Rus muharriridir. Şimdiye kadar ekserisi Rusça müsveddelerinden olmak üzere yirmi kadar eseri Bulgarcaya tercüme edilmiş ve bunların her biri üç dört ve hatta yedi sekiz defa tab‘ edilmiştir. Petrof’un eserleri köylere kadar dağılmıştır. Bugün yüz elli binden fazla kitap Bulgar kâri’lerinin elinde dolaşmaktadır.

Eserin İngilizce tercümesinin neşri münasebetiyle İngiliz muharrirlerinden Vilyam Veyling “*Rusya’nın Misyonu*” unvanlı kitabında şöyle diyor: “Grigori Petrof Rusların en sevimli bir hatip ve muharriridir. Bu zatın vaazlarına her gün on binlerce sâmi‘ devam eder. Nâtıkası çok kuvvetlidir. Eserlerinin on milyonlarca nüshası Rus milleti arasında yayılmaktadır. Kitapçılar, camekanlarında Petrof’un eserlerini en mu‘tenâ yerlere korlar. Edebî, felsefî ve dinî ictimâ‘larda son söz daima Grigori Petrof’undur” (Bkz. Ek 7).

Yukarıda adı geçen romanlar dışında daha birçok eserin kapağında ve/veya ön sözünde hem kaynak kültürde hem de erek kültürde esere gösterilen rağbet dile getirilmektedir. Çevirisi yapılacak eser seçiminde bu durumun önemli bir etken olduğu örneklerde de görülmektedir. Hem çevrilecek eser seçimini belirleyen bir etken olarak hem de eserin reklamını yapıp aynı ilgiyi, rağbeti erek kültürde yakalamada bir aracı olarak kullanılmaktadır. Bu duruma örnek gösterilebilecek eserlerden bazıları alıntılarla birlikte yukarıda verilmişti. Aşağıda da sadece eser isimleri, varsa yazarı ve çevirmeni belirtilecektir.

D’annunzio, Gabriele. 1928. *Ölümün Zaferi*. müt. Ali Fahri. (Ön sözde eserin hangi dillere çevrildiği ve nasıl karşılandığı belirtilmiştir).

Goethe. 1329 [1913]. *Verter*. müt. Ali Kami. (Ön sözde eserin hangi dile ne zaman çevrildiğine ve ne kadar nüshasının bulunduğu dair bilgiler verilmektedir).

Hugo, Victor. 1327-1328 [1911-1912]. *Sefiller*. müt. Avan-zâde Mehmed Süleyman. (Eserin kapağında hangi dillere çevrildiği belirtilmiştir).

Terrail, Ponson de. 1328 [1912]. *Rokanbol*. müt. Avan-zâde Mehmed Süleyman. (Eserin ön sözünde hangi dile kaç defa çevirisinin yapıldığına ve kaçar baskısı olduğuna dair bilgiler verilmiştir).

Batı’da bulunup da istifade edilecek, hoş vakit geçirtecek eserlerin Türkçeye çevrilmemesi bir noksanlık olarak görülmekte ve bu, çevirmen/yayıncı ön sözlerinde dile getirilmektedir. Batı’yı örnek alma ve onun seviyesine ulaşma, onda olanı kendi kültüründe de görme ve gösterme çabası hâkimdir. Bazı eserlerin çeviri nedeninin kaynak kültür dizgesinde bulunan seçkin eserlerden mahrumiyet olduğu söylenebilir. Batı’da bulunan seçkin yazarların ve eserlerinin Türkçede bulunmaması bir

kabahatmiş gibi algılanmaktadır. Böyle düşünen çevirmenlerden biri Ali Muzaffer'dir. Çevirmen, Camille Flammarion'dan çevirdiği *Dünyanın Sonu* (1327 [1911]) isimli romanın ön sözünde Avrupa'da fikirleri aydınlatmak için bazı aydınların halkın hoşlanacağı mevzuları istifadeli bir şekilde sunduklarını, halkın da bu tarzda yazılmış eserlerden oldukça istifade ettiğini söyleyerek bu durumun yani fen ile ilgili eserlerin, halkın istifade edebileceği eserlerin meydana getirilmesi konusunda belirli bir seviyede olunmadığını, Türk toplumunun ve Türk matbuat dünyasının bu konuda çok geride kaldığını belirtir. Çözüm olarak da çeviriyi gösterir. Çevirmen, Avrupa'dan bu tarz eserlerin çevirisi yoluyla bir noksanlığın giderilebileceği fikrindedir (Bkz. Ek 9).

Aziz Hüdayi de Batı'yı çok yükseklerde görüp o seviyelere erişmek için çevirinin gerekliliğini savunan çevirmenlerdendir. Herbert George Wells'ten çevirdiği *Kamerde İlk İnsanlar* (1334-1336 [1918-1920]) isimli eserine yazdığı ön sözde çevirmen, bir serzenişte bulunur. Avrupa'da olanın kendi kültüründe olmamasından yakınmaktadır. Bu düşüncesini de şöyle ifade eder: "Epeyce yazılarım vardır. Ve bunların dörtte üçü başka lisanlardan tercüme edilmiş şeylerdir. Tercüme.. Çünkü bizim birbirimize öğreteceğimiz fazlalığımız yok. Hâlbuki Avrupa o semalar kadar geniş ve dolu eserleriyle önümüzde kapıları açık bir kütüb-hâne [...]" (Bkz. Ek 75).

İkinci dönemin en önemli çevirmenlerinden biri olan Avan-zâde Mehmed Süleyman da *Sefiller* (1327 [1911]) için aynı duygulara sahiptir. Avrupa'nın meşhur yazarlarından binlerce hikâye ve roman çevirisi bulunan Osmanlı matbuat dünyasında, her dile çevrilen böyle önemli bir eserin bulunmaması çevirmen tarafından büyük bir noksanlık olarak kabul edilmektedir (Bkz. Ek 89).

Ali Fahri de Gabriele D'annunzio'dan çevirdiği *Ölümün Zaferi* (1928) isimli eserin ön sözünde şöyle der:

"Büyük ve en güzel eserlerinden birini, Türkçemize naklederek, bu cihetteki mahrumiyetimizi, mümkün olduğu kadar telafi etmek istediğimiz: Gabriyel Dannunçio, nasıl adamdır? Bunu biraz bilirsek, kitabı daha anlayışlı, ve daha candan okuruz. [...] fakat, bu ismin bir de sanatkar cephesi vardır. İşte asıl bu cebhe, matbû'âtının hemen hemen meçhulüdür. Eğer, birkaç ufak parçasını "*İtalyan Edebiyatı*" serisinde nakletmiş olmasaydım, Gabriyel Dannunçio'nun bir satır yazısı bile, görülmüş olamayacaktı. Ve bu, edebiyatımızın, telafi edilemeyecek hüsrانlarından, belki en mühimidir" (Bkz. Ek 102).

Ali Fahri, eğer bu çeviriyi yapmasaydı yazarın erek kültürde bilinmeyeceğini, bunun noksanlıktan da öte büyük bir hüsrان olacağını söyler. Çevirmen, Türk

kültürünü böylesine önemli bir yazardan mahrum etmemek için romanı çevirmiştir. Cevad Sâmi de Ali Fahri gibi kültürümüzde olmamasını noksanlık kabul ettiği eseri çevirmiştir. Çevirmen, Paul de Kock'un *Savıvalı Andre* (1340 [1924]) isimli romanın ön sözünde şöyle der: “[...] böyle bir eser-i meşhûrun kütüb-hâne-i millîmizde bulunmamasını noksan addederek sırf bu fikir ile tercüme ve neşrini göze aldırıldığımdan dolayı muhterem kâri’ ve kâri’elerimin bu cüretimi hüsn-i niyetime atfedeceklerinden [...]” (Bkz. Ek 65).

Cevad Sâmi, böyle bir eserin kütüphanemizde bulunmamasını kabul etmeyerek çeviri yapmıştır. Birçok eserde bu mahrumiyet vurgusunun yapıldığı görülmektedir. Sadece Batı kültüründe bulunan eserlerin çevrilmemesi değil, *Bin Bir Gece* gibi Doğu klasiklerinden de bazı eserlerin çevrilmemesi mahrumiyet sayılmıştır. Bu mahrumiyet vurgusunun hangi eserlerde ve ön sözlerde ne şekilde geçtiği aşağıda sıralanmıştır:

Doyle, Arthur Conan.(1328 [1912]). *Şarlok Holmes Sergüzeştləri - Benekli Sargı Vakası*. müt. (...): “İşte şöhreti böyle nev-‘umâ-i cihân-gîr olan bir eserden lisanımızın mahrum kalmaması maksadıylâ aslındaki letafet ve tabiilik mümkün olduğu gözetilerek tercüme ile musavver olarak bu defa neşrine ibtidar eyledik” (Bkz. Ek 103).

Dumas, Alexandre. 1328 [1912]. *Kraliçenin Gerdanlığı*. müt. Süleyman Tevfik el-Hüseynî:

“Garb’ın en büyük muharriri olan Emil Zola’yı hemen bütün dünyada tanımayan kimse yoktur; şimdiye kadar bizde Emil Zola’dan hiçbir eser tercüme edilmediği büyük bir yoksuzluk idi. İşte bunu dahi edib-i şehîrimiz Mehmed Fahri Bey Emil Zola’nın bütün bir hayât-ı ‘aşk-ı sevdâ olan “*Jan Gordon*” nam eserini tercüme ile ikmal etti” (Bkz. Ek 104).

Leroux, Gaston. 1338-1340 [1922-1924]. *Ateşler İçinde*. müt. Hasan Bedreddin:

“Şark edebiyât-ı kadîmesinin, asırlardan beri yaşamış, elsine-i muhtelifeye tercüme olunmuş, Şark’ın klasik âsârından biri olmak şerefine mazhar olup cihanın her tarafında fevkalade şöhret kazanmış, bugün bile en mühim Garb lisanlarında yüzlerce tarz ve şekilde tab‘ u neşredilmekte bulunmuş olan “*Bin Bir Gece*”, aslındaki güzelliği, tatlılığı, nezâheti, tarz-ı edebî muhafaza etmek suretiyle şimdiye kadar Türkçeye tercüme edilmemişti. Bu da memleketimiz için mühim bir noksan idi” (Bkz. Ek 21).

Zevaco, Michel. 1325-1327 [1909-1911]. *Borjiya*. müt. Mehmed Halid:

“*Borjiya!*’yı yazan (Mişel Zevako) Fransız meşâhîr-i muharrirîninden, al-el-husûs tarihe müstenid hikâye-i tahrîr ve tasvîrinde teferrüd etmiş esâtizeden bulunduğu halde kâri’în-i Osmâniyece şimdiye kadar tanınmaması cidden şâyân-ı teessüftür.

Binaenaleyh bu defa “*Borjiya!*” romanının lisanımıza nakl ü tercümesi muharrir-i şehîrini Osmanlılara ilk defa olarak tanıtacağı cihetle bunu kendim için bir şeref addederim (Bkz. Ek 105).

(...). 1927-1928. *Bin Bir Gece Masalları - Şehrazad’ın Gecesi*. müt. (...):

“Bu masallar bütün dünya lisanlarına tercüme edilmiş, bütün dünya çocukları bu hikâyeleri okuyarak hoş vakitler geçirmişlerdir. Yalnız Türkçede bu masallar bir küll hâlinde mevcut değildir. Bu noksanı nazar-ı dikkate alan müessesemiz bu eseri lisanımıza nakletmeye karar vermiştir” (Bkz. Ek 40).

Örneklerde de görüldüğü gibi tanınmış yazarların bilinen eserleri Türkçeye çevrilmemişse bu büyük bir noksanlık olarak görülmekte ve bu tür eserlerin Türk okuruna sunulması çevirmenler tarafından bir görev kabul edilmektedir. Bu da, çevirisi yapılacak eser seçiminde belirleyici bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır.

5. 1. 6. 2. Erek Kültür ve Dil Dizgesinde Tanınırlık

Bir eseri Osmanlı Türkçesine çevrilen ve çok beğenilen bir yazarın diğer eserleri de aynı ilgiyi göreceği düşüncesiyle çevrilmiştir. Kaynak yazar ve çevrilen ilk eser(ler)i erek kültür ve dil dizgesinde tanınır olmuştur. Bu da diğer eserlerin çevrilmesi bir neden olarak kabul görmüştür. Aynı yazarın bir eseri, erek kültür dizgesinde tanınmış, okunmuş ve rağbet görmüş, dolayısıyla da bu eser, o yazarın diğer eserleri için bir referans teşkil etmiştir. Bu nedenle çevrilen eserlere örnek olarak Sabiha Zekeriya [Sertel]’in Johanna Spyri’den çevirdiği *Keçi Çobanı* (1928) isimli roman verilebilir. Çevirmen, bu çevirisine yazdığı “Mukaddime” başlıklı ön sözde “*Haydi*’nin çocuklar arasında gördüğü rağbet, onlar üzerinde yaptığı tesir, aynı müellifin (*Keçi Çobanı*) isimli bu küçük romanını da nakil için bana cesaret verdi” der (Bkz. Ek 10).

Ali Haydar [Taner] de aynı yazarın birden fazla eserini çeviren çevirmenlerdendir. Grigory Petrov’dan çevirdiği ilk eser *Beyaz Zambaklar Memleketinde* (1928) isimli romandır. Bu eser, Türk kültüründe çok beğenilmiş, eser ve yazarı tanınır hâle gelmiştir. Ali Haydar [Taner], aynı yazarın bir diğer eseri olan *Mefkûreci Muallim* (1928) isimli romanı çevirir. Çevirmen, bu eserine yazdığı “Mütercimim Mukaddimesi” başlıklı ön sözünde, “Meşhûr Rus muharriri Grigori Petrof’un *Beyaz Zambaklar Memleketinde* unvanlı eserinin mazhar olduğu rağbetten cesaret alarak, evvelce tercüme etmiş olduğum “*Mefkûreci Muallim*”i de neşre karar verdim” (Bkz. Ek 8) diyerek eserin gördüğü rağbete, dolayısıyla da erek kültür dizgesindeki tanınırlığına işaret etmiş olmaktadır.

Michel Zevaco, tarihî romanlarıyla tanınan bir yazardır. Birçok romanı Türkçeye çevrilmiştir. Ragıb Rıfkı [Özgürel], yazarın *Pardayyanlar* (1326-1328 [1910-1912]), *Tribule* (1327-1329 [1911-1913]), *Mâcerâ-yı Aşk* (1326-1328 [1910-1912]) gibi romanlarını çevirir. *Mâcerâ-yı Aşk*, hem *Pardayyanların* devamı niteliğinde olduğu için hem de Michel Zevaco'nun diğer eserlerinin Türk kültüründe rağbet görmesinden ve yazarının da meşhur olmasından dolayı çevrilmiştir (Bkz. Ek 35).

Kaynak metin ve yazarının erek kültür ve kaynak kültürde hatta tüm dünyada tanınması, çevirmenlerin gururla belirttiği bir özellik olarak ön sözlerde ifade edilmektedir. Nitekim meşhur olmayan yazarların isimlerinin gizlendiğini, çevirmenler tarafından belirtilmek istenmediğini söyleyen bir çevirmen ön sözü vardır. Dönemin yeniden çeviri örneklerinden biri olan *Venedik Âşıkları*, Zeki (1329 [1913]) ve Kemâleddin Şükrü (1338-1341 [1922-1925]) tarafından çevrilmiştir. Zeki, çevirisine yazdığı ön sözde şöyle demektedir:

“Garb’ın kudemâ-yı mü’ellifinin âsârını mütâlâa ile meşgul olmak son zamanın realist efkârını memnun edemediği için birçok genç muharrirler yetişmiş ve yeni eserler kaleme alarak ezhân-ı ‘âmmeyi memnun edecek ve temâyülât-ı ‘umûmiyeyi idare edecek bir iktidar ve deha ibraz etmişlerdir.

Bu yeni muharrirlerden mülkümüzde meşhur olan yalnız Mişel Zevako’dur. Lâkin dühât-ı Garb yalnız Mişel Zevako’ya inhisar etmez. Ve birçok muharrirler vardır ki Moris Morfi, Piyer dö Korsel, Lui Nöra gibi. Bunların âsârı maatteessüf lisanımıza pek az tercüme edilmiş ve mütercimler müelliflerin isimlerini söylemekten her nedense zühûl eylemişlerdir” (Bkz. Ek 106).

Görüldüğü üzere, eğer yazar Türk kültür ve edebiyat dizgesinde bilinmiyorsa ne kadar kudretli olursa olsun çevirmenler bu tür yazarların eserlerini çevirmekten ve çevirmişlerse de yazar isimlerini söylemekten kaçınmışlardır. Moris Morfi, Piyer dö Korsel, Lui Nöra gibi eserleri Türkçeye çok az çevrilen ya da hiç çevrilmeyen yazarlar vardır. Kaynak metin ve yazarının erek kültür ve dil dizgesinde tanınır olması, çevrilecek eser seçimi için önemli bir etken iken tanınmıyor olması ise eserin çevrilmemesi için önemli bir neden olarak görülmektedir.

5. 1. 7. Tema Vurgusu

1908-1928 yılları arasında Osmanlı Türkçesine çevirisi yapılan romanların ön söz ve son sözlerinde eser seçimini belirleyen etkenlerden biri olarak “tema” vurgusu ön plana çıkmaktadır. Bazı romanlar konularından dolayı çevirmen ve/veya yayıncılar tarafından seçilmiş ve çevrilmiştir. Eserin fennî olması, Türklerle ilgili olması, konun

gerçekçi olması ve polisiye olması gibi nedenlerden dolayı çevirisi yapılan romanlar vardır.

5. 1. 7. 1. Fen Teması

Eserin fennî olması, çevirmenlerin ve yayıncıların çevrilecek eser seçimini belirleyen etkenlerdendir. Tanzimat Dönemi'nde çeviri fennî roman sayısı oldukça fazla iken Meşrutiyet Dönemi'nden sonra eser seçiminde farklı etkenlerin ön plana çıktı görülmektedir (Krş. Karadağ, 2014c). İkinci dönemde fennî olması dolayısıyla çevirisi yapılan eserlere Ali Muzaffer'in Camille Flammarion'dan çevirdiği *Dünyanın Sonu* (1327 [1911]) isimli roman örnek gösterilebilir. Kış aylarının da vurgulandığı bu eserde halkı aydınlatma, onlara bilim konusunda bilgi verme amaçlanmaktadır. Çevirmen, ön sözde şöyle der:

“Mutâli‘în-i Osmâniyeye kışlık bir hediye olmak üzere Fransız hey‘et-şinâs-ı şehîri (Kamil Flamaryon)un (*La Fen dö Mond*) nam fennî romanını bit-tercûme forma forma neşretmeye başladık.

(Kamil Flamaryon) kâri‘în-i Osmâniyenin pek güzel malumudur. Bazı âsârı ile makâlât-ı hey‘iesi edvâr-ı muhtelifede sahâif-i matbu‘ât-ı Osmâniyeye intikal etmiştir. Edebiyatı fûnûn ile mezcederek efkâr-ı avâmı tenvir maksadıyla Avrupalıların (popûlarizasyon) dedikleri tarzda tedvîn-i âsâr eden esâtizeden olduğu teslim-gerde-i enâmdır” (Bkz. Ek 9).

Çevirmen, ön sözünün devamında Jules Verne ile Camille Flammarion'u karşılaştırmaktadır. “İhtâr-ı Mahsûs” başlıklı son sözde ise fennî romanların önemine ve işlevine değinen çevirmen, Türk toplumunun henüz istenilen ve bulunması gereken irfan seviyesinde olmamasından dolayı yakınmaktadır. Çevirmen, bu durumu son sözde şöyle izah eder:

“Avrupa'da tenvîr-i efkâr için bazı hükemânın tevessül ettikleri (popû[la]rizasyon), yani fûnûnu halkın hoşlanacağı mebâhis ve menakıp arasında tatbik ile ta‘mîm usulü pek ziyade fâide-bahş olmuştur. Halk bu yolda yazılmış eserlerden fevkalade istifade eder. Gerçi biz henüz mesâ'il-i 'âliye-i fenniyeye müteallik neşriyata âmâde bir seviye-i 'irfânda değil isek de bu misilli âsârın tercüme ve neşri hiç olmazsa tenvîr-i ezhâna ve terakkîye doğru tehzîr-i hissiyâta rehber olabilir itikadındayız. İşte (*Dünyanın Sonu*) bu fikre teba'an tercüme ve neşrolunmuştur. Evvelce (Jül Vern)in âsârına halkımızca gösterilen rağbet bu fikrimizi teyit eder” (Bkz. Ek 9).

Ali Muzaffer, Avrupa'da fennî konuları halkın hoşlanacağı şekilde anlatan ve böylece çok fayda sağlayan yazarlar olduğunu ve halkın bu yazarların romanlarından istifade ettiğini söyler. Türk toplumunda fennî romanların yeteri kadar olmamasından yakınan çevirmen, hiç olmazsa fennî roman çevirilerinin zihinleri aydınlatmaya ve ilerlemeye rehber olacağı kanaatinde olduğunu ifade eder. *Dünyanın Sonu* romanının çeviri nedenini de böylece açıklamış olmaktadır. Görüldüğü üzere Jules Verne'in fennî romanlarının Türk okurları tarafından büyük bir ilgi gördüğü de anlaşılmaktadır.

5. 1. 7. 2. Gerçeklik Teması

Çevirmenlerin ve yayıncıların eser seçiminde dikkate aldıkları bir nokta da eserin konusunun gerçekçi olması, dolayısıyla da bundan ibretler çıkarılabilesidir. Bazı çevirmenler hayalî kahramanların polisiye maceralarını çevirirken bazıları da bu duruma karşı çıkarak gerçekçi olayların ve gerçek kişilerin anlatılması gerektiğini savunmuştur²².

Avan-zâde Mehmed Süleyman, gerçekçi ve ibret alınabilecek eserlerin çevrilmesinden yanadır. Çevirmen, *Güzel Hemşire yahud Bir Mahkûmun Kızları* (1335 [1919]) isimli çevirisinin ön sözünde çocuklara kuru ve safsata dolu hikâyeye ve masallar okutturulacağına çevirdiği eser gibi ibretli, ciddi, meraklı ve gerçeklerden bahseden romanların okutturulmasını, böylece okuyanların kıssadan hisse alarak eserin çevrilme amacına uygun hareket edilmiş olunacağını söyler (Bkz. Ek 68).

Ali Kemâl de gerçekçilikten yana tavır takınan çevirmenlerdendir. Marcel Prévost'dan çevirdiği *Yeni Kadın Mektupları* (1330 [1914])'nın en önemli meziyetinin tasvir ve tasavvur bakımından gerçeğe/gerçekliğe son derece yakın olması olarak gösterir ve olayların ve faillerinin gerçekte var olduklarını belirtir (Bkz. Ek 20).

Edeb Matbaasının sahibi ve o dönemin önemli yayıncılarından olan Leon Lütifi, Emir-zâde Hulki'nin çevirisini yaptığı Nat Pinkerton serisinden *Canilerin Desisesi* (...) isimli çevirisine yazdığı ön sözde olayların kahramanının gerçekte var olan bir kişi olduğunu şu sözlerle ifade eder:

“Nat Pinkerton hayalî bir kimse değildir. Hakikaten yaşamış ve bütün mesâ’î-i hayâtiyesi en şerîr katilleri tutup en gizli cinayetleri meydana çıkarmakla geçmiştir. Bundan daha iyi bir kimse bulunabilir mi? Katilleri, cânîleri takip ederken daima hayatını tehlikeye ilkâ etmekten çekinmemiş tekmîl-i dünyâ bu meşhur tarassud memurunun sahne-i cidâli olmuştur. Vefatından beri henüz pek çok zaman geçmediği halde namı her tarafa yayılmıştır. Bilhassa küşâd ettiği “Polis Hafiyeler Mektebi” bu namı bir kat daha a’lâ etmiştir. Muhterem kâri’ler Nat Pinkerton’un hatrâtını seve seve okuyacaklardır çünkü bu sergüzeştlerin mevzuu hakiki birtakım vakâyi’in esâsâtından başka bir şey değildir” (Bkz. Ek 107).

Çevirmen, roman kahramanının gerçekte yaşamış bir kişi ve olayın da gerçek hayatta yaşanmış olduğu için erek metnin okurlar tarafından seve seve okunacağını belirtmektedir. Gerçekçiliğe vurgu yapılması, o dönem toplumunun hayalî olayları anlatan çeviri romanlara bakışını da göstermektedir.

²² Bu tartışma, 5. 1. 7. 3. numaralı bölümde ayrıntılı bir şekilde ele alınacaktır.

Sabah Gazetesi Tahrir Heyeti tarafından çevrilen *Kesik Baş* (1327 [1911]) isimli romanda da yine olayların gerçekliğine vurgu yapılmakta ve okurların hem eğleneceğinden hem de bu eserin meraklarını celbedeceğinden emin olduğu şu sözlerle belirtilmektedir:

“Kâri’în-i kirâma takdim eylediğimiz hikâyeler kendilerini eğlendireceğine, meraklarını celbedeceğine eminiz. Ta’kibât-ı zâbıtada büyük bir şöhret alan Nevyorklu bir zatın muvaffakiyât-ı hârikulâdesini musavver olan bu hikâyeler vakâyi’-i hakîkiyeye müsteniddir. Nat Pinkerton, Şarlo Holmes gibi sırf müellifin hayalinde vücut bulmuş değildir” (Bkz. Ek 108).

Çeviriyi yapan heyet, gerçekçilik vurgusuyla hem kendi romanlarını övmekte hem de diğer polisiye serilerine göndermede bulunmaktadır. Meşrutiyet Dönemi’nde çok rağbet gören polisiye romanlar arasında bir rekabet söz konusudur. Yayıncılar, kendi yayınevlerinden çıkan polisiye romanları göklere çıkarırken diğerleri hakkında da olumsuz konuşmaktan geri kalmamıştır.

Yayınlarının ciddiliğiyle gurur duyan ve bu işi yıllardır yaparak okurlara hizmet ettiğini söyleyen Kanaat Kütüphanesi sahibi İlyas, Ali Reşad’ın Jean Lvn’dan çevirdiği *Daima Hilekâr* (1339 [1923]) isimli esere yazdığı ön sözde şöyle der: “Daima ciddî ve müfid eserleri tab‘ u neşreden kütüb-hânemiz yirmi seneden fazla bir zamandan beri devam eyleyen mesaisine bugün yeni bir hizmet daha ilave etmekle müftehir oluyor: “Yeni Kütüb-hâne” unvanı altında bir silsile-i neşriyât” (Bkz. Ek 27).

Bu örnekler dışında Türkler ile ilgili olup da Batılı yazarlar tarafından yazılan ve çevirisi yapılan romanların da konusu tamamen gerçek hayattan alınmıştır. Bu eserlerin konusu gerçek hayattan da olsa kitap kapaklarında ve/veya ön sözlerde belirtildiği üzere Türklerle ilgili olduğu için çevrilmiştir. Bu eserlerin çevirisi yapılmak üzere seçilme nedeni Türkler ile ilgili olmasıdır. Bunun yanında başka milletlerin tarihini konu edinen romanlar da vardır. Bunlar da konusunu gerçek hayattan, yaşanmış olay ve kahramanlardan almıştır; ancak bu eserlerin çevirmen ve/veya yayıncı ön sözlerinde veya kitap kapaklarında çevrilecek eser seçimini belirleyen etken olarak gerçekçilik değil de başka nedenler gösterildiği için örnek olarak buraya alınmamıştır.

5. 1. 7. 3. Polisiye Tema

II. Meşrutiyet’ten Harf Devrimi’ne kadar Batı dillerinden Osmanlı Türkçesine yapılan roman çevirilerinde polisiye romana rağbetin bir hayli fazla olduğu

görülmektedir. Eserlerin seri isimlerinden, serisi belirtilmeyen eserlerde de eser isimlerinden, çevirmen ve yayıncı tarafından kitap kapağına yazılan bilgilerden ya da ön söz ve son sözlerden bu rağbet rahatlıkla anlaşılabilmektedir.

Yayımlanan bazı polisiye seriler şunlardır: Şarlo Holmes serisi, Şarlo Holmes'in Avdeti serisi, Nat Pinkerton: Zebaniler Koleksiyonu serisi, Kitâb-hâne-i Sûdi'nin Zabıta Romanları serisi, Nat Pinkerton Yeni Külliyyatı serisi, Pinkerton'un Kızı serisi, Zabıta Romanı Külliyyatı: Pinkerton'un Oğlu serisi, Nat Pinkerton Bilmeceli Meşhur Hikâyeler Külliyyatı serisi, Şarlo Polis Hafiyesi ve Gülünçlü Sergüzeştleri serisi, Kadın Polis Hafiyesi Etel King serisi, Korsanlar Kralı serisi, Nat Pinkerton serisi, Şarlo Holmes'in Yeni Maceraları serisi, Kitâb-hâne-i Sûdi'nin Meraklı Romanları serisi.

Adı geçen bu serilerden bazıları bütün dünya dillerine çevrilmiş ve her yerde aynı rağbeti görmüştür. Şarlo Holmes, bunların başında gelir. Çevirmeni bilinmeyen *Şarlo Holmes Sergüzeştleri* (1328 [1912])'nin hemen hemen bütün yabancı dillere çevrilerek her yerde aynı ilgiyi gördüğü hatta o derece ki *Larus Portus* lüğatinde Şarlo Holmes'in meşhur bir şahısmış gibi başlı başına kelime sırasına geçirilerek, hakkında bir hayli bilgi verildiği belirtilmiştir (Bkz. Ek 103).

Kaynak metnin kaynak kültürde ve/veya bütün dünyada büyük bir ilgi ile karşılandığı hemen hemen tüm polisiye serilerde belirtilen bir durumdur. E. Ali, *Esrâr-engîz Hasta* (1330 [1914])'nın son sözünde Amerika'da birçok harikulade olayın kahramanı olan meşhur polis memuru Nat Pinkerton'un en büyük cinayetlerdeki hünerlerini çevirdiğini söyler (Bkz. Ek 109).

Avan-zâde Mehmed Süleyman'ın çevirdiği polisiye bir eser olan *Ormanda Bir Kadın Cesedi* (1335 [1919]) isimli romanın ön sözünde o dönemin meşhur polisiye serilerinin isimleri zikredilmektedir. Çevirmen şöyle der:

“Amerika'da ve Avrupa'da fevkalade mazhar-ı rağbet ve takdirât olan meşhur polis hafiyesi (Nat Pinkerton), (Şarlo Holmes), (Nik Karter) ve (Etel King)'in vakâyi'-i hârikulâdesini musavver romanları İstanbul'da da umumun rağbet ve takdirâtına mazhar olarak binlerce nüshalarının tab' u temsil edilmiş olduğu malumdur (Bkz. Ek 110).

Yayıncıların, polisiye serilerin ön sözlerinde ve kitap kapaklarında çevirmenlere göre daha fazla ön plana çıktıkları söylenebilir. Dönemin en tanınmış kitapçılarından Sûdi, Ragıp Rıfkı [Özgürel]'in *Kanlı Mezarıcı* (1335 [1919]) isimli çevirisine yazdığı “Muhterem Kârî'lerimize” başlıklı ön sözde şöyle der: “İşte, bu

defa, tercümedeki iktidar ve vukûfuyla maruf Ragıb Rıfkı Beyefendi tarafından lisanımıza nakledilen Amerikalı meşhur polis hafiyesi Pinkerton'un harikuladesergüzeştlerinden en yenilerini neşretmeye karar verdim" (Bkz. Ek 111).

Sabah Gazetesi Tahrir Heyeti'nin çevirdiği *Kesik Baş* (1327 [1911]) isimli romana çevirmen heyeti tarafından yazılan "Birkaç Söz" başlıklı ön sözde roman kahramanı olan Nat Pinkerton'un yazarın tasarladığı hayalî bir kişi olmadığı, gerçekte yaşadığı, hatta Ta'kîbât-ı Zâbita Dairesinin New York'ta mevcut ve meşhur olduğu belirtilmektedir (Bkz. Ek 108).

Polisiye roman çevirilerinin gördüğü rağbeti, çevirmen tanıklıkları dışındaki diğer birinci el kaynaklarda da görmek mümkündür. Türk edebiyatının öncü isimlerinden olan Mehmed Rauf, *Edebi Hatıralar* isimli eserinde şöyle der:

"[...] Hariçte bol bol tercüme romanlar neşrolunuyor idi. Ojen Su'nun [Eugène Sue] Paris Esrarı, Haydut Bapuş, Ksaviye dö Montepin'in [Xavier de Montépın] Simon ve Mari, Kızıl Sihirbaz gibi, cinai romanları forma forma satılıyor ve birçok müşteri buluyor idi. Aynı zamanda Kitapçı Arakel, milli eserlerden mürekkep bir külliyat neşrine başlamış, [...]" (Mehmed Rauf, 2008, 17).

Polisiye romanın bu kadar rağbet görmesine rağmen bazı çevirmenler bu durumu eleştirmektedir. Midhat Sadullah [Sander], polisiye roman çevirisini eleştiren çevirmenlerden birisidir. La Vicontesse Segur'den çevirdiği *Bir Eşeğin Hatıratı* (1926) isimli esere yazdığı "Bir Eşeğin Hatıratına Dair" başlıklı ön sözde şöyle der:

"Çocuklarımızın mütâlaa ihtiyacını tatmin edebilecek bu gibi edebî ve ahlaki romanlarımız pek azdır. Hâlbuki Garb lisanlarında çocuk romanları ve çocuk kitapları kütüb-hâneler dolduracak kadar büyük külliyatteşkil eder. Bizde henüz böyle bir kütüb-hâne vücuda getirilemediği içindir ki yavrularımız pek fena tercüme edilmiş, gayr-ı ahlakî ve cinai romanları okuyorlar; bu suretle o romanlardan hem fena fikirler alıyorlar, hem de bozuk ve yanlış bir Türkçe öğreniyorlar" (Bkz. Ek 60).

Çevirmen, çocukların polisiye romanlar okuyarak kötü fikirler edinmesinden ve bu tür romanların kötü bir şekilde Türkçeye çevrilmesinden dolayı da bozuk ve yanlış bir Türkçe öğrenmelerinden şikâyet etmektedir.

İkinci dönemde, bir roman okur kitlesinin oluştuğu söylenebilir. Birinci dönemde de böyle bir okur kitlesinin varlığından söz etmek mümkündür. II. Abdülhamid'in de tutkulu bir roman okuru olduğu bilinmektedir. Hem birinci dönemde hem de ikinci dönemde telif ve çeviri eserleriyle Osmanlı matbuat hayatında önemli bir isim olan Süleyman Tevfik, *II. Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Elli Yıllık Hatıralarım* isimli kitabında bu konuyla ilgili şunları söyler:

“O zaman herkesin roman okumaya merakı olduğu gibi Abdülhamid’in de her gece iki üç saat cinaî romanları okutup dinlemeye çok merakı vardı. Bunun için bilhassa Fransa’da yeni çıkan her romanı sefaret derhal Mabeyn’e gönderirdi. Bunları tercüme etme için sarayda Mabeyn mütercimi adı verilen sekiz kişiden mürekkep bir daire teşkil edilmişti” (Süleyman Tevfik, (haz. Yıldırım ve Özdemir), 2011, 64).

Süleyman Tevfik’in hatıralarında anlattığı bu durum; padişahın ve halkın polisiye romana rağbetini, sarayda çevirmenlerin bulunmasını, yeni çıkan romanların Fransa’dan getirilmesi ve dolayısıyla da Fransız kültürünün Türk kültürü üzerindeki etkisini göstermesi ve dönemin çeviri roman dünyasına dair ipucu vermesi bakımından önemlidir. Polisiye roman türünün doğuşu, Türk edebiyatına girişi ve bu edebiyattaki telif ve çevirileri üzerine bir araştırma yapan Erol Üyepazarcı (2008, 519), Arap harfleriyle basılmış Türkçe çeviri romanları iki dönemde inceler: Birinci dönem 1881-1908, ikinci dönem ise 1908-1928 yılları arasındır. Bu çalışmada her iki dönemin polisiye roman özellikleri verildikten sonra bütün çeviri romanlar hakkında bilgi verilerek iki dönem karşılaştırılmıştır; ayrıca II. Abdülhamid’in sarayda kendisi için çevirttiği polisiye romanlara da ayrıntılı bir şekilde yer verilmiştir. Üyepazarcı, ikinci dönem hakkında şöyle demiştir:

“1908-1928 yılları arasında ise Türk okuru, bir çeviri polisiye roman bombardımanına tutulmuştur. Bazı “kurucu babaların” neredeyse bütün kitapları çevrildiği gibi, ilk önce ABD’de ortaya çıkan onparalık öykü türü popüler polis romanlarının yüzlercesi çeşitli kitabevlerince yayımlanmış, hatta ABD’deki uygulamaya benzer biçimde süreli yayımlar bile çıkmıştır” (Üyepazarcı, 2008, 519).

Üyepazarcı (2008, 519)’nın da belirttiği üzere Arthur Conan Doyle, Charles Dickens, Wilkie Collins, Maurice Leblanc gibi yazarlar birinci dönemde eser vermesine rağmen bu yazarların eserleri ikinci dönemde çevrilmiştir.

5. 1. 7. 4. Türklük Teması

Batılı romancıların Türk tarihine ilgi duyduğu, o dönemde zor şartlar altında bir yaşam sürülmesine rağmen İstanbul’da bulunup Türkler ile ilgili gerek olumlu gerekse olumsuz eserler yazdıkları bilinmektedir. Bu tür eserler arasında roman da bulunmaktadır. Daha çok tarihi türde olan bu tür romanlar, bir Batılının gözüyle Türk toplumunu, kültürünü, siyasetini ve tarihini anlatması bakımından da oldukça önem arz etmektedir. Bu eserleri Türk okuru ile buluşturma görevi ise çevirmene düşmektedir. Çevirmen/yayıncı ifadelerinde de görüleceği üzere bunu bir vazife olarak addetmektedirler. Bu çevirmenlere örnek olarak bir kadın çevirmen, Bedia Servet, gösterilebilir. Bedia Servet’in Hasan Bedreddin ile birlikte çevirdiği *Güzel Rita* (1343 [1924]) isimli eserde yayınevinin diğer eserleri ile ilgili bilgiler

verilmektedir. Şark kültürü aşığı ve Türk dostu olarak gösterilen Pierre Loti'nin *Âzâde*'si bu, yazarın bu vasıflarından dolayı çevrilen eserlerdendir. Üstelik bu eser bir kadın çevirmen tarafından çevrilmiştir. Eser hakkında şöyle denmektedir:

“Bugün hayata veda eden ve Türklerin, Türkiye'nin en acıklı felaket günlerinde en samimi müdâfî'i, en hakiki büyük dostu olan hassas Fransız edibi, Şark'ın meftûn-ı bedâyi'i Piyer Loti'nin hengâm-ı şebâbında, Türklere muhabbet duygusunu kalbinde uyandıran bir mâcerâ-yı garâmını tasvir eyleyen bu eser-i bedî'i Türk edebiyatında ilk adımını büyük bir muvaffakiyetle atan Handan Lütî Hanım tarafından tercüme edilmiştir. Edîbe-i muhtereme, eserin aslındaki güzelliğini muhafazaya muvaffak olmak suretiyle kudret-i kalemiyesini daha ilk tercümesinde göstermiştir” (Bkz. Ek 31).

Yine aynı eserde *Unutulan Adam* (1341 [1923]) romanı hakkında da bilgi verilmektedir. Ahmed Kamil'in Pierre Benoit'dan çevirdiği bu eser için, meşhur Fransız yazarlarından Pierre Benoit'nın Türklere isnat edilen zulümlerin gerçek faillerini ortaya çıkarmak maksadıyla yazdığı bir hikâye olduğu söylenmektedir (Bkz. Ek 31).

Pierre Benoit'nın Türkleri ilgilendiren bir başka eseri de *Lübnan Kasrının Sahibesi* (1926)'dir. Eserin çevirmeni Süleyman Nazif, çevirisine yazdığı “Mütercimim Mukaddimesi” başlıklı ön sözünde, eserin yazarını İstanbul'da verdiği bir konferansta ilk ve son defa gördüğünü, eseri de aydın bir dostu olan Doktor Tevfik Rüşdü Bey'in tavsiyesiyle çevirdiğini söyler ve şöyle devam eder:

“(Lübnan Kasrının Sahibesi) hem hikâyedir, hem tarih. Fransızca bilen, bilmeyen her Türk okursa, fikren büyük bir intibah hâsıl eder. Vehle-i evlâda zann olunur ki kitap, ser-â-pâ İngilizler ve kısmen Türkler aleyhine yazılmış. Fil-vâki baştan başa İngilizlere hücum eden hakâyıkla mâlî ise de, bu kıssadan alınacak hisse hiç de Türk'ün aleyhine değildir”(Bkz. Ek 57).

Türkler ile ilgili olduğu için çevirisi yapılan eserlerden birisi de *Daima Hilekâr* (1339 [1923]) isimli romandır. Ali Reşad, Jean Lvn'den çevirdiği bu esere yazdığı “Kâri'lerimize Birkaç Söz” başlıklı ön sözünde eserin, Türkleri yakından ilgilendiren, dikkat çekici ve merak uyandıran bilgi ve tanıklıklarla dolu olduğunu, bunun da Türk toplumu için önem arz ettiğini, aynı zamanda da eğlenceli bir yönü olan bu eseri Türkçeye çevirmemeyi memlekete karşı bir kabahat kabul ettiğini söylemektedir. İki kitaptan oluşan bu eserin ikinci kitabına *Yine Daima Hilekâr* isminin verildiği ve bu kitabın konusu da birinci kitabın ön sözünden öğrenilmektedir:

“Biz eseri tercüme ederken ikiye ayırdık. Bu birinci kısım 1911'den Harb-i 'Umûmî'ye kadar olan zamanı ihtiva ediyor. Harb-i 'Umûmî'ye Yunanlıların iştirakinden, Yunan ihtilallerinden, Yunanlıların Bizans ve Ayasofya rüyalarından, mütarekeden, nihayet Anadolu'da Yunan hezimetlerinden bâhis olan, Türkler aleyhindeki Yunan entrikalarının en gizli noktalarını gösteren ikinci kısım “Yine Daima Hilekâr” unvanıyla “Yeni Kütüb-hâne”nin ikinci sayısını teşkil edecektir”(Bkz. Ek 27).

Ahmed İhsan [Tokgöz]'ün Paul Herigaut'dan çevirdiği *Rus Ateşi* (1926) de Türk milletini ilgilendiren bir eserdir. Eser ile aynı başlığı taşıyan ön sözünde çevirmen, son zamanlarda okuduğu romanlar arasında Türklerle ilgili olması sebebiyle *Rus Ateşi*'nin çok dikkatini çektiğini, Türkiye tarihinin en acıklı bir devrini, İstanbul'un İtilaf Devletleri tarafından işgali facialarını temel alarak bu romanı yazan yazarın Paul Herigaut adında bir Fransız olduğunu ve Rumların ikiyüzlü ruhunu çok iyi anladığını belirtmektedir (Bkz. Ek 73).

Türklerle ilgili yazılan ve bu nedenle çevirisi yapılan bir başka eser olan *Meyûseler* (1338 [1922])'de de yine Pierre Loti ismi karşımıza çıkmaktadır. Loti'nin Türk haremlerine dair yazmış olduğu bu romanı çeviren Hüseyin Naci, "İfâde-i Mütercim" başlıklı ön sözünde edebî şöhreti bütün dünyaya yayılmış olan yazarın yüksek edebî değerinin yanında Türkler için ayrı bir önemi daha olduğunu, her Türk'ün onun adını büyük bir şükran ve minnet duygusuyla yâd ettiğini söyledikten sonra şöyle devam eder: "Dostların en muazzezi kara gün dostu olanlardır. İşte bizim kara günlerimizde sadâ-yı 'ulvîsini bilâ-tereddüd lehimizde a'lâ eden bu nâmdâr edibin hayatını, âsârını tanımak bir vecîbe-i edebiye olduğu kadar bir vazîfe-i vataniyedir" (Bkz. Ek 112).

Bazı eserlerin çeviri nedeni değil de nedenleri vardır. Corci Zeydan'ın *Cihan Hatun Fergana Güzeli* (1927) isimli eseri, buna örnek olarak verilebilir. "Dost Tavsiyesi" başlığı altında son örnek olarak verilmişti. Eserin çevirmeni Zeki Megamiz, ön sözünde Ahmed Cevdet Efendi'nin teşviklerini bildirmişti. Eserin kapağında verilen bilgilerden de Türk tarihini yakından ilgilendiren olayların konu edildiği anlaşılmaktadır:

"Halife Mutasım Billah'ın devr-i hilâfetinde 218-227 sene-i Hicriye Devlet-i Abbâsiyenin ahvalini, İranlıların kendi milletlerine silah ile iâde-i hâkimiyete kıyımlarını, Bizans Rumlarının memâlik-i İslâmiyeye hücumlarını, Türklerin kendi memleketlerindeki ahval ve âdâtını, memâlik-i İslâmiyede ne suretle yerleştiklerini, ne gibi menakıp ve secâyâ ile memleketin hâkim-i mutlakı kesildiklerini, Mutasım tarafından pâyitaht ittihaz olunan Samira'nın bilhassa Türk orduları için keyfiyet ve sebeb-i te'sisini, Babek ile -ekseriyetle Türk kılıcı ile- vuku bulan muharebeleri ve Haremîlerin istisalini, başta Türk kumandanları ve Türk askeri olduğu halde en büyük muhârebât-ı İslâmiyeden ma'dûd olan Umuriye'nin fetih ve tahribini musavver tarihî ve garamî bir romandır" (Bkz. Ek 62).

Romanın kapağında verilen bilgilerin ön söz kadar uzun ve bilgilendirici olduğu görülmektedir. Türk-Arap-Bizans ilişkilerine dair bir konu üzerine yazılmış olduğu anlaşılmaktadır. Corci Zeydan'ın bir diğer eseri olan *Abbâse* (1339-1342 [1923-1926]) de Türk-İslam tarihi ile ilgilidir. Romanın çevirmeni, Hasan Bedreddin'dir. Çevirmen, "Mukaddime" başlıklı ön sözünde eserin Fransızca

çevirisini okuyan ve Türk dostu olan Klod Farer'in bu esere yazdığı ön sözü aynen ilave ettiğini söyler ve nedenini de şöyle açıklar:

“Abbâse”nin Fransızca tercümesini okumuş olan vefâ-şîâr-ı ‘âm ve Türk muhibbi Mösyö “Klod Farer” cenaplarının esere mukaddime olarak yazdığı ber-vech-i âfî kıymettar bendi, medeniyet-i İslâmiyenin ulviyetini pek belîğ ve pek samimi bir surette tasvir ve izah ettiği için, aynen naklediyoruz” (Bkz. Ek 113).

Cihan Hatun Fergana Güzeli (1927) isimli romanda olduğu gibi daha romanın isminden konunun Türk tarihi ile ilgili olduğu anlaşılan eserlerden biri de *İstanbul Esrarı* (1328 [1912])’dır. Paul de Regala’nın bu romanını İsmail Halid Türkçeye çevirmiştir. “Bir İki Söz” başlıklı ön sözünde kaynak metnin yazarının Fransa’nın en meşhur yazarlarından olduğunu ve özellikle Fransa’da Türklerle ilgili çalışmaları ve Türk tarihine vakıf olması nedeniyle tanındığını söyleyen çevirmen, eserin konusu hakkında şöyle der:

“Memleketimize ve memleketimizde Devr-i İstibdâd’da cereyan etmiş olan vakâyi’-i cinâiye ve hafîyeye dair şâyân-ı istifâde ve merak malûmâtı hâvî olan bu eser, muharrir-i mûmâileyhin âsârı miyânında en meşhurdur [...] Meraklı ve cinaî bir vakayı musavver olduktan başka Devr-i İstibdâd’da, Yıldız Sarayı’nda güzere olan vakâyi’-i hafîye ile Abdülhamid’e ve Sultan Murad’a ve çevrilen entrikalara dair esrâr-engîz malûmâtı hâvî olan bu eseri ta’dilen ve telhîsen lisanımıza dahi nakl ü tercüme ediyoruz” (Bkz. Ek 98).

Yukarıdaki alıntılarda da görüldüğü üzere çevirmenler, Türkler ile ilgili eserleri çevirip Türk okuruyla buluşturmayı bir görev olarak kabul etmişlerdir. Çevirmenler, bazen Türk okurlarını göz önünde bulundurarak onların da eserlerden istifade etmelerini sağlamak amacıyla bazen de yazara hürmeten o çeviriyi yapmışlardır.

5. 1. 8. Yarım Kalan Eserleri Tamamlama Amacı

Bazı çevirmen ve yayıncılar, çevirisi yarım kalan bir eseri tamamlama amacıyla çevir(t)mişlerdir. Bir çevirmen tarafından başlanan; ama tamamlanamayan eserler, bir başka çevirmen tarafından tamamlanmıştır. Bu tür yarım kalan eserlerin dışında bir de birkaç ciltten oluşan ya da birbirinin devamı niteliğinde olan eserler vardır. Bunların birinci cildi veya kitabı çevrilmiş, ikincisi veya devamı ise bir başka çevirmen tarafından tamamlanmıştır.

Bahsi geçen bu iki durumdan birincisinin en önemli örneği Victor Hugo’nun *Sefiller* (1297-1330 [1880-1914]) isimli romanının çevirisidir. 1-644 arası, Şemseddin Sâmî tarafından çevrilmiş ve 1297 [1880] yılında Mihran Matbaası’nda basılmıştır. 645-902 arası ise Hasan Bedreddin tarafından çevrilmiş olup 1330 [1914] yılında Kanaat Matbaası’nda basılmıştır. Eserin başında bir çevirmen bir de yazar ön

sözü; sonunda ise bir mektup çevirisi bulunmaktadır. Bu mektup, kaynak metnin yazarı olan Victor Hugo tarafından romanın İtalyanca çevirmenine yazılmıştır.

Şemseddin Sâmî'nin *Sefiller*²³ çevirisinin neden yarım kaldığına dair farklı görüşler bulunmaktadır (Krş. Bozkurt-Karadağ, 2013; Kerman, 1978). O döneme tanıklık eden çevirmenlerden birisi olan ve aynı zamanda da *Sefiller* (1327-1328 [1911-1912])'i tekrar çevirip Türk okurunun hizmetine sunan Avan-zâde Mehmed Süleyman, çevirisine yazdığı “Bir İki Söz” başlıklı ön sözünde Şemseddin Sâmî'nin çevirisinin yarım kalmasını İstibdad Devri'ne bağlar. Çevirmen bunu, matbuat dünyasının o dönemde yaşadığı en büyük sıkıntı olarak görür. Avan-zâde, Şemseddin Sâmî'nin çevirisi hakkında şöyle der:

“*Sefiller* daha otuz sene evvel memleketimizde tanılmış, layık olduğu mevki tevkîr ve tebcîl bulmuş vâ-esefâ ki yalnız nâ-tamâm kalmak gibi bir talihsizliğe düçar olmuştur. Mütercimi olan Sâmî Bey gibi bir fâzıl-ı muhteremin gerçi ömrü (*Sefiller*)i itmâm ve ikmâl[e] vefa eylememiş değil idi. Heyhât ki devr-i menfûr-ı İstibdâd buna mâni'-i kavî olmuştur. (*Sefiller*)in nâ-tamâm olarak ötede beride mahfî ve mektûm kalabilmiş olan nûsah-ı matbû'ası bile jurnallerle zabt u müsâdere edilmiş, galiba te'hîr-i neşri bile emr-i vâki' neticesinden bulunmuştu. O devirde memleketimizde eser neşrolunmuyor ve hariçten gelenler de mahkûm-ı fenâ ve zevâl bulunuyor idi” (Bkz. Ek 89).

Avan-zâde hem Şemseddin Sâmî'nin *Sefiller* çevirisi ile ilgili bilgi vermekte hem de dönemin sıkıntılı hayatına ışık tutmaktadır.

Bazı nedenlerden dolayı yarım kalan bir eser daha vardır ki bu defa bir çevirmen değil, bir yayıncı, bu eserin yarım kalmasına razı olmamış ve çevirtmiştir. Sühûlet Kütüphanesi sahibi Semih Lütfî'nin yarım kalmasına gönlünün razı olmadığı bu eser, İsmail Münir'in Tolstoy'dan çevirdiği *Fâcia-i Aşk ve İzdivâc* (1919) isimli romandır. Yayıncı, “İfâde-i Tâbi” başlığıyla bir ön söz yazar. Bu ön sözde bir süre önce İsmâil Münir Bey tarafından çevrilerek forma forma yayımlanmak istendiğini; ancak bazı sebeplerden dolayı ilk formadan sonra ara verildiğini söyler. Yayıncı, kütüphanesinin böyle bir eserin yarım kalmasını uygun bulmadığı ve memleketine karşı vadettiği naçizane hizmeti yerine getirmek için çevirinin kitap şeklinde basılması vazifesini üstlendiğini şu sözlerle ifade eder:

“İrfân-ı memlekete karşı taahhüt eylediği hizmet-i naçizâne-yi on beş senedir müteaddid ve kıymetdar âsâr neşri suretiyle fedakârâne ifa eden kütüb-hâne-i ‘âcizânem böyle muazzam bir eserin nâ-tamâm kalmasını muvâfık görmeyerek lisanımıza nakline tavassut ve kitap şeklinde tab‘ını deruhde ile silsile-i neşriyâtı miyâmına idhâl eylemeyi bir vecîbe-i meslekiye addeylemiştir (Sühûlet Kütüb-hânesi)” (Bkz. Ek 114).

²³ Bu çeviri üzerine yapılan tartışmalar için Bkz. Kerman, 1978, 351-357.

Bazı eserler birkaç cilt halinde yayımlanır, birbirinin tamamlayıcısı niteliğindedir. *Monte Kristo* (1327-1328 [1911-1912]) ile *Monte Kristo'nun Oğlu* (1331 [1915]) isimli romanlar, birbirinin devamı niteliğindedir. Jules Lermina'dan *Monte Kristo'nun Oğlu*'nu çeviren Ragıp Rıfkı [Özgürel], “İfâde-i Merâm” başlıklı ön sözünde *Monte Kristo*'yu okuyanların bu eseri de beğeneceklerini; çünkü bunun o eserin bir tamamlayıcısı olduğunu şu sözlerle açıklar:

“*Monte Kristo*'yu okuyanlar, o eser-i ‘azîmin mütemimi olan (*Monte Kristo'nun Oğlunu*) da okumak suretiyle bir noksanı ikmâl etmiş olacaklardır. Çünkü, bu eser de onun mâ-ba‘didir.

Maksadımız, hem bir noksanı telafi etmek ve hem de muhterem kâri’e ve kâri’lerimize hoş bir vakit geçirtmek olduğundan hizmetimizin ve hüsn-i niyetimizin takdir edileceğine eminiz” (Bkz. Ek 115).

Alıntıdan da anlaşıldığı üzere çevirmen, bir eksikliği gidermek için bu çeviriyi yapmıştır. Böylelikle birbirinin devamı niteliğindeki eserlerin çevirisi de tamamlanmış olmaktadır.

5. 1. 9. Zamansallık Vurgusu

Bazı aylar, kitap okumak için insana daha fazla zaman sunmaktadır. Kış ayları ve Ramazan ayları, bu zamanların başlıcalarıdır. Özellikle kış ayları geceler oldukça uzun olduğu ve insanların bu zamanlarda yapacak pek işi olmadığı için bu zamanları istifadeli bir şekilde geçirtebilmek amacıyla romanlar çevrilmiştir.

5. 1. 9. 1. Kış Ayları

İkinci dönem çeviri roman ön sözlerinde kış aylarından sıklıkla bahsedilmektedir. Bu aylarda insanların vakitlerini hoşça geçirebilmelerini sağlamak amacıyla eğlenceli romanlar seçilip çevrildiği görülmektedir. Roman seçiminde eğlenceli olma özelliği ön plana çıkmakta, bununla da yılın en uzun gecelerinin kış geceleri olması dolayısıyla bu vakitleri eğlenerek geçirtme amaçlanmaktadır. Bir amaç söz konusudur ve bu amaç doğrultusunda çevirisi yapılacak eserler seçilmektedir. *İspati Yedilisi* (...) isimli romanın bu duruma ilk örnek olarak gösterilebilir. Ş. E.’nin Gaston Leroux’dan çevirdiği bu romana yazılan “Mütercimim İfadesi” başlıklı ön sözden sonra “Muhterem Kâri’e ve Kâri’lerime” başlıklı bir ön söz daha yazılmıştır. Bu ikinci ön sözde *Sarı Odanın Esrarı* (1338 [1922]) isimli bir roman tanıtılmıştır. Tanıtım yazısının başında yayınevinin toplumsal bir vazifeyi üstlenmiş olduğu görülmektedir. Uzun kış gecelerini okurları için eğlenceli bir hâle getirmeyi bir görev addetmiş ve bu doğrultuda roman seçip çevirtmiştir. Ön sözde şöyle denilmiştir:

“Neşretmekte olduğumuz *İspati Yedilisi* hitâm buldu. Kütüb-hânemiz önümüzdeki uzun kış gecelerini hoş geçirmek hususundaki hidemât-ı neşriyesinde devama karar vermiş ve şimdiye kadar bir misli neşredilmemiş derecede merâk-engîz ve Fransa’nın en meşhur erbâb-ı kaleminden “Gaston Lero”nun en mühim âsârından bulunan:

Sarı Odanın Esrarı

nâm romanını bu pazartesi gününden itibaren forma forma neşre başlayacaktır” (Bkz. Ek 116).

Görüldüğü üzere yayınevi, çeviri romanlar vasıtasıyla uzun kış gecelerini hoş geçirtmeyi yayın dünyasının okurlara bir hizmeti olarak görmektedir. Aynı amaca hizmet eden bir diğer yayınevi de Cemiyet Kütüphanesi’dir. Süleyman Tevfik’in *Alman Don Kişot’u - Bir Baronun Seyahati* (1334 [1918]) isimli çevirisine Cemiyet Kütüphanesi tarafından yazılan “Mini Mini Kâr’i ve Kârî’elerimize” başlıklı ön sözde çocukların vatanın geleceği, ümidi olduğu için her şeyden daha kıymetli olduğu, onları sağlam, çevik ve mükemmel şekilde yetiştirmek gerektiği, bunu da yayınevinin bir vatan borcu olarak gördüğü söylenir ve önceleri çocuklara önem verilmemesinden dolayı bir serzenişte bulunulur. Çocuklar için önceleri hiçbir yayın yapılmazken Meşrutiyet sonrası onlara mahsus gazete, kitap, hikâye ve masalları çıkmaya başladığı ifade edilen ön sözde çevirisi yapılan bu eserler ile çocuklara okuma alışkanlığı kazandırılmasının amaçlandığı belirtildikten sonra vurgu yine kış aylarının uzun gecelerine gelir ve şu ifadeler kullanır: “Fakat biz sizi uzun gecelerde eğlencesiz bırakmanın münasip olamayacağını, kışın bitmez tükenmez gecelerinin geldiğini düşündük sizin fâideli eğlenenizi temin etmek için bu kitâb-hâneyi tesis eyledik rağbetinizi temenni eyleriz” (Bkz. Ek 77).

Ragıp Rıfkı [Özgürel] tarafından çevirisi yapıp İkbâl Kütüphanesi tarafından da yayımlanan *Kırmızı Örümcük* (1335-1338 [1919-1922]) isimli romana “Muhterem Kârî’e ve Kârî’lerimize” yazılan imzasız ön sözde “Her biri, gayet meraklı, feci ve heyecân-âmîz birer sergüzeşti ihtiva eden bu seri uzun kış gecelerinde muhterem kârî’e ve kârî’lerimize tatlı vakitler geçirteceği cihetle bu hizmetten dolayı kendimizi bahtiyaraddederiz” ifadeleri yer almaktadır (Bkz. Ek 24). Vurgu yine kış aylarının uzun geceler, üzerindedir. Bu vakitleri hoşça geçirtebilmek amacıyla bu eser seçilip çevrilmiştir. Ön sözün başlığındaki bir nokta dikkate değerdir. Kadın okurlara da hitap vardır. Bu da o dönem kadınlarının okuma yazma bildiğini ve çeviri roman meraklısı olduğunu göstermesi açısından önem arz etmektedir.

Ragıp Rıfkı [Özgürel]’in çevirdiği *Kanlı Mezarıcı* (1920) isimli romana yayıncı Sûdi’nin yazdığı “Muhterem Kârî’lerimize” başlıklı ön sözde; yine aynı çevirmenin Michel Zevaco’dan çevirdiği *Buridan* (1331 [1915]) isimli romanın ön

söz mahiyetindeki kitap tanıtım yazılarında *Borjiya* isimli roman için; Kemâleddin Şükrü'nün Michel Zevaco'dan çevirdiği *Venedik Âşıkları* (1338-1341 [1922-1925]) isimli romanın aynı başlıklı ön sözünde kış ayları vurgusu yapılmıştır. Bu romanların eğlendiricilik özelliğinden dolayı çevrildiği ve kışın uzun gecelerini hoşça geçireceği ifade edilmiştir.

Çevirmenlerden bazıları bu tür romanları okurlara kışlık hediye olarak sunduğunu söylemektedir. Bu çevirmenlerden biri, Ali Muzaffer'dir. Çevirmen, Camille Flammarion'dan *Dünyanın Sonu* (1327 [1911]) isimli romanı çevirir. Bu çevirisine yazdığı “Mukaddime Makamında Bir İki Söz” başlıklı ön sözde şöyle der: “Mutâli’în-i Osmâniyeye kışlık bir hediye olmak üzere Fransız hey’et-şinâs-ı şehîri (Kamil Flamaryon)un (*La Fen dö Mond*) nâm fennî romanını bit-tercüme forma forma neşretmeye başladık” (Bkz. Ek 9).

Birçok örnekte karşımıza çıkan Avan-zâde Mehmed Süleyman da kış geceleri vurgusu yapan çevirmenlerdendir. “Nat Pinkerton” serisinden çevirdiği *Ormanda Bir Kadın Cesedi* (1335 [1919]) isimli roman yazdığı “Birkaç Söz” başlıklı ön sözde eğlence, istifade ve kış geceleri konusuna değinir:

“Bir ay kadar sonra kış hulûl etmiş olacağından mevsime ve rağbete göre haftada bir ve hatta birkaç forma hikâye ve roman neşrederek kışın uzun gecelerini İstanbul ahalisine hoş ve tatlı bir surette geçireceğiz. Neşredeceğimiz hikâye ve romanlarımızın kapaklarında kıymetli mükâfatlı bilmece ve umûr-ı idâre-i beytiye ve sahîhaya dair fâideli ve mücerreb tertipler ve reçeteler münderiç bulunacaktır.

Üç beş kuruş vererek tatlı ve meraklı bir hikâye veya roman almak, bilmece mükâfatlarından müstefid olmak muhterem kâri’ ve kâri’lerimiz için büyük bir istifadedir ki böyle bir hizmet-i nâcizânede bulunmakla ticâret-hânemiz iftihar eylemekte haklıdır. Bundan başka ayrıca kapakları biriktirip teclid ettirerek gayet istifadeli bir kitap da elde edilmiş olacaktır” (Bkz. Ek 110).

Avan-zâde, kış girmeden okurlar için çeviri roman hazırlamaya başlamış ve kış boyu bu hizmetin devam edeceğini de belirtmiştir. Bu özellik sadece ön sözlerde değil kitap kapaklarında da gösterilmiştir. Süleyman Tevfik’in *Deniz Perisinin İnekleri - İnsanın Hilesi* (1339-1342 [1923-1926]) isimli çevirisi buna örnek olarak gösterilebilir. Romanın kapağında şu ifade yer almaktadır: “Çocuklara hikâye demeti, *Deniz Perisinin İnekleri - İnsanın Hilesi*, Meraklı, heyecanlı, kış gecelerini hoş geçirmeye hâdim şâyân-ı mütâla’a bir hikâyedir” (Bkz. Ek 76).

5. 1. 9. 2. Ramazan Ayları

Kış aylarının uzun gecelerinden sonra vurgulanan bir ay daha vardır: Ramazan. *Sabah Gazetesi* Tahrir Heyeti tarafından çevirisi yapılan *Kesik Baş* (1327 [1911])

isimli roman bu duruma örnek olarak verilebilir. Heyet-i Mütercimîn tarafından yazılan “Birkaç Söz” başlıklı ön sözde şu ifadeler yer verilir:

“Kâri’în-i kirâma takdim eylediğimiz hikâyeler kendilerini eğlendireceğine, meraklarını celbedeceğine eminiz. Ta’kibât-ı zâbitada büyük bir şöhet alan Nevyorklu bir zatın muvaffakiyât-ı hârikulâdesini musavver olan bu hikâyeler vakâyi’-i hakîkiyeye müsteniddir [...] Binaenaleyh Ramazan gecelerine mahsus olmak üzere takdim ettiğimiz bu latif, heyecân-âmîz hikâyeleri mütâlî’în-i kirâmın büyük bir lezzetle okuyacaklarına şüphemiz yoktur”(Bkz. Ek 108).

5. 2. Çevirinin Doğrudanlığı

Romanların kaynak dilden mi çevrildiği yoksa ara dilden mi çevrildiği hem kitap kapaklarında hem de ön sözlerde ifade edilmiştir. Kitap kapaklarında daha çok kaynak dilden yapılan çeviriler belirtilirken ön sözlerde ise daha çok ara dil çevirileri belirtilmiştir. Üstelik çevirmenler, neden ara dil çevirisi yaptıklarını da bu ön sözlerde açıklamışlardır. İkinci dönemde yapılan roman çevirilerini bu bakımdan asıl kaynak dilden yapılan çeviriler ve ara dilden yapılan çeviriler olarak iki grupta incelemek mümkündür.

5. 2. 1. Ara Dilden Yapılan Çeviriler

II. Meşrutiyet’ten Harf Devrimi’ne kadar Osmanlı Türkçesine çevirisi yapılan romanlar incelendiğinde birçok eserde kaynak dilin belirtilmiş olduğu görülmektedir. Bu dönemde ara dil olarak Bulgarca ve Fransızca ile karşılaşmaktadır. Çevirmenler, neden ara dil çevirisi yaptıklarını ön sözlerinde ifade etmektedirler. Çevirmenlerin ve yayıncıların ara dil konusunda genelde mutabık kaldıkları görülmektedir. Ara dil çevirisine taraftar olmamalarına rağmen bunu mecburiyetten yaptıkları, kendi ifadelerinden de anlaşılmaktadır. Çevirmen ifadelerinde ara dil konusu şu şekilde geçmektedir:

Mehmed Emin; Tolstoy ve Gorki’den hikâyeler çevirmiştir. *Bir Defa Sonbaharda, Kadın ve Ana, Asur Kralı Essarahdon* (1328 [1912]) isimli hikâyelerin çevirisine yazdığı “Mütercimin İfâdesi” başlıklı ön sözde;

“Osmanlılar, ahvâl-i maddiye ve ma’nevîyesini iyice bilmeye -menâfi’leri iktizâsı- mecbur oldukları, Rusya’nın bu edebiyât-ı meşhûresini, bilmiyorlar denilecek derecede, az biliyorlar. Rus edebiyatına ait ancak bir iki eser neşredilmiş ki o da eserin yazılmış olduğu lisandan değil, ikinci bir lisandan -Fransızcadan- tercüme edilmiştir. Bir kere malumdur ki tercüme asıl olamaz; tercümenin tercümesi ise iki defa asıl olamaz...” (Bkz. Ek 117).

diyerek önce Osmanlı okurlarının Rus yazarlarını çok az tanımasından ve onları yeterince okuyamamasından yakınmakta sonra da Rus eserlerinden sadece bir iki

eser yayımlandığını, onların da asıllarından değil Fransızca çevirisinden olduğunu söylemektedir. Çevirmene göre çeviri, “asıl” değildir, çevirinin çevirisi ise iki kez “asıl” olamaz.

Ara dil çevirisi yaptığını ön sözünde beyan eden bir diğer çevirmen de Orhan Nüzhet’tir. Tolstoy’dan *Aşk ve İhanet - Serj Baba* (1337 [1921])’yı çevirir ve bu çevirisine “Birkaç Söz” başlığıyla bir ön söz yazar. Bu ön sözde “Müellifin bu eserini doğrudan doğruya Rusçadan nakletmek istemiştım. Fakat asıl kendi lisanıyla yazılı kitabı elime geçiremediğim için tercümenin tercümesi olarak Fransızcadan nakledilmiş oluyor.” diyen çevirmen çevirisi için “tercümenin tercümesi” ifadesini kullanmakta ve asıl kaynak dil ile yazılmış olan eseri bulamadığı için ara dil çevirisi yaptığını belirtmektedir (Bkz. Ek 118).

Ara dil çevirisi üzerine bir görüş de yayıncı ifadesinde görölmektedir. Hasan Bedreddin, Gaston Leroux’dan *Ateşler İçinde* (1338-1340 [1922-1924]) isimli eseri çevirir. Bu eserin sonunda yayınevinin diğer eserlerini tanıtan kısa kısa bilgiler yer almaktadır. *Bin Bir Gece* de hakkında bilgi verilip tanıtımı yapılan eserlerdendir. Yüzyıllardır hemen hemen tüm dünya dillerine çevrilen bir eser olan *Bin Bir Gece*’nin Türkçeye çevrilmeme sebebi; “Aslındaki güzelliğı, tatlılığı, nezâheti, tarz-ı edebi muhafaza etmek suretiyle şimdiye kadar Türkçeye tercüme edilmemişti. Bu da memleketimiz için mühim bir noksan idi” (Bkz. Ek 21) cümleleri ile ifade edildikten sonra ara dil konusunda şunlar söylenmektedir:

“İşte bu noksanı telafi etmek maksadıyla bu mühim kitabı, aslından -çünkü tercümede eser biraz kıymetini zayı eder, tercümeden tercüme hâlinde ise hiç kıymeti kalmaz- gayet mükemmel, nefis, yeni tarz-ı tahrir ve edebe muvafık bir surette tercüme ederek bu kere tab’a başladık” (Bkz. Ek 21).

Bu ifadelerden de anlaşılacağı üzere yayıncı, sadece ara dil çevirisinde değil asıl kaynak dil çevirisinde de bir kayıptan söz etmektedir. Ara dil çevirisi konusunda ise yukarıda diğer çevirmen beyanlarında da göröldüğü üzere çevirinin çevirisinin pek de kıymetinin kalmayacağı görüşü hâkimdir.

Ara dil çevirisi yapan ve bunu dile getiren bir başka çevirmen de Ali Haydar [Taner]’dir. Grigory Petrof’tan *Beyaz Zambaklar Memleketinde* (1928) ve *Mefkûreci Muallim* (1928) isimli iki eser çevirmiş ve her iki eserine de uzun birer ön söz yazmıştır. Ayrıca eseri aslı olan Rusçadan Bulgarcaya çeviren D. Bojkof’un ön sözlerini de çevirisine ilave etmiştir. Yazar ile eserin Bulgar çevirmeni yakın dosttur. Her iki eserin de müsveddelerini dostundan alan çevirmen Bojkof, eseri

müsveddelerinden Bulgarcaya çevirir. Ali Haydar [Taner] ise çevirisine yazdığı ön sözlerde bu iki eseri de Bulgarca çevirisinden çevirdiğini söyler (Bkz. Ek 6 ve Ek 7). Sevük (1941, 525)’e göre Bojkof, Petrov’un tüm eserlerini Bulgarcaya çevirir ve bu eserin Türkçeye çeviri hakkını da Ali Haydar [Taner]’e verdiği için Petrov’un eserleri Türkçeye Bulgarca kanalıyla geçmiş olur. Türkçeye çevrilen bu eser, ayrıca Türkçe çevirisinden de başka bir dile çevrilir. Eserin çok ilgi gördüğünü ve çok faydalı olduğunu belirten Sevük, bu eser hakkında şöyle der:

“Bu hakikaten harikulade güzel ve ibretli eser Irak hükûmeti Maliye Müfettişlerinden Aziz Sami’nin kalemile Türkçeden Türkçeden Arapçaya dahi tercüme olundu: Fi bilad-üz-zanbaka-tül-beyza ismile tercüme edilen eser 1935’te Bağdad’da basıldı. Bunu anlatan Ali Haydar’ın dediği gibi “Beyaz Zambaklar Memleketinde” kitabı Rusçadan Bulgarcaya, Bulgarcadan Türkçeye, Türkçeden de Arapçaya çevrilmek suretile acayib bir lisan seyahati yapmış oluyor” (Sevük, 1941, 526).

Ön sözünde kaynak dil ve ara dil hakkında görüş belirtilen çeviri romanlardan birisi de *Verter*’dir. Bu roman, aynı zamanda ikinci dönemin yeniden çeviri örneklerinden biridir. Çevirilerden birisi, Ali Kâmi [Akyüz]’e aittir. Ali Kâmi [Akyüz], *Verter* (1329 [1913]) çevirisine yazdığı “Birkaç Söz” başlıklı ön sözünde, asıl kaynak dil ve ara dil çevirisi hakkındaki görüşlerini aktarmıştır:

“Eser aslından nakledilmiş olsaydı şüphesiz daha iyi olurdu. Tercümenin tercümesi -bilmem ne gibi diyeyim- asıla biraz yabancı kalacak zannediyorum. Ne yapayım ki Almanca bilenlerimiz bu himmeti dirîg ediyorlar: Bildiklerimden birkaçını icbâr ettim. Gayretim boşa çıktı. Hâlbuki vele Fransızcasını olsun *Verter*’i okuduğum zaman bende hâsıl ettiği tesir muttasıl kalbimde titriyordu. Ve şüphesiz bu bir sâika idi. İşte bu tercüme o sâikanın ibrâmıyla vücut buldu. Fransızcasını okurken benim hissettiğimi bu tercüme de kâri’lerine ihsâs edebilirse ne mutlu!” (Bkz. Ek 93).

Örneklerde de görüldüğü üzere çevirmen ve yayıncılar ara dil çevirisine pek sıcak bakmamakta; ancak mecburiyetten dolayı ara dil çevirisine yöneldiklerini söylemektedirler. Burada iki tür mecburiyet ile karşılaşılmalıdır: Birincisi, asıl kaynak dili bilen çevirmen bulunmaması ya da çok az bulunması, bilenlerin de çeviriye yanaşmaması (Örneğin, Ali Kami’nin *Verter* (1329 [1913]) çevirisi); ikincisi ise asıl kaynak dilli esere ulaşamamasıdır (Örneğin, Orhan Nüzhet’in *Serj Baba* (1337 [1921]) isimli çevirisi).

5. 2. 2. Kaynak Dilden Yapılan Çeviriler

Bu tez konusunun tarih olarak sınırları olan 1908-1928 arasında yapılan 713 roman çevirisinde Fransızcanın hâkimiyeti görülmektedir; ancak birinci dönemde kaynak dil olarak Fransızcadan yapılan roman çevirilerinin oranı % 95’lerde iken (Kırş. Karadağ, 2013c) ikinci dönemde Alman ve Amerikan polisiye roman çevirilerinin

çok rağbet görmesi üzerine çeviri yapılan dillerde farklılıklar gözlemlenmekte ve Fransızcanın kaynak dil olma oranının düştüğü görülmektedir. Polisiye romanlar üzerine kapsamlı bir çalışma yapan Üyepazarcı (2008, 519), birinci dönem romanların çoğunluğunun Fransızcadan çevrilmesini, dönemin kültür dilinin Fransızca olmasına ve bu dilin Türk aydınlarının büyük çoğunluğunun bildiği tek yabancı dil olmasına bağlar. İkinci dönemde ise İngilizceden, Almancadan, Bulgarcadan, İtalyancadan hatta Ermeniceden dahi çeviriler yapılmıştır. Bunlarla ilgili bilgiler, kitap kapaklarında, ön söz ve bazı son sözlerde dile getirilmiştir. Kitap kapaklarında geçen örneklerle bir göz atıldığında çeviri roman kapaklarının da incelenmesi gereken bir kaynak olduğu anlaşılabacaktır. Nitekim aşağıdaki örnekler sadece kitap kapaklarında yer alan bilgilerden yola çıkılarak elde edilmiştir:

Ziver'in çevirdiği *Bin Bir Gece* (1326 [1910])'nin kapağında “*Bin Bir Gece*, asılları olan Arabî ve Fârisîden harfîyen ve mükemmelen tercümesidir, Fransızcaya mütercimi Doktor Z. S. Mardiros, Türkçeye mütercimi Ziver” ifadeleri bulunmaktadır (Bkz. Ek 119). Buradan hareketle hem eserin asıl kaynak diline hem de farklı dillere yapılan çevirilerine dair bilgilere ulaşılabilmektedir.

Kapağında kaynak dile dair bilgi verilen çeviri romanlar ve kapak bilgileri şu şekildedir:

Polianna (1927): “Türkiye Himâye-i Etfâl Cem‘iyeti, Çocuk Külliyyâtı, *Polianna*, Aslı bir senede on bir defa tab‘ edilmiştir, Muharriri Eloonor Porter, İngilizceden mütercimi Vedide Baha” (Bkz. Ek 63).

Şişko (1339/1922): “Muharriri Hanri Bero, *Şişko*, Roman, Gonkor Akademisi'nin mükafâtını almıştır, 1922, Fransızcadan nâkili Şükrü Kaya, 1339” (Bkz. Ek 120).

Robenson Kruzoe (1923): “Ölmez Eserler Külliyyâtı, *Robenson Kruzoe*, Muharriri Danyel Defoe, Mütercimi Şükrü Kaya, İngilizce aslından tercüme edilmiştir, *Tanin*'in ilavesi, 1923” (Bkz. Ek 66).

Altın Hayat (1928): “Güzel Hikâyeler, Altın Kitaplar 7, Amerika'nın en meşhur çocuk kitaplarından, *Altın Hayat*, İngilizceden mütercimi Nilüfer Baha, Satış yeri Maârif Kütüb-hânesi, İstanbul, Bâbıâli Caddesi, 1928, Sebat Matbaası” (Bkz. Ek 78).

İstanbul Esrarı (1328 [1912]): “Muharriri Pol dö Regala, *İstanbul Esrarı*, Devr-i İstibdâd’ın sonlarına doğru Fransa’da yazılıp her tarafta rağbet-i fevkalâdeye mazhar olan tarihî, cinaî ve meraklı millî bir romandır, Fransızcadan ta’dîlen nakl ü tercüme kılınmıştır” (Bkz. Ek 98).

Ölümün Zaferi (1928): “Gabriyel Dannunçio, *Ölümün Zaferi*, İtalyancadan nâkili Ali Fahri, Birinci tab‘, Tâbi‘ ve nâşiri Kitap-Kâğıt Pazarı, İstanbul, İktisatMatbaası, 1928” (Bkz. Ek 102).

Hayat Olduğu Gibi (1329 [1913]): “Kirkor Zührab, *Hayat Olduğu Gibi*, Küçük hikâyeler, Ermenice aslından tercüme edilmiştir, İstanbul, Ahmed İhsan ve Şürekâsı, 1329” (Bkz. Ek 95).

Kitap kapaklarından başka ön sözlerde de kaynak dil konusuna değinilmiştir. Hasan Bedreddin, Paul Feval’dan çevirdiği *Şeytanın Oğlu* (1338-1340 [1922-1924]) isimli romanında *Verter*’i çevirdiğini şu ifade ile dile getirirken hem kaynak dili vurgulamış hem de eseri ne şekilde çevirdiğini belirtmiştir: “Büyük Alman şairi Göte’nin ‘âlem-gîr-i şöhreti hâiz enâfis-i âsârından *Verter*’in Almanca aslından harfiyen hazırladığım tercümesi...” (Bkz. Ek 121).

Yukarıdaki örneklerde görüldüğü üzere çeviri romanların kapaklarında ve ön sözlerinde eserin sadece hangi dilden değil, ne şekilde çevrildiği de belirtilmiştir. *İstanbul Esrarı* (1328 [1912])’nın “ta’dîlen” yani bazı değişiklikler yapılarak çevrilmesi; Hasan Bedreddin’in *Verter*’i Almanca aslından ve “harfiyen” çevirmesi; Diran Kelekyan’ın *Hayat Olduğu Gibi* (1329 [1913]) isimli romanı Ermenice aslından çevirmesi; Şükrü Kaya’nın *Robenson Kruzoe* (1923)’yi İngilizce aslından çevirmesi gibi çevirinin doğrudanlığı ile ilgili bilgilere çeviri roman ön sözlerinden ve özellikle de kapaklarından ulaşılmaktadır. Dolayısıyla bu durum, kitap kapaklarının da incelenmesi gereken bir kaynak olduğunu göstermektedir. Çevirmenlerin kitap kapaklarında ve/veya ön sözlerde çevirisini yaptıkları eserlerin diline ait bilgiler verdiği görülmektedir. Bu bilgiler sayesinde eserlerin ara dilden mi, asıl kaynak dilden mi çevrildiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla bu bilgiler, dönemin kaynak dil konusunda süreç öncesi çeviri normlarına ışık tutmaktadır.

6. SONUÇ

Tez konusu, Batı dillerinden Osmanlı Türkçesine çevirisi yapılan romanlarda “mukaddime geleneği”dir. “Mukaddime geleneği”nden hareketle 1908-1928 yılları arasındaki dönemin çeviri politikalarını tespit etmeyi amaçlayan bu tezde, II. Meşrutiyet’ten Harf Devrimi’ne kadar Batı dillerinden Osmanlı Türkçesine çevirisi yapılan romanlarda bu gelenek etrafında oluşturulan metinler, Gideon Toury’nin “süreç öncesi çeviri normları” çerçevesinde incelenmiştir. Söz konusu dönemde birkaç çeviri romanın ön söz ve son sözleri edebiyat araştırmalarına konu edilmesine rağmen, çeviribilim alanında ele alınmamıştır. Ön söz ve son sözler tanıklığında bir çevirmenin, bir yayınevinin ve bir dönemin çeviri politikasını tespit etme, son yıllarda önem kazanan bir konu olmuştur. 1908-1928 yılları arasındaki çeviri roman ön söz ve son sözleri üzerine yapılan bu tezin birinci bölümünde, tezin konusu, önemi, sınırları ve amacı belirtilerek araştırma soruları sorulmuş; ikinci bölümünde tezin kuramsal çerçevesi çizilmiş; üçüncü bölümde ön söz/son söz geleneği ve II. Meşrutiyet’ten Latin harflerinin kabulüne kadar Osmanlı Türkçesine çevrilen romanların genel özellikleri verilmiş; dördüncü bölümde ise bahsi geçen dönemde çeviri romanlara yazılan ön söz ve son sözler, “süreç öncesi çeviri normları” bağlamında incelenerek çevirmenlerin/yayıncıların eser seçimin belirleyen etkenler ve ara dil/kaynak dil araştırılmıştır.

Teze konu olan tür “roman”dır. Öncelikle bu türün çevirmenler ve yayıncılar tarafından nasıl algılandığı incelenmiştir. Birinci dönemde çevirmenlerin roman hakkında ön sözlerde detaylı bilgiler verdiği ve genelde romanı “ibretli olayların anlatıldığı ve ahlak ve fen bakımından faidecilik özelliğinin vurgulandığı bir tür” olarak gördükleri (Krş. Karadağ, 2013c); ancak ikinci dönem çevirmenlerinin ise bu konuya değinmediği, dolayısıyla artık bu türün Türk edebiyatına yerleştiği görülmüştür.

İncelenen kataloglarda ve bibliyografik çalışmalarda 1908-1928 yılları arasında yayımlanan 713 çeviri roman tespit edilmiştir. Bu 713 romandan 693’üne ulaşılmış ve yaklaşık olarak her romandan birine ön söz ve/veya son söz yazıldığı

belirlenmiştir. Bu ön sözler ve son sözlerin incelenmesi sonucu Avan-zâde Mehmed Süleyman, Hasan Bedreddin, Süleyman Tevfik gibi sadece kendi çevirdiği romanlarda değil, başkalarının çevirdiği romanlarda da ismine rastlanan “öncü çevirmenler” olduğu görülmüştür; ayrıca heyet çevirisi ve kadın çevirmen sayısında birinci döneme göre ikinci dönemde büyük bir artış olduğu gözlemlenmiştir. Birinci dönemde 6 kadın çevirmen varken (Krş. Karadağ, 2013b) ikinci dönemde 14 kadın çevirmene rastlanmıştır. Yine birinci dönemde tespit edilen yaklaşık 520 romandan sadece ikisi heyet tarafından çevrilirken (Krş. Karadağ, 2013c) ikinci dönemde 41 roman, farklı heyetler tarafından çevrilmiştir. Bu heyet çevirilerinin büyük bir çoğunluğunu da polisiye romanlar oluşturmaktadır.

Türk edebiyatında önemi inkâr edilemez bir gelenek olan ön söz ve son sözlerin çeviri romanlarda da varlığını sürdürdüğü; üstelik çevirmen ve yayıncıların da bu ön söz ve son sözlerle değişik işlevler yükleyerek çeşitli konuları burada işledikleri tespit edilmiştir. İşlenen konular ve yüklenen işlevler şunlardır: Bir eserin reklamını yapma, yayımlanmış ve yayımlanacak olan eserlerin listesini verme, yayınevi ile okur arasında bir haberleşme aracı olarak kullanılma, yazar ve eser hakkında bilgi verme, değişik milletler ve tarihleri hakkında bilgi verme, çeviri üzerine görüşler, yayınevlerinin satış stratejileri, savaş döneminde yaşanan sıkıntılar... Ayrıca bunların dışında kitap kapakları, ön söz ve son sözler, bazı yeniliklere de tanıklık etmiştir. Çeviri romanlar, Arap harfli Osmanlı Türkçesi metinleri olsa da çoğu romanın baskı yılının Hint rakamları ile gösterilmesine rağmen bazı romanların baskı yılının hem Hint rakamları hem de Arap rakamları ile bazılarının ise sadece Arap rakamları ile verilmiş olduğu görülmüştür. Bunun yanı sıra matbaa isimlerinde görülen “hürriyet, devlet, cumhuriyet” kelimeleri ve “mütercim/e” kelimesinin yerine “Türkçeye aktaran, Türkçeye çeviren” gibi bazı ifadelerin kullanımı da yenileşme izleri olarak değerlendirilebilecek gelişmelerdir.

Tezin kuramsal çerçevesini, Toury’nin “süreç öncesi çeviri normları” oluşturmuştur. Çevirmenlerin ve yayıncıların çevirisi yapılacak eser seçimi konusunda bazı etkenleri göz önünde bulundurdıkları ve rastgele bir seçim yapmadıkları tespit edilmiştir. Dolayısıyla Toury’nin “belirli bir zamanda belirli bir dile/kültüre çevirisi yapılacak metin türünün hatta metinlerin tek tek seçimi”ni içerdiğini söylediği “çeviri politikası”nın (Toury, (çev. A. Eker), 2008, 153) var olduğunu söylemek mümkündür. 1908-1928 yılları arasında Osmanlı Türkçesine

çevirisi yapılan romanlara yazılan ön söz ve son sözler tanıklığında, çevirmen ve yayıncıların eser seçimlerini belirleyen etkenler şunlardır:

Kaynak metnin ve yazarının tanınırlığı: Bu tanınırlık hem kaynak kültür hem de erek kültür için geçerlidir. Kaynak kültürde çok bilinen bir yazar olduğu için yapılan çevirilerin yanında, daha önce başka eser(ler)i çevrildiği için erek kültürde bilinen yazarların da eserleri çevrilmiştir. Çevirisi yapılacak eser seçiminde kaynak metnin ve yazarının tanınırlığına dikkat edildiği, sadece ön söz ve son sözlerde değil, kitap kapaklarında da onlara dair bilgiler verilmesinden anlaşılmaktadır. Hatta bazı çevirmenler, tanınmayan ya da edebiyat dünyasına yeni adım atmış yazarları çevirmemiş, çevirse dahi isimlerini vermeye çekinmişlerdir.

Dost tavsiyesi de eser seçimini belirleyen etkenlerdendir. Bu dost, genellikle Batı'nın roman türüne vakıf olan ve dönemin üstat kabul edilen önemli bir çevirmeni ya da yazarı olmuştur.

Çevirisi yapılacak eser seçimini belirleyen en önemli etkenlerden birisi şüphesiz fayda anlayışıdır. Ahlaki yönden ve eğitim-öğretim yönünden okurların istifade edebileceği eserlerin çevrilmesine özen gösterilmiştir. Birinci dönemde ahlaki vurgunun yapıldığı çok esere rastlanırken (Krş. Karadağ, 2014a) ikinci dönemde bu vurgunun yanında eğitim-öğretim vurgusunun daha fazla ön olana çıktığı tespit edilmiştir. Üstelik çevirmen ve yayıncılar, okullarda çocuklara direkt olarak tarih, coğrafya vb. derslerin konularının öğretilmesi yerine bu bilgilerin yer aldığı romanların çevrilip okutulması gerektiğini belirtmişlerdir. Bu faidecilik/istifade anlayışının kuru kuruya yapılmadığı ve işi eğlenceli hâle getirmek istedikleri de yine kendi beyanlarında ortaya konulmuştur. Hem eğlendirecek hem de okurken istifade edilecek eserler seçilmiştir. Okurlara, zamanlarını boşa harcamayıp eğlenceli bir istifade ile yani roman okuyarak geçirtebilecekleri türden romanlar çevirdiklerini belirten çevirmen ve yayıncılar kış aylarına ayrı bir vurgu yapmıştır. “Uzun kış geceleri” ifadesinin birçok ön sözde geçtiği görülmüştür.

Bazı romanların Türkler hakkında olması, o eserin çevrilmesi için bir neden olarak gösterilmiştir. Yabancı dil bilmeyen Türk okuru, Batılı yazarlar tarafından Türkler hakkında yazılan romanları anlayamayacağı için bu tür eserleri çevirmeyi vatani bir görev kabul eden çevirmenler, bazı durumlarda erek kültürü göz önünde

bulundurarak kaynak metne müdahale ettiğini ve çeviride kaynak metnin bazı parçalarını değiştirdiğini ya da attığını belirtmişlerdir.

Kaynak metnin kendi kültüründe gördüğü ya da başka dillere çevrildiğinde o kültürde gördüğü rağbetin Türk okurları tarafından da gösterileceği düşüncesi ile bazı romanlar çevrilmiştir. Kaynak metnin görmüş olduğu bu rağbeti belirtmek için kaçınıcı baskıyı yaptığı ya da Türkçeye kaçınıcı baskıdan çevrildiği ön sözlerden önce kitap kapaklarında belirtilmiştir.

Bazı çevirmenler, roman konusunun gerçekçi veya fennî olması nedeniyle o eseri çevirdiğini belirtmiştir. Birinci dönemde fennî roman vurgusu çok eserde görülürken (Krş. Karadağ, 2014b) ikinci dönemde bu vurgunun azaldığı gözlemlenmiştir.

Birçok romanın erek kültürde belirli bir kitleye ithafen çevrildiği görülmüştür. Kitap kapaklarında, ön söz veya son sözlerde bu hedef kitle dile getirilmiştir. İlkokul öğrencileri, lise öğrencileri, avukatlar, öğretmenler, tıpçılar, genç kız ve erkekler, kadınlar, aileler vb. gruplar için roman çevrilmiştir.

Romanların bir kısmı ise Türk okurlarının o eserden mahrum kalmaması için çevrilmiştir. Çeviri nedeni, Avrupa'nın seçkin eserlerini Türk okuru ile buluşturmaktır.

Çevirmen ve yayıncıların kişisel beğenileri ve Şemseddin Sâmî'nin tamamlayamadığı *Sefiller* gibi çevirisi yarım kalan eseri tamamlama arzusu da çevirisi yapılacak eser seçimini belirleyen etkenlerdendir.

İkinci dönemde, konusu polisiye olan romanların diğer romanlara göre sayı bakımından çok büyük bir üstünlüğü olduğu görülmüştür. Çevirmenler ve yayıncılar bu konuda büyük bir rekabete tutuşmuşlar birçok polisiye roman serisi çevir(t)mişlerdir. Bu rekabet, gazetelere ilan verilip diğer yayınevlerinin romanlarını karalamalara, ön sözlerde de bu karalamalara cevap vermeye kadar gitmiştir. Kitap kapakları, ön söz ve son sözlerde görüldüğü üzere forma forma yayımlanan polisiye roman çevirilerine okurların daha ucuz ve daha rahat ulaşabilmesi için abonelik sistemi uygulanmıştır. Bu da o dönemde bir polisiye roman okur kitlesinin varlığını gösterir. Bu okur kitlesinin beklentilerine cevap verebilmek için konusu polisiye olan romanların çevrildiği görülmüştür.

Tez konusunun kapsadığı yıllar arasında yapılan roman çevirilerinde asıl kaynak dil ve ara dil olarak farklı diller ile karşılaşmış olmasına rağmen her ikisinde de birinci dönemdeki kadar olmasa da Fransızcanın hâkim dil olduğu görülmüştür. Fransızca, Almanca, İngilizce, İtalyanca, Rusça ve Bulgarca gibi dillerden çeviriler yapılmıştır. Asıl kaynak dili Rusça olan bazı eserler ara dil çevirisi olarak Fransızcadan çevrilirken bazıları da Bulgarcadan çevrilmiştir. Tespit edilen Bulgarca iki çeviri vardır ve her ikisi de ara dil çevirisidir. Birinci dönemde asıl kaynak dil ve ara dil olarak mutlak surette Fransızcanın hâkimiyeti söz konusu iken (Krş. Karadağ, 2013c) ikinci dönemde farklı kültürlerde yayımlanan polisiye roman serilerinin de etkisiyle Almanca ve özellikle İngilizceden yapılan çevirilerin arttığı gözlemlenmiştir.

Çeviri romanlara yazılan ön söz ve son sözleri, çeviribilim bağlamında ele alarak belirli bir dönemde çevirmenlerin ve yayıncıların benimsedikleri çeviri politikalarını tespit etmeyi amaçlayan bu tezin yukarıda belirtilen sonuçları, çeviribilimin araştırma alanlarından biri olarak ön söz ve son sözlerin önemini ortaya koymaktadır. 1908-1928 yılları arasında Osmanlı Türkçesine çevirisi yapılan romanların ön söz ve son sözleri, incelenebilecek dönem, dil ve türlerden sadece birisidir. Farklı dönemlerde, farklı türlerde ve farklı dillerden Osmanlı Türkçesine çevirisi yapılan eserlerin ön söz ve son sözleri de çeviribilim bağlamında araştırılmayı bekleyen geniş bir sahadır. Sadece Osmanlı Türkçesine değil, başka dillere yapılan çevirilerdeki ön söz ve son sözler de çeviribilime yeni kapılar açarak çeviribilimin araştırma alanını genişletebilir.

KAYNAKÇA

- Akbulut, Ayşe Nihal. [09.01.2012]. Tanıklıklarla Çeviri ve Cortázar. **İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi**, s. 3 (2011) (<http://www.journals.istanbul.edu.tr/tr/index.php/ceviri/article/view/11081/10338>)
- Alcott, Louisa. 1925. **Küçük Kadınlar**. müt. Belkıs Sâmi. İstanbul: Samuil Harutyanyan Matbaası.
- Alman Don Kişot'u - Bir Baronun Seyahati**. 1334 [1918]. müt. Süleyman Tevfik. İstanbul: Kader Matbaası.
- Altın Anahtar**. 1927. müt. Nilüfer Baha. İstanbul: Maârif Kütüb-hânesi.
- Altın Hayat**. 1928. müt. Nilüfer Baha. İstanbul: Sebat Matbaası.
- Altın İş**. 1927. müt. Nilüfer Baha. İstanbul: Maârif Kütüb-hânesi.
- Altın Kapı**. 1926. müt. Nilüfer Baha. İstanbul.
- Altın Merdiven**. 1925. müt. Nilüfer Baha. İstanbul.
- Altın mı Kadın mı?** (...) müt. A. Naci. İstanbul: Nefâset Matbaası.
- Altın Söz**. 1927. müt. Nilüfer Baha. İstanbul: Maârif Kütüb-hânesi.
- Altın Yol**. 1925. müt. Nilüfer Baha. İstanbul.
- Andı, Fatih. 1999. **Roman ve Hayat**. İstanbul: Kitabevi.
- Aşk Entrikaları**. 1331 [1915]. müt. R. Âdil. İstanbul: Mesai Matbaası.
- Augier, Emile. 1306 [1888]. **Nedâmet mi? Heyhât!** müt. Ahmed Midhat Efendi. İstanbul: Tercümân-ı Hakikat Matbaası.
- Ayverdi, İlhan. 2011. **Misalli Büyük Türkçe Sözlük**. (4. bs.) Redaksiyon-Etimoloji: Ahmet Topaloğlu. c. 2. H-N. İstanbul: Kubbealtı Neşriyat.
- Azgın Düşman**. 1330 [1914]. müt. E. Ali. İstanbul: Hürriyet Matbaası.
- Ballantyne, Robert Michael. 1927. **Mercan Adası**. müt. Belkıs Sâmi. İstanbul: Selamet Matbaası.
- Balzac, Honore de. 1927. **Sezar Birotto, Öjeni Grande, Baba Goryo**. tercüme ve intihâb eden Reşad Nuri [Güntekin]. İstanbul: Devlet Matbaası.

- Bassey, K. 1330 [1914]. **İntikam**. müt. Sisak Ferid. İstanbul: Matbaa-i Hayriye ve Şürekâsı.
- Bayraktar, Esin. 1998. 1884-1918 Yılları Arasında Türk Edebiyatında Polisiye Roman. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bengi-Öner, Işın. 1990. A Re-evaluation of the Concept of Equivalence in the Literary Translations of Ahmed Midhat Efendi: A Linguistic Perspective. Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- _____. 1999. **Çeviri Bir Süreçtir... Ya Çeviribilim?** İstanbul: Sel Yayıncılık.
- _____. 2001. **Çeviri Kuramlarını Düşünürken**. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- _____. 2006. Çeviribilimde Bir Hâce-i Evvel: Ahmet Midhat Efendi. Merhaba Ey Muharir! Ahmet Midhat Üzerine Eleştirel Yazılar. ed. Nüket Esen - Erol Köroğlu. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları. 338-346.
- Benoit, Pierre. 1926. **Lübnan Kasrının Sahibesi**. müt. Süleyman Nazif. İstanbul: Matbaa-i Âmire.
- Beraud, Henri. 1339 [1923]. **Şişko**. nâkili Şükrü Kaya. Ankara: Yeni Gün Matbaası.
- Berk, Özlem. 2004. **Translation and Westernisation in Turkey from the 1840s the 1980s**. İstanbul: Ege Yayınları.
- _____. [11.02.2014]. Translating the “West”: The Position of Translated Western Literature within the Turkish Literary Polysystem. In Ri. L. Un. E. No. 4: 1-18. http://www.rilune.org/mono4/4_Berk.pdf.
- Beş Milyon Sirkati**. 1335-1338 [1919-1922]. müt. Ragıp Rıfkı [Özgürel]. İstanbul: Şems Matbaası.
- Bin Bir Gece**. 1326 [1910]. müt. Ziver. İstanbul: Mahmud Bey Matbaası.
- Bin Bir Gece Masalları**. 1927-1928. müt. (...) İstanbul: Resimli Ay Matbaası.
- Bizans**. 1324 [1913]. müt. Hasan Bedreddin. İstanbul: Mihran Matbaası.
- Bojuvan, Jules. 1328 [1912]. **Cinayet Yuvası yahud Kanlı Lokanta**. müt. Hasan Bedreddin. İstanbul: Necm-i İstikbâl Matbaası.
- Bourgeois, Jerard. **Gece Çocuğu**. müt. (...) İstanbul: Orhaniye Matbaası.
- Bovet, Marie Anne de. 1327 [1911]. **Zevcenî Gözet**. müt. Süleyman Tevfik. İstanbul: Meşrutiyet Matbaası.
- Bozkurt, Eshabil. 2012. Çevirmen Ön Sözlerinin Tanıklığında Halil Edib. XII. Uluslararası Dil, Yazın ve Deyişbilim Sempozyumu, 18-20 Ekim 2012. Edirne.

- _____. 2013a. Meşrutiyet Dönemi'nde Çok Kimlikli Bir Mütercim: Avan-zâde Mehmed Süleyman. **Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**. Vol. 37. No 2 (2013): 49-63.
- _____. 2013b. Türk Edebiyatının İlk Çeviri Romanlarında Çevirmen Tanıklıkları. II. Uluslararası Türk Dilinin ve Edebiyatının Bugünkü Sorunları ve Çözümleri Sempozyumu, 30 Mayıs-1 Haziran 2013. İstanbul.
- Bozkurt, Eshabil, Ayşe Banu Karadağ. 2013. Mukaddimleri Tanıklığında Bir Gazeteci, Romancı, Oyun Yazarı, Dergici, Sözlükbilimci, Dilbilimci, Ansiklopedist, Şârih ve Çevirmen: Şemseddin Sâmî. **İstanbul Üniversitesi Dilbilim Dergisi**. c. 1. (2013): 27-53.
- Bozkurt, Seyhan. 2007. Tracing Discourse in Prefaces to Turkish Translations of Ficting by Remzi Publishing House in the 1930s and 1940s [1930 ve 1940'larda Remzi Kitabevi'nin Yayınladığı Edebiyat Çevirilerine Yazılan Önsözler Üzerine Bir Söylem Çözümlemesi]. Yüksek Lisans Tezi. Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Budak, Ali. 2008. **Batılılaşma ve Türk Edebiyatı Lale Devri'nden Tanzimat'a Yenileşme**. İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları.
- Byron, Lord. 1330 [1914]. **Don Juan**. müt. Arif Cemil. İstanbul: Sancakçıyan Matbaası.
- Cahun, Leon. 1328 [1912]. **Gök Sancak**. müt. Necib Asım [Yazıksız]. İstanbul: Artin Asaduryan ve Mahdumları Matbaası.
- _____. 1329 [1913]. **Gök Bayrak**. Türkçeye çeviren Galib Bahtiyar [Gökçeli]. İstanbul: Matbaa-i Hayriye ve Şürekâsı.
- Canilerin Desisesi**. (...) müt. Emir-zâde Hulki. İstanbul: Edeb Matbaası.
- Cervantes. 1328 [1912]. **Don Kişot**. müt. A. C. - E. H. İstanbul: Mürettibîn-i Osmaniye Matbaası.
- Constant, Maxime de. 1328 [1912]. **Bizans İçin**. müt. N. Ferdi. İstanbul: Matbaa-i Kader.
- Coşkun, Betül. 2012. Savaşlar Çağında Yetişmiş Bir Kadın Yazar: Salime Servet Seyfi. **Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic**. 7/2 (2012): 261-278.
- Dağ Kralı**. 1922. nâkili Himmet-zâde. İstanbul: Necm-i İstikbâl Matbaası.
- D'Annunzio, Gabriele. 1928. **Ölümün Zaferi**. nâkili Ali Fahri. İstanbul: İktisad Matbaası.
- Daudet, Alphonse. 1928. **Niçin Beni Aldattın?** müt. Mevrure Hurşid. İstanbul.
- De Freal. 1326-1328 [1910-1912]. **Musavver Engizisyon Esrârı**. müt. Vâiz-zâde M. Ali. İstanbul: Bekir Efendi-Karagöz Matbaası.

Defoe, Daniel. 1923. **Robenson Kruzoe**. müt. Şükrü Kaya. İstanbul: Tanin Matbaası.

_____. 1925. **Robenson**. tercüme eden Osman Nuri. Varna: İleri Matbaası.

Delaforet, Dvby. 1331 [1915]. **Paris Rezaletleri - Cellad Kadın**. müt. Ragıp Rıfki [Özgürel]. İstanbul: Şems Matbaası.

Demez, Neslihan. 2007. Osmanlı İmparatorluğu'nda Yenileşme Hareketleri ve Çeviri: Encümen-i Dâniş Örneğinde Tanzimat Dönemi Çeviri Yaklaşımları. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Demircioğlu, Cemal. 2005. From Discourse to Practice: Rethinking "Translation" (*Terceme*) and Related Practices of Text Production in the Late Ottoman Literary Tradition [Söylemden Uygulamaya: Geç-dönem Osmanlı Edebiyatı Geleneğinde Tercüme ve Onunla İlişkili Metin Üretme Uygulamalarını Yeniden Düşünmek]. Doktora Tezi. Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Deniz Perisinin İnekleri - İnsanın Hilesi. 1339-1342 [1923-1926]. nâkili S. T. İstanbul: Orhaniye Matbaası.

Devellioğlu, Ferit. 2002. **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat**. Ankara: Aydın Kitabevi.

Dickens, Charles. 1927. **Mister Pickwick'in Maceraları**. tercüme ve hulâsa eden Kâmuran Şerif [Saru]. İstanbul: Devlet Matbaası.

Dimitriu, Rodica. 2009. Translators' Prefaces as Documentary Sources For Translation Studies. **Perspectives-studies in Translatology**. 17 (3): 193-206.

Doğrul, Mehmet. 2011. Tüccarzade İbrahim Hilmi'de Modernleşme. Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Doris, Georges. 1325 [1909]. **Kızıl Sultan yahud Heykel-i İstibdâd**. müt. Yüzbaşı Âdil. Kastamonu: Kastamonu Matbaası.

Doyle, Arthur Conan. 1328 [1912]. **Reyfat Cinayeti**. müt. (...) İstanbul: Matbaa-i Ebüzziya.

_____. 1328 [1912]. **Şarlok Holmes Sergüzeştleri**. müt. (...) İstanbul: Matbaa-i Ebüzziya.

_____. (...) **Kraliçenin Dantelaları**. müt. Ragıp Rıfki [Özgürel]. İstanbul: Sancakçıyan Matbaası.

_____. (...) **Murâbahacının Kızı**. müt. S. Fâiz. İstanbul: Şems Matbaası.

Dumas, Alexandre. 1327-1328 [1911-1912]. **Monte Kristo**. müt. Avan-zâde Mehmed Süleyman. İstanbul: Matbaa-i Jirayir ve Keteon.

_____. 1328 [1912]. **Haramon Gönüllüleri**. müt. Mustafa Refik. İstanbul: Necm-i İstikbâl Matbaası.

- _____. 1328 [1912]. **Kraliçe Margo**. müt. Hüseyin Şükrü. İstanbul: Tanin Matbaası.
- _____. 1330 [1914]. **Kadınlar Muharebesi**. müt. Ahmed Âdil. İstanbul: Tevsi-i Tıbaat Matbaası.
- _____. 1331 [1915]. **Kırmızı Kahraman**. müt. K. Nezih. İstanbul: Keteon Bedrosyan Matbaası.
- _____. 1331 [1915]. **Kraliçenin İdamı**. müt. K. Nezih. İstanbul: Keteon Bedrosyan Matbaası.
- Dumas Fils, Alexandre. 1326 [1910]. **Gümüş Kutu Hikâyeleri - Sezarın yahud İspirizma ile Âtisi Keşfedilen Bir Kadının Sergüzeşti**. müt. Âdil Nami. İstanbul: Matbaa-i Arşak Garoyan.
- _____. 1328 [1912]. **Âşıkane Mektuplar**. müt. R. Âdil. İstanbul: Müşretekü'l-Menfaa Osmanlı Şirketi Matbaası.
- _____. 1328 [1912]. **Metres Hayatı**. müt. R. Âdil. İstanbul: Ruşen Matbaası.
- Dumas Pere, Alexandre. 1327 [1911]. **Josef Balsamo**. müt. Süleyman Tevfik el-Hüseynî. İstanbul: Tevhîd-i Anâsır Matbaası.
- Edouard, Emile. 1328 [1912]. **Naciye**. müt. Cemiyet Kütüb-hânesi Heyeti. İstanbul: Manzûme-i Efkâr Matbaası.
- Eisler, Fritz. 1339 [1923]. **Öksüzler Babası Pestaloji**. müt. Mustafa Rahmi [Balaban]. İstanbul: Matbaa-i Âmire.
- Elmas, Nazım. 2011. **Romanın Kapıları**. Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları.
- Enginün, İnci, Zeynep Kerman. 2011. **Yeni Türk Edebiyatı Metinleri-4/Eser Tanıtma ve Önsözler (1860-1923)**. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Erkul Yağcı, Ahu Selin. 2011. Turkey's Reading (R)evolution: A Study on Books, Readers and Translation (1840-1940) [Türkiye'nin Okuma (D)evrimi: Kitaplar, Okurlar ve Çeviri Üzerine Bir Araştırma (1840-1940)]. Doktora Tezi. Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- _____. 2011 [20.04.2012]. Catalogue of Indigenous and Translated Novels Published between 1840 and 1940. http://kisi.deu.edu.tr/selin.erkul/Erkul_Catalogu_July_2011.pdf.
- Erşahin, İsmail. 2004. Tüccarzade İbrahim Hilmi Çığıracan Hayatı ve Eğitim Görüşleri. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Eruz, Sâkine. 2010. **Çok Kültürlülük ve Çeviri Osmanlı Devleti'nde Çeviri Etkinliği ve Çevirmenler**. İstanbul: Multilingual Yabancı Dil Yayınları.
- Esrâr-engîz Hasta**. 1330 [1914]. müt. E. Ali. İstanbul: Şems Matbaası.

Even-Zohar, Itamar. 2002. The Making of Culture Repertoire and the Role of Transfer. **Translations: (Re)Shaping of Literature and Culture**. ed. Saliha Paker. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları: 166-174.

_____. 2008. Yazınsal ‘Polisistem’ İçinde Çeviri Yazının Durumu. çev. Saliha Paker. **Çeviri Seçkisi II - Çeviri(bilim) Nedir?** haz. Mehmet Rifat. İstanbul: Sel Yayıncılık: 125-132.

Fas’daki Vazife. 1342 [1924]. mütercimesi Bedia Servet. İstanbul: Orhaniye Matbaası.

Fénélon. 1279 [1862]. **Tercüme-i Telemak**. müt. Yusuf Kâmil Paşa. İstanbul: Tab-hâne-i Âmire.

Feuillet, Octave. 1298 [1880]. **Bir Fakir Delikanlının Hikâyesi**. müt. Ahmed Midhat Efendi. İstanbul: Tercümân-ı Hakikat Matbaası.

Feval, Paul. 1338-1340 [1922-1924]. **Şeytanın Oğlu**. nâkili Hasan Bedreddin. İstanbul: Orhaniye Matbaası.

Flammarion, Camille. 1327 [1911]. **Dünyanın Sonu**. müt. Ali Muzaffer. İstanbul: Necm-i İstikbâl Matbaası.

Galopin, Arnould. 1331 [1915]. **Tenebra**. müt. Mehmed Sedad. İstanbul: Şems Matbaası.

Gezer, Habibe. 2006. Türk Edebiyatında Polisiye Roman ve Ahmet Ümit’in Polisiye Roman Kurguları. Yüksek Lisans Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Gil Bardaji, A. et al. (ed.) 2012. **Translation Peripheries: Paratextual Elements in Translation**. Berlin: Peter Lang.

Goethe. 1329 [1913]. **Verter**. müt. Ali Kâmi [Akyüz]. İstanbul: Matbaa-i Hayriye ve Şürekâsı.

_____. 1339-1341 [1923-1925]. **Verter**. müt. Kemâleddin - Vedat Örfi [Bengü]. İstanbul: Cihan Biraderler Matbaası.

Gorki, Maxime, Leon Tolstoy. 1328 [1912]. **Kadın ve Ana, Asur Kralı Essarahdon**. müt. Resûl-zâde Mehmed Emin. İstanbul: Nefaset Matbaası.

Grimm Biraderler. 1336 [1920]. **Garb Masalları**. müt. Nazım. İstanbul: Matbaa-i Orhaniye.

Grimm’s. 1928. **Peri Masalları**. nakleden Sabiha Zekeriya [Sertel]. İstanbul: Resimli Ay Matbaası.

Güzel Hemşire yahud Bir Mahkûmun Kızları. 1335 [1919]. müt. Avan-zâde Mehmed Süleyman. İstanbul: Türk Kadınlar Dünyası Matbaası.

Güzel Prenses - Saray Entrikaları. 1331 [1913]. müt. Avan-zâde Mehmed Süleyman - Sisak Ferid. İstanbul: Lüsüyen Matbaası.

- Güzel Rita.** 1343 [1924]. müt. Bedia Servet - Hasan Bedreddin. İstanbul: Orhaniye Matbaası.
- Halifax, Doktor. 1330 [1914]. **Karanlıklar İçinde Bir Göz.** müt. M. Ertuğrul. İstanbul: Yeni Turan Matbaası.
- Hartama-Heinonen, Ritva. 1995. Translators' Prefaces: A Key to the Translation? **Folia Translatologica.** 4: 33-42.
- Herigaut, Paul. 1926. **Rus Ateşi.** müt. Ahmed İhsan [Tokgöz]. İstanbul: Ahmed İhsan Matbaası.
- Hermans, Theo. 1985. Translation Studies and a New Paradigm. **The Manipulation of Literature.** ed. Theo Hermans. Londra: Croom Helmes. 7-15.
- Hindlinin İntikamı.** 1327 [1911]. müt. Tercümân-ı Hakikat Heyet-i Tahrîriyesi. İstanbul: Tercümân-ı Hakikat Matbaası.
- Hugo, Victor. 1297 [1880]-1330 [1914]. **Sefiller.** müt. Ş. Sâmi - Hasan Bedreddin. İstanbul: Mihran Matbaası - Kanaat Matbaası.
- _____. 1325 [1909]. **Beşeriyet Düşmanlarından Han Disland.** müt. M. Âsaf Esad. Adana: İtidal Matbaası.
- _____. 1327-1328 [1911-1912]. **Sefiller.** müt. Avan-zâde Mehmed Süleyman. İstanbul: Matbaa-i Jirayir - Keteon Bedrosyan.
- İsveç Kralına Karşı.** 1330 [1914] müt. E. Ali. İstanbul: Şems Matbaası.
- Japon Çocukları.** 1330 [1914]. müt. Fatma Ünsiye. İstanbul: Matbaa-i Hayriye ve Şürekâsı.
- Jerome. 1325 [1909]. **Bir Seyahat Jurnalı.** müt. Mustafa Kemâl. İstanbul: Matbaa-i Bahriye.
- Kadın Afv Ettikten Sonra.** 1328 [1912]. müt. Hasan Bahri. İstanbul: MesaiMatbaası.
- Kanlı Mezarıcı.** 1920. müt. Ragıp Rıfkı [Özgürel]. İstanbul: Necm-i İstikbâl Matbaası.
- Kanar, Mehmet. 2005. **Etimolojik Osmanlı Türkçesi Sözlüğü,** İstanbul: Derin Yayınları.
- Kanar, Mehmet. 2010. **Farsça-Türkçe Sözlük,** İstanbul: Say Yayınları.
- Karadağ, Ayşe Banu. 2008a. **Çevirinin Tanıklığında 'Medeniyet'in Dönüşümü.** İstanbul: Diye Yayınları.
- _____. 2008b. **Osmanlıcada Robenson.** İstanbul: Diye Yayınları.
- _____. 2012. Mâder ve Halide Edib. XII. Uluslararası Dil, Yazın ve Değişbilim Sempozyumu, 18-20 Ekim 2012. Edirne.

- _____. 2013a. Çeviri Tarihimizde “Gözle Görülür” Bir Mütercime: Fatma Âliye Hanım. **Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**. Vol. 37. No. 2 (2013): 1-16.
- _____. 2013b. Tanzimat Dönemi’nden İkinci Meşrutiyet Dönemi’ne Kadın Çevirmenlerin Çeviri Tarihimizdeki ‘Dişil’ İzleri. **Humanitas Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi**. (Yayınlanmak üzere).
- _____. 2013c. Tanzimat’tan II. Meşrutiyet’e Çeviri Roman Hâllerine Ön Söz/Son Söz Tanıklıkları. Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları IX Metnin Hâlleri: Osmanlıda Telif, Tercüme ve Şerh, 26 Nisan 2013. Gaziantep.
- _____. 2013d. Türk Çeviri Tarihimizde “Mütercim” Selanikli Tevfik. **Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic**. 8/10 (2013): 355-363.
- _____. 2014a. **Çevirmenin Tanıklığında Tanzimat’tan II. Meşrutiyet’e Çeviri Tarihini Yeniden Okumak**. İstanbul: Diye Yayınları. (Yayınlanmak üzere).
- _____. 2014b. Çeviri Tarihimizde Fennî Romanlarla Bir Kültür Repertuarı Oluşturmak. **İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi**. (Yayınlanmak üzere).
- Karlos. 1330 [1914]. **Napolyon’un Oğlu**. müt. Ragıp Rıfkı [Özgürel]. İstanbul: el-Hilal Matbaası.
- Karlsbad Cinayeti**. 1921. müt. (...) İstanbul: Necm-i İstikbâl Matbaası.
- Katil Kim Olabilir?** 1335 [1919]. müt. M. Subhi. İstanbul: Matbaa-i Orhaniye.
- Kayaoğlu, Taceddin. 1998. **Türkiye’de Tercüme Müesseseleri**. İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Kerman, Zeynep. 1978. **1862-1910 Yılları Arasında Victor Hugo’dan Türkçeye Yapılan Tercümeler Üzerinde Bir Araştırma**. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- _____. 2005. Şemseddin Sâmî’nin Tercümeleri. **Türklük Araştırmaları Dergisi**. İstanbul: Marmara Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi. s. 17 (2005): 255-260.
- Kesik Baş**. 1327 [1911]. müt. Sabah Gazetesi Tahrir Heyeti. İstanbul: Sancakçıyan Matbaası.
- Kırmızı Örümcek**. 1335-1338 [1919]. müt. Ragıp Rıfkı [Özgürel]. İstanbul: Şems Matbaası.
- Kipling, Rudyard. 1928. **Cesur Kaptan**. tercüme eden Kâmuran Şerif [Saru]. İstanbul: Selamet Matbaası.
- Kock, Paul de. 1340 [1924]. **Çapkın Güstav**. müt. Ragıp Rıfkı [Özgürel]. İstanbul: Kader Matbaası.
- Koş, Ayşenaz. 2007 [12.02.2012]. Analysis of The Paratexts of Simone de Beauvoir’s Works in Turkish. **Translation Research Projects I**. ed. Anthony Pym - Alexander Perekrestenko. Intercultural Studies Group-Taragona. 59-68. (<http://isg.urv.es/library/papers/confv080208.pdf>).

Köroğlu, Erol. 2004. **Türk Edebiyatı ve Birinci Dünya Savaşı (1914-1918) Propagandadan Millî Kimlik İnşâsına**. İstanbul: İletişim Yayınları.

Kraft, Robert. 1330 [1914]. **Altın Gölü**. müt. Avan-zâde Mehmed Süleyman - S. Ferid. İstanbul: Lüsüyen Matbaası.

La Fontaine. 1928. **Çocuklarımıza Lafonten Hikâyeleri**. müt. Mehmed Ali. İstanbul: Cihan Matbaası.

Laurant, Emile. 1325 [1909]. **Canı**. müt. Hakkı Şemseddin. Manastır: Başkım İkombit Matbaası.

Leblanc, Maurice. 1325 [1909]. **Arsen Lüpen**. müt. Fazlı Necîb. Selanik: Yeni Asır Matbaası.

_____. 1326 [1910]. **Delik İğne**. müt. [...] İstanbul: Matbaa-i Ebüzziya.

_____. 1328 [1912]. **Arsen Lüpen'in Yeni Sergüzeştleri 813**. müt. S. M. İstanbul: Mürettibîn-i Osmaniye.

_____. 1341 [1925]. **Kadın Hırsızı**. nâkili Mustafa Remzi. İstanbul: Sühûlet Matbaası.

_____. 1341 [1925]. **Kadınlar Katili**. nâkili Mustafa Remzi. İstanbul: Sühûlet Matbaası.

_____. 1341 [1925]. **Kumar Masasında**. nâkili Mustafa Remzi. İstanbul: Sühûlet Matbaası.

_____. 1341 [1925]. **Paris'in Yeraltında**. nâkili Mustafa Remzi. İstanbul: Sühûlet Matbaası.

_____. 1926. **Arsen Lüpen'in Sergüzeştleri**. nâkili Hasan Bedreddin. İstanbul: Vatan Matbaası.

Lermina, Jules. 1331 [1915]. **Monte Kristo'nun Oğlu**. müt. Ragıp Rıfıkı [Özgürel]. İstanbul: Şems Matbaası.

Lermon, Jak. 1343 [1924]. **Sevgili Arkadaşım**. müt. Esma Zafir. İstanbul: Orhaniye Matbaası.

Leroux, Gaston. 1328-1330 [1912-1914]. **Haydudlar Kralı**. müt. Ragıp Rıfıkı [Özgürel]. İstanbul: Şems Matbaası.

_____. 1338-1340 [1922-1924]. **Ateşler İçinde**. nâkili Hasan Bedreddin - Süleyman Tevfik. İstanbul: Evkaf Matbaası.

_____. (...) **İspati Yedilisi**. müt. Ş. E. İstanbul.

Li, Nikol. 1329 [1913]. **Jak'ın Sergüzeşti**. müt. H[alil] Ali. İstanbul: Selanik Matbaası.

- Loti, Pierre (Julien Viaud). 1338 [1922]. **Meyuseler**. müt. Hüseyin Nâci. İzmir: Marifet Matbaası.
- Louis, Pierre. 1922. **Kadın ve Kukla**. müt. Hasan Bedreddin. İstanbul: Akşam - Teşebbüs Matbaası.
- Lvn, Jean. 1339 [1923]. **Daima Hilekâr**. müt. Ali Reşad. 1. Kitap, Matbaa-i Millî; 2. Kitap, Necm-i İstikbâl Matbaası.
- Mary, Jules. 1325 [1909]. **Sefil Çocuklar**. İstanbul: Asır Matbaası.
- _____. 1338-1341 [1922-1925]. **Jülya'nın İntikamı**. nâkili Hüsnü Paşa-zâde İsmail Hakkı. İstanbul: Evkâf-ı İslâmiye Matbaası.
- Maupassant, Guy de. 1326 [1910]. **Bir Hayat**. müt. E. K. R. İstanbul: Müşterekü'l Menfaa Osmanlı Matbaası.
- _____. 1326 [1910]. **Güzel Dost**. müt. Müfid Ratib. İstanbul: Tanin Matbaası.
- _____. 1326 [1910]. **Ölüm Kadar Metin**. müt. Muhiddin [Birgen]. İstanbul: Tanin Matbaası.
- _____. 1328 [1912]. **Cilve-i Hayât**. müt. R. Âdil. İstanbul: Yeni Osmanlı Matbaası.
- _____. 1333 [1917]. **Sakat**. müt. Peyami Safa. İstanbul: Matbaa-i Orhaniye.
- _____. 1340 [1924]. **Savuvah Andre**. müt. Cevad Sâmî. İzmir: Âhenk Matbaası.
- McRae, Ellen. 2010 [24.02.2013]. The Role of Translators' Prefaces to Contemporary Literary Translations into English. MA Dissertation. Auckland: The University of Auckland. <https://researchspace.auckland.ac.nz/bitstream/handle/2292/5972/whole.pdf?sequence=5>.
- Mehmed Rauf. 2008. **Edebî Hatıralar**. İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Mendes, Catulle. 1919. **Genç Kızlar**. müt. Reşad Nedim. İstanbul: Kader Matbaası.
- Merouvel, Charles. 1331 [1915]. **Sevda Dolabı**. müt. Mehmed Sedad. İstanbul: Mesai Matbaası.
- Meşhur Bir Polis - Etel King**. 1334 [1915]. müt. M. Subhi. İstanbul: Kadınlar Dünyası Matbaası.
- Mirbeau, Octave. 1330 [1914]. **Bir Oda Hizmetçisinin Rûz-nâmesi**. müt. E[nis] Avni [Akagündüz]. İstanbul: Şems Matbaası.
- Montépin, Xavier de. 1293 [1876]. **Esrâr-ı Sarây-ı Krali**. müt. Ahmed Subhi. İstanbul: Tasvîr-i Efkâr Matbaası.

- _____. 1297 [1879]. **Paris Batak-hâneleri**. müt. Mehmed Hilmi. İstanbul: Matbaa-i İzzet Esad.
- _____. 1307 [1889]. **13 Numaralı Araba**. müt. Halil Edib ve Ali Rıza. İstanbul: Mahmud Bey Matbaası.
- Mustafa b. Şemseddin Karahisari Ahteri. 1311 [1894]. **Ahter-i Kebîr**. İstanbul: Matbaa-i Âmire.
- Napolyon'un Çapkınlığı ve Sevdalıları**. 1328 [1912]. müt. Hasan Bahri. İstanbul: Şems Matbaası.
- Necib Asım. 2012. **Kitap**. haz. Ali Yıldız. İstanbul: Büyüyen Ay Yayınları.
- Nik Karter Tehlikede**. 1335-1338 [1919]. müt. Ragıp Rıfkı [Özgürel]. İstanbul: Şems Matbaası.
- Nişanyan, Sevan. 2007. **Sözlerin Soyağacı-Çağdaş Türkçenin Etimolojik Sözlüğü**. (3. bs.) İstanbul: Adam Yayınları.
- NivYork Haydudları**. 1335-1338 [1919-1922]. müt. Ragıp Rıfkı [Özgürel]. İstanbul: Şems Matbaası.
- Nohen, Frank. (...) **Musavver İki Palyaço yahud Futit İle Şokola**. müt. (...) İstanbul: Asır Matbaası.
- Numarasız Hanenin Cinayeti**. (...) müt. A. Naci. İstanbul: Nefaset Matbaası.
- Ocak, Başak. 2003. **Bir Yayıncının Portresi: Tüccarzâde İbrahim Hilmi Çığraçan**. İstanbul: Müteferrika Yayınları.
- Oktar, Lütfiye ve Neslihan Kansu-Yetkiner. 2012. Different Times, Different Themes in Lady Chatterley's Lover: a Diachronic Critical Discourse Analysis of Translator's Prefaces. **Neohelicon, Acta Comparationis Litterarum Universarum**. s. 39/2: 337-364.
- Ormanda Bir Kadın Cesedi**. 1335 [1919]. müt. Avan-zâde Mehmed Süleyman. İstanbul: Türk Dünyası Matbaası.
- Otomobilcinin Katili**. 1330 [1914]. müt. E. Ali. İstanbul: Şems Matbaası.
- Özege, M. Seyfeddin. 1971. **Eski Harflerle Basılmış Türkçe Eserler Kataloğu**. c. 1. İstanbul: Fatih Yayınevi Matbaası.
- _____. 1973. **Eski Harflerle Basılmış Türkçe Eserler Kataloğu**. c. 2. İstanbul: Fatih Yayınevi Matbaası.
- _____. 1975. **Eski Harflerle Basılmış Türkçe Eserler Kataloğu**. c. 3. İstanbul: Fatih Yayınevi Matbaası.
- _____. 1977. **Eski Harflerle Basılmış Türkçe Eserler Kataloğu**. c. 4. İstanbul: Fatih Yayınevi Matbaası.

_____. 1979. **Eski Harflerle Basılmış Türkçe Eserler Kataloğu**. c. 5. İstanbul: Fatih Yayınevi Matbaası.

Paker, Saliha. 1991. The Age of Translation and Adaptation, 1850-1914: Turkey. In **Modern Literature in Near and Middle East 1850-1970**. edited by Robin Ostle. London: Routledge. 120-143.

_____. 2002. Translation as Terceme and Nazire, Culture-bound Concepts and their Implications for a Conceptual Framework for Research on Ottoman TranslationHistory. In **Crosscultural Transgressions, Research Models in Translation Studies II Historical and Ideological Issues**, edited by Theo Hermans. Manchester: St. Jerome Publications. 120-143

_____. 2004. Bir Kültür Planlamacısı Olarak Ahmed Midhat. Symposium on Ahmed Midhat Efendi, May 5-6-7 2004. Boğaziçi University Turkish Language and Literature Department. İstanbul.

_____. 2006. The 1897 ‘Classics Debate’ as a Focus for Examining Change in Ottoman Conceptions of Translation. In **Translating Others Volume II**. edited by Theo Hermans. Manchester: St. Jerome Publishing. 325-348.

_____. 2008. Tanzimat Döneminde Avrupa Edebiyatından Çeviriler: Çoğuldizge Kuramı Açısından Bir Değerlendirme. **Çeviri Seçkisi I - Çeviriyi Düşünenler**. haz. Mehmet Rifat. İstanbul: Sel Yayıncılık: 22-32.

_____. 2011. Translation, the Pursuit of Inventiveness and Ottoman Poetics: A Systemic Approach. In **Culture Contacts and the Making of Cultures: Papers in Homage to Itamar Even-Zohar**. edited by Rakefet Sela - Sheffy and Gideon Toury. Tel Aviv: Tel Aviv University. 459-475.

Parkda Bir Sergüzeşt - Esrâr-engîz Hanım. 1330 [1914]. müt. E. Ali. İstanbul: Kader Matbaası.

Pemberton, Max. 1333 [1917]. **Bir Hikâye-i İzdivâc**. müt. Sâmi-zâde Süreyya. İstanbul: Kader Matbaası.

Perkins, L. F. 1928. **Hollandalı İkizler**. müt. M. Zekeriya [Sertel]. İstanbul: Resimli Ay Matbaası.

Petrov, Grigory. 1928. **Beyaz Zambaklar Memleketinde**. tercüme eden Ali Haydar [Taner]. İstanbul: Marifet Matbaası.

_____. 1928. **Mefkûreci Muallim**. Türkçeye çeviren Ali Haydar [Taner]. İstanbul: Marifet Matbaası.

Porter, E. 1927. **Polianna**. müt. Vedide Baha [Pars]. Ankara: Hâkimiyet-i Milliye Matbaası.

Prévost, Marcel. 1330 [1914]. **Yeni Kadın Mektupları**. müt. Ali Kemâl. İstanbul: Tevsi-i Tıbaat Matbaası.

- Regala, Paul de. 1328 [1912]. **İstanbul Esrarı**. müt. İsmail Halid. İstanbul: Tevhîd-i Anâsır Matbaası.
- Richebourg, Emile. 1328 [1912]. **Siyah Elbiseli Kadın yahud Kibar Âlemindeki Facia ve Entrikalar**. müt. Tosun Paşa-zâde Mehmed Sedad. İstanbul: Sancakçıyan Matbaası.
- Rodica, Dimitriu. 2009. Translators' Prefaces as Documentary Sources for Translation Studies. **Perspectives Studies in Translatology**: 9/17: 193-206.
- Sağ İken Gömülen. 1325-1328 [1909-1912]. müt. Mehmed Tevfik. İstanbul: Şems Matbaası.
- Sazyek, Hakan, Esra Sazyek. 2008. **Yeni Türk Edebiyatında Önsözler**. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Scott, Walter. 1328 [1912]. **Selahaddîn-i Eyyûbî ve Arslan Yürekli Rişar**. müt. Mehmed Halid. İstanbul: Mihran Matbaası.
- Segur, La Vicontesse. 1926. **Bir Eşeğin Hatıratı**. müt. Midhat Sadullah [Sander]. İstanbul: Âmidî Matbaası.
- Seingalt, Casanova de. 1922. **Kazanova'nın Sergüzeştleri**. müt. Hasan Bedreddin. İstanbul: Akşam Matbaası.
- Sergüzeşt-i Adelin. 1290 [1873]. müt. Keçeci-zâde Abdullah Macid.
- Sevük, İsmail Habib. 1940. **Avrupa Edebiyatı ve Biz: Garpten Tercümeler**. c. 1. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- _____. 1941. **Avrupa Edebiyatı ve Biz: Garpten Tercümeler**. c. 2. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Sienkiewicz, Henryk. 1326-1328 [1910-1912]. **Kovadis - Nereye Gidiyorsun?** müt. Ragıp Rıfkı [Özgürel]. İstanbul: Şems Matbaası.
- _____. 1328 [1912]. **Kovadis - Nereye Gidiyorsun?** müt. Nüzhet Sabit. İstanbul: Selanik Matbaası.
- Siringan, S. 1328 [1912]. **Gayyak Canileri**. müt. Ömer Seyfî. İstanbul: Nefaset Matbaası.
- Siyah Elin İntikamı**. 1325-1328 [1909-1912]. müt. Ragıp Rıfkı [Özgürel]. İstanbul: Şems Matbaası.
- Smith, Gritis. 1927. **Hayvan Arkadaşlar**. müt. Süleyman Hurşid. İstanbul: Maârif Kütüb-hânesi.
- Souvestre, Pierre, Marcel Allain. 1328-1330 [1912-1914]. **Fantoma**. müt. Ragıp Rıfkı [Özgürel]. İstanbul: Sancakçıyan Matbaası.
- _____. 1328-1330 [1912-1914]. **Müdhiş Bir Ölü**. müt. Ragıp Rıfkı [Özgürel]. İstanbul: Sancakçıyan Matbaası,

- Spyri, Johanna. 1928. **Keçi Çobanı**. nakleden Sabiha Zekeriya [Sertel]. İstanbul: Resimli Ay Matbaası.
- Stendhal [Henri Beyle]. 1330 [1914]. **Aşk**. müt. M. N. İstanbul: Yeni Turan Matbaası.
- Stevenson, Robert Levy. 1329 [1913]. **İntihar Kulübü ve Sıraçenin Elması**. tercüme eden Salime Servet Seyfi. İstanbul: Necm-i İstikbâl Matbaası.
- Sue, Eugene. 1299 [1881]. **Şikemperverî/Oburluk**. müt. Mihalaki. İstanbul: Matbaa-i Ebüzziya.
- Süleyman Tevfik. 2011. **II. Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Elli Yıllık Hatıralarım**. haz. Tahsin Yıldırım - Şaban Özdemir. İstanbul: Dün Bugün Yarın Yayınları.
- Swift, Jonathan. 1927. **Cüceler Memleketinde**. müt. (...) İstanbul: Resimli Ay Matbaası.
- Şâhidler Sırası**. 1335-1338 [1919-1922]. müt. Ragıp Rıfkı [Özgürel]. İstanbul: Şems Matbaası.
- Şemseddin Sâmî. 1978. **Kâmûs-ı Türkî**. İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Şimendifer Vagonunda**. (...) müt. A. Naci. İstanbul: Nefâset Matbaası.
- Şoför Jimi**. 1335 [1916]. müt. A. S. İstanbul: Necm-i İstikbâl Matbaası.
- Tahir-Gürçağlar, Şehnaz. 2002. What Texts Don't Tell: The Uses of Paratexts in Translation Research. **Crosscultural Transgressions**. ed. T. Hermans. Manchester: St. Jerome Publishing: 44-60.
- _____. 2005. **Kapılar**. İstanbul: Scala Yayıncılık.
- _____. 2008a. **The Politics and Poetics of Translation in Turkey, 1923-1960**. Amsterdam, New York: Rodopi.
- _____. 2008b. Sherlock Holmes in the Interculture: Pseudotranslation and Anonymity in Turkish Literature. In **Beyond Descriptive Translation Studies Investigations in Homage to Gideon Toury**, edited by Anthony Pym, Miriam Schlesinger, Daniel Simeoni, 133-152. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing.
- Tanpınar, Ahmet Hamdi. 1997. **19'uncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi**. (8. bs.) İstanbul: Çağlayan Kitabevi.
- Terrail, Ponson de. 1328 [1912]. **Rokanbol**. müt. Avan-zâde Mehmed Süleyman. İstanbul: Matbaa-i Kader.
- Theuriet, Andre. 1927. **İlkbahar Seneleri**. tercüme ve hulâsa eden Hakkı Süha [Gezgin]. İstanbul: Devlet Matbaası.
- _____. 1330 [1914]. **Hanımeli**. müt. Mehmed Recai. İstanbul: Şems Matbaası.

- Tokgöz, Ahmed İhsan. 2012. **Matbuat Hatıralarım (1888-1914)**. haz. Alpay Kabacalı. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Tolstoy, L. 1328 [1912]. **Anna Karenin**. müt. Raif Necdet [Kestelli] - Sadık Naci. İstanbul: Matbaa-i Hayriye ve Şürekâsı.
- _____. 1329 [1913]. **Hacı Murad**. müt. Y[usuf] R[ıza]. İstanbul: Necm-i İstikbâl Matbaası.
- _____. 1919. **Fâcia-i Aşk ve İzdivâc**. müt. İsmail Münir. İstanbul: Kader Matbaası.
- _____. 1337 [1921]. **Aşk ve İhanet (Serj Baba)**. müt. Orhan Nüzhet. İstanbul: Matbaa-i Osmaniye.
- _____. (...) **Zalim Hükümdarlardan Çar İvan Vasiliç**. müt. Tosun Paşa-zâde Mehmed Sedad. İstanbul: Sancakçıyan Matbaası.
- Topraktepe, Ersel. 2005. Edebiyatımızda İlk Çeviri Roman: Fenelon'un Les Aventures de Telemaque Adlı Yapıtı. Yapıtın Çeviri Tarihimizdeki Yeri ve Önemi. Yüksek Lisans Tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Toury, Gideon. 1980. **In Search of a Theory Translation**. Tel Aviv: The Porter Institute of Poetics and Semiotics.
- _____. 2008. Çeviri Normlarının Doğası ve Çevirideki Rolü. çev. A. Eker. **Çeviri Seçkisi II - Çeviri(bilim) Nedir?** haz. Mehmet Rifat. İstanbul: Sel Yayıncılık: 149-164.
- Turgenyeu, Ivan. 1340 [1924]. **Muzaffer Aşk Nağmesi**. müt. Mişel Mihailof - Yahya Ferid. İstanbul: Karabet Matbaası.
- Türkeli, Yedigâr. 2005. Tanzimat'tan Sonra Türkçede Roman Tercümeleleri (1860-1928). Yüksek Lisans Tezi. Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Türk Dil Kurumu. 2012. **Yazım Kılavuzu**. (27. bs.) Ankara.
- Twain, Mark (Samuel Langhorne Clemens). 1333 [1917]. **Bir Milyon Liralık Bono**. müt. P. K. İstanbul: Matbaa-i Orhaniye.
- Unat, Faik Reşit. 1940. **Hicrî Tarihleri Milâdî Tarihe Çevirme Kılavuzu**. Ankara.
- Uşaklıgil, Halit Ziya. 1987. **Kırk Yıl**. haz. Şemsettin Kutlu. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Ülken, Hilmi Ziya. 2011. **Uyanış Devirlerinde Tercümenin Rolü**. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Üyepazarcı, Erol. 2005. II. Abdülhamid'in Çevirttiği Polisiye Romanlar. **Müteferrika**. 28: 25-34.

- _____. 2008. **Korkmayınız Mister Sherlock Holmes! Türkiye’de Polisiye Romanın 125 Yıllık Öyküsü (1881-2006)**. c. 1-2. İstanbul: Oğlak Yayıncılık.
- Üyepazarcı, Erol, Raşit Çavaş. 2002. II. Abdülhamid’in Polisiye Roman Merakı ve Çevirttiği Polisiye Romanlar. **Müteferrika**. 22: 97-116.
- Üzgör, Tahir. 1990. **Türkçe Dîvân Dîbâceleri**. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Venuti, Lawrence. 2006 [1995]. **The Translator’s Invisibility**. London and New York: Routledge.
- Vermeer Hans J. 1989. Skopos and Commission in Translational Action. **Reading in Translation Theory**. çev. Andrew Chesterman, Helsinki: Oy Finn Lectura Ob. 173-187.
- Verne, Jules. 1306 [1888]. **Gizli Ada**. müt. Ahmed İhsan [Tokgöz]. İstanbul: Kasbar Matbaası.
- Ville, Leon. 1339 [1923]. **Vatan Aşkı**. müt. Ebülvecdi Nihad. Trabzon: İkbâl Matbaası.
- Volney, Conte de. 1340 [1924]. **Harabeler yahud Tedmür Harabeleri**. Türkçeye nâkili M. Seyfi Raşid. İstanbul: Kader Matbaası.
- Webster, Jean. 1928. **Sevgili Düşman**. tercüme eden Celaledin Ekrem. İstanbul: Selamet Matbaası.
- Wells, Herbert George. 1334-1336 [1918-1920]. **Kamerde İlk İnsanlar**. müt. Aziz Hüdaî. İstanbul: Evkâf-ı İslâmiye Matbaası.
- Wilde, Oscar. 1927. **Oskar Vayld’ın Masalları**. müt. Şaziye Berrin [Kurt]. İstanbul: Yeni Matbaa.
- _____. 1928. **Bahtiyar Prens**. müt. Salih Zeki [Aktay]. İstanbul: Orhaniye Matbaası.
- Yalçın, Sıddıka Dilek. 1998. XIX. Yüzyıl Edebiyatında Popüler Roman. Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yeşil Elmas**. 1328 [1912]. müt. D. Mehmed Kemâl. İstanbul: Tevsi-i Tıbaat Matbaası.
- Zehirli İlaç**. 1335 [1919]. müt. Avan-zâde Mehmed Süleyman. İstanbul: Matbaa-i Orhaniye.
- Zevaco, Michel. 1325-1327 [1909]. **Borjiya**. müt. Mehmed Hâlid. İstanbul: Hilal Matbaası.
- _____. 1326 [1910]. **Fausta**. müt. A. Zeki. İstanbul: Manzûme-i Efkâr Matbaası.
- _____. 1326 [1910]. **Kahraman Kız**. müt. M. F. İstanbul: Mürettibîn-i Osmaniye Matbaası.
- _____. 1326 [1910]. **Kapitan**. müt. Z. Âdil. İstanbul: Matbaa-i Arşak Garoyan.

- _____. 1326-1328 [1910-1914]. **Mâcerâ-yı Aşk**. müt. Ragıb Rıfıkı [Özgürel]. İstanbul: Şems Matbaası.
- _____. 1326-1328 [1910-1912]. **Pardayyanlar**. müt. Ragıb Rıfıkı [Özgürel]. İstanbul: Şems Matbaası.
- _____. 1327 [1911]. **Sen Pol Sarayı**. müt. Fuad Talat. İstanbul: Türk Matbaası.
- _____. 1327-1329 [1911-1913]. **Tribule**. müt. Ragıb Rıfıkı [Özgürel]. İstanbul: Şems Matbaası.
- _____. 1329 [1913]. **Mağlub Fausta**. müt. A. Zeki. İstanbul: Arşak Garoyan Matbaası
- _____. 1329 [1913]. **Venedik Âşıkları**. müt. Zeki. İstanbul: Müşterekü'l-Menfaa Osmanlı Şirketi Matbaası.
- _____. 1330 [1914]. **Markiz dö Pompadur**. müt. Karagöz Heyet-i Tahrîriyesi. İstanbul: Nefaset Matbaası
- _____. 1331 [1915]. **Buridan**. müt. Ragıb Rıfıkı [Özgürel]. İstanbul: Şems Matbaası.
- _____. 1338-1341 [1922-1925]. **Venedik Âşıkları**. nâkili Kemâleddin Şükrü. İstanbul: Cihan Biraderler Matbaası.
- _____. 1341 [1922]. **Paris Çiçekleri**. müt. Ragıb Rıfıkı [Özgürel]. İstanbul: Evkaf Matbaası.
- Zeydan, Corci. 1927. **Cihan Hatun Fergana Güzeli**. müt. Zeki Megamiz. İstanbul: İkdâm Matbaası.
- _____. 1339-1342 [1923-1926]. **Abbâse**. nâkili Hasan Bedreddin. İstanbul: Orhaniye Matbaası.
- Zola, Emile. 1308 [1890]. **Dans Defteri**. müt. Leskovikli Ali Remzi. İstanbul: A. Asaduryan Şirket-i Mürettibiye Matbaası.
- _____. 1327 [1911]. **Nana**. müt. Ahmed Sahib. İstanbul: Şems Matbaası.
- _____. 1335 [1919]. **Tuğyan**. müt. Sadri. İstanbul: Kader Matbaası
- _____. (...) **Şûhî ve Zen-dostî**. müt. M. Memduh. İstanbul: Asır Matbaası.
- Zührab, Kirkor. 1329 [1913]. **Hayat Olduğu Gibi**. müt. Diran Kelekyan. İstanbul: Ahmed İhsan ve Şürekâsı Matbaası.

EKLER

Ek 1. 1908-1928 Yılları Arasında Batı Dillerinden Osmanlı Türkçesine Çevrilen Romanların Listesi Tablosu

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
1	A. C. - E. H.	Don Kişot	Cervantes	-	İstanbul, Mürettibîn-i Osmaniye Mtb.	1328/1912	431	Ö	Eserin sonunda, yayınevinin çıkarmış olduğu kitapların listesi verilmiştir.
2	A. Enver	Baskervillerin Köpeği	Arthur Conan Doyle	-	İstanbul, Tercümân-ı Hakikat Mtb.	1325/1909	138	-	
3	A. Enver	Mağaza Sârikleri	Arthur Conan Doyle	Şarlok Holmes, Tercümân-ı Hakikat'in Küçük Roman Kütüb-hânesi, 2	İstanbul, Tercümân-ı Hakikat Mtb.	1325/1909	74	-	
4	A. Enver	Mühendisin Parmağı	Arthur Conan Doyle	Şarlok Holmes	İstanbul, Tercümân-ı Hakikat Mtb.	1325/1909	62	-	Bu eser, "Mağaza Sârikleri" ile aynı ciltte olup eserin başında "Şarlok Holmes'in sergüzeşleri"nden çevrildiği belirtilmiştir. Ayrıca yeni bir sayfa numarası ile başlamamış olup diğer eserin sayfa sayısına ilaveten devam edilmiştir.

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
5	A. Naci	Altın mı, Kadın mı?	-	Gik Tam, 8	İstanbul, Nefâset Mtb.	-	24	Ö	Bu kitapta yer alan ön söz mahiyetindeki "Almanya'da Türk ve Türkiye'de Alman" başlıklı metin ile serinin diğer bazı çevirilerinde de karşılaşılmaktadır.
6	A. Naci	Dilber Kontes'in Elmasları	-	Gik Tam, 3-4	İstanbul, Nefâset Mtb.	-	48	-	
7	A. Naci	Elektrikle Bir Suikasd	-	Gik Tam, 9	İstanbul, Nefâset Mtb.	-	24	-	"Altın mı, Kadın mı" isimli eser ile aynı ciltte basılmıştır.
8	A. Naci	Numarasız Hânenin Cinayeti	-	Gik Tam, 5-6	İstanbul, Nefâset Mtb.	-	48	S	Son söz mahiyetinde serinin devam eden eserleri hakkında bilgi verilmiştir.
9	A. Naci	Semada Bir Polis Hafiyesi	-	Gik Tam, 1-2	İstanbul, Nefâset Mtb.	-	48	-	
10	A. Naci	Şimendifer Vagonunda	-	Gik Tam, 7	İstanbul, Nefâset Mtb.	-	24	Ö	Altıncı kitabın devamı ile birlikte basılmıştır. Bu ön söz, serinin sekizinci kitabındaki ön söz ile aynıdır.
11	A. Nuri	Landru Madmazel Mari'nin Katili	-	-	İstanbul, Minber Mtb.	1338-1340/ 1922-1924	24	-	
12	A. R.	Gılandiye Cinayeti	Gaston Leroux	-	İstanbul, Tercümân-ı Hakikat Mtb.	1325/1909	156	-	
13	A. Rıza	Boş Hâne	Arthur Conan Doyle	Şarlok Holmes'in Avdeti, 1	İstanbul, Matbaa-i Kader	1328/1912	29	-	Eserin son sayfasında "Pey-der-pey Neşrolunacak Hikâyeler" başlığıyla yayınevinin yayımlayacağı eserlerin bir listesi verilmiştir.

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
14	A. Rıza	Girenc Manastırı Meselesi	Arthur Conan Doyle	Şarlok Holmes'in Avdeti, 3	İstanbul, Matbaa-i Kader	1328/1912	99	-	
15	A. Rıza	İkinci Leke	Arthur Conan Doyle	Şarlok Holmes'in Avdeti, 2	İstanbul, Matbaa-i Kader	1328/1912	68	-	
16	A. Rıza	Kara Peter Meselesi	Arthur Conan Doyle	Şarlok Holmes'in Avdeti, 4	İstanbul, Matbaa-i Kader	1328/1910	31	-	
17	A. S.	Cehennemî Otomobil	-	Zebaniler Koleksiyonu: Nat Pinkerton	İstanbul, Necm-i İstikbâl Mtb.	1335/1919	30	-	Eserin sonunda polisiye romanların bir listesi verilmiştir.
18	A. S.	Gırınşor Cinayeti	-	Zebaniler Koleksiyonu: Nat Pinkerton	İstanbul, Necm-i İstikbâl Mtb.	1335/1919	24	-	Eserin başında "29 Numaralı Cemiyet Kütüb-hânesinde Bulunan Kitaplardan Bazıları" başlığı ile bir liste verilmiştir.
19	A. S.	Katil Jokey	-	Zebaniler Koleksiyonu: Nat Pinkerton	İstanbul, Hukuk Mtb.	1335/1919	32	-	
20	A. S.	Katil Polis	-	Zebaniler Koleksiyonu: Nat Pinkerton	İstanbul, Necm-i İstikbâl Mtb.	1335/1919	27	-	
21	A. S.	Şoför Jimi	-	Zebaniler Koleksiyonu: Nat Pinkerton	İstanbul, Necm-i İstikbâl Mtb.	1335/1919	30	S	
22	A. S.	Esrâr-engîz Bir Cinayet	-	Zebaniler Koleksiyonu: Nat Pinkerton	İstanbul, Necm-i İstikbâl Mtb.	1335/1919	30	-	
23	A. Vefa	Tıbbiyeli ve Nişanlısı	Sanfani	-	İstanbul, Matbaa-i İctihâd	1329/1913	64	-	

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
24	A. Zeki	Fausta	Michel Zevaco	-	İstanbul, Manzûme-i Efkâr Mtb.	1326/1910	608	Ö	
25	A. Zeki	Mağlub Fausta	Michel Zevaco	-	İstanbul, Arşak Garoyan Mtb.	1329/1913	503	S	
26	Abdullah Zühdü	Madmazel Yüz Milyon	-	-	İstanbul, Asır Mtb.	-	98	-	
27	Abdullah Zühdü	Muharririn Zevcesi	-	Küçük Hikâyeler Kütüb-hânesi, 1	İstanbul, Karabet Mtb.	1324/1908	64	-	
28	Abdullah Zühdü	Parmak İzi	-	-	İstanbul, İkdâm Mtb.	1326/1910	810	-	"Polisin Gözü" adında bir zeyli vardır.
29	Abdullah Zühdü	Vade	Paul Bourget	-	İstanbul, Matbaa-i Ahmed İhsan	1324/1908	106	-	
30	Abdülbaki	Saâdet Yolları	John Lubbock (Lord Avebury)	-	Bursa, Muîn-i Hilâl Mtb.	1329/1913	-	-	Araştırma yapılan kütüphanelerde bu esere rastlanmamıştır. Verilen bilgiler Özege Kataloğu'ndan alınmıştır.
31	Abdülfeyyaz Refik	Kadın Hisleri	Marcel Prévost	-	İstanbul Necm-i İstikbâl Mtb.	1329/1913	-	-	Araştırma yapılan kütüphanelerde bu esere rastlanmamıştır. Verilen bilgiler Özege Kataloğu'ndan alınmıştır.
32	Adem Sırrı Begoviç	Gölge Fısıltısı	-	-	İstanbul, Kader Mtb.	1326/1910	14	-	

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
33	Âdil Nami	Gümüş Kutu Hikâyeleri-Sezarın yahud İspirizma ile Âtisi Keşfedilen Bir Kadının Sergüzeşti	Alexandre Dumas Fils	Gümüş Kutu Hikâyeleri, 1	İstanbul, Matbaa-i Arşak Garoyan	1326/1910	144	Ö	
34	Ahmed Âdil	Kadınlar Muharebesi	Alexandre Dumas	-	İstanbul, Tevsi-i Tıbaat Mtb.	1330/1914	400	Ö	Bu eser, 1298/1881 yılında Ahmed Ata tarafından çevrilmiş ve Matbaa-i Esad'da 504 sayfa olarak basılmıştır.
35	Ahmed Emin Yalman	Küçük Lord	Frances Hodgson Burnett	Vakit Neşriyatı, 2	İstanbul, Vakit Mtb.	1336/1920	386	-	
36	Ahmed Emin Yalman	Muhabbet Köprüsü	Charlotte Primm	Vakit Neşriyatı, 1	İstanbul, Vakit Mtb.	1336/1920	176	-	
37	Ahmed İhsan [Tokgöz]	Rapa-Novı Adası	Andre Armandi	-	İstanbul, Ahmed İhsan Mtb.	1928	208	-	
38	Ahmed İhsan [Tokgöz]	Rus Ateşi	Paul Herigaut	-	İstanbul, Ahmed İhsan Mtb.	1926	121	Ö	
39	Ahmed Kâmil	Unutulan Adam	Pierre Benoit	-	İstanbul, Evkaf Mtb.	1341/1923	80	-	"Ahmed Kâmil", Selim Nüzhet Gerçek'in takma adıdır (Sevük, 1941, 414).
40	Ahmed Reşad	Dirilmiş Ölü	-	Nat Pinkerton Yeni Külliyyatı	İstanbul, Âmidî Mtb.	1330/1914	40	-	Eserin son sayfasında " <i>Nat Pinkerton</i> " serisindeki bazı eserlerin listesi verilmiştir.
41	Ahmed Reşad	Gizli Hazine	-	Nat Pinkerton Yeni Külliyyatı	İstanbul, Sadâ-yı Millet Mtb.	1330/1914	39	-	
42	Ahmed Reşad	Hat Boyunda Bir Facia	-	Nat Pinkerton Yeni Külliyyatı	İstanbul, Sadâ-yı Millet Mtb.	1330/1914	40	-	

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
43	Ahmed Rıza Rodoslu	Sarı Odanın Esrarı	Gaston Leroux	Kitâb-hâne-i Sûdi Romanları	İstanbul, Kitâb-hâne-i Sûdi	1338/1922	191	-	Eserin son sayfasında yayınevinin telif ve tercüme eserlerine dair bir sayfalık bir liste bulunmaktadır.
44	Ahmed Sahib	Nana	Emile Zola	-	İstanbul, Şems Mtb.	1327/1911	388	Ö	
45	Ahmed Sahib	Rahibe	-	Hayat Kütüb-hânesi Roman Külliyyatı, 3	İstanbul, Kader Mtb.	-	47	-	Üç kitaplık bir eserdir. 11349/1-2-3 şeklinde numaralandırılmış olup sayfa sayıları 47-48-48'dir.
46	Ahmed Salahaddin	Acıklı Bir Sergüzeşt	L. Tolstoy	-	İstanbul, Suhûlet Mtb.	-	144	-	İsmail Habib Sevrük eserin yılını tahminen 1922-23 olarak gösteriyor (1941, 279).
47	Ali Fahri	Ölümün Zaferi	Gabriele D'Annunzio	-	İstanbul, İktisâd Mtb.	1928	246	Ö	Çevirmen, iç ve dış kapakta "İtalyancadan nâkili" şeklinde gösterilmiştir.
48	Ali Fehmi	Kafkasya Esirleri	L. Tolstoy	-	Bakü, Orucof Kardeşlerin İliktirik Mtb.	1330/1912	35	-	
49	Ali Fuad - A. Naci	Anglosaksonların Esbâb-ı Fâikiyeti Nedir?	Edmonde Demolins	Millet Kütüb-hânesi, 20	İstanbul, Araks Mtb.	1330/1914	383	-	
50	Ali Galib	Hortlaklar	Henrik İbsen	Meşâhîr-i Âsâr Külliyyatı, 4	İstanbul, Cihan Mtb.	1340/1924	126	-	
51	Ali Haydar [Taner]	Beyaz Zambaklar Memleketinde	Grigory Petrov	-	İstanbul, Marifet Mtb.	1928	143	Ö	Birisi Türkçe diğeri Bulgarca çevirmenine ait olmak üzere iki ön söz bulunmaktadır.
52	Ali Haydar [Taner]	Mefkûreci Muallim	Grigory Petrov	-	İstanbul, Marifet Mtb.	1928	80	Ö	

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
53	Ali Kâmi [Akyüz]	Verter	Goethe	-	İstanbul, Matbaa-i Hayriye ve Şürekâsı	1329/1913	216	Ö	
54	Ali Kemâl	Yeni Kadın Mektupları	Marcel Prévost	-	İstanbul, Tevsi-i Tıbaat Mtb.	1330/1914	152	Ö-S	İki ön söz bir de son söz bulunmaktadır.
55	Ali Muzaffer	Dünyanın Sonu	Camille Flammarion	-	İstanbul, Necm-i İstikbâl Mtb.	1327/1911	16	Ö-S	Bir ön söz bir de son söz bulunmaktadır.
56	Ali Muzaffer	Kısmet Bozulmaz	-	-	İstanbul, Yeni Osmanlı Mtb.	1327/1911	15	-	
57	Ali Neşet	Kaplanlar Memleketinde	Louis Henri Boussenard	-	İstanbul, Mihran Mtb.	1324/1908	284	-	
58	Ali Nusret	Bir Sergüzeşt-i Hûnîn	Catulle Mendes	-	İstanbul, Tanin Mtb.	1326/1910	152	-	
59	Ali Reşad	Altın Volkanı	Jules Verne	-	İstanbul, Mihran Mtb.	1324/1908	430	-	
60	Ali Reşad	Daima Hilekâr	Jean Lvn	Yeni Kütüb-hâne, 1-2	1. kitap, Matbaa-i Millî, 2. kitap, Necm-i İstikbâl Mtb.	1339/1923	175-206	Ö-S	Bu eser, iki kitaptan oluşmaktadır. İkinci kitap " <i>Yine Daima Hilekâr</i> " adı ile sunulmuştur. Eserin sonunda yer alan ve yayınevinin diğer eserleri hakkında verilen kısa bilgiler, son söz olarak değerlendirilmiştir.

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
61	Ali Reşad	Kenyon	Wallace Cook	-	İstanbul, Mihran Mtb.	1325/1909	190	-	Araştırma yapılan kütüphanelerde bu esere rastlanmamıştır. Verilen bilgiler Özege Kataloğu'ndan alınmıştır.
62	Ali Reşad	Maryan	Thomas Mayne Reid	-	İstanbul, Mihran Mtb.	1325/1909	212	-	
63	Ali Reşad	Vilyam	Mayne Reid	-	İstanbul, Mihran Mtb.	1325/1909	189	-	
64	Ali Said	Vidok	-	-	İstanbul, Türk Mtb.	1926	-	-	Araştırma yapılan kütüphanelerde bu esere rastlanmamıştır. Verilen bilgiler Özege Kataloğu'ndan alınmıştır.
65	Ali Saim	Demir Maske	Edmond Laoust	-	İstanbul Matbaa-i Hayriye ve Şürekâsı	1325/1910	112	-	
66	Ali Semih	Ecel Köprüsü	Michel Zevaco	-	İstanbul Meşrutiyet Mtb.	-	1222	-	1-10. kitaplar.
67	Ali Süreyya	Ahz-i Sâr	-	Küçük Hikâyeler Kütüb-hânesi, 1	İstanbul, Bekir Efendi Mtb.	1327/1911	12	-	
68	Ârif Cemil	Don Juan	Lord Byron	-	İstanbul, Sancakçıyan Mtb.	1330/1914	307	Ö-S	Eserin sonunda yer alan üç kitap hakkındaki tanıtım yazısı son söz olarak değerlendirilmiştir.

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
69	Avan-zâde Mehmed Süleyman	Bir Aktrisin Âkıbeti	-	Pinkerton'un Kızı	İstanbul, Matbaa-i Orhaniye	1335/1919	32	-	Eserin sonunda bir önceki eserde yayımlanan bilmecenin cevabı ve yeni bir bilmece yer almaktadır.
70	Avan-zâde Mehmed Süleyman	Çalgıcı Kız	Klod Lemetri	Küçük Hikâyeler Külliyyatı, 17	İstanbul, Evkaf Mtb.	1336/1920	32	-	Eserin sonunda polisiye romanların bir listesi verilmiştir.
71	Avan-zâde Mehmed Süleyman	Dilber Kız yahud Bir Genç Kızın Serencamı	-	Aile Romanları, 3	İstanbul, Kadınlar Dünyası Mtb.	1335/1919	160	-	
72	Avan-zâde Mehmed Süleyman	Dilber Kontes	-	-	İstanbul, İkdâm Mtb.	1333/1917	799	-	
73	Avan-zâde Mehmed Süleyman	Dilenci Sevdalı Kız	-	-	İstanbul, Kader Mtb.	1336/1920	52	-	
74	Avan-zâde Mehmed Süleyman	Doktorun Esrarı	-	Nat Pinkerton Bilmeceli Meşhur Hikâyeler Külliyyatı	İstanbul, Evkaf Mtb.	1335-1338/1919-1922	24	-	
75	Avan-zâde Mehmed Süleyman	Gizli Çekmece	-	Pinkerton'un Kızı (Cüli Pinkerton'un sergüzeştlerinden)	İstanbul, Matbaa-i Orhaniye	1335/1919	32	-	

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
76	Avan-zâde Mehmed Süleyman	Güzel Hemşire yahud Bir Mahkûmun Kızları	-	-	İstanbul, Kadınlar Dünyası Mtb.	1335/1919	220	Ö	
77	Avan-zâde Mehmed Süleyman	İki Dost Deli mi Akıllı mı	-	Kitâb-hâne-i Sûdi'nin Küçük Romanları	İstanbul, Matbaa-i Orhaniye	1335/1919	24	-	
78	Avan-zâde Mehmed Süleyman	İki Hemşire	-	Zabıta Romanı Külliyyatı-Pinkerton'un Oğlu	İstanbul, Matbaa-i Orhaniye	1335/1919	32	-	
79	Avan-zâde Mehmed Süleyman	İki Rakib	-	Aile Romanları, 4	İstanbul, Kadınlar Dünyası Mtb.	1335/1919	64	-	
80	Avan-zâde Mehmed Süleyman	Katil Kadın yahud Mûdhiş Bir Cinayet	-	Meşhur Hikâyeler Külliyyatı, 4. Nat Pinkerton Sergüzeştlerinden	İstanbul, Evkaf Mtb.	1335-1338/1919-1922	20	-	
81	Avan-zâde Mehmed Süleyman	Lord Hop	Jules Lermina	-	İstanbul, Matbaa-i Cihan	1329/1913	438	-	"Monte Kristo" isimli romanın zeylidir.

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
82	Avan-zâde Mehmed Süleyman	Maskeli Kadın	Ponson de Terrail	-	İstanbul, Kader Mtb.	1336/1920	140	-	
83	Avan-zâde Mehmed Süleyman	Masum Kız - Esrâr-engîz Paket	Goron	-	İstanbul, Kader Mtb.	1333/1917	175	-	
84	Avan-zâde Mehmed Süleyman	Mavi Parmaklar yahud Kanlı Hayal	-	Meşhur Hikâyeler Külliyyatı, 2. Etel King Sergüzeştlerinden	İstanbul, Evkaf Mtb.	1338/1919	16	-	
85	Avan-zâde Mehmed Süleyman	Milyoner Kız yahud Yeşil Elmas	-	Meşhur Hikâyeler Külliyyatı, 3. Etel King Sergüzeştlerinden	İstanbul, Evkaf Mtb.	1335-1338/1919-1922	20	-	
86	Avan-zâde Mehmed Süleyman	Monte Kristo	Alexandre Dumas	-	İstanbul, Matbaa-i Jırayır ve Keteon	1327-1328/1911-1912	1308	Ö	Eserin başında yazarın, sonunda ise çevirmenin fotoğrafı yer almaktadır.

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
87	Avan-zâde Mehmed Süleyman	Ormanda Bir Kadın Cesedi	-	Meşhur Hikâyeler Külliyyatı, 1. Nat Pinkerton Sergüzeştlerinden	İstanbul, Türk Dünyası Mtb.	1335/1919	16	Ö	
88	Avan-zâde Mehmed Süleyman	Oyuncu Kız	François Coppee	-	İstanbul, Yuvanaki Panayotidis Mtb.	-	14	-	
89	Avan-zâde Mehmed Süleyman	Polislerin Katili	-	Zabıta Romanları Külliyyatından, Pinkerton'un Kızı	İstanbul, Matbaa-i Orhaniye	1335/1919	32	-	
90	Avan-zâde Mehmed Süleyman	Rokanbol	Ponson de Terrail		İstanbul, Matbaa-i Kader	1328/1912	398	Ö-S	
91	Avan-zâde Mehmed Süleyman	Sefiller	Victor Hugo	-	İstanbul, Matbaa-i Jırayır - Keteon Bedrosyan	1327-1328/1911-1912	1528	Ö	İki ciltten oluşan bu eserde birisi yazara birisi de çevirmene ait olmak üzere iki ön söz bulunmaktadır.
92	Avan-zâde Mehmed Süleyman	Sevdalı Kız ve Polis Hafiyesi Bernar	-	Kitâb-hâne-i Sûdinin Küçük Romanlar Koleksiyonu	İstanbul, Kader Mtb.	1335/1919	23	-	

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
93	Avan-zâde Mehmed Süleyman	Şeytankaya Cinayeti	Bergeret Gaston	-	İstanbul, Tarık Mtb.	-	104	-	
94	Avan-zâde Mehmed Süleyman	Şübheli Kadın	-	Aile Romanları, 3	İstanbul, Kadınlar Dünyası Mtb.	1335/1919	87	-	
95	Avan-zâde Mehmed Süleyman	Yankesiciler Muallimi	-	Nat Pinkerton Sergüzeştlerinden Bilmeceli Meşhur Hikâyeleri Külliyyatı, 5	İstanbul, Evkaf Mtb.	1335-1338/1919-1922	20	-	
96	Avan-zâde Mehmed Süleyman	Yeşil Maske	-	Zabıta Romanları Külliyyatından, Pinkerton'un Kızı	İstanbul, Matbaa-i Orhaniye	1335/1919	32	-	
97	Avan-zâde Mehmed Süleyman	Zehirli İlaç	-	Zabıta Romanları Külliyyatı, 2, Pinkerton'un Oğlu	İstanbul, Matbaa-i Orhaniye	1335/1919	23	S	"Pinkerton'un Oğlu" ve "Pinkerton'un Kızı" başlıklı serilerde yayımlanan eserlerin son sayfasında bu son söz yer almaktadır.
98	Avan-zâde Mehmed Süleyman	Zehirli Yüzük	-	Zabıta Romanları Külliyyatı, 1, Pinkerton'un Oğlu	İstanbul, Orhaniye Mtb.	1335/1919	24	-	
99	Avan-zâde Mehmed Süleyman	Zengin Kızı - İzdivâc Entrikaları	-	-	İstanbul, Lüsiyen Mtb.	1331/1915	751	-	
100	Avan-zâde Mehmed Süleyman - Sisak Ferid	Altın Gölü	Robert Kraft	-	İstanbul, Lüsiyen Mtb.	1330/1914	960	Ö	

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
101	Avan-zâde Mehmed Süleyman - Sisak Ferid	Güzel Prenses - Saray Entrikaları	-	-	İstanbul Lüsiyen Mtb.	1331/1913	2459	Ö-S	
102	Aziz Hüdai	Kamerde İlk İnsanlar	Herbert George Wells	Talebe Defteri Mecmuası, Çocuk Edebiyatı Külliyyatı-2	İstanbul, Evkâf-ı İslâmiye Mtb.	1334-1336/1918-1920	192	Ö-S	
103	B. S.	Nevyork Esrarı	-	-	İstanbul, Kader Mtb.	-	-	-	Araştırma yapılan kütüphanelerde bu esere rastlanmamıştır. Verilen bilgiler Özege Kataloğu'ndan alınmıştır.
104	Baha Tevfik	Ba's-i Ba'del-mevt	L. Tolstoy	Sadâ-yı Millet Kütüb-hânesi, 1	İstanbul, Sadâ-yı Millet Mtb.	1325/1909	167	-	
105	Bedi Fitrat	Sevda Kurbanı yahud Debdebe Delisi	Ernest Daudet	-	İstanbul, Arşak Garoyan Mtb.	1326/1910	247	-	
106	Bedia Servet	Albatros Dalgalar İçinde	-	Şarlo Polis Hafiyesi ve Gülünçlü Sergüzeştleri, 5	İstanbul, Şems Mtb.	1343/1924	-	-	Araştırma yapılan kütüphanelerde bu esere rastlanmamıştır. Verilen bilgiler Özege Kataloğu'ndan alınmıştır.
107	Bedia Servet	Elem Yolcuları	-	-	İstanbul, Matbaa-i Ahmed Kâmil	1926	479	-	

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
108	Bedia Servet	Fas'daki Vazife	-	Şarlo Polis Hafiyesi ve Gülünçlü Sergüzeştleri, 1	İstanbul, Orhaniye Mtb.	1342/1924	40	S	Çevirmeni bir bayandır. Eserin sonunda, bu seride çıkacak olan kitapların listesi verilmiştir. Bu yüzden eser, "son söz"lü olarak değerlendirilmiştir.
109	Bedia Servet	Kutb-ı Cenûbîde	-	Şarlo Polis Hafiyesi ve Gülünçlü Sergüzeştleri, 4	İstanbul, Şems Mtb.	1343/1924	36	-	
110	Bedia Servet	Mavi Elmas	-	Şarlo Polis Hafiyesi ve Gülünçlü Sergüzeştleri, 2	İstanbul, Şems Mtb.	1343/1924	36	-	
111	Bedia Servet	Meksika'da	-	Şarlo Polis Hafiyesi ve Gülünçlü Sergüzeştleri, 12	İstanbul, Şems Mtb.	1343/1924	32	-	
112	Bedia Servet	Mihrace'nin Veliahdı	-	Şarlo Polis Hafiyesi ve Gülünçlü Sergüzeştleri, 16	İstanbul, Şems Mtb.	1343/1924	32	-	
113	Bedia Servet	Müdhiş Boğa Güreşi	-	Şarlo Polis Hafiyesi ve Gülünçlü Sergüzeştleri, 10	İstanbul, Şems Mtb.	1343/1924	32	-	
114	Bedia Servet	Müdhiş Süvari	-	Şarlo Polis Hafiyesi ve Gülünçlü Sergüzeştleri, 13	İstanbul, Şems Mtb.	1343/1924	31	-	

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
115	Bedia Servet	Prens Ha-ra-ki-ri	-	Şarlo Polis Hafiyesi ve Gülünçlü Sergüzeştleri, 11	İstanbul, Şems Mtb.	1343/1924	32	-	
116	Bedia Servet	Sen Dominik Cinayeti	-	Şarlo Polis Hafiyesi ve Gülünçlü Sergüzeştleri, 8	İstanbul, Şems Mtb.	1343/1924	32	-	
117	Bedia Servet	Sihirli Otomobil	-	Şarlo Polis Hafiyesi ve Gülünçlü Sergüzeştleri, 7	İstanbul, Şems Mtb.	1343/1924	32	-	
118	Bedia Servet	Sudanlı Güzel	-	Şarlo Polis Hafiyesi ve Gülünçlü Sergüzeştleri, 6	İstanbul, Şems Mtb.	1343/1924	32	-	
119	Bedia Servet	Şarlo Altın Yapıyor	-	Şarlo Polis Hafiyesi ve Gülünçlü Sergüzeştleri, 15	İstanbul, Şems Mtb.	1343/1924	31	-	

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
120	Bedia Servet	Şarlo İstanbul'da	-	Şarlo Polis Hafiyesi ve Gülünçlü Sergüzeştleri, 14	İstanbul, Şems Mtb.	1343/1924	32	-	
121	Bedia Servet	Tekin Değil	-	Şarlo Polis Hafiyesi ve Gülünçlü Sergüzeştleri, 9	İstanbul, Şems Mtb.	1924	28	-	
122	Bedia Servet	Yılanlı Derviş	-	Şarlo Polis Hafiyesi ve Gülünçlü Sergüzeştleri, 3	İstanbul, Şems Mtb.	1343/1924	32	-	
123	Bedia Servet - Hasan Bedreddin	Güzel Rita	-	-	İstanbul, Şems Mtb.	1343/1924	444	S	Eserin sonunda, yayınevinin çıkardığı çeviri romanların kısa birer tanıtım yazısı vardır.
124	Belkıs Sâmî	Küçük Kadınlar	Louisa Alcott	-	İstanbul, Samuil Harutyanyan Mtb.	1925	346	Ö	
125	Belkıs Sâmî	Mercan Adası	Robert Michael Ballantyne	-	İstanbul, Selamet Mtb.	1927	295	Ö	İki ön söz bulunmaktadır.
126	Beşe-zâde Mahmud	Katil Bir Seyis	-	Nat Pinkerton	İstanbul, Matbaa-i Jırayır - Keteon	-	34	-	
127	C. Cahid	Ölüm Saati	-	Pinkerton	İstanbul, İkdâm Mtb.	1927	32	-	Çevirmen, eserin "nâkili" olarak gösterilmiştir.

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
128	Celaledin Ekrem	Sevgili Düşman	Jean Webster	Gençlik Kütüb-hânesi, 3	İstanbul, Selâmet Mtb.	1928	400	Ö	
129	Cemaleddin	İhtiyat Bankası Sirkati - Katil Kim	-	-	İstanbul, Kader Mtb.	1335/1919	16	-	
130	Cemaleddin	Napolyon Bonapart ve Miralay Jerar'ın Sergüzeştleri	-	-	İstanbul, Necm-i İstikbâl Mtb.	1335/1917	32	-	
131	Cemaleddin	Yer Altı Şimendüferi Faciası - Katil Kim	-	Garip Bir Şarlok Holmes	İstanbul	1335/1919	16	-	
132	Cemiyet Kütüb-hânesi Heyeti	Naciye	Emile Edouard	-	İstanbul, Manzûme-i Efkâr Mtb.	1328/1912	143	Ö	
133	Cevad Sâmi	Savualı Andre	Paul de Kock	-	İzmir, Âhenk Mtb.	1340/1924	391	Ö	
134	D. Mehmed Kemâl	Yeşil Elmas	-	Kadın Polis Hafiyesi Etel King	İstanbul, Tevsi-i Tıbaat Mtb.	1328/1912	38	Ö	
135	Diran Kelekyan	Hayat Olduğu Gibi	Kirkor Zührab	-	İstanbul, Ahmed İhsan ve Şürekâsı Mtb.	1329/1913	190	Ö	
136	E. Ali	Asker Şenliği	-	Korsanlar Kralı, 6	İstanbul, Hürriyet Mtb.	1330/1914	40	-	

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
137	E. Ali	Ateş İçinde	-	Nat Pinkerton, 23	-	-	48	-	
138	E. Ali	Azgın Düşman	-	Korsanlar Kralı, 1	İstanbul, Hürriyet Mtb.	1330/1914	40	Ö	Bu seride her sayıda bir bilmece ve sonraki sayıda da cevabı bulunmaktadır.
139	E. Ali	Bir Musaraa, Pinkerton'un Düşmanları	-	Nat Pinkerton, 12	İstanbul, Şems Mtb.	1330/1914	44	-	
140	E. Ali	Caninin Cezası	-	Nat Pinkerton, 20	İstanbul, Cemiyet Kütüb-hânesi	1330/1914	48	-	
141	E. Ali	Çocuk Katili	-	Nat Pinkerton, 9	İstanbul, Şems Mtb.	1330/1914	48	-	Eserin sonunda yer alan dört sayfada yayınevinin bazı kitaplarının tanıtımı yapılmıştır.
142	E. Ali	Dalıkarlı'da Bir Facia	-	Korsanlar Kralı, 7	İstanbul, Şems Mtb.	1330/1914	32	-	
143	E. Ali	Dehşet İçinde	-	Korsanlar Kralı, 3	İstanbul, Şems Mtb.	1330/1914	32	-	
144	E. Ali	Demir Pençe	-	Nat Pinkerton, 21	İstanbul	-	47	-	
145	E. Ali	Denizde Düello	-	Nat Pinkerton, 4	İstanbul, Şems Mtb.	1330/1914	48	-	
146	E. Ali	Düşman Elinde	-	Nat Pinkerton, 16	İstanbul, Şems Mtb.	-	42	-	
147	E. Ali	Esrâr-engîz Hasta	-	Nat Pinkerton, 7	İstanbul, Şems Mtb.	1330/1914	48	S	
148	E. Ali	Esrâr-engîz Süvari	-	Nat Pinkerton, 2	İstanbul, Şems Mtb.	1330/1914	48	-	

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
149	E. Ali	Firak	-	Korsanlar Kralı, 10	İstanbul, Şems Mtb.	1330/1914	40	-	
150	E. Ali	Genç Haydud	-	Nat Pinkerton, 19	İstanbul, Şems Mtb.	1330/1914	48	-	
151	E. Ali	Harro'nun İntikamı	-	Nat Pinkerton, 17	İstanbul, Şems Mtb.	1330/1914	47	-	
152	E. Ali	Heyecanlı Bir Seyahat	-	Korsanlar Kralı, 5	İstanbul, Hürriyet Mtb.	1330/1914	32	-	
153	E. Ali	Hummâ-yı Asfer	-	Nat Pinkerton, 24	İstanbul, Şems Mtb.	1330/1914	48	-	
154	E. Ali	İhtilalin Netayici	-	Korsanlar Kralı, 9	İstanbul, Şems Mtb.	1330/1914	48	-	"Korsanlar Kralı" serisi, Özege Kataloğu'nda Hürriyet Matbaası'nda basılmış olarak gösterilmektedir.
155	E. Ali	İmdad	-	Korsanlar Kralı, 4	İstanbul, Şems Mtb.	1330/1914	56	-	"Korsanlar Kralı" serisinde her eserin sonunda bir sonraki sayıda çıkacak çevirinin ismi ve yayınevinin eserlerine ait kısa birer özet bulunmaktadır.
156	E. Ali	İsveç Kralına Karşı	-	Korsanlar Kralı, 8	İstanbul, Şems Mtb.	1330/1914	48	S	Bu serideki her eserde bilmece, önceki sayıda yer alan bilmecenin cevabı ve yayınevine ait kitapların tanıtımını içeren bilgiler olduğundan onlar da sayfa sayısına dahil edilmiştir.

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
157	E. Ali	Katil İhtiyar	-	Nat Pinkerton, 1	İstanbul, Tevsi-i Tıbaât Mtb.	1330/1914	48	-	Özege Kataloğu ve kütüphane kataloğunda " <i>Katil İhtiyar</i> " olarak belirtilen eser, kapakta ve her sayfada " <i>İhtiyarın Cinayeti</i> " olarak gösterilmiştir.
158	E. Ali	Katiller Çetesi	-	Nat Pinkerton, 11	İstanbul, Şems Mtb.	1330/1914	44	-	
159	E. Ali	Kayıb Kız	-	Nat Pinkerton, 8	İstanbul, Şems Mtb.	1330/1914	48	-	
160	E. Ali	Kızıl Köşk	-	Nat Pinkerton, 26	İstanbul	1330/1914	47	-	
161	E. Ali	Korkunç Kayıkçı	-	Nat Pinkerton, 3	İstanbul, Şems Mtb.	1330/1914	48	-	
162	E. Ali	Lord Lister	-	-	İstanbul, Hürriyet Mtb.	1330/1914	94	-	
163	E. Ali	Mahkemenin Hatası	-	Nat Pinkerton, 6	İstanbul, Şems Mtb.	1330/1914	46	-	
164	E. Ali	Mezarcının Sırrı	-	Nat Pinkerton, 30	İstanbul	1330/1914	43	-	
165	E. Ali	Müdhiş Bir Gece	-	Nat Pinkerton, 29	İstanbul, Şems Mtb.	1330/1914	47	-	
166	E. Ali	Müdhiş Bir Vaka	-	Nat Pinkerton, 14	İstanbul, Şems Mtb.	1330/1914	44	-	
167	E. Ali	Müdhiş Caniler	-	Nat Pinkerton, 27	İstanbul, Şems Mtb.	1330/1914	45	-	

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
168	E. Ali	Nat Pinkerton'un Cesareti	-	Nat Pinkerton, 15	İstanbul, Şems Mtb.	1330/1914	47	-	
169	E. Ali	Ormanlar Kralı	-	Nat Pinkerton, 13	İstanbul, Şems Mtb.	1330/1914	45	-	
170	E. Ali	Otomobilcinin Katili	-	Nat Pinkerton, 31	İstanbul, Şems Mtb.	1330/1914	46	S	
171	E. Ali	Parkda Bir Sergüzeşt - Esrâr-engîz Hanım	-	-	İstanbul, Kader Mtb.	1330/1914	16	Ö-S	
172	E. Ali	Sahte Vahşiler	-	Nat Pinkerton, 22	İstanbul, Şems Mtb.	1330/1914	47	-	
173	E. Ali	Servet Yolunda	-	Nat Pinkerton, 18	İstanbul, Şems Mtb.	1330/1914	48	-	
174	E. Ali	Sır İçinde Esrar	-	Nat Pinkerton, 25	İstanbul	1330/1914	48	-	
175	E. Ali	Son Darbe	-	Korsanlar Kralı, 2	İstanbul, Şems Mtb.	1330/1914	44	-	Bir numaralı bilmecenin cevabı ve doğru cevap verenler bu eserin son sayfasında ilan edilmiştir.
176	E. Ali	Şimendifer Önünde	-	Nat Pinkerton, 28	İstanbul, Şems Mtb.	1330/1914	45	-	
177	E. Ali	Tehlikeli Sahtekâr	-	Nat Pinkerton, 5	İstanbul, Şems Mtb.	1330/1914	48	-	
178	E. Ali	Zindan İçinde	-	Nat Pinkerton, 10	İstanbul, Şems Mtb.	1330/1914	46	-	

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
179	E. K. R.	Bir Hayat	Guy de Maupassant	-	İstanbul, Müşterekü'l-Menfaa Osmanlı Mtb.	1326/1910	200	S	Eserin sonunda yazarın ve çevirmenin birer fotoğrafı yer almaktadır.
180	E. K. R.	Hasbelkader	-	-	İstanbul, Müşterekü'l-Menfaa Osmanlı Mtb.	1326/1910	10	-	"Bir Hayât" isimli eser ile beraber basılmıştır.
181	Eburrifat A. B.	Kanlı Taç	Victor Hugo	-	İstanbul, Asır Mtb.	1331/1915	62	-	Eserin sonunda, yayınevinin çıkarmış olduğu bazı kitapların çok kısa içeriği ve fiyat listesi verilmiştir.
182	Eburrifat A. B.	Post Kavgası	-	-	İstanbul, Yeni Turan Mtb.	1332/1916	64	-	
183	Ebülvecdi Nihad	Vatan Aşkı	Leon Ville	-	Trabzon, İkbâl Mtb.	1339/1923	176	Ö	
184	Emir-zâde Hulki	Canilerin Desisesi	-	Nat Pinkerton	İstanbul, Edeb Mtb.	-	36	S	
185	Enis Avni [Akagündüz]	Bir Oda Hizmetçisinin Rûz-nâmesi	Octave Mirbeau	-	İstanbul, Şems Mtb.	1330/1914	197	Ö	
186	Esmâ Zafir	Sevgili Arkadaşım	Jak Lermon	-	İstanbul, Orhaniye Mtb.	1343/1924	183	Ö	
187	Esmâ Zafir	Yine Genç Kız Olsam	-	-	İstanbul, Suhûlet Mtb.	1928	72	-	
188	F. Hüsnü	Rey Keyt Cinayeti	Arthur Conan Doyle	Şarlok Holmes'in Maceraları, 1	İstanbul, Kader Mtb.	-	32	-	

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
189	F. M.	Robenson Krüzoe'nin Hayatı ve Meraklı Sergüzeşti	Daniel Defoe	-	Baku, Azərneşr Mtb.	1925	-	-	Araştırma yapılan kütüphanelerde bu esere rastlanmamıştır. Verilen bilgiler Özege Kataloğu'ndan alınmıştır.
190	F. Z.	Glorya Skot Faciası	-	Şarlok Holmes'in Yeni Maceraları, 4	İstanbul, Bahriye Mtb.	-	32	-	
191	F. Z.	Ledi'nin Gaybûbeti	Arthur Conan Doyle	Şarlok Holmes'in Yeni Maceraları, 3	İstanbul, Bahriye Mtb.	-	32	-	
192	Faik Sabri [Duran]	Emekdâr	Henryk Sienkiewicz	-	İstanbul, Asır Mtb.	-	34	-	"Doktorun Ziyareti" isimli eser ile birlikte basılmıştır.
193	Faik Sabri [Duran]	On Beş Yaşında Bir Kaptan	Jules Verne	-	İstanbul, Asır Mtb.	1325/1909	300	-	
194	Fatma Ünsiye	Japon Çocukları	-	-	İstanbul, Matbaa-i Hayriye ve Şürekâsı	1330/1914	104	Ö	İç kapakta tarih 1328 olarak gösterilmiştir.
195	Fazlı Necib	Arsen Lüpen	Maurice Leblanc	Roman Hazinesi, 1-2-3-4	Selanik, Yeni Asır Mtb.	1325/1909	224-230-221-108	Ö	Dört ciltten oluşan bir çeviridir.
196	Fazlı Necib	Arsen Lüpen 813	Maurice Leblanc	Roman Hazinesi, 11-12	İzmir, Yeni Asır Gazetesi Mtb.	1326/1911	204 249	-	İki ciltten oluşmaktadır.
197	Fuad Samih	Üç Göz	Maurice Leblanc	Musavver Küçük Gazete Külliyyatı	İstanbul, Necm-i İstikbâl Mtb.	1335/1919	48	-	

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
198	Fuad Samih	Yırtıcı Kadın	Giovanni Verga	-	İstanbul, İfham Mtb.	1336/1920	204	-	
199	Fuad Talat	Londra Cinayetleri	H. Ranbold	-	İstanbul, Hilal Mtb.	1326/1910	168	-	
200	Fuad Talat	Sen Pol Sarayı	Michel Zevaco	-	İstanbul, Türk Mtb.	1327/1911	366	Ö	İki ön söz bulunmaktadır.
201	Fuad Vecdet	Pardayyan-Fausta	Michel Zevaco	-	İstanbul, Müsterekü'l-Menfaa Osmanlı Mtb.	1328/1912	220	-	
202	Fuad - İzzet	Madlen Fera	Emile Zola	-	İstanbul, Mahmud Bey Mtb.	1330/1914	16	-	
203	Fuad-Sâim	Madam Pantalon	Paul de Kock	-	İstanbul, Uhuvvet Mtb.	1325-1327/1909-1911	208	-	
204	Gafur Reşad Mirza-zâde	Karyede Üç Sual	L. Tolstoy	-	Baku Kapsi Mtb.	1909	-	-	Araştırma yapılan kütüphanelerde bu esere rastlanmamıştır. Verilen bilgiler Özege Kataloğu'ndan alınmıştır.
205	Galib Bahtiyar	Faust	Goethe	Hayat Mecmuası İlavesi	İstanbul, Millî Mtb.	1926	208	-	
206	Galib Bahtiyar	Gök Bayrak	Leon Cahun	-	İstanbul, Matbaa-i Hayriye ve Şürekâsı	1329/1913	376	Ö	
207	H. Ali	Mis Tereza Elerinin Sergüzeşti	-	-	İstanbul, Selanik Mtb.	-	25	-	

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
208	H. Feyzi	Güzel Prens Sigurd	-	-	İstanbul, Necm-i İstikbâl Mtb.	1334/1916	33	-	
209	H. Feyzi	Musevî Kızı	Robert Edmond	-	İstanbul, Necm-i İstikbâl Mtb.	1334/1918	40	-	
210	H. Feyzi	Sarik Milyoner	-	Nat Pinkerton	İstanbul, Matbaa-i Orhaniye	1336/1920	46	-	
211	H. Hüsnü	İsviçreli Aile Robensonu	L. Tolstoy	-	İstanbul, İkdâm Mtb.	1325/1909	67	-	
212	H. Hüsnü	Kafesde	-	-	İstanbul, Cihan Mtb.	1330/1914	36	-	Bir Arabistan hikayesi, İngilizceden çevrilmiştir.
213	H. Hüsnü	Kafkasya'da Bir Esir	L. Tolstoy	-	İstanbul, İkdâm Mtb.	1325/1909	55	-	
214	H. Hüsnü	Mazlum İvan	-	-	İstanbul, İkdâm Mtb.	1325/1909	16	-	"Kafkasya'da Bir Esir" ile beraber basılmıştır.
215	Hakkı Süha [Gezgin]	İlkbahar Seneleri	Andre Theuriet	Cihan Edebiyatından Numuneler	İstanbul, Devlet Mtb.	1927	56	Ö	
216	Hakkı Şemseddin	Cani	Emile Laurant	-	Manastır, Başkım İkombit Mtb.	1325/1909	109	Ö	Ön sözden hemen sonraki sayfada çevirmenin resmi bulunmaktadır.
217	Halide Edib [Adıvar]	Gizli Belde	-	-	İstanbul, İlhami-Fevzi Mtb.	1928	443	-	

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
218	Halil Ali	Jak'ın Sergüzeşti	Nikol Li	-	İstanbul, Selanik Mtb.	1329/1913	42	Ö	Eserin arka kapağında Jak'ın resmi bulunmaktadır.
219	Halil Hamid	Çalınmış Gerdanlık	-	Kitâb-hâne-i Sûdi'nin Meraklı Romanları	İstanbul, Kader Mtb.	1333/1917	31	-	Eserin sonundaki üç sayfada yayınevinin yayımladığı diğer kitapların kısa bir tanıtımı yapılmıştır.
220	Halil Hamid	Robenson Kruzoe Hâlî Adada	Daniel Defoe	-	İstanbul, Necm-i İstikbâl Mtb.	1332/1916	-	-	Araştırma yapılan kütüphanelerde bu esere rastlanmamıştır. Verilen bilgiler Özege Kataloğu'ndan alınmıştır.
221	Halil Necati	Bir Akşam Yemeğinin Hikâyesi	Paul de Kock	-	İstanbul, Kader Mtb.	1335/1919	20	-	
222	Halil Necati	Para ve Aşk	Alexandre Dumas Fils	-	İstanbul, Evkâf-ı İslâmiye Mtb.	1336/1918	100	-	
223	Halil Necati	Parmak Çocuk	Charles Perrault	-	İstanbul, Kader Mtb.	1335/1919	21	-	
224	Halil Nihad	Taraskonlu Tartaren	Alphonse Daudet	-	İstanbul, Ahmed İhsan ve Şürekâsı Mtb.	1336/1920	138	-	

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
225	Handan Lütü	Âzâde	Pierre Loti [Julien Viaud]	-	İstanbul, Mahmud Bey Mtb.	1342/1923	230	-	
226	Hasan Bahri	Kadın Afv Ettikten Sonra	-	-	İstanbul, Mesai Mtb.	1328/1912	77	S	
227	Hasan Bahri	Napolyon'un Çapkınlığı ve Sevdâlıları	-	-	İstanbul, Şems Mtb.	1328/1912	191	Ö	"Hasan Bahri" ismi dış kapakta "mütercim" olarak gösterilirken iç kapakta "muharrir" olarak gösterilmiştir.
228	Hasan Bedreddin	Abbâse	Corci Zeydan	-	İstanbul, Orhaniye Mtb.	1339-1342/ 1923-1926	131	Ö	
229	Hasan Bedreddin	Arsen Lüpen'in Sergüzeştları	Maurice Leblanc	Haftalık Mecmua Neşriyatı, 2: Arsen Lüpen	İstanbul, Vatan Mtb.	1926	176	Ö	
230	Hasan Bedreddin	Aşk-ı Menfûr	Marcel Allain	Yırtıcı Kadın, 3. kitap	İstanbul, Evkaf Mtb.	1337-1340/ 1921-1924	160	-	
231	Hasan Bedreddin	Bin Bir Gün Ferahnaz Sultan	-	-	İstanbul, Orhaniye Mtb.	1339-1341/ 1923-1925	103	-	
232	Hasan Bedreddin	Bin Bir Gün Mehlika Sultan	-	-	İstanbul, Orhaniye Mtb.	1339/1923	20	-	
233	Hasan Bedreddin	Bizans	-	-	İstanbul, Mihran Mtb.	1329/1913	367	Ö	
234	Hasan Bedreddin	Canlı İğne	-	-	İstanbul, Resimli Ay Mtb.	1926	144	-	

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
235	Hasan Bedreddin	Cinayet Yuvası yahud Kanlı Lokanta	Jules Bojuvan	-	İstanbul, Necm-i İstikbâl Mtb.	1328/1912	452	Ö	Bu çeviride karşımıza çıkan Hasan Merzuk, Hasan Bedreddin'in bazı çevirilerinde kullandığı takma adıdır. İki adın iki ayrı çevirmenmiş gibi algılanmaması için bu çalışmada çevirmen adı olarak hep Hasan Bedreddin adı gösterilmiş; ancak Hasan Merzuk adının kullanıldığı çeviriler ise "ek bilgi" kısmında belirtilmiştir.
236	Hasan Bedreddin	Çalınmış Gönül	Gaston Leroux	-	İstanbul, Keteon Mtb.	1920	128	-	"Cihan'ın Ramazan Hediyesi" olarak sunulan bu eserde tefrika şeklinde "Zengin Olmanın Yolu", "Şarlok Holmes-Arsen Lüpen İstanbul'da" isimli eserler ile birlikte basılmıştır.
237	Hasan Bedreddin	Fecr-i Sevdâ	Marcel Allain	Yırtıcı Kadın, 5. kitap	İstanbul, Evkaf Mtb.	1337-1340/1921-1924	160	-	
238	Hasan Bedreddin	Her Sene Bir İnci yahud İttifâk-ı Murabba	Arthur Conan Doyle	-	İstanbul, Sabah Mtb.	1332/1916	180	-	
239	Hasan Bedreddin	Kadın ve Kukla	Pierre Louys	Asrî Romanlar	İstanbul, Akşam-Teşebbüs Mtb.	1922	152	Ö	

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
240	Hasan Bedreddin	Kazanova'nın Sergüzeştleri	Casanova de Seingalt	-	İstanbul, Akşam Mtb.	1922	1594	Ö	Yazarının ön sözüne yer verilen bu eser 4 ciltten oluşmaktadır.
241	Hasan Bedreddin	Kızıl Maskenin Esrarı	Gaston Rene	Kader Matbaası Roman Külliyyatı, 1	İstanbul, Kader Mtb.	1329/1913	16	-	Çeviride Hasan Mezruk adı kullanılmıştır.
242	Hasan Bedreddin	Londra Esrarı	Paul Feval	-	İstanbul, Necm-i İstikbâl Mtb.	1918	278	-	
243	Hasan Bedreddin	Manon Lesko	Abbe Prevost	-	İstanbul, Orhaniye Mtb.	1339/1923	239	-	Kütüphane kataloğunda bu numaradaki eser, Mahmud Şevket'in çevirisi olarak gösterilmiş; ancak çeviri eserin iç ve dış kapağı incelendiğinde Hasan Bedreddin çevirisi olduğu anlaşılmıştır.
244	Hasan Bedreddin	Melekler - İblisler	Marcel Allain	-	Birinci Cilt, Resimli Ay Mtb.-İkinci Cilt, Teşebbüs Mtb.	1925-1926	432	-	İki cilt birlikte basılmıştır. Birinci cilt 1925; ikinci cilt ise 1926 tarihinde basılmıştır.
245	Hasan Bedreddin	Minyon	Goethe	-	İstanbul, Mihran Mtb.	1329/1913	512-311	-	İki ciltten oluşmaktadır.
246	Hasan Bedreddin	Minyonun Düğünü	Goethe	-	İstanbul, Mihran Mtb.	1332/1916	516	-	"Minyon" adlı romanın zeylidir.
247	Hasan Bedreddin	Mukavva Kutu	Arthur Conan Doyle	-	İstanbul, Mahmud Bey Mtb.	1921	43	-	

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
248	Hasan Bedreddin	Öksüz Kız	Frederic Boutet	-	İstanbul, Orhaniye Mtb.	1923	304	-	
249	Hasan Bedreddin	Ölgün Sular Faciası	Charles Foley	Asrî Romanlar	İstanbul, Akşam-Teşebbüs Mtb.	1922	135	-	Çevirinin başında "Hüseyin Rahmi Bey'e İthaf" ibaresi bulunmaktadır.
250	Hasan Bedreddin	Ölü Çehre	Marcel Allain	Yırtıcı Kadın, 4. kitap	İstanbul, Evkaf Mtb.	1337-1340/ 1921-1924	149	-	
251	Hasan Bedreddin	Saf ve Hain	-	-	İstanbul, Sabah Mtb.	1918	259	-	Hasan Bedreddin, eserin "nâkili" olarak gösterilmiştir.
252	Hasan Bedreddin	Sevda Müsabakası	-	-	İstanbul, Orhaniye Mtb.	1923	192-189	-	İki kısımdan oluşan eserde Hasan Bedreddin, eserin "nâkili" olarak gösterilmiştir.
253	Hasan Bedreddin	Sevda Yalanları	Marcel Allain	2. kitap	İstanbul, Evkaf Mtb.	1337-1340/ 1921-1924	159	-	
254	Hasan Bedreddin	Şeytanın Oğlu	Paul Feval	-	İstanbul, Orhaniye Mtb.	1338-1340/ 1922-1924	479	S	
255	Hasan Bedreddin	Tünel	Bernhard Kellerman	-	İstanbul, Tanin Mtb.	1334/1918	62	-	
256	Hasan Bedreddin	Yırtıcı Kadın	Marcel Allain	1. kitap	İstanbul, Evkaf Mtb.	1337-1340/ 1921-1924	159	-	

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
257	Hasan Bedreddin	Zavallı Kızlar	Jules de Gastyne	-	İstanbul, Orhaniye Mtb.	1339-1342/ 1923-1926	32	-	
258	Hasan Bedreddin - Süleyman Tevfik	Ateşler İçinde	Gaston Leroux	-	İstanbul, Evkaf Mtb.	1338-1340/ 1922-1924	378	Ö-S	
259	Haydar Rifat	Teceddüd-i Hayât	Tolstoy	-	-	1911	-	-	İsmail Habib Sevük, çevirmenin 1911'de bu eseri bu isimle <i>Millet</i> gazetesi için tercüme ettiğini; ancak yaklaşık yirmi yıl sonra farklı bir isimle <i>-Ba'sü Badelmeyt-</i> tekrar gözden geçirip yayımladığını söyler (1941, 279).
260	Hazım Atıf [Kuyucak]	Görünmeyen Adam	H. G. Wells	Çocuk Edebiyatı Külliyyatı, 1	İstanbul, Kader Mtb.	1333-1336/ 1917-1920	128	-	Eserin üçüncü baskısının tarihi verilmiştir.
261	Himmet-zâde	Dağ Kralı	-	Kütüb-hâne-i Sûdi'nin Meraklı Romanları	İstanbul, Necm-i İstikbâl Mtb.	1922	175	S	
262	Hulki Hamid	Kafa Derisi Soyanlar Çetesi	-	Bufalo Bil'in Sergüzeştleri, 5	İstanbul, Kader Mtb.	1926	40	-	

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
263	Hüseyin Besim	Milyonerin Seyahati	Alise Bernd	-	İstanbul, Kader Mtb.	1334/1918	190	-	
264	Hüseyin Naci	Meyûseler	Pierre Loti (Julien Viaud)	-	İzmir, Marifet Mtb.	1338/1922	64	Ö	
265	Hüseyin Şükrü	Kraliçe Margo	Alexandre Dumas	-	İstanbul, Tanin Mtb.	1328/1912	628	Ö	
266	Hüsni Paşa-zâde İsmail Hakkı	Jülya'nın İntikâmı	Jules Mary	-	İstanbul, Evkâf-ı İslâmiye Mtb.	1338-1341/1922-1925	367	Ö-S	
267	İbrahim Alaeddin [Gövsâ]	Çocuk Kalbi	Edmondo de Amicis	-	İstanbul, Ahmed Kâmil Mtb.	1926	370	-	
268	İbrahim Hikmet	Bir Tabibin Cinayetleri	Jules Mary	-	-	-	1335	-	
269	İhsan Sıdkı	Kumarbaz Doktor Mabuz	-	Cihan Kütüb-hânesi Sinema Külliyyatı, 4	İstanbul, Cihan Biraderler Mtb.	1339-1341/1923-1925	197	-	
270	İkdam Gazetesi Tahrir Heyeti	Kraliçenin Âşıkı	-	-	İstanbul, Manzûme-i Efkâr Mtb.	1327/1911	168	-	

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
271	İskender Fahreddin Sertelli	Yataklı Vagonlar Ma'bûdesi	Maurice Dekobra	-	İstanbul, İkdâm Mtb.	1926	206	-	
272	İsmail Asım	Alis'in Aşkı (Kadınlar Mugfilinin Faciaları)	Xavier de Montépin	-	İstanbul, Mahmud Bey Mtb.	1330/1914	236	-	
273	İsmail Halid	İstanbul Esrarı	Paul de Regala	-	İstanbul, Tevhid-i Anâsır Mtb.	1328/1912	192	Ö	
274	İsmail Hikmet	İki Çocuğun Devr-i Âlemi	Jean de la Hire	-	İstanbul, Evkâf-ı İslâmiye Mtb.	1341/1923	2272	-	71 fasikül bulunmakta ve her fasikülde sayfa numarası yeniden başlamaktadır. Kataloglarda çevirmen ismi olarak sadece İsmail Hikmet geçerken, Bedia Servet ve Hasan Bedreddin'in müştereken çevirdiği <i>Güzel Rita</i> 'nın arka kapağında bu eserin de müşterek bir çeviri olduğu ve İsmail Hikmet ile Ragıp Rıfkı tarafından çevrildiği ifade edilmiştir.

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
275	İsmail Münir	Fâcia-i Aşk ve İzdivâc	L. Tolstoy	-	İstanbul, Kader Mtb.	1919	131	Ö	
276	İsmail Münir	Kadın Kalbi	Paul Bourget	-	İstanbul, Kader Mtb.	1919	24	-	
277	İsmail Müştak [Mayokan]	Asomuar	Emile Zola	Ölmez Eserler Külliyyatı	İstanbul, Tanin Mtb.	1923	456	-	
278	İsmail Müştak [Mayokan]	İlahlar Kana Susamışlar	Anatole France	Ölmez Eserler Külliyyatı	İstanbul, Tanin Mtb.	1340/1924	144	-	
279	İsmail Müştak [Mayokan] - Muhiddin [Birgen]	Ana	Maxim Gorki	-	İstanbul, Tanin Mtb.	1327/1911	334	-	
280	K. Nezih	Kırmızı Kahraman	Alexandre Dumas	-	İstanbul, Keteon Bedrosyan Mtb.	1331/1915	272	Ö	
281	K. Nezih	Kraliçenin İdamı	Alexandre Dumas	-	İstanbul, Keteon Bedrosyan Mtb.	1331/1915	360	Ö	"Kırmızı Kahraman" isimli romanın devamıdır.
282	Kadri Mesud	Son Safha (Son Endülüs Şehzâdesi)	Chateaubriand	-	Trabzon, İkbâl Mtb.	1329/1913	64	-	

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
283	Kâmuran Şerif [Saru]	Cesur Kaptanlar	Rudyard Kipling	Gençlik Kütüb-hânesi, iki	İstanbul, Selâmet Mtb.	1928	234	Ö-S	
284	Kâmuran Şerif [Saru]	Mister Pikvik'in Maceraları	Charles Dickens	-	İstanbul, Devlet Mtb.	1927	57	Ö	
285	Karagöz Heyet-i Tahrîriyesi	Markiz dö Pompadur	Michel Zevaco	-	İstanbul, Nefâset Mtb.	1330/1914	190	Ö	
286	Kemâl Emin [Baran]	Lükreçya Borjiya	Victor Hugo	-	İstanbul, Matbaa-i Kader	1326-1329/ 1910-1923	152	-	
287	Kemâleddin	Çalınmış Gerdanlık	-	Kitâb-hâne-i Sûdi'nin Meraklı Romanları	İstanbul, Orhaniye Mtb.	1340/1924	31	-	Eserin çevirmeni Kemâleddin, eserin "nâkili" olarak gösterilmiştir.
288	Kemâleddin	Erkek Kız	Victor Margueritte	-	İstanbul, Mahmud Bey Mtb.	1341-1343/ 1925-1927	287	-	
289	Kemâleddin	Fecî' Izdırâblar İçinde	-	Kitâb-hâne-i Sûdi'nin Meraklı Romanları	İstanbul, Orhaniye Mtb.	1340/1924	32	-	

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
290	Kemâleddin	Hafiyenin Nişanlısı	-	Kitâb-hâne-i Sûdi'nin Meraklı Romanları	İstanbul, Orhaniye Mtb.	1340/1924	32	-	Eserin çevirmeni Kemâleddin, kapakta "aktaran" olarak gösterilmiştir.
291	Kemâleddin	Kanlı Kurdele	-	Kitâb-hâne-i Sûdi'nin Meraklı Romanları	İstanbul, Orhaniye Mtb.	1340/1924	32	-	Eserin çevirmeni Kemâleddin, eserin "nâkili" olarak gösterilmiştir.
292	Kemâleddin	Maça Beyi	-	Kitâb-hâne-i Sûdi'nin Meraklı Romanları	İstanbul, Orhaniye Mtb.	1340/1924	32	-	Kemâleddin, "adapte eden" olarak gösterilmiştir.
293	Kemâleddin	Meş'ûm Diş	-	Kitâb-hâne-i Sûdi'nin Meraklı Romanları	İstanbul, Orhaniye Mtb.	1340/1924	32	-	
294	Kemâleddin	Sahte Nişanlı	-	Kitâb-hâne-i Sûdi'nin Meraklı Romanları	İstanbul, Orhaniye Mtb.	1340/1924	32	-	
295	Kemâleddin	Siyah Korsan Deniz Çocuğu	-	Kitâb-hâne-i Sûdi'nin Meraklı Romanları	İstanbul, Orhaniye Mtb.	1341/1925	60	-	

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
296	Kemâleddin	Siyah Müselles	-	Kitâb-hâne-i Sûdi'nin Meraklı Romanları	İstanbul, Orhaniye Mtb.	1340/1924	32	-	
297	Kemâleddin	Şişedeki Gözler	-	Kitâb-hâne-i Sûdi'nin Meraklı Romanları	İstanbul, Orhaniye Mtb.	1340/1924	30	-	
298	Kemâleddin	Tayyareden Firar	-	-	İstanbul, Orhaniye Mtb.	1340/1924	62	-	
299	Kemâleddin - Vedat Örfi [Bengü]	Verter	Goethe	Cihan Kütüb-hânesi Meşahir-i Âsâr Külliyyatı	İstanbul, Cihan Biraderler Mtb.	1339-1341/1923-1925	285	Ö	Birer tane çevirmenlere ait, bir de esere dair olmak üzere üç ön söz bulunmaktadır.
300	Kemâleddin Şükrü	Esrâr-engîz Paris - Zavallı Metruke	-	Büyük Sinema Romanı	İstanbul, Minber Mtb.	1338/1922	160	-	
301	Kemâleddin Şükrü	Venedik Âşıkları	Michel Zevaco	-	İstanbul, Cihan Biraderler Mtb.	1338-1341/1922-1925	382	Ö	İki kitaptan oluşan bu eser tek ciltte toplanmıştır.
302	Leman Sadreddin [Antel]	Raks Eden Su, Şarkı Söyleyen Taş, Konuşan Kuş	-	Bizim Mecmua Kütüb-hânesi, 1	İstanbul, Evkaf Mtb.	1338-1340/1922-1924	24	-	

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
303	M. Âsaf Esad	Beşeriyet Düşmanlarından Han Disland	Victor Hugo	-	Adana, İtidâl Mtb.	1325/1909	136	Ö	
304	M. E.	Fili ve Balina Balığını Aldatan Tavşanın Hikâyesi ile Yirmi Beş Güzel Hikâyeler	-	-	İstanbul, Akşam Mtb.	1927	123	-	
305	M. Ertuğrul	Karanlıklar İçinde Bir Göz	Doktor Halifax	-	İstanbul, Yeni Turan Mtb.	1330/1914	134	Ö	
306	M. F.	Kahraman Kız	Michel Zevaco	-	İstanbul, Mürettibîn-i Osmaniye Mtb.	1326/1910	690	S	
307	M. Kemâleddin	Esrâr-engîz Parola	-	Şarlok Holmes	İstanbul, Suhûlet Mtb.	1341/1925	32	-	
308	M. Kemâleddin	Haydudlar Kumar- hânesi	-	Meşhur Polis Hafiyesi Şarlok Holmes	İstanbul, Suhûlet Mtb.	1341/1925	32	-	
309	M. Kemâleddin	Kanlı Elbise	-	Meşhur Polis Hafiyesi Şarlok Holmes	İstanbul, Suhûlet Mtb.	1341/1925	24	-	M. Kemâleddin, "nakleden" olarak gösterilmiştir.

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
310	M. Kemâleddin	Kanlı Heykel	-	Meşhur Polis Hafiyesi Nat Pinkerton	İstanbul, Matbaa-i Ahmed Kâmil	1926	^22	-	
311	M. Kemâleddin	Sahte Banknot	-	Meşhur Polis Hafiyesi Nat Pinkerton, 2	İstanbul, Ahmed Kâmil Mtb.	1926	24	-	
312	M. Kemâleddin	Siyah Mantolular	Arthur Conan Doyle	Meşhur Polis Hafiyesi Şarlok Holmes	İstanbul, Suhûlet Mtb.	1341/1925	23	-	
313	M. Kemâleddin	Vahşiler Kulübü	-	Meşhur Polis Hafiyesi Şarlok Holmes	İstanbul, Suhûlet Mtb.	1341/1925	24	-	
314	M. Memduh	Şûhî ve Zen-dostî	Emile Zola	-	İstanbul, Asır Mtb.	-	112	Ö	
315	M. N.	Aşk	Stendhal [Henri Beyle]	-	İstanbul, Yeni Tûran Mtb.	1330/1914	28	S	
316	M. N.	Hırkada Servet	-	Nat Pinkerton	İstanbul, Çavuşoğlu Mtb.	1333/1917	32	-	
317	M. N.	Mücevherat Hırsız	-	Nat Pinkerton	İstanbul, Kader Mtb.	1333/1917	31	-	
318	M. Nâzım	Altın Çan	-	Nat Pinkerton	İstanbul, Araks Mtb.	1330/1914	22	-	

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
319	M. Nâzım - Fikret Şahab	Tehlikeli Bir Hasta ve Garib Bir İlan	-	Nik Karter	İstanbul, Mahmud Bey Mtb.	1328/1922	92	-	
320	M. R.	Endülüs'de Bir Parisli	Paul de Kock	-	Trabzon, İkbâl Mtb.	1928	100	-	
321	M. Refik	Saray Entrikaları	Michel Zevaco	-	İstanbul, Necm-i İstikbâl Mtb.	1328/1912	320	-	
322	M. S.	Saç Örgüsü	Guy de Maupassant	-	İstanbul, Mesai Mtb.	1328/1912	33	-	
323	M. Seyfi Râşid	Harabeler yahud Tedmür Harabeleri	Conte de Volney	-	İstanbul, Kader Mtb.	1340/1924	243	Ö-S	İki ön söz bulunmaktadır.
324	M. Subhi	Arsıların Pençesinde	-	Bir Kadın Polis Hafiyesinin Sergüzeştleri	İstanbul, Matbaa-i Orhaniye	1335/1919	22	-	
325	M. Subhi	Issız Göl	-	Bir Kadın Polis Hafiyesinin Sergüzeştleri	İstanbul, Matbaa-i Orhaniye	1335/1919	24	-	"Ölümünden Halas" isimli eserin devamıdır.

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
326	M. Subhi	Kaplan Kalbi	-	Bir Kadın Polis Hafiyesinin Sergüzeştleri	İstanbul, Matbaa-i Orhaniye	1335/1919	24	-	
327	M. Subhi	Katil Kim Olabilir?	-	Bir Kadın Polis Hafiyesinin Sergüzeştleri	İstanbul, Matbaa-i Orhaniye	1335/1919	24	Ö	Hikayenin başı " <i>Arsıanların Pençesinde</i> " başlığı ile basılmıştır
328	M. Subhi	Merhametsiz Caniler	-	Bir Kadın Polis Hafiyesinin Sergüzeştleri	İstanbul, Matbaa-i Orhaniye	1335/1919	20	-	
329	M. Subhi	Meşhur Bir Polis - Etel King	-	Bir Kadın Polis Hafiyesinin Sergüzeştleri	İstanbul, Kadınlar Dünyası Mtb.	1334/1915	38	Ö	Eserin kapağında " <i>Bir Artistin Akıbeti</i> " unvanlı hikâye olduğu belirtilmiştir.
330	M. Subhi	Ölümünden Halas	-	Bir Kadın Polis Hafiyesinin Sergüzeştleri	İstanbul, Matbaa-i Orhaniye	1335/1919	23	-	
331	M. Subhi	Vefasız Bir Kadın	-	Bir Kadın Polis Hafiyesinin Sergüzeştleri	İstanbul, Matbaa-i Orhaniye	1335/1919	24	-	

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
332	M. Subhi	Zevcinin Katili	-	Bir Kadın Polis Hafiyesinin Sergüzeştləri	İstanbul, Matbaa-i Orhaniye	1335/1919	23	-	
333	M. Sünbülî	Kuyruklu Yıldız yahud Âlem-i Şemsde Seyahat	Jules Verne	-	İstanbul, Asya Mtb.	1326/1910	286	-	
334	M. Vasıf	Resimli La Dam O Kamelya	Alexandre Dumas Fils	-	İstanbul, Artin Asaduryan ve Mahdumları Mtb.	1327/1911	400	-	
335	M. Zekeriya [Sertel]	Hollandalı İkizler	L. F. Perkins	-	İstanbul, Resimli Ay Mtb.	1928	118	Ö	
336	Mahmud Cahid	Tayyare ile Devr-i Âlem	Arnold Galvin	-	İstanbul	-	430	-	
337	Mahmud Hakkı	Bir Hüsn-i Tesâdüf	-	-	İstanbul, Kader Mtb.	1333/1917	31	-	
338	Mahmud Hakkı	13 Numaralı Gemi	-	-	İstanbul, Kader Mtb.	1335/1919	107	-	

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
339	Mahmud Kenan	İnatçı Kahraman Ağa	Jules Verne	-	İstanbul, Kitapçı Arakil Mtb.	1331/1915	48	-	
340	Mahmud Sadık	Madmazel İris'in Kısmeti	Vilki Kolens	-	İstanbul, Mihran Mtb.	1325/1909	419	-	
341	Mahmud Sadık	Milyoner Çocuk	Katarina Gryn	-	İstanbul, Mihran Mtb.	1326/1910	267	-	
342	Mebrure Hurşid	Niçin Beni Aldattın	Alphonse Daudet	-	İstanbul	1928	341	Ö	Çevirmeni bir bayandır.
343	Mehmed Ali	Arsen Lüpen'in Yeni Sergüzeştleri 813	Maurice Leblanc	Arsen Lüpen	İstanbul, Müşterekül Menfaa Osmanlı Şirketi Mtb.	1329/1913	320	-	
344	Mehmed Ali	Çocuklarımıza Lafonten Hikâyeleri	La Fontaine	Terbiyevî Hikâyeler, 2	İstanbul, Cihan Mtb.	1928	176	Ö	İki ön söz bulunmaktadır.
345	Mehmed Ali	Güneş Oyunları	Maurice Leblanc	Arsen Lüpen'in Esrarı, 1	İstanbul, Müşterekül'-Menfaa Osmanlı Mtb.	1329/1913	40	-	

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
346	Mehmed Ali	İblisane Bir Tuzak	Maurice Leblanc	Arsen Lüpen'in Esrarı, 4	İstanbul, Keteon Bedrosyan Mtb.	1329/1913	16	-	
347	Mehmed Ali	Kırmızı İpekli Atkı	Maurice Leblanc	Arsen Lüpen'in Esrarı, 5	İstanbul, Keteon Bedrosyan Mtb.	1329/1913	42	-	
348	Mehmed Ali	Müdhiş Bir Cinayet	Maurice Leblanc	Arsen Lüpen	İstanbul, Kanaat Kütüb-hânesi ve Mtb.	1329/1913	31	-	
349	Mehmed Ali	Nikah Yüzüğü	Maurice Leblanc	Arsen Lüpen'in Esrarı, 2	İstanbul, Keteon Bedrosyan Mtb.	1329/1913	32	-	
350	Mehmed Ali	Ölüm Etrafında	Maurice Leblanc	Arsen Lüpen'in Esrarı, 6	İstanbul, Keteon Bedrosyan Mtb.	1330/1914	40	-	

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
351	Mehmed Ali	Şarlok Holmes'e Karşı Arsen Lüpen	Maurice Leblanc	-	İstanbul, Müşterekül-Menfaa Osmanlı Şirketi Mtb.	1328/1912	364	-	Bu çeviri, iki ciltten oluşmaktadır.
352	Mehmed Ali	Üç Etekli Kız	Paul de Kock	-	İstanbul, Şems Mtb.	1336/1920	262	-	
353	Mehmed Cemil	Güzel Madam Donis (Dionis)	Hector Malot	-	İstanbul, Müşterekül-Menfaa Osmanlı Şirketi Mtb.	1326/1910	192	-	
354	Mehmed Fahri	Jan Gurdon	Emile Zola	-	İstanbul, Müşterekül-Menfaa Osmanlı Mtb.	1328/1912	132	-	
355	Mehmed Gayyur [Bleda]	Fahişe	Victor Margueritte	-	İstanbul, Âmidî Mtb.	1928	448	-	

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
356	Mehmed Gayyur [Bleda]	On Beş Yaşında Bir Tayyareci	Arnauld Galopin	-	İstanbul	-	-	-	Araştırma yapılan kütüphanelerde bu esere rastlanmamıştır. Verilen bilgiler Özege Kataloğu'ndan alınmıştır.
357	Mehmed Halid	Borjiya	Michel Zevaco	-	İstanbul, Hilâl Mtb.	1325-1327/ 1909-1911	479	Ö-S	
358	Mehmed Halid	Selahaddîn-i Eyyûbî ve Arslan Yürekli Rişar	Walter Scott	-	İstanbul, Mihran Mtb.	1328/1912	478	Ö	
359	Mehmed Recai	Hanımeli	Andre Theuriet	-	İstanbul, Şems Mtb.	1330/1914	87	Ö	
360	Mehmed Sedad	Müdhiş Bir Ölü	Marcel Allain-Pierre Souvestre	-	İstanbul, Sancakçıyan Mtb.	1328-1331/ 1912-1915	256	-	
361	Mehmed Sedad	Sevda Dolabı	Charles Merouvel	-	İstanbul, Mesai Mtb.	1331/1915	422	Ö	
362	Mehmed Sedad	Siyah Elbiseli Kadın yahud Kibar Âlemindeki Facia ve Entrikalar	Emile Richebourg	-	İstanbul, Sancakçıyan Mtb.	1328/1912	576	Ö	

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
363	Mehmed Sedad	Tenebra	Arnould Galopin	-	İstanbul, Şems Mtb.	1331/1915	56	S	
364	Mehmed Sedad	Zalim Hükümdarlardan Çar İvan Vasiliç	L. Tolstoy	Suhûlet'in Tarihi ve Fennî ve Cinaî Romanları	İstanbul, Sancakçıyan Mtb.	-	544	Ö	İki ön söz bulunmaktadır. İsmail Habib Sevük eserin yılını tahminen 1911-12 olarak gösteriyor (1941, 279).
365	Mehmed Sırrı	Barabas	Maurice Level	-	İzmir, Sadâ-yı Hak Mtb.	-	158	-	
366	Mehmed Sırrı	Niyork Esrarı	Pierre Decourcelle	-	İzmir	1337/1921	352	-	Kitapta roman çevirisinden önce bilmece sorulmuş ve önceki bilmecelerin cevabı gazete formları şeklinde verilmiştir.
367	Mehmed Şevket bin Şakir	İşkodra Kalası	Jinvbri	-	Filibe Tunca Mtb.	1330/1911	-	-	Araştırma yapılan kütüphanelerde bu esere rastlanmamıştır. Verilen bilgiler Özege Kataloğu'ndan alınmıştır.
368	Mehmed Tevfik	Bahr-i Muhîr Yolcuları	-	-	İstanbul, Saadet Mtb.	1324/1908	398	-	Eserin kapağında çevirmen için "Almancadan mütercimi" ifadesi kullanılmıştır.

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
369	Mehmed Tevfik	Cehennemli Kadın	-	Nikola Karter Amerikalı Bir Polisin Mahareti, 3. İkbâl Kütüb-hânesi Cep Romanları, 3	İstanbul, Şems Mtb.	1325-1328/ 1909-1912	116	-	
370	Mehmed Tevfik	Hançer Ucu	-	Nikola Karter Amerikalı Bir Polisin Mahareti, 5. İkbâl Kütüb-hânesi Cep Romanları, 5	İstanbul, Şems Mtb.	1325-1328/ 1909-1912	116	-	
371	Mehmed Tevfik	İki Yüzlü Kadın	-	Nikola Karter Amerikalı Bir Polisin Mahareti, 4. İkbâl Kütüb-hânesi Cep Romanları, 4	İstanbul, Şems Mtb.	1325-1328/ 1909-1912	112	-	
372	Mehmed Tevfik	Milyon Avcıları	-	-	İstanbul, Metin Mtb.	1327/1911	49	-	

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
373	Mehmed Tevfik	Nekre Bir Kıyafet	-	Nikola Karter Amerikalı Bir Polisin Mahareti, 2. İkbal Kütüb-hânesi Cep Romanları, 2	İstanbul, Şems Mtb.	1325-1328/ 1909-1912	117	-	
374	Mehmed Tevfik	Sağ İken Gömülen	-	Nikola Karter Amerikalı Bir Polisin Mahareti, 1. İkbal Kütüb-hânesi Cep Romanları, 1	İstanbul, Şems Mtb.	1325-1328/ 1909-1912	95	Ö	
375	Memduh Süleyman	Polisin Gözü	-	-	İstanbul, Kanaat Mtb.	1329/1913	256	-	"Parmak İzi" adlı romanın zeylidir.
376	Midhat Rebii	Eriklik	Paul de Kock	-	İstanbul, Matbaa-i Ebüzziya	1329/1913	288	-	
377	Midhat Rebii	Muallim Matyas	Paul de Kock	-	İstanbul, Bekir Efendi Mtb.	1327/1911	31	-	

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
378	Midhat Rebii	Paköret Bir Yetimenin Târihçe-i Hayâtı	-	-	Trabzon, İkbâl Mtb.	1329/1913	-	-	Araştırma yapılan kütüphanelerde bu esere rastlanmamıştır. Verilen bilgiler Özege Kataloğu'ndan alınmıştır.
379	Midhat Sadullah [Sander]	Bir Eşeğin Hatıratı	La Vicontesse Segur	-	İstanbul, Amidî Mtb.	1926	252	Ö	
380	Mişel Mihailof-Yahya Ferid	Muzaffer Aşk Nağmesi	Ivan Turgenyev	-	İstanbul, Karabet Mtb.	1340/1924	52	Ö	İki ön söz bulunmaktadır.
381	Moralı-zâde Vassaf Kadri	Tahtelbahirde İzdivâc	-	-	İstanbul, Orhaniye Mtb.	1917	36	-	
382	Moralı-zâde Vassaf Kadri	Gizli Define - Meyhanecinin Kızı	-	kitap-hâne-i Sûdi	İstanbul, Matbaa-i Orhaniye	-	30	-	
383	Muhiddin [Birgen]	Ölüm Kadar Metin	Guy de Maupassant	-	İstanbul, Tanin Mtb.	1326/1910	465	Ö	
384	Mustafa Kemâl	Bir Seyahat Jurnalı	Jerome	-	İstanbul, Matbaa-i Bahriye	1325/1909	87	Ö	
385	Mustafa Rahmi [Balaban]	Altın Çiftlik	Johanna Spyri	Maârif Vekâleti Neşriyatı, 41	İstanbul, Matbaa-i Âmire	1339/1923	35	-	

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
386	Mustafa Rahmi [Balaban]	Öksüzler Babası Pestaloji	Fritz Eisler	Maârif Vekâleti Neşriyatı, 38	İstanbul, Matbaa-i Âmire	1339/1923	45	Ö	
387	Mustafa Refik	Haramon Gönüllüleri	Alexandre Dumas	-	İstanbul, Necm-i İstikbâl Mtb.	1328/1912	284	Ö	İki kitaptan oluşan bu eser, tek ciltte toplanmıştır.
388	Mustafa Refik	İstifadeli Seyahat	-	Tercümân-ı Hakikat'in Küçük Roman Kütüb-hânesi, 1	İstanbul, Tercümân-ı Hakikat Mtb.	1325/1909	119	-	
389	Mustafa Refik	Puvare'nin Serveti	-	-	İstanbul, Tercümân-ı Hakikat Mtb.	1325/1909	299	-	
390	Mustafa Refik	Zümrüd Madeni	Henry Reno	-	İstanbul, Tercümân-ı Hakikat Mtb.	1324/1908	451	-	
391	Mustafa Refik - Mehmed Hilmi - Mehmed Cemil	Lirpinin Kurnazlığı	-	-	İstanbul, Tercümân-ı Hakikat Mtb.	1324/1908	156	-	

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
392	Mustafa Remzi	Arsen Lüpen Hapis-hânedede	Maurice Leblanc	Arsen Lüpen, 2	İstanbul, Suhûlet Mtb.	1341/1925	30	-	Bu serideki eserlerin kapaklarında çevirmen Mustafa Remzi, eserlerin "nâkili" olarak gösterilmiştir.
393	Mustafa Remzi	Arsen Lüpen'in İzdivâcı	Maurice Leblanc	Arsen Lüpen, 9	İstanbul, Matbaa-i Ahmed Kâmil	1926	24	-	
394	Mustafa Remzi	Arsen Lüpen Şarlok Holmes'in Pençesinde	Maurice Leblanc	Arsen Lüpen, 5	İstanbul, Matbaa-i Ahmed Kâmil	1341/1925	24	-	
395	Mustafa Remzi	Arsen Lüpen ve Şarlok Holmes	Maurice Leblanc	Arsen Lüpen, 1	İstanbul, Matbaa-i Ahmed Kâmil	1341/1925	28	-	
396	Mustafa Remzi	Balo Cinayeti	-	Arsen Lüpen ve Şarlok Holmes, 3	İstanbul, Suhûlet Mtb.	1341/1925	24	-	
397	Mustafa Remzi	Esrâr-engîz Çanta	Maurice Leblanc	Arsen Lüpen, 8	İstanbul, Matbaa-i Ahmed Kâmil	1926	23	-	
398	Mustafa Remzi	Kadın Hırsız	Maurice Leblanc	Arsen Lüpen, 3	İstanbul, Suhûlet Mtb.	1341/1925	26	Ö	Bu serideki ödüllü soru/bilmece geleneği, bu eser ile başlamıştır.

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
399	Mustafa Remzi	Kadınlar Arasında	Maurice Leblanc	Arsen Lüpen	İstanbul, Suhûlet Mtb.	1341/1925	27	-	
400	Mustafa Remzi	Kadınlar Katili	Maurice Leblanc	Arsen Lüpen, 7	İstanbul, Suhûlet Mtb.	1341/1925	28	Ö	Mustafa Remzi'nin çevirisini yaptığı bu serideki kitaplarda birer bilmece sorulmuş ve bir sonraki çeviride de cevapları ile birlikte doğru cevaplayanların isim listesi verilmiştir. Bu çalışmada, örnek teşkil etmesi için sadece birkaç eser "ön söz"lü olarak kabul edilmiş ve listeye dahil edilmiştir.
401	Mustafa Remzi	Kumar Masasında	Maurice Leblanc	Arsen Lüpen	İstanbul, Suhûlet Mtb.	1341/1925	23	Ö	
402	Mustafa Remzi	Paris'in Yeraltında	Maurice Leblanc	Arsen Lüpen	İstanbul, Suhûlet Mtb.	1341/1925	24	Ö	
403	Mustafa Remzi	Ölüm Lokantası	-	Nat Pinkerton	İstanbul, Matbaa-i Ahmed Kâmil	1926	24	-	

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
404	Mustafa Remzi	Salon Cinayeti	Maurice Leblanc	Arsen Lüpen	İstanbul, Suhûlet Mtb.	1341/1922	29	-	Bu katalog numarasında yer alan eserde serinin bazı kitapları (<i>Arsen Lüpen Monte Karlo'da, Paris'in Yer Altında, Esrâr-engîz Çanta, Kadın Hırsızı, Kadınlar Arasında, Arsen Lüpen ve Şarlok Holmes, Arsen Lüpen'in İzdivacı, Kumar Masasında, Kadınlar Katili</i>) birlikte basılmış ve her bir hikâyeye ayrı birer sayfa numarası verilmiştir.
405	Müfid Ratib	Güzel Dost	Guy de Maupassant	Muhtar Halid kitap-hânesi Külliyyatı, 1	İstanbul, Tanin Mtb.	1326/1910	501	Ö	
406	N. Ferdi	Bizans İçin	Maxime de Constant	Kitâb-hâne-i Nusret, 3	İstanbul, Matbaa-i Kader	1328/1912	142	Ö	
407	Nasuhi Esad [Baydur]	Tais	Anatole France	-	İstanbul, Şems Mtb.	-	198	-	
408	Nazım	Garb Masalları	Grimm Biraderler	-	İstanbul, Matbaa-i Orhaniye	1336/1920	222	Ö	

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
409	Nebil Mustafa	Tımar-haânedede Bir Dram	-	Nat Pinkerton Zebaniler Koleksiyonu, 1	İstanbul, Necm-i İstikbâl Mtb.	1335/1919	32	-	
410	Necib Asım [Yazıksız]	Gök Sancak	Leon Cahun	-	İstanbul, Artin Asaduryan ve Mahdumları Mtb.	1328/1912	336	Ö-S	
411	Nihad Âdil [Erkman]	Arı Maya'nın Başından Geçenler	Waldemar Erzahler Bonsels	-	İstanbul, Millî Mtb.	1927/1928	216	-	
412	Nilüfer Baha	Altın Anahtar	-	Altın Kitaplar, 4	İstanbul, Maârif Kütüb-hânesi	1927	96	Ö	
413	Nilüfer Baha	Altın Hayat	-	Altın Kitaplar, 7	İstanbul, Sebat Mtb.	1928	103	Ö	Bu serideki eserlere ilave edilen ön sözler aynıdır.
414	Nilüfer Baha	Altın İş	-	Altın Kitaplar, 5	İstanbul, Ma'ârif Kütüb-hânesi	1927	94	Ö	
415	Nilüfer Baha	Altın Kapı	-	Altın Kitaplar, 3	İstanbul	1926	144	Ö	

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
416	Nilüfer Baha	Altın Merdiven	-	Altın Kitaplar, 1	İstanbul	1925	114	Ö	
417	Nilüfer Baha	Altın Söz	-	Altın Kitaplar, 6	İstanbul, Ma'ârif Kütüb-hânesi	1927	94	Ö	
418	Nilüfer Baha	Altın Yol	-	Altın Kitaplar, 2	İstanbul	1925	80	Ö	
419	Nusret Hilmi	Çapkın	Paul de Kock	-	İstanbul, Necm-i İstikbâl Mtb.	1335-1337/ 1919-1921	64	-	
420	Nüzhet Sabit	Kovadis - Nereye Gidiyorsun?	Henryk Sienkiewicz	-	İstanbul, Selanik Mtb.	1328/1912	625	Ö	Üç kitaptan oluşan bu eser toplam 625 sayfadır. İki ve üçüncü kitaba ayrı bir sayfa numarası verilmemiş olup birinci kitabın son sayfa numarasından devam edilmiştir.
421	Orhan Midhat [Barbaros]	Altın Madalyon	-	Nat Pinkerton	İstanbul, Kader Mtb.	1330/1914	62	-	
422	Orhan Midhat [Barbaros]	Aşk Yolunda	-	Nat Pinkerton	İstanbul, Çavuşoğlu Mtb.	1330/1914	40	-	

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
423	Orhan Midhat [Barbaros]	Baloda Facia	-	Nat Pinkerton	İstanbul, Sadâ-yı Millet Mtb.	1330/1914	16	-	
424	Orhan Midhat [Barbaros]	Caniler Kralı	-	Nat Pinkerton	İstanbul, Kader Mtb.	1330/1914	59	-	
425	Orhan Midhat [Barbaros]	Cinayet Gecesi	-	Nat Pinkerton	İstanbul, Kader Mtb.	1330/1914	44	-	
426	Orhan Midhat [Barbaros]	Cinayet Planı	-	Nat Pinkerton Yeni Külliyyatı	İstanbul, Çavuşoğlu Mtb.	1330/1914	36	-	
427	Orhan Midhat [Barbaros]	Dağ Haydudları	-	Nat Pinkerton	İstanbul, Sadâ-yı Millet Mtb.	1330/1914	39	-	
428	Orhan Midhat [Barbaros]	Eski Nişanlının İntikamı	-	Nat Pinkerton	İstanbul, Çavuşoğlu Mtb.	1333/1917	-	-	Araştırma yapılan kütüphanelerde bu esere rastlanmamıştır. Verilen bilgiler Özege Kataloğu'ndan alınmıştır.
429	Orhan Midhat [Barbaros]	Esrâr-engîz Lokanta	-	Nat Pinkerton	İstanbul, Sadâ-yı Millet	1330/1914	38	-	Bu katalog numarasında on altıncı sayfadan sonrası eksiktir.
430	Orhan Midhat [Barbaros]	Gece Faciası	-	Nat Pinkerton	İstanbul, Kader Mtb.	1330/1914	48	-	

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
431	Orhan Midhat [Barbaros]	Girdab Yolu	-	Nat Pinkerton	İstanbul, Sadâ-yı Millet Mtb.	1330/1914	48	-	
432	Orhan Midhat [Barbaros]	İhtiyar Dikişçi Kadın	-	Nat Pinkerton Yeni Külliyyatı	İstanbul, Çavuşoğlu Mtb.	1333/1917	39	-	
433	Orhan Midhat [Barbaros]	İnci Kraliçesi	-	Nat Pinkerton	İstanbul, Kader Mtb.	1330/1914	38	-	
434	Orhan Midhat [Barbaros]	Kanlı Fişenk	-	Nat Pinkerton	İstanbul, Kader Mtb.	1330/1914	48	-	
435	Orhan Midhat [Barbaros]	Kanlı Otel	-	Nat Pinkerton Yeni Külliyyatı	İstanbul, Çavuşoğlu Mtb.	1330/1914	38	-	
436	Orhan Midhat [Barbaros]	Kanlı Seyahat	-	Nat Pinkerton	İstanbul, Kader Mtb.	1330/1914	48	-	
437	Orhan Midhat [Barbaros]	Katil Diplomat	-	Nat Pinkerton	İstanbul, Çavuşoğlu Mtb.	1333/1915	38	-	
438	Orhan Midhat [Barbaros]	Kuledeki Hazine	-	Nat Pinkerton	İstanbul, Çavuşoğlu Mtb.	1333/1917	37	-	

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
439	Orhan Midhat [Barbaros]	Mahud Bankanın Bankonotları	-	Nat Pinkerton	İstanbul, Çavuşoğlu Mtb.	1330/1914	40	-	
440	Orhan Midhat [Barbaros]	Maskeli Kadın	-	Nat Pinkerton Yeni Külliyyatı	İstanbul, Çavuşoğlu Mtb.	1330/1914	36	-	
441	Orhan Midhat [Barbaros]	Meksikalının İntikâmı	-	Nat Pinkerton Yeni Külliyyatı	İstanbul, Kader Mtb.	1330/1914	62	-	
442	Orhan Midhat [Barbaros]	Metruk Maden Kuyusu	-	Nat Pinkerton	İstanbul, Çavuşoğlu Mtb.	1333/1917	35	-	
443	Orhan Midhat [Barbaros]	Müdhiş Dram	-	Nat Pinkerton	İstanbul, Çavuşoğlu Mtb.	1330/1914	38	-	
444	Orhan Midhat [Barbaros]	Nat Pinkerton Tehlikede	-	Nat Pinkerton Yeni Külliyyatı	İstanbul, Çavuşoğlu Mtb.	1330/1914	39	-	
445	Orhan Midhat [Barbaros]	Ölünün Parmakları	-	Nat Pinkerton	İstanbul, Çavuşoğlu Mtb.	1330/1914	16	-	
446	Orhan Midhat [Barbaros]	Örölmüş Pencere	-	Nat Pinkerton	İstanbul, Kader Mtb.	1330/1914	60	-	

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
447	Orhan Midhat [Barbaros]	Sahte Serseri	-	Nat Pinkerton Yeni Külliyatı	İstanbul, Çavuşoğlu Mtb.	1333/1917	40	-	
448	Orhan Midhat [Barbaros]	Sigorta Hırsızları	-	Nat Pinkerton	İstanbul, Çavuşoğlu Mtb.	1333/1915	32	-	
449	Orhan Midhat [Barbaros]	Siyah Yat	-	Nat Pinkerton	İstanbul, Sadâ- yı Millet Mtb.	1330/1914	48	-	
450	Orhan Midhat [Barbaros]	Şatonun Esrarı	-	Nat Pinkerton	İstanbul, Sadâ- yı Millet Mtb.	1330/1914	36	-	
451	Orhan Midhat [Barbaros]	Telefon Cinayeti	-	Nat Pinkerton	İstanbul, Sadâ- yı Millet Mtb.	1330/1914	32	-	
452	Orhan Midhat [Barbaros]	Tom'un Seyahati	-	Nat Pinkerton	İstanbul, Kader Mtb.	1330/1914	46	-	
453	Orhan Midhat [Barbaros]	Yeşil Papağan	-	Nat Pinkerton	İstanbul, Kader Mtb.	1330/1914	46	-	
454	Orhan Nüzhet	Aşk ve İhanet - Serj Baba	L. Tolstoy	-	İstanbul, Matbaa-i Orhaniye	1337/1921	80	Ö	

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
455	Osman Nuri	Robenson	Daniel Defoe	-	Varna, İleri Mtb.	1925	92	Ö	Kütüphane kataloğunda ve Özege Kataloğunda bu eser için "kısaltılarak çevrilmiş" ifadesi yer almaktadır.
456	Osman Nurullah	Öksüz Kız	Frederic Boutet	-	İzmir, Âhenk Mtb.	1340/1924	80	-	
457	Osman Vefik	Sârik Arsen Lüpen (Bir Milyon Franklık İkrâmiye)	Maurice Leblanc	Tercümân-ı Hakikat Âsâr-ı Müntehabe Kütüb-hânesi, 1	İstanbul, Tercümân-ı Hakikat Mtb.	1325/1909	29	-	
458	Osman Vefik	Sârik Arsen Lüpen (Garib Bir Yolcu)	Maurice Leblanc	Tercümân-ı Hakikat Âsâr-ı Müntehabe Kütüb-hânesi, 2	İstanbul, Tercümân-ı Hakikat Mtb.	1325/1909	64	-	
459	Ömer Seyfi	Gayyak Canileri	S. Sringan	-	İstanbul, Nefâset Mtb.	1328/1912	167	Ö	
460	P. K.	Bir Milyon Liralık Bono	Mark Twain (Samuel Langhorne Clemens)	-	İstanbul, Matbaa-i Orhaniye	1333/1917	44	Ö	

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
461	Pertev Şevket	Arsen Lüpen'in Aşkı	Maurice Leblanc	Arsen Lüpen	İstanbul, Matbaa-i Orhaniye	1928	56	-	
462	Pertev Şevket	Arsen Lüpen Kaplan Dişleri	Maurice Leblanc	Arsen Lüpen	İstanbul, Matbaa-i Orhaniye	1928	52	-	
463	Pertev Şevket	Kırmızı Köşkün Esrârı	A. Lormeau	Haftalık Mecmua Neşriyatı, 7	İstanbul, Cumhuriyet Mtb.	1927	272	-	
464	Peyâmi Safa	Sakat	Guy de Maupassant	-	İstanbul, Matbaa-i Orhaniye	1333/1917	22	Ö	
465	R. Âdil	Âşıkane Mektûblar	Alexandre Dumas Fils	-	İstanbul, Müsterekül-Menfaa Osmanlı Şirketi Mtb.	1328/1912	109	Ö	
466	R. Âdil	Aşk Entrikaları	-	-	İstanbul, Mesai Mtb.	1331/1915	68	Ö	
467	R. Âdil	Cilve-i Hayât	Guy de Maupassant	-	İstanbul, Yeni Osmanlı Mtb.	1328/1912	168	Ö	Birisi Mahmud Sadık, diğeri de yayınevi tarafından olmak üzere iki ön söz yazılmıştır.
468	R. Âdil	Metres Hayatı	Alexandre Dumas Fils	-	İstanbul, Ruşen Mtb.	1328/1912	77	Ö	

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
469	Ragıp Rıfkı [Özgürel]	Afyon Tiryakileri	-	Nik Karter, 2	İstanbul, Şems Mtb.	1335-1338/1920-1923	48	-	
470	Ragıp Rıfkı [Özgürel]	Asrı Kız	T. Trilby	-	İstanbul, Terakki Mtb.	1341/1926	264	-	
471	Ragıp Rıfkı [Özgürel]	Aşk-ı Mesud	Paul de Kock	-	İstanbul, Kader Mtb.	1340/1924	130	-	"Çapkın Güstav" isimli eserin devamıdır.
472	Ragıp Rıfkı [Özgürel]	Bankerin Benzeri	Arthur Conan Doyle	Şarlok Holmes'in Gizli Dosyaları, 12	İstanbul, Sancakçıyan Mtb.	-	102	-	
473	Ragıp Rıfkı [Özgürel]	Baron Motosimi'nin Hayaletleri	-	Nik Karter, 13	İstanbul, Şems Mtb.	1336-1338/1920-1922	48	-	
474	Ragıp Rıfkı [Özgürel]	Beş Milyon Sirkati	-	Nik Karter, 7	İstanbul, Şems Mtb.	1335-1338/1919-1922	61	Ö	
475	Ragıp Rıfkı [Özgürel]	Beyaz Esirler	-	Nik Karter, 16	İstanbul, Şems Mtb.	1336-1338/1920-1922	45	-	
476	Ragıp Rıfkı [Özgürel]	Beyaz Sarayın Esrarı	-	Nik Karter, 12	İstanbul, Şems Mtb.	1336-1338/1920-1923	52	-	
477	Ragıp Rıfkı [Özgürel]	Buridan	Michel Zevaco	-	İstanbul, Şems Mtb.	1331/1915	927	Ö	Eserin başında yazarın ve çevirmenin fotoğrafı yer almaktadır.

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
478	Ragıp Rıfkı [Özgürel]	Capon'un İntikamı (Japon'un İntikamı)	-	Nik Karter, 18	İstanbul, Şems Mtb.	1336/1920	48	-	
479	Ragıp Rıfkı [Özgürel]	Casusluk Şebekesi	-	Nik Karter, 14	İstanbul, Şems Mtb.	1336/1920	50	-	
480	Ragıp Rıfkı [Özgürel]	Çalınmış Tahtelbahır	-	Pinkerton, 2	İstanbul, Necm-i İstikbâl Mtb.	1920	45	-	
481	Ragıp Rıfkı [Özgürel]	Çapkın Güstav	Paul de Kock	-	İstanbul, Kader Mtb.	1340/1924	292	Ö	162. sayfadan sonra " <i>Aşk-ı Mesud</i> " isimli eser yer almaktadır.
482	Ragıp Rıfkı [Özgürel]	Deha ve Cinnet	Arthur Conan Doyle	Şarlok Holmes'in Gizli Dosyaları, 15	İstanbul, Sancakçıyan Mtb.	1328/1912	102	-	
483	Ragıp Rıfkı [Özgürel]	Esrâr-engîz Bir Komşu yahud Üçüncü Katda İkamet Eden	-	Nikola Karter, 7	İstanbul, Şems Mtb.	-	122	-	
484	Ragıp Rıfkı [Özgürel]	Eş	Victor Margueritte	Meşahir-i Âsâr Külliyyatı,5	İstanbul, Matbaa-i Cihan	1341-1343/1925-1927	336	-	

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
485	Ragıp Rıfkı [Özgürel]	Fabrikada Cinayet	-	Pinkerton, 5	İstanbul, Necm-i İstikbâl Mtb.	1920	35	-	
486	Ragıp Rıfkı [Özgürel]	Fantoma	Pierre Souvestre - Marcel Allain	-	İstanbul, Sancakçıyan Mtb.	1328-1330/1912-1914	332	Ö-S	
487	Ragıp Rıfkı [Özgürel]	Fantoma'nın Hasm-ı Bi-amânı Polis Müfettişi Jouv	Pierre Souvestre - Marcel Allain	-	İstanbul, Şems Mtb.	1328-1330/1912-1914	304	-	
488	Ragıp Rıfkı [Özgürel]	Feci Tuzak	-	-	İstanbul Şems Mtb.	1335-1338/1919-1922	-	-	Araştırma yapılan kütüphanelerde bu esere rastlanmamıştır. Verilen bilgiler Özege Kataloğu'ndan alınmıştır.
489	Ragıp Rıfkı [Özgürel]	Haydudlar Kralı	Gaston Leroux	-	İstanbul, Şems Mtb.	1328-1330/1912-1914	384	Ö	
490	Ragıp Rıfkı [Özgürel]	Kanlı Mezarıcı	-	Pinkerton, 1	İstanbul, Necm-i İstikbâl Mtb.	1920	44	Ö	
491	Ragıp Rıfkı [Özgürel]	Karın Deşen Jak	Arthur Conan Doyle	Şarlok Holmes'in Gizli Dosyaları, 16	İstanbul, Şems Mtb.	1328/1912	100	-	

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
492	Ragıp Rıfkı [Özgürel]	Kırmızı Örümcek	-	Nik Karter, 3	İstanbul, Şems Mtb.	1335-1338/1919-1922	64	Ö	
493	Ragıp Rıfkı [Özgürel]	Kovadis - Nereye Gidiyorsun?	Henryk Sienkiewicz	-	İstanbul, Şems Mtb.	1326-1328/1910-1912	183	Ö	
494	Ragıp Rıfkı [Özgürel]	Kraliçenin Dantelaları	Arthur Conan Doyle	Şarlok Holmes'in Gizli Dosyaları, 11	İstanbul, Sancakçıyan Mtb.	-	108	Ö	Bu eser, başında " <i>Şarlok Holmes'in Gizli Dosyaları</i> " başlığı ile yayımlanan seride yer alan eserlerin bir listesi verildiği için "ön söz"lü olarak değerlendirilmiştir.
495	Ragıp Rıfkı [Özgürel]	Londra Kalpazanları	Arthur Conan Doyle	Şarlok Holmes'in Gizli Dosyaları, 10	İstanbul, Sancakçıyan Mtb.	-	104	-	
496	Ragıp Rıfkı [Özgürel]	Mâcerâ-yı Aşk	Michel Zevaco	-	İstanbul, Şems Mtb.	1326-1328/1910-1912	406	Ö	Aynı yazarın " <i>Pardayyanlar</i> " isimli romanının zeylidir.
497	Ragıp Rıfkı [Özgürel]	Monte Kristo'nun Oğlu	Jules Lermina	-	İstanbul, Şems Mtb.	1331/1915	542	Ö	
498	Ragıp Rıfkı [Özgürel]	Motosimi'nin Son Zaferi	-	Nik Karter, 17	İstanbul, Şems Mtb.	1336-1338/1920-1912	48	-	

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
499	Ragıp Rıfkı [Özgürel]	Müdhiş Bir Ölü	Pierre Souvestre-Marcel Allain	-	İstanbul Sancakçıyan Mtb.	1328-1330/1912-1914	249	S	Eserin sonunda bazı kitapların tanıtımı yapılmıştır. Serinin birinci kitabında aynı çeviri eserler son söz olarak değerlendirilmiştir. Bunun yanında bazı telif eserlerin tanıtımına da yer verilmiştir.
500	Ragıp Rıfkı [Özgürel]	Napolyon'un Oğlu	Karlos	-	İstanbul, el-Hilal Mtb.	1330/1914	143	Ö	Eserin başında yayınevinin yayımladığı diğer kitapların kısa birer tanıtım yazısı bulunmaktadır.
501	Ragıp Rıfkı [Özgürel]	Nik Karter Tehlikede	-	Nik Karter, 5	İstanbul, Şems Mtb.	1335-1338/1919-1922	61	Ö	
502	Ragıp Rıfkı [Özgürel]	Nivyork Haydudları	-	Nik Karter, 1	İstanbul, Şems Mtb.	1335-1338/1919-1923	56	Ö	
503	Ragıp Rıfkı [Özgürel]	On Üçler Kulübü	-	Nik Karter, 2	İstanbul, Şems Mtb.	1335-1338/1919-1924	55	-	
504	Ragıp Rıfkı [Özgürel]	Otomobil Cinayeti	-	Nik Karter, 8	İstanbul, Şems Mtb.	1335-1338/1919-1925	56	-	
505	Ragıp Rıfkı [Özgürel]	Ölüm Zindanlarında	-	Nik Karter, 15	İstanbul, Şems Mtb.	1336-1338/1920-1922	48	-	
506	Ragıp Rıfkı [Özgürel]	Pardayyanlar	Michel Zevaco	-	İstanbul, Şems Mtb.	1326-1328/1910-1912	549	Ö	"Mâcerâ-yı Aşk" adında bir zeyli vardır.
507	Ragıp Rıfkı [Özgürel]	Paris Çiçekleri	Michel Zevaco	-	İstanbul, Evkaf Mtb.	1341/1922	738	Ö	

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
508	Ragıp Rıfkı [Özgürel]	Paris Rezaletleri - Cellad Kadın	Dvbn Delaforet	-	İstanbul, Şems Mtb.	1331/1915	366	Ö	
509	Ragıp Rıfkı [Özgürel]	Sadâ-yı Vîcdân	-	Nat Pinkerton, 4	İstanbul, Necm-i İstikbâl Mtb.	1920	39	-	
510	Ragıp Rıfkı [Özgürel]	San Fransisko'da Çocuk Hırsızları	-	Nik Karter, 10	İstanbul, Şems Mtb.	1335-1338/1919-1922	49	-	
511	Ragıp Rıfkı [Özgürel]	Sis İçinde yahud Bir Nişanlı'nın Sûret-i Garîbede Fırası	-	Nikola Karter	İstanbul, Şems Mtb.	1325/1909	138	-	
512	Ragıp Rıfkı [Özgürel]	Siyah Elin İntikâmı	-	Nik Karter, 6	İstanbul, Şems Mtb.	1325-1328/1909*1912	59	Ö	Serinin birinci ve ikinci kitabındaki ön söz aynen bu esere de ilave edilmiştir.
513	Ragıp Rıfkı [Özgürel]	Şahidler Sırası	-	Nik Karter, 4	İstanbul, Şems Mtb.	1335-1338/1919-1922	78	Ö	Serinin birinci ve ikinci kitabındaki ön söz aynen bu esere de ilave edilmiştir.
514	Ragıp Rıfkı [Özgürel]	Tek Bir Mürekkebi Damlası	Arthur Conan Doyle	Şarlok Holmes'in Gizli Dosyaları, 14	İstanbul, Sancakçıyan Mtb.	1328/1912	124	-	
515	Ragıp Rıfkı [Özgürel]	Tribule	Michel Zevaco	-	İstanbul, Şems Mtb.	1327-1329/1911-1913	352	Ö	"Borjiya" isimli romanın zeylidir.

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
516	Ragıp Rıfki [Özgürel]	Üserâ Tacirinin Hazinesi	Arthur Conan Doyle	Şarlok Holmes'in Gizli Dosyaları, 13	İstanbul, Sancakçıyan Mtb.	-	120	-	
517	Raif Necdet [Kestelli]	Bir İzdivâcın Romanı	L. Tolstoy	-	İstanbul, Şant Mtb.	1326/1910	149	Ö	
518	Raif Necdet [Kestelli] - Sadık Naci	Anna Karenin	L. Tolstoy	-	İstanbul, Matbaa-i Hayriye ve Şürekâsı	1328/1912	320	Ö	
519	Rami Talat - Kemâl Süleyman	Gümüş Alın	Arthur Conan Doyle	Şarlok Holmes'in Hâtırâtı	İstanbul, Orhaniye Mtb.	-	53	-	
520	Remzi	Fahişeler	-	Şarlok Holmes'in Sergüzeştləri	İstanbul, Ahmed Kâmil Mtb.	1928	16	-	
521	Remzi Oğuz [Arık]	Küçük Borçlu	Marie Healy Charles Bigot	Terbiyevi Hikâyeler, 1	İstanbul, Cihan Mtb.	1926	111	-	
522	Remzi - Selami	Maskeli Süvari	-	Şarlok Holmes'in Sergüzeştləri	İstanbul, Ahmed Kâmil Mtb.	1927	16	-	
523	Remzi - Selami	Zevk Çılgınlıkları	-	Şarlok Holmes'in Sergüzeştləri	İstanbul, Ahmed Kâmil Mtb.	1926	16	-	

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
524	Resul-zâde Mehmed Emin	Kadın ve Ana, Asur Kralı Essarahdon	Maxime Gorki, L. Tolstoy	Rus Edebiyatı Numuneleri	İstanbul, Nefâset Mtb.	1328/1912	54	Ö	Gorki ve Tolstoy'un hikâyeleri tek kitap olarak basılmış; ama ayrı sayfa numarası verilmemiştir.
525	Reşad Nedim	Genç Kızlar	Catulle Mendes	-	İstanbul, Kader Mtb.	1919	112	Ö	
526	Reşad Nedim	Kadın İstemezse	Emile Zola	-	İstanbul, Hilal Mtb.	1335/1919	80	-	
527	Reşad Nedim	Safo	Alphonse Daudet	-	İstanbul, Hilal Mtb.	1919	231	-	
528	Reşad Nuri [Güntekin]	Sezar Birotto, Öjeni Grande, Baba Goryo	Honore de Balzac	Cihan Edebiyatından Numuneler	İstanbul, Devlet Mtb.	1927	41	Ö	Balzac'ın üç eserinden yapılmış çeviri örneklerinden oluşmaktadır.
529	Rezan Emin [Yalman]	Peri Kızı	Guy Chantepieure	-	İstanbul, Vatan Mtb.	1341/1925	274	-	Çevirmen, kapakta "Fransızcadan nâkilesi" olarak gösterilmiştir.
530	Rıza Hidayet	Horla	Guy De Maupassant	-	Samsun, Matbaa-i Cemil	1327/1911	66	-	
531	S. Faiz	Genç Dulun Esrarı	-	Şarlok Holmes'in Gizli Dosyaları, 1	İstanbul, Şems Mtb.	-	132	-	
532	S. Faiz	Kanlı Sandık	-	Şarlok Holmes'in Gizli Dosyaları, 4	İstanbul, Şems Mtb.	-	133	-	

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
533	S. Faiz	Kaybolmuş Nişanlı	Arthur Conan Doyle	Şarlok Holmes'in Gizli Dosyaları, 5	İstanbul, Şems Mtb.	-	154	-	
534	S. Faiz	Kumar Masası Muamması	Arthur Conan Doyle	Şarlok Holmes'in Gizli Dosyaları, 3	İstanbul, Şems Mtb.	-	139	-	
535	S. Faiz	Mavi Elmaslı Kadın	Arthur Conan Doyle	Şarlok Holmes'in Gizli Dosyaları, 7	İstanbul, Şems Mtb.	-	132	-	
536	S. Faiz	Murabahacının Kızı	Arthur Conan Doyle	Şarlok Holmes'in Gizli Dosyaları, 2	İstanbul, Şems Mtb.	-	126	S	
537	S. Faiz	Müddeî-i Umûminin Metresi	Arthur Conan Doyle	Şarlok Holmes'in Gizli Dosyaları, 6	İstanbul, Şems Mtb.	-	140	-	
538	S. M.	Arsen Lüpen'in Yeni Sergüzeştleri 813	Maurice Leblanc	Arsen Lüpen	İstanbul, Mürettibîn-i Osmaniye	1328/1912	40	Ö	
539	S. Suad	Dolaşan Ölüm	-	Arsen Lüpen	İstanbul, Kader Mtb.	1336/1920	36	-	

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
540	S. Suad	Kıymettar Halı	-	Arsen Lüpen	İstanbul Kader Mtb.	1336/1920	-	-	Araştırma yapılan kütüphanelerde bu esere rastlanmamıştır. Verilen bilgiler Özege Kataloğu'ndan alınmıştır.
541	S[ubhi] Ş[emseddin]	Rudolf Valantino'nun Aşk Maceraları	-	-	İstanbul, Ahmed Kâmil Mtb.	1927	128	-	
542	Sabah Gazetesi Heyet-i Tahrîriyesi	Aşçının İntikamı	-	Nat Pinkerton, Cinâyât Koleksiyonu, 27	İstanbul, Sancakçıyan Mtb.	1327/1911	44	-	
543	Sabah Gazetesi Heyet-i Tahrîriyesi	Bir İdam Kararı	-	Nat Pinkerton, Cinâyât Koleksiyonu, 26	İstanbul, Sancakçıyan Mtb.	1327/1911	43	-	
544	Sabah Gazetesi Heyet-i Tahrîriyesi	Cinnet mi Cinayet mi?	-	Nat Pinkerton, Cinâyât Koleksiyonu, 9	İstanbul, Sancakçıyan Mtb.	1327/1911	48	-	
545	Sabah Gazetesi Heyet-i Tahrîriyesi	Destgâh Arkasında	-	Nat Pinkerton, Cinâyât Koleksiyonu, 17	İstanbul, Sancakçıyan Mtb.	1327/1911	47	-	

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
546	Sabah Gazetesi Heyet-i Tahrîriyesi	Dinamit Hırsızları	-	Nat Pinkerton, Cinâyât Koleksiyonu, 20	İstanbul, Sancakçıyan Mtb.	1327/1911	46	-	
547	Sabah Gazetesi Heyet-i Tahrîriyesi	Esrâr-engîz Bir Ölüm	-	Nat Pinkerton, Cinâyât Koleksiyonu, 10	İstanbul, Sancakçıyan Mtb.	1327/1911	45	-	
548	Sabah Gazetesi Heyet-i Tahrîriyesi	Feci Bir Tenezzüh	-	Nat Pinkerton, Cinâyât Koleksiyonu, 8	İstanbul, Sancakçıyan Mtb.	1327/1911	48	-	
549	Sabah Gazetesi Heyet-i Tahrîriyesi	Hortlak Keşîş	-	Nat Pinkerton, Cinâyât Koleksiyonu, 2	İstanbul, Sancakçıyan Mtb.	1327/1911	53	-	
550	Sabah Gazetesi Heyet-i Tahrîriyesi	İpnotizmacı Katil	-	Nat Pinkerton, Cinâyât Koleksiyonu, 21	İstanbul, Sancakçıyan Mtb.	1327/1911	47	-	
551	Sabah Gazetesi Heyet-i Tahrîriyesi	Kanlı Heykel	-	Nat Pinkerton, Cinâyât Koleksiyonu, 14	İstanbul, Sancakçıyan Mtb.	1327/1911	47	-	

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
552	Sabah Gazetesi Tahrir Heyeti	Bisikletli Zebani	-	Nat Pinkerton, Cinâyât Koleksiyonu, 5	İstanbul, Sancakçıyan Mtb.	1327/1911	44	-	
553	Sabah Gazetesi Tahrir Heyeti	Gaybdan Gelen Kurşunlar	-	Nat Pinkerton, Cinâyât Koleksiyonu, 13	İstanbul, Sancakçıyan Mtb.	1327/1911	46	-	
554	Sabah Gazetesi Tahrir Heyeti	Kayıb Cesed	-	Nat Pinkerton, Cinâyât Koleksiyonu, 28	İstanbul, Sancakçıyan Mtb.	1327/1911	48	-	
555	Sabah Gazetesi Tahrir Heyeti	Kesik Baş	-	Nat Pinkerton, Cinâyât Koleksiyonu, 1	İstanbul, Sancakçıyan Mtb.	1327/1911	68	Ö	
556	Sabah Gazetesi Tahrir Heyeti	Kesik Kol	-	Nat Pinkerton, Cinâyât Koleksiyonu, 16	İstanbul, Sancakçıyan Mtb.	1327/1911	46	-	
557	Sabah Gazetesi Tahrir Heyeti	Kızıl Nikab	-	Nat Pinkerton, Cinâyât Koleksiyonu, 6	İstanbul, Sancakçıyan Mtb.	1327/1911	50	-	

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
558	Sabah Gazetesi Tahrir Heyeti	Konserde Facia	-	Nat Pinkerton, Cinâyât Koleksiyonu, 15	İstanbul, Sancakçıyan Mtb.	1327/1911	48	-	
559	Sabah Gazetesi Tahrir Heyeti	Mavi Ziya	-	Nat Pinkerton, Cinâyât Koleksiyonu, 18	İstanbul, Sancakçıyan Mtb.	1327/1911	45	-	
560	Sabah Gazetesi Tahrir Heyeti	Mezardan Mektub	-	Nat Pinkerton, Cinâyât Koleksiyonu, 23	İstanbul, Sancakçıyan Mtb.	1327/1911	47	-	
561	Sabah Gazetesi Tahrir Heyeti	Nevyork'dan Paris'e	-	Nat Pinkerton, Cinâyât Koleksiyonu, 12	İstanbul, Sancakçıyan Mtb.	1327/1911	48	-	
562	Sabah Gazetesi Tahrir Heyeti	Siyah Süvariler	-	Nat Pinkerton, Cinâyât Koleksiyonu, 24	İstanbul, Sancakçıyan Mtb.	1327/1911	47	-	
563	Sabah Gazetesi Tahrir Heyeti	Tabut İçinde	-	Nat Pinkerton, Cinâyât Koleksiyonu, 19	İstanbul, Sancakçıyan Mtb.	1327/1911	48	-	

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
564	Sabah Gazetesi Tahrir Heyeti	Tayyarenin Sukûtu	-	Nat Pinkerton, Cinâyât Koleksiyonu, 7	İstanbul, Sancakçıyan Mtb.	1327/1911	44	-	
565	Sabah Gazetesi Tahrir Heyeti	Uykuda Gezerken	-	Nat Pinkerton, Cinâyât Koleksiyonu, 31	İstanbul, Necm-i İstikbâl Mtb.	1327/1911	47	-	
566	Sabah Gazetesi Tahrir Heyeti	Yılanlı Bir Kadın	-	Nat Pinkerton, Cinâyât Koleksiyonu, 11	İstanbul, Sancakçıyan Mtb.	1327/1911	48	-	
567	Sabah Gazetesi Yazarları	Katil Köpek	-	Nat Pinkerton, Cinâyât Koleksiyonu, 3	İstanbul, Sancakçıyan Mtb.	1327/1911	53	-	
568	Sabah Gazetesi Yazarları	Pinkerton Kadın Kıyafetinde	-	Nat Pinkerton, Cinâyât Koleksiyonu, 22	İstanbul, Sancakçıyan Mtb.	1327/1911	44	-	
569	Sabah Gazetesi Yazarları	Sarı Şeytanlar	-	Nat Pinkerton, Cinâyât Koleksiyonu, 30	İstanbul, Sancakçıyan Mtb.	1327/1911	44	-	

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
570	Sabah Gazetesi Yazarları	Şimendiferi Soyanlar	-	Nat Pinkerton, Cinâyât Koleksiyonu, 4	İstanbul, Sancakçıyan Mtb.	1327/1911	55	-	
571	Sabah Gazetesi Yazarları	Tüneldeki Hayalet	-	Nat Pinkerton, Cinâyât Koleksiyonu, 25	İstanbul, Sancakçıyan Mtb.	1327/1911	48	-	
572	Sabah Gazetesi Yazarları	Yaman Hırsızlar	-	Nat Pinkerton, Cinâyât Koleksiyonu, 29	İstanbul, Sancakçıyan Mtb.	1327/1911	49	-	
573	Sabiha Zekeriya [Sertel]	Bir Yaramazın Hikâyesi	-	Himâye-i Etfal Cemiyeti Çocuk Külliyyatı, 14	İstanbul, Resimli Ay Mtb.	1928	202	-	
574	Sabiha Zekeriya [Sertel]	Keçi Çobanı	Johanna Spyri	Himâye-i Etfal Cemiyeti Çocuk Külliyyatı, 12	İstanbul, Resimli Ay Mtb.	1928	48	Ö	
575	Sabiha Zekeriya [Sertel]	Peri Masalları	Grimm's	Himâye-i Etfal Cemiyeti Çocuk Külliyyatı, 8	İstanbul, Resimli Ay Mtb.	1928	144	Ö	

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
576	Sadri	Melburn Cinayeti	Allan Dickson	-	İstanbul, Yeni Osmanlı Mtb.	1326/1910	40	-	Eserin başında "Mütercimin Yakında Neşrolunacak Âsârı" başlığı ile beş eser ismi verilmiş; ancak taranan kütüphanelerde bu eserlerin hiçbirisine rastlanmamıştır.
577	Sadri	Tuğyan	Emile Zola	-	İstanbul, Kader Mtb.	1335/1919	72	Ö	
578	Said Edib	Tavşan Kardeşin Kurnazlıkları	-	Çocuk Dünyasının Küçük Kitapları, 7	İstanbul, Tevsi-i Tıbaat Mtb.	1329/1913	48	-	
579	Salih	Korku Bilmez Şeytan Yüzbaşı	-	-	İstanbul, Hukuk Mtb.	1920	218	-	
580	Salih Zeki [Aktay]	Bahtiyar Prens	Oscar Wilde	-	İstanbul, Orhaniye Mtb.	1928	64	Ö	Ön söz öncesinde ve sonrasında yazarın resmi bulunmaktadır.
581	Salime Servet Seyfi	İntihar Kulübü ve Sıraçenin Elması	Robert Levy Stevenson	-	İstanbul, Necm-i İstikbâl Mtb.	1329/1913	246	Ö	
582	Sâmi-zâde Süreyya	Bir Hikâye-i İzdivâc	Max Pemberton	-	İstanbul, Kader Mtb.	1333/1917	24	Ö	

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
583	Selami Münir [Yurdatap]	Bir Sanatkârın Cinayeti	-	Nik Karter	İstanbul, Orhaniye Mtb.	1928	16	-	Erol Üyepazarcı, Selami Münir'in "Nik Karter" ve "Şarlok Holmes'in Arsen Lüpen ile Sergüzeştleri" serisindeki eserlerinin sözde çeviri olduğunu tespit etmiştir (2008, 201-202).
584	Selami Münir [Yurdatap]	Çin Dilberinin İntikamı	-	Nik Karter	İstanbul, Orhaniye Mtb.	1928	16	-	
585	Selami Münir [Yurdatap]	Gece Çocuğu	-	Şarlok Holmes'in Arsen Lüpen ile Sergüzeştleri	İstanbul, Ahmed Kâmil Mtb.	-	15	-	
586	Selami Münir [Yurdatap]	Hindistan Ormanlarında	-	Şarlok Holmes'in Arsen Lüpen ile Sergüzeştleri	İstanbul, Cemiyet Kütüb-hânesi	1927	16	-	Selami Münir, eserin "nâkili" olarak gösterilmiştir; ancak Şehnaz Tahir Gürçağlar, Üyepazarcı'yı referans vererek bu eseri bir sözde çeviri olarak göstermiş ve Üyepazarcı'dan ayrı olarak eseri incelemiştir (2008, 212-218).

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
587	Selami Münir [Yurdatap]	Kanlı Miras	-	Nik Karter	İstanbul, Orhaniye Mtb.	1928	16	-	
588	Selami Münir [Yurdatap]	Kız Taciri	-	Nik Karter	İstanbul, Orhaniye Mtb.	1928	15	-	
589	Selami Münir [Yurdatap]	Mukaddes Heykel	-	Şarlok Holmes'in Arsen Lüpen ile Sergüzeştləri	İstanbul, Ahmed Kâmil Mtb.	1927	15	-	
590	Selami Münir [Yurdatap]	Operadaki Sirkat	-	Nik Karter	İstanbul, Orhaniye Mtb.	1928	16	-	
591	Selami Münir [Yurdatap]	Ölüm Sarayı	-	Nik Karter	İstanbul, Orhaniye Mtb.	1928	16	-	
592	Selami Münir [Yurdatap]	Ressamın Katli	-	Nik Karter	İstanbul, Orhaniye Mtb.	1928	15	-	
593	Selami Münir [Yurdatap]	Sahtekâr Prens	-	Şarlok Holmes Sergüzeştlərindən	İstanbul, Ahmed Kâmil Mtb.	1926	-	-	Araştırma yapılan kütüphanelerde bu esere rastlanmamıştır. Verilen bilgiler Özege Kataloğu'ndan alınmıştır.

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
594	Selami Münir [Yurdatap]	Siyah Güller	-	Şarlok Holmes'in Arsen Lüpen ile Sergüzeştləri	İstanbul, Ahmed Kâmil Mtb.	1927	14	-	
595	Selami Münir [Yurdatap]	Şimendifer Düşmanı	-	Nik Karter	İstanbul, Orhaniye Mtb.	1928	16	-	
596	Selami Münir [Yurdatap]	Şöhret Uğurunda	-	Şarlok Holmes'in Arsen Lüpen ile Sergüzeştləri	İstanbul, Ahmed Kâmil Mtb.	1927	14	-	
597	Selanikli Tevfik	Amerika'da Çöl Avcıları	-	-	İstanbul, Mahmud Bey Mtb.	1324/1908	148	-	
598	Senih Muammer	Çin Hikâyesi	Maurice Bouchor	Çocuk Dünyası Mecmuası Yeşil Kitapları, 2	İstanbul	-	20	-	
599	Senih Muammer	Kızıl, Sarışın ve Siyah	Michel Murphy	-	İstanbul, Orhaniye Mtb.	-	144	-	

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
600	Server Bedi	Üç Kardeş	Le Monnier	Kitâb-hâne-i Sûdi'nin Edebî Roman Koleksiyonu	İstanbul, Müdafaa Mtb.	1334/1918	58	-	Peyami Safa, "Server Bedi" takma adıyla çevirmiştir.
601	Seyfeddin	Haydudlar İzdivâcî	-	Etel King	İstanbul, Hukuk Mtb.	1338/1922	31	-	
602	Seyyah	Yalnız Kadın	Rober Vibone	Kitâb-hâne-i Sûdi Külliyyatı	İstanbul, Cihan Biraderler Mtb.	1340/1924	234	-	"Seyyah" takma adıyla Hakkı Süha Gezgîn tarafından çevrilmiştir.
603	Siret Tevfik	Dört Kadın Bir Papağan	Alexandre Dumas Fils	-	İstanbul, Kadınlar Dünyası Mtb.	1918	170	-	
604	Siret Tevfik	İmparatorun Casusu	Charles Loran	Kitâb-hâne-i Sûdi'nin Meraklı Romanları	İstanbul, Kadınlar Dünyası Mtb.	1334/1918	160	-	
605	Sisak Ferid	İntikam	K. Bassey	-	İstanbul Matbaa-i Hayriye ve Şürekâsı	1330/1914	1280	Ö	
606	Subhi Şemseddin	Pola Negri	-	-	İstanbul, Ahmed Kâmil Mtb.	1927	56	-	

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
607	Süheyl Nijad - Reşad Nedim	Bâkireler Girdabı	Alphonse Daudet	Gençlik Hikâyeleri, Edebî Seri, 1	İstanbul	1336/1920	44	-	
608	Süleyman Hurşid	Hayvan Arkadaşlar	Gritis Smith	-	İstanbul	1927	188	Ö	
609	Süleyman Nazif	Lübnan Kasrının Sahibesi	Pierre Benoit	-	İstanbul, Matbaa-i Âmire	1926	512	Ö	
610	Süleyman Tevfik	Afrodite yani Zühre	Pierre Louys	-	İstanbul, Sakayan Mtb.	1329/1913	256	-	
611	Süleyman Tevfik	Ahlak Düşkünü	Jacques Le Fort	Kitâb-hâne-i Sûdi'nin Meraklı Romanları	İstanbul, Necm-i İstikbâl Mtb.	1922	160	-	
612	Süleyman Tevfik	Alman Don Kişot'u - Bir Baronun Seyahati	-	-	İstanbul, Kader Mtb.	1334/1918	32	Ö	
613	Süleyman Tevfik	Arabacının Cinayeti	-	Nat Pinkerton Cinayet Dosyaları	İstanbul, Manzûme-i Efkâr Mtb.	1330/1914	32	-	
614	Süleyman Tevfik	Arsen Lüpen Hem Kibar Hem Hırsız	Maurice Leblanc	-	İstanbul, Kader Mtb.	1333/1917	256	-	

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
615	Süleyman Tevfik	Ateşde Yananlar	-	Engizisyon Mezâlimi, 10	İstanbul, Meşrutiyet Mtb.	-	123	Ö	"Engizisyon Mezâlimi" başlıklı serideki eserlerin listesi, çevirinin başında verilmiştir. Bu yüzden bu eser, "ön söz"lü olarak değerlendirilmiştir.
616	Süleyman Tevfik	Boşeno'nun Sergüzeşti	Paul de Kock	-	İstanbul, Orhaniye Mtb.	1338/1922	328	-	
617	Süleyman Tevfik	Celladlar, Mağdurlar	-	Engizisyon Mezâlimi, 11	İstanbul, Meşrutiyet Mtb.	-	128	-	
618	Süleyman Tevfik	Deniz Perisinin İnekleri (İnsanın Hilesi)	-	Çocuklara Hikâyeler Demeti, 6	İstanbul, Orhaniye Mtb.	1339-1342/ 1923-1926	32	S	
619	Süleyman Tevfik	Din Namına Cinayet	-	Engizisyon Mezâlimi, 7	İstanbul, Meşrutiyet Mtb.	-	119	-	
620	Süleyman Tevfik	Fransuva Jozef'in Hayât-ı Âşıkânesi	-	-	İstanbul, el-Adl Mtb.	1338/1922	39	-	
621	Süleyman Tevfik	Galebe-i Taassub	-	Engizisyon Mezâlimi, 8	İstanbul, Meşrutiyet Mtb.	-	125	-	
622	Süleyman Tevfik	Güzel Kraliçenin İdamı	-	-	İstanbul, Teşebbüs Mtb.	1927	16	-	

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
623	Süleyman Tevfik	Kan Mahkemesi	-	Engizisyon Mezâlimi, 9	İstanbul, Meşrutiyet Mtb.	-	127	-	
624	Süleyman Tevfik	Katil Papas	-	Engizisyon Mezâlimi, 3	İstanbul, Meşrutiyet Mtb.	-	127	-	
625	Süleyman Tevfik	Kızgın Sevda	-	Engizisyon Mezâlimi, 6	İstanbul, Meşrutiyet Mtb.	-	128	-	
626	Süleyman Tevfik	Kralın Piç Kızı	-	Engizisyon Mezâlimi, 2	İstanbul, Meşrutiyet Mtb.	-	141	-	
627	Süleyman Tevfik	Müdhiş İşkence	-	Engizisyon Mezâlimi, 1	İstanbul, Meşrutiyet Mtb.	-	124	-	
628	Süleyman Tevfik	Nik Karter	-	-	İstanbul, Kader Mtb.	1333/1917	144	Ö	
629	Süleyman Tevfik	Otel Sofracıbaşısının Feraseti	Arthur Conan Doyle	Şarlok Holmes'in Gizli Dosyaları, 9	İstanbul, Sancakçıyan Mtb.	-	120	-	
630	Süleyman Tevfik	Ruhban Cinayetleri	-	Engizisyon Mezâlimi, 5	İstanbul, Meşrutiyet Mtb.	-	124	-	

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
631	Süleyman Tevfik	Saliha Hanım yahud Müstebide Karşı Kahraman Osmanlı Ordusu	Yervand Odyan	-	İstanbul, R. Sakayan Mtb.	1329/1913	456	-	"Abdülhamid ve Şarlok Holmes" isimli romanın zeylidir.
632	Süleyman Tevfik	Sayfiyede Bir Muaşaka	Emile Zola	Kitâb-hâne-i Sûdi'nin Edebî Romanları	İstanbul, Hukuk Mtb.	1919	39	-	
633	Süleyman Tevfik	Siyah Sihirbazlar	Ponson de Terrail	Kitâb-hâne-i Sûdi'nin Meraklı Romanları	İstanbul, Teşebbüs Mtb.	1339/1923	143	-	
634	Süleyman Tevfik	Şarlok Holmes (Mak Karney Cinayeti-Zengin Dilenci-Halanın Milyonları-Prensın Elmasları)	Arthur Conan Doyle	Şarlok Holmes	İstanbul, Kader Mtb.	1333/1917	188	-	"Şarlok Holmes" serisinin bu dört eseri tek kitapta toplanmış ve her bir eser içi ayrı ayrı sayfa numaraları yerine tek bir sayfa numarası kullanılmıştır.
635	Süleyman Tevfik	Şarlok Holmes Casus	-	Kitâb-hâne-i Sûdi'nin Zabıta Romanları	İstanbul, Kader Mtb.	1919	20	-	
636	Süleyman Tevfik	Yahudinin Hazinelele	-	Engizisyon Mezâlimi, 4	İstanbul, Meşrutiyet Mtb.	-	128	-	

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
637	Süleyman Tevfik	Zevcenin Gözet	Marie Anne de Bovet	-	İstanbul, Meşrutiyet Mtb.	1327/1911	245	Ö	
638	Süleyman Tevfik el-Hüseynî	Josef Balsamo	Alexandre Dumas Pere	-	İstanbul, Tevhid-i Anâsır Mtb.	1327/1911	684	S	
639	Süleyman Tevfik el-Hüseynî	Kraliçenin Gerdanlığı	Alexandre Dumas	-	İstanbul, Tevhid-i Anâsır Mtb.	1328/1912	316	S	"Jozef Balsamo" isimli romanın zeylidir.
640	Süleyman Tevfik el-Hüseynî	Topal Şeytan	Le Sage	-	İstanbul, Artin Asaduryan ve Mahdumları Mtb.	1328/1912	207	-	
641	Süleyman Tevfik el-Hüseynî	Yıldızdan Yıldıza Yolculuk ve Kuyruklu Yıldızlarla Seyahat	Voltaire	-	İstanbul, Artin Asaduryan ve Mahdumları Mtb.	1326/1910	48	-	
642	Süleyman Tevfik el-Hüseynî	93 İhtilali	Victor Hugo	-	İstanbul, Şems Mtb.	1328/1912	312	-	

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
643	Ş. E.	İspati Yedilisi	Gaston Leroux	Kitâb-hâne-i Sûdi	İstanbul	-	301	Ö-S	
644	Ş. N. E.	Tatlı Masallar	Grimm Kardeşler	-	İstanbul, Necm-i İstikbâl Mtb.	1340/1924	40	-	
645	Ş. Sâmi-Hasan Bedreddin	Sefiller	Victor Hugo	-	İstanbul, Mihran Mtb. - Kanaat Mtb.	1297/1880-1330/1914	902	Ö-S	1-644. sayfalar Ş. Sâmi tarafından çevrilmiş ve 1297/1880 yılında Mihran Matbaası'nda basılmıştır. 645-902. sayfalar ise H. Bedreddin tarafından çevrilmiş olup 1330/1914 yılında Kanâ'at Matbaasında basılmıştır. Eserin başında bir çevirmen bir de yazar ön sözü; sonunda ise yazarın İtalyan çevirmenine yazmış olduğu mektubun çevirisi bulunmaktadır.
646	Şaziye Berrin [Kurt]	Oskar Wilde'nin Masalları	Oscar Wilde	-	İstanbul, Yeni Mtb.	1927	75	Ö	
647	Şerefeddin Nişli	Ayşe	Helmut Von Moltke	-	İstanbul, Matbaa-i Askeriye	1332/1916	70	-	"Emeden" isimli eser ile aynı ciltte basılmıştır.

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
648	Şükrü Kaya	Robenson Kruzoe	Daniel Defoe	Ölmez Eserler Külliyyatı	İstanbul, Tanin Mtb.	1923	439	Ö	
649	Şükrü Kaya	Şişko	Henri Beraud	-	Ankara, Yeni Gün Mtb.	1339/1922	132	Ö	Şükrü Kaya, eserin "Fransızcadan nâkili" olarak gösterilmiştir.
650	T. R.	Adem-i İktidârı Omletle Tedavi	Paul de Kock	-	İstanbul, Necm-i Terakkî Mtb.	1330/1914	15	-	
651	Tercümân-ı Hakikat Heyet-i Tahrîriyesi	Arkadaşının Katili	-	Nat Pinkerton Caniler Tuzağı, 2	İstanbul, Tercümân-ı Hakikat Mtb.	1328/1912	58	-	
652	Tercümân-ı Hakikat Heyet-i Tahrîriyesi	Asma Köprü Faciası	-	Nat Pinkerton Caniler Tuzağı, 7	İstanbul, Tercümân-ı Hakikat Mtb.	1328/1912	48	-	
653	Tercümân-ı Hakikat Heyet-i Tahrîriyesi	Bil Jagar Cemiyet-i Hafiyesi	-	-	İstanbul, Tercümân-ı Hakikat Mtb.	1328/1912	-	-	Araştırma yapılan kütüphanelerde bu esere rastlanmamıştır. Verilen bilgiler Özege Kataloğu'ndan alınmıştır.
654	Tercümân-ı Hakikat Heyet-i Tahrîriyesi	Hindlinin İntikamı	-	Nat Pinkerton Caniler Tuzağı, 1	İstanbul, Tercümân-ı Hakikat Mtb.	1327/1911	61	Ö	

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
655	Tercümân-ı Hakikat Gazetesi Tahrir Heyeti	Kibar Haydud	-	Nat Pinkerton Caniler Tuzağı, 4	İstanbul, Tercümân-ı Hakikat Mtb.	1328/1912	53	-	
656	Tercümân-ı Hakikat Gazetesi Tahrir Heyeti	Korkunç Misafir	-	Nat Pinkerton Caniler Tuzağı, 3	İstanbul, Tercümân-ı Hakikat Mtb.	1328/1912	61	-	
657	Tercümân-ı Hakikat Gazetesi Tahrir Heyeti	Nat Pinkerton'un Firarı - Büyük İkramiyenin Sirkati	-	Nat Pinkerton Caniler Tuzağı, 5	İstanbul, Tercümân-ı Hakikat Mtb.	1328/1912	47	-	
658	Tevfik Vehbi	Taymis Nehri Haydudları	Arthur Conan Doyle	Şarlok Holmes'in Gizli Dosyaları, 8	İstanbul, Şems Mtb.	-	104	-	
659	Vâiz-zâde M. Ali	Musavver Engizisyon Esrârı	De Freal	-	İstanbul, Bekir Efendi-Karagöz Mtb.	1326-1328/1910-1912	372	Ö-S	
660	Vâlâ Nureddin	Aşk Nizâm-nâmesinin Yedi Maddesi	Arkadi Averençenko	-	İstanbul, Cumhuriyet Mtb.	1927	48	-	

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
661	Vedat Örfi [Bengü]	Bir Aktörün Encamı	-	Nat Pinkerton Dehşetler Koleksiyonu, 3	İstanbul, Hukuk Mtb.	1338/1922	32	-	
662	Vedat Örfi [Bengü]	Çalınmış İhtira	-	Nat Pinkerton	İstanbul, Çavuşoğlu Mtb.	1333/1917	-	-	Araştırma yapılan kütüphanelerde bu esere rastlanmamıştır. Verilen bilgiler Özege Kataloğu'ndan alınmıştır.
663	Vedat Örfi [Bengü]	Çancının Cinayetleri	-	Nat Pinkerton	İstanbul, Çavuşoğlu Mtb.	1333/1917	-	-	Araştırma yapılan kütüphanelerde bu esere rastlanmamıştır. Verilen bilgiler Özege Kataloğu'ndan alınmıştır.
664	Vedat Örfi [Bengü]	Göl Altında Hazine	-	Nat Pinkerton	İstanbul, Çavuşoğlu Mtb.	1333/1917	-	-	Araştırma yapılan kütüphanelerde bu esere rastlanmamıştır. Verilen bilgiler Özege Kataloğu'ndan alınmıştır.
665	Vedat Örfi [Bengü]	Kayıb Altınlar yahud Hind'de Facia	-	Nat Pinkerton Dehşetler Koleksiyonu	İstanbul, Necm-i İstikbâl Mtb.	1338/1922	23	-	

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
666	Vedat Örfi [Bengü]	Mahir Haydudlar	-	Nat Pinkerton Dehşetler Koleksiyonu, 2	İstanbul, Hukuk Mtb.	1338/1922	31	-	
667	Vedat Örfi [Bengü]	Yankesici Milyoner	-	Nat Pinkerton	İstanbul, Çavuşoğlu Mtb.	1333/1917	32	-	
668	Vedide Baha [Pars]	Ali'nin Düğmesi	Amis Le Fleuvre	Himâye-i Etfal Cemiyeti Çocuk Külliyatı, 13	İstanbul, Resimli Ay Mtb.	1928	75	-	
669	Vedide Baha [Pars]	Polianna	E. Porter	-	Ankara, Hâkimiyet-i Milliye Mtb.	1927	200	Ö	
670	Y. N.	Bin Bir Gece	-	-	Matbaa-i Ebüzziya	1327/1911	-	-	Araştırma yapılan kütüphanelerde bu esere rastlanmamıştır. Verilen bilgiler Özege Kataloğu'ndan alınmıştır.
671	Yusuf Rıza	Hacı Murad	L. Tolstoy	-	İstanbul, Necm-i İstikbâl Mtb.	1329/1913	256	Ö	İki ön söz bulunmaktadır.

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
672	Yüzbaşı Âdil	Kızıl Sultan yahud Heykel-i İstibdâd	Georges Doris	-	Kastamonu, Kastamonu Mtb.	1325/1909	127	Ö	Birisi "Bir Fransız" diğeri de mütercim tarafından yazılmış olmak üzere iki ön söz vardır.
673	Z. Âdil	Kapitan	Michel Zevaco	-	İstanbul, Matbaa-i Arşak Garoyan	1326/1910	670	Ö-S	
674	Zeki	Venedik Âşıkları	Michel Zevaco	Mütâlaa Roman Külliyyatı, 1	İstanbul, Müşterekül-Menfaa Osmanlı Şirketi Mtb.	1329/1913	186	Ö-S	
675	Zeki Megamiz	Cihan Hatun Fergana Güzeli	Corci Zeydan	-	İstanbul, İkdâm Mtb.	1927	450	Ö	Corci Zeydan'ın bir diğeri eseri olan "Abbase"yi Hasan Bedreddin Fransızcasından çevirmiştir.
676	Ziver	Bin Bir Gece	-	-	İstanbul, Mahmud Bey Mtb.	1326/1910	16	Ö	
677	Ziya [Balcı]	Piyer'in Ruhu	Georges Ohnet	-	Berlin, Merkische Buch und Kunst Druckerei	1920	292	-	

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
678	-	Altın Nehir Hükümdarı yahud Kara Kardeşler	John Riskin	-	İstanbul, Agop Matyosyan Mtb.	1922	47	-	
679	-	Aya Seyahat	Jules Verne	Resimli Ay Neşriyatı On Kuruşa Bir Kitap, 18	İstanbul, Resimli Ay Mtb.	1927	52	-	
680	-	Bir Defa	-	Resimli Ay Neşriyatı	İstanbul, Resimli Ay Mtb.	1927-1928	639	Ö	
681	-	Bir Zenginin Melce-i Garîbi	-	Sûdi'nin Zabıta Romanları, Pîk Vik	İstanbul, Necm-i İstikbâl Mtb.	1921	92	-	
682	-	Bombalı Haydudlar	Arthur Conan Doyle	Şarlok Holmes'in Metresi Cinayet Dosyaları, 2	İstanbul, Millet Mtb.	1330/1914	32	-	
683	-	Cinayet Arkadaşları	-	Pîk Vik, Sûdi'nin Zabıta Romanları	İstanbul, Necm-i İstikbâl Mtb.	1921	82	-	

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
684	-	Cüceler Memleketinde	Jonathan Swift	Resimli Ay Neşriyatı On Kuruşa Bir Kitap, 17	İstanbul, Resimli Ay Mtb.	1927	58	Ö	
685	-	Delik İğne	Maurice Leblanc	Arsen Lüpen Sergüzeştleri	İstanbul, Matbaa-i Ebüzziya	1326/1908	24	S	
686	-	Edebsiz Cimi	-	Pik Vik, Sûdi'nin Zabıta Romanları	İstanbul, Necm-i İstikbâl Mtb.	1921	78	-	
687	-	Esrâr-engîz Bir İşaret	-	Caniler Azraili Nik Karter, 3	İstanbul, Necm-i İstikbâl Mtb.	1329/1913	48	-	
688	-	Esrâr-engîz Bir Muamma	-	Nik Vinter	İstanbul, Necm-i İstikbâl Mtb.	1334/1918	40	-	
689	-	Esrâr-engîz Bir Plan	-	Nik Vinter	İstanbul, Necm-i İstikbâl Mtb.	1334/1918	44	-	

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
690	-	Esrâr-engîz Cinayet	-	Şarlok Holmes'in Metresi, Cinayet Dosyaları, 1	İstanbul, Sadâ-yı Millet Mtb.	1330/1914	29	-	
691	-	Gece Çocuğu	Jerard Bourgeois	-	İstanbul, Orhaniye Mtb.	-	16	Ö	
692	-	Giyom Tel	-	Çocuk Dünyasının Küçük Kitapları, 6	İstanbul, Matbaa-i Hayriye ve Şürekâsı	1329/1913	36	-	
693	-	Gölge İşareti	-	Arsen Lüpen'in Esrarı, 3	İstanbul, Keteon Bedrosyan Mtb.	1329/1913	-	-	Araştırma yapılan kütüphanelerde bu esere rastlanmamıştır. Verilen bilgiler Özege Kataloğu'ndan alınmıştır.
694	-	Hindistan'da İsyan	-	Tayyare ile Korsanlık	İstanbul	-	32	-	
695	-	İblise Tapanlar	-	Caniler Azraili Nik Karter, 4	İstanbul, Necm-i İstikbâl Mtb.	1329/1913	48	-	

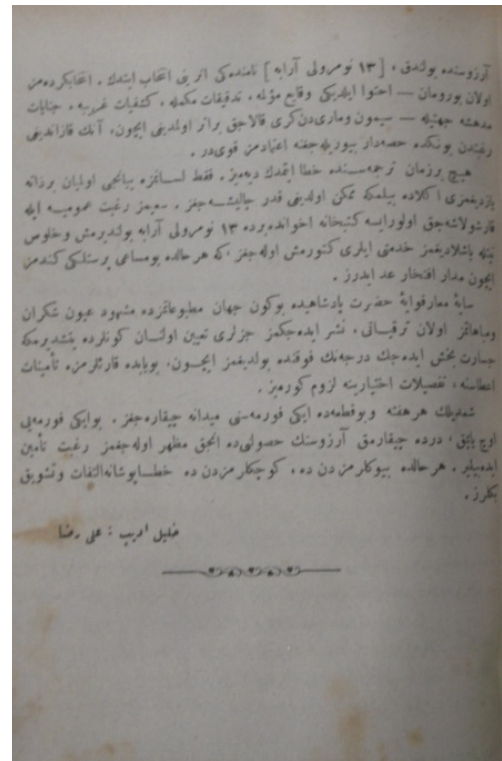
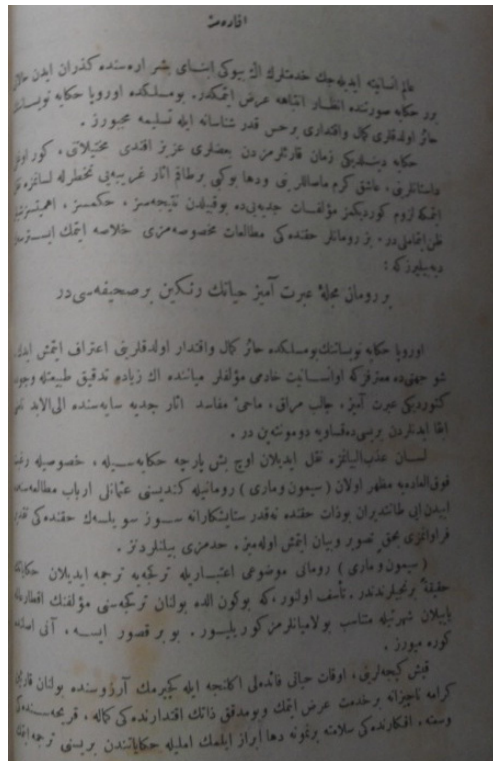
SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
696	-	Kadın Hilesi	-	Sûdi'nin Zabıta Romanları, Pîk Vik	İstanbul, Necm-i İstikbâl Mtb.	1921	87	-	Bu eserin sonunda "Hindli Polis" başlığı ile yeni bir serinin başlayacağını belirtmesine rağmen kütüphanelerde böyle bir seriye rastlanmamıştır.
697	-	Karlsbad Cinayeti	-	Nat Pinkerton, 6	İstanbul, Necm-i İstikbâl Mtb.	1921	31	S	
698	-	Musavver İki Palyaço yahud Futit ile Şokola	Frank Nohen	-	İstanbul, Asır Mtb.	-	62	Ö	
699	-	Operada Bir Cinayet	-	Sûdi'nin Zabıta Romanları, Pîk Vik	İstanbul, Necm-i İstikbâl Mtb.	1921	63	-	
700	-	Reygat Cinayeti	Arthur Conan Doyle	Şarlok Holmes Sergüzeşteri, 11	İstanbul, Matbaa-i Ebüzziya	1328/1912	50	Ö	
701	-	Robenson Kruzoe	Daniel Defoe	Resimli Ay Neşriyatı On Kuruşa Bir Kitap, 19	İstanbul, Resimli Ay Mtb.	1927	63	-	

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
702	-	Rudolf Valantino	-	Beş Kuruşa Bir Kitap, 2	İstanbul, Cumhuriyet Mtb.	1927	32	-	"Benekli Sargı Vakası, Zümrüdlü Taç Meselesi, Mühendisin Baş Parmağı, Mai Yakut, Zevcenin Gaybubet-i Nagehanisi, Bohemya Kralının Macerası, Granj Manastırı Vakası, Şarlok Holmes'in Kasa Hırsızlığı, Kırmızı Gürgenler Meselesi, Beş Portakal Çekirdeği" başlıklı eserler tek kitapta toplanmıştır.
703	-	Sefil Çocuklar	Jules Mary	-	İstanbul, Asır Mtb.	1325/1909	152	-	
704	-	Şarlo	-	Beş Kuruşa Bir Kitap, 1	İstanbul, Cumhuriyet Mtb.	1927	31	-	
705	-	Şarlok Holmes Sergüzeştleri	Arthur Conan Doyle	-	İstanbul, Matbaa-i Ebüzziya	1328/1912	603	Ö	

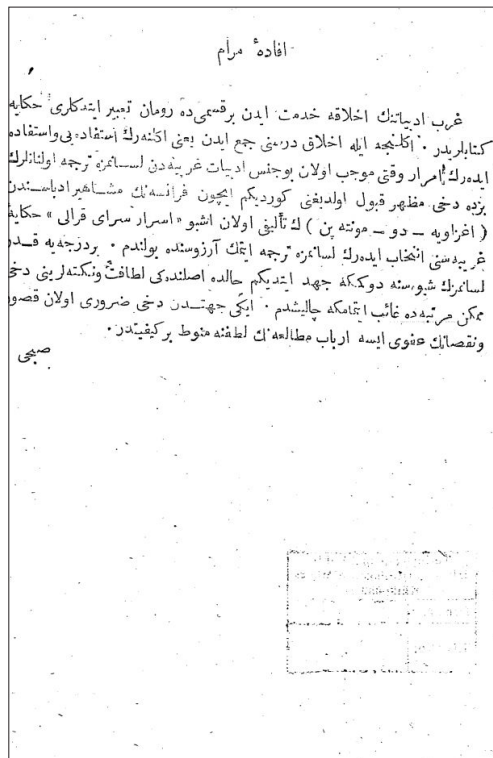
SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
706	-	Şarlok Holmes'in Hatıratı (Müs Grev Ailesi ve Defter-i Hatıratı)	-	Kitâb-hâne-i Sûdi'nin Zabıta Romanları	İstanbul, Kader Mtb.	1333/1917	27	-	
707	-	Üç Silahşör	Alexandre Dumas	-	İstanbul, Mesai Mtb.	1331/1915	308	-	
708	-	Vatansız Adam	Edward Everett Hail	Resimli Ay Neşriyatı On Kuruşa Bir Kitap, 16	İstanbul, Resimli Ay Mtb.	1927	44	-	
709	-	Yatakda	Paul de Kock	-	İstanbul, Manzûme-i Efkâr Mtb.	1329/1913	320	-	
710	-	Yedi Şeytan	-	Caniler Azraili Nik Karter, 1	İstanbul, Necm-i İstikbâl Mtb.	1328/1912	-	-	Araştırma yapılan kütüphanelerde bu esere rastlanmamıştır. Verilen bilgiler Özege Kataloğu'ndan alınmıştır. Katalogda eserin kısaltılarak tercüme edildiği bilgisine yer verilmiştir.
711	-	Yediler Kraliçesi	-	Caniler Azraili Nik Karter, 2	İstanbul, Necm-i İstikbâl Mtb.	1328/1912	48	-	

SIRA	ÇEVİRMEN	ESER	YAZAR	SERİ	BASIM YERİ	BASKI YILI	SAYFA	Ö-S	EK BİLGİ
712	-	Yeşil Sargı	-	Sûdi'nin Zabıta Romanları, Pık Vik	İstanbul, Necm-i İstikbâl Mtb.	1921	80	-	
713	-	13 Numaralı Lokomotif	-	Sûdi'nin Zabıta Romanları, Pık Vik	İstanbul, Necm-i İstikbâl Mtb.	1921	85	-	

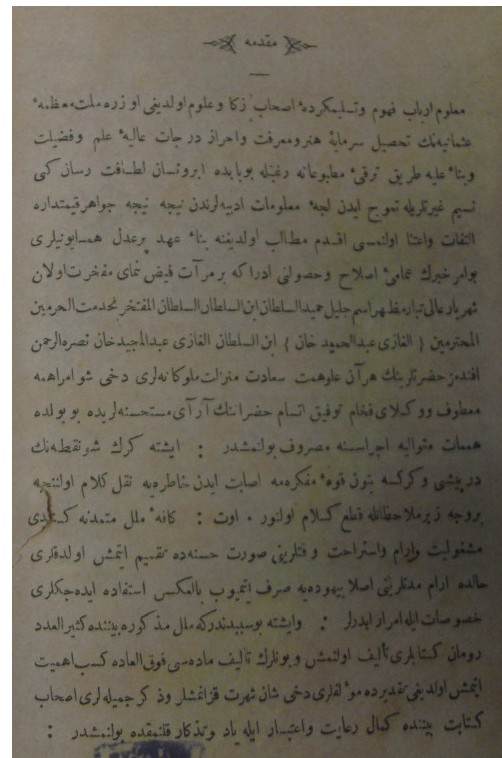
Ek 2. 13 Numaralı Araba (Halil Edib-Ali Rıza)

Ek 3. Esrâr-ı Sarây-ı Krali (Subhi)

Ek 4. Paris Batak-hâneleri (Mehmed Hilmi)

Ek 5. Şikemperveri/Oburluk (Mihalaki)

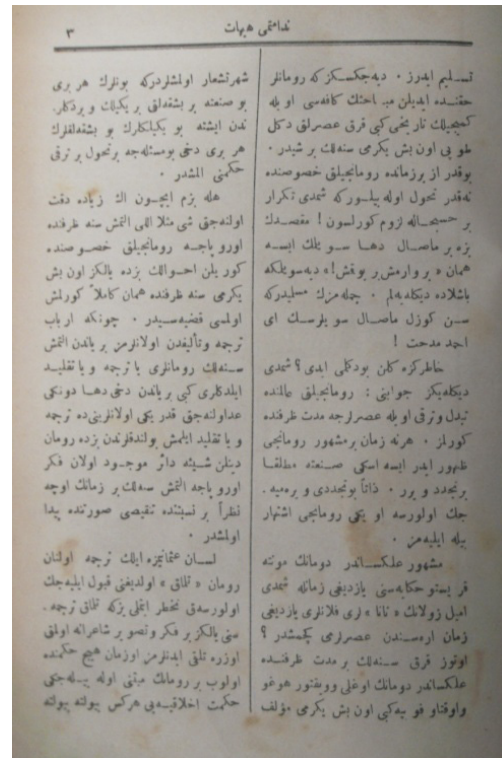
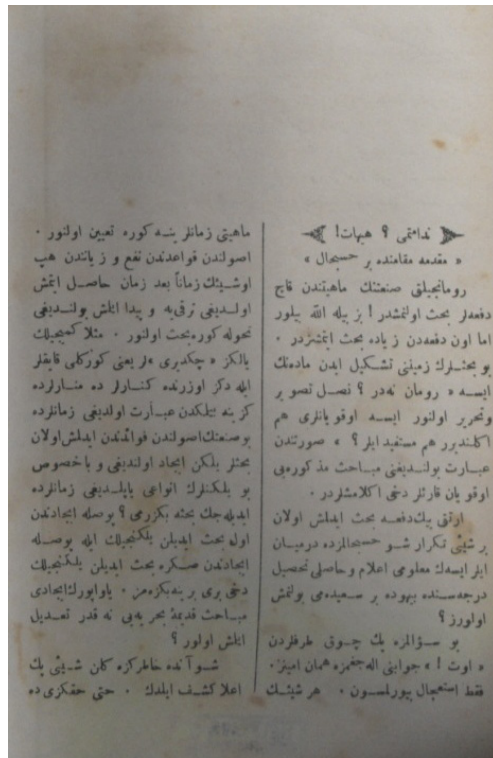
ملتزده ايسه شو خصوصه اهبيت و برن بئي ارام و قنربني نصايح حسنه ايله
مملور رومان كتابلر يله مرور ليلان قسمة صئير العدد اولمنه نسبتاً عاجزلى دخی
هم مذکور قسمة وقت کچورمه برحسن واسطه تقديم ايلک و همده شو
خصوصه هنوز آزار اعتبار ايمکده اولان ملتدلر يزي بو باده جلب ايتک نييله
فرانسز محروم لوندن اولوب بزم ادب و فضلك ذات برز کواری و عرصه
مارفک يکستارادی شهر شمار (قساويه ده موته بن) نام ادبک . پارس
بطاقتانه لری ، نام حکايه سته ترشيح اقاله بالترجيه و فرانسزجه سته مطابق اولن ايجون
پارنده فرانسزجه سى طبع اولنان مطبعه محصوره کشيده اولنان انفراف واسطه سيله
جلب ايدلان عين رسملى و مصارفات فوق الماده سيله طبعنه قيام ايلک .
ايندى شو خدمت عاجزانه مزدطولاني حکايه سى مطالع به رغبت و ادزو يوره جق
اولان ذوات معارف پروراک موجب ممنونيت و خوشنودتلى اوله رق تشويق
لازمه مک حقه زده يدر بخ يوريله جقنى قولاً ايد ايله برار خطاآت واقه مسنک
دخی انداخته کوشه زهول يوريله جنى ارباب علم و ادبند موجود .
صاحب امتياز و مترجى
محمد حليمى

رومان
فرانسه ده کاش (آورانش) پستوسى (هويه) نام ذات
بالايلر رومان تسميه اولنان مؤلفاتک مورد و منشأنه دائر
کرمسى اولان (Traité de l'origine des Romans) کتابنده
ل قارئک تشييط قلوب و استفاده سى ايجون صنعتى و مشهور
ل عشقه دائر ماجرا ره محصور حکايه مصنوعه و غنيله در .
بريت ايتشدر . فقط بو تعريف حصراً يوناليرک حکايات
وسنک تعريفى صورتده قالدنيندن افرادى جامع اغيارى
دکدر . چونکه آوروپالير طرفدق شمدي يه قدر تاليف اولمش
اولرمان اکثرنده اساس مقصدک اصلا عشق و علاقه
ل بعضيلر رنده عشقندن بحث اولنسه بيله لاحقه قيلندن
ل بحث اولندينى کوريلور . مذکور تعريفک ناقص اولديشک
يده قارئک استفاده سى ايجون « ديتلش اولسيدر . چونکه
لک کرک اسكى کرک يکي اکثرى قارئک استفاده سته دکل
ل منى اخلاق حسنه مک انهدامنى موجب اولدينى جيله
ل خدمت ايديسور « مشور اوله رق تاليف اولمش « ديتلى
ل و جنى نقصاندر . چونکه واقعا آوروپاليرک يازمقدمه

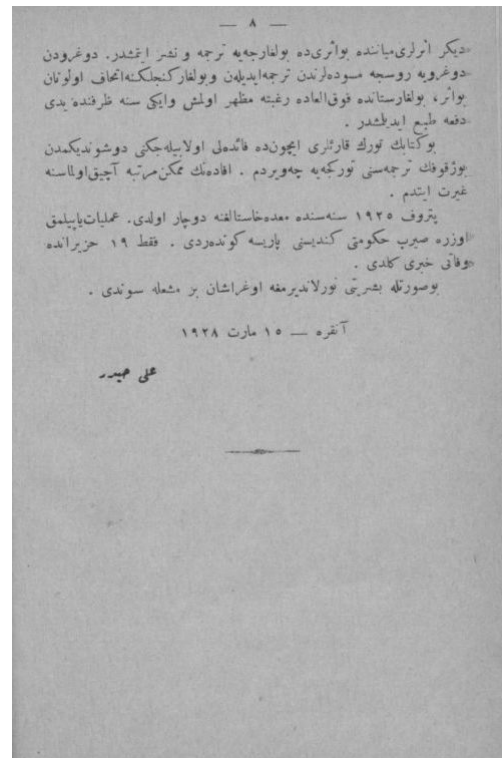
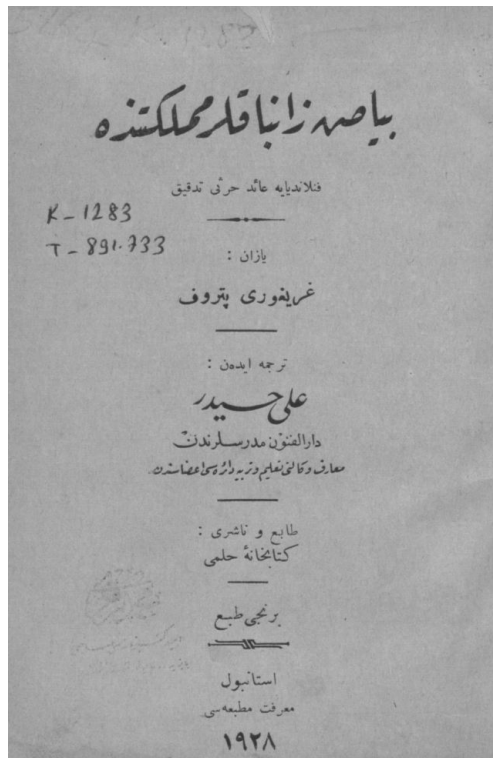
اوله قارى رومانلرک اکثرى مشور ايسه ده بونوع حکايلرک بيلد
ظهورنده هان اکثريت اوزده منظوم اوله رق تاليف ايد
حقق اولدقندن بشقه بوراسنى مؤلف مومى ايله دخی کتابنده
و اعتراف ايديسور . شو حالله نظر آرز رومانى احتمالان
دائرسنده اولقى اوزده مطالعه سى قارئک تشييع قلوبنى
و صنعتى و اکثريا مشور و احوال عشقه متعلق حکايه مصنوعه
غيله در . ديه تعريف اولنسه دهاصحيح و شمولى اولور غنيله
آوروپالير رومان يازمغه اونجى عصر ميلاديه بدا و ميتر
اثر لري ده او تارخيندبرى بواسم ايله توسيم ايتشدر . ذيراليل
(رومان) ايتالانلر (رومانچو) اسپانيوللر (رومانچو) انگل
(رومانس) تسميه ايدرلر . رومان تسميه ايلدکلرينه سببى
مومى ايله (هويه) ناک قولنجه فرانسه ناک طرف جنو بيسنده
اولوب و قيله رومالير طرفندن اول باول ضبط و استيلا
وجه التليب (Provence) يبنى ايالت تسميه اولنان مملکت
روماليرک بوزوق لسانرينه کئدى عتيق و فصيح و لاتنج
لسانلردن تفريق و تميز ضمتده (Langue romane) (۵)
(۵) الحاقه هده اسپانيولر کئدى لسانرينه (Langue romane)
سازمدهن اسپانيول لسانه ترجمه ايتشکه (Romance) تسميه ايدرلر
طويعده . چونکه اسپانيه لسانى کي ايتالان و فرانسز لسانلى ذکر اولنان
لسان هرندن عشق شيعاندر .

تارى کي اشبولسانده اونجى عصر ميلاديه و آندن صکره
ل بوزون و کرک مشور اثرله اصل لاتن لسانده يته روماليرک
ل بيلان آثار فصيح سندن تقريباً (رومان) تعبير ايدر لر مش .
ل و وجه پروانس مملکتتهده معهود بوزوق لسان اوزرينه
ل لولرک اکثرى عشقه متعلق و ياخود فاجعه و افسانه يه دائر
ل شمدى آوروپاليرک دخی بو قيلدن اولان تاليفاتنه رومان
ل عادت حکمه کير مشدر .

Ek 6. *Nedâmet mi? Heyhât!*
(Ahmed Midhat)

Ek 7. *Beyaz Zambaklar Memleketinde*
(Ali Haydar [Taner])

فینلانديانك اھالیسى ، بر وقتار اورال بويندن قالمشلىر ، وولغا ساحللىرىن كچمشلىر؛ احتمال كه ؛ برمدت بولغارلرده قومشواولارق باشامشلىر . حتى بولنرك، بولغارلرك باشقا برقولى اولماسى ده احتمال داخلىدهدر. بارادىلىش اعتبارله اساساً صالح برور اولان قىلار، كندىلر سە كىمەنك تحاوازاتە به چكى و كندىلر سە كىمەنك ازاج اتمە به چكلىرى « ساكن برطوراق » آرامشلىر . ايشته اوزمان شىمدى باشادقلىرى برلىرى كندىلر سە وطن اتخاذاشلىر . چونكه اوزمان خالى اولان بو اراضى ده كىمەن بوقدى . هيچ برملت باشامبوردى .

شىمدىكى فەن اراضىسى بوزلرجه سە ، روسيا ايله ايسوچ آراسىده طبيعى برقلە خدمتى كورمشلىر . ملكىته بويوك باماقلىقلا وغير قابل مرور اورمانلر موجود اولدىقندن نه روسلر ونه ديسوچلار بو اراضىدن اوردولرى ولوازماتى كه چيرمەمشلىردر . ۱۸۰۸ سە سندن اعتباراً فینلانديا بر روس ايالتى اولدى . بو حال عمومى حربك باشلانمىچە قادار دوام ايتدى . بومدت طرفنده فینلانديا چار برنجى آلكساندر طرفقندن ورپەن امتيازلى ساپەسندە داخلاً مستقل اولدى ، داخلى قانونلىك بالذات سىطىعى حقتە مالك اولدى .

پتروغراد ايله بوسورغ آراسىده كى مسافە شومەن دوفەرله دورت ساعته قطع ايدىلير . پتروغرادده بالذات فەن مأمورلى طرفقندن اداره اولونان خصوصى بر شومەن دوفەر استاسيونى واردر . بويوك فەن استاسيونى كى خصوصيت بىله در حال نظر دقتى جلب ايدەر . روسلرك شومەن دوفەر استاسيونلرى عمومى بىله پىسدر . بىلەت توزيع

ترك بولغارجه مترجىك مقدمهسى

۱۹۰۹ و ۱۹۱۰ سەلرندە ايكي دفعە فینلاندياى زيارت ايتىك غرضتە نائل اولدم . ديكر ملكىتلره بىزمەن بول ملكىتك احوالى بالخاصه نظر دقتى جلب ايتكىدهدر . بول ملك اھالىسى ده ديكر ملكىتلرك اھالىسە بىزمەن بور . بول ملك افكارى ، حال روحىلرى و حيات حقندە كى تلقىلرى ده بزمكندن چوق فرقليدر . بول ملك احوالى تدقيق ايدەن بر كىمەنە فینلرك بو عللە منسوب اولمايوب دە باشقا برقلە منسوب اولدقلىر ظنى حاصل اولوبور . فینلانديا لير ، انسانە ايجيدە ذكرى كچەن « بياض زانباقر » ى خاطر لاندېر بور .

بياض زانباقر ملكىته عائد خاطر لر بى و انطباعلر بى وقتيله ۱۹۱۴ سە سەندە « ساورمەننا ميسال » [معاصر فكر] مجموعه سەندە نشر ايتش وبوميانده ازجلە شولرى يازمشم :

« اوروپاىك هيچ بر طرفنده ، فینلانديا ده اولدىنى قادار بويوك بر حرى ترقى يوقدر . فینلاندياىك ، اوروپاىك لك كنج ملكىتلرندن برسى اولماسى ده آرپچە قىدە شاياندر . شىمدىكى

بىكلرجه آدم كزەر ، بر طاقى كيدەر ، بر طاقى كلىر . بعضاً يالكيز ياشە و بعضاً د غروب حالندە كزەرلر . آشارلە تصادق ايدنجە توقف ايدەرلر ؛ سلاملاشيرلر ؛ قونوشورلر . فقط يولده كزەلرى اصلا راحتسز اتمەرلر . آشكار برس ايشيدىلەر .

ايشته يالكيز بو حال فینلانديا ده روس مدنيتك موجود اولمايدىنە ايلك علامتدر . فینلانديا ده بوليسلر باغرمالز . قايظو بغير واردا صداريله اونە كى برىكى راحتسز اتمەرلر . يولده بر برىنە تصادق ايدەن احبابلر ، بوغازلر بى بىرتارجمە بوكەك سەلە فكر و حس مبادلە سە قالقشمازلر . فینلانديا اھالىسندن هيچ برى ، آرزو ايتدىكى برده وايستەنكى بر زمانده چالنى چالنى ويشارقى سويلەمك حقتە مالك اولدىنى خاطرندن كچيرمەز . حالوكە ، اوروپاىك بر چوق برلندە ، مثلاً يازين فرانسدە بىلە بر كىمەن اھالىدن بر قسمنك كچە سوققده يادقارى كورولورلر دولاني راحت اوغو اويولماز .

بياض زانباقر ملكىتك اھالىسى ، هر شيدن اول ديكر كىمەلرك حقوق و حرىتى دوشونورلر . اورادە حرىتك قىمتى بويوكدر . فقط بول ملكىته حرىت ، باشقار بى سربىتجه راحتسز ايتىك معانە كلەر .

..

فینلانديا ده سياحت ايدەر كن بر بولجى صفتيله بر استاسيونە ايتەر و بوقىن آراسىلر . آوروپا شومەن دوفەرلرندە سياحت ايدەن بولجىلر استاسيون بوقەسنىكە دىك اولدىنى يك آنى بيليرلر . اورادە هر شى معتاد قىانك بر قاج مثلى فضلە سىلە صابيلر . فینلانديا ده ايسە ، هيچ

محللرندە قارىشلىق حكىمفرمادر . بىلەت آقى ايشيدىلر آراسىده ايشيمە و قاقشما ، باغرىشا و چاغرىشا واردر .

پتروغرادده كى فەن استاسيونى ايسە ، نەمىزدر . اورادە تام برسكونت و انتظام حكىم سورمكدەر . هله هرايكى ملته عائد شومەن دوفەر و اغونلرى آراسىده نە قادار بارز فرقلر واردر . روس و اغونلرى ، طبيقى بولغارستانده كى و اغونلر بىزمەن بور . راست كلان برده توكور . مشلر ؛ ديوارلر اسملر يازمشلر ؛ رسملر يامشلىر . بولجىلرله قونولورلر آراسىده و ياخود بولجىلرك برى آراسىده مبادى آكلاشا . مامازلقلر اولوبور . فەن و اغونلرندە ايسە ، آلمان و اغونلرندە اولدىنى كى بىر بولجى اوطوراجنى برى بيلير . اورادە بر قاوناسى يوقدر . و اغونده هيچ كىمە بوكەك سەلە قونوشاز ؛ توتون اچمەز . و بالخاصه و اغونلرك ايجنە توكورمەز . بوتون ترندە شايان امتال برتمىك حكىمفرمادر . كچە سياحت ايتىك مجبور بىندە اولان اوجنچى صنف بولجىلرى ايجن بىلە ، نەمىز چارشاف و بورغانلرله مجملر ياتاقلر احضار ايدىلشدر . بىلەت پاراسندن باشقا ، ياتاق فرق اولق اوزرە جزئى بر مبلغ و بريلير . و الحاصل بوتون سياحت مدنى آئانسدە ، كىمە سزى راحتسز اتمەر . اكر اوبوش ايسە كنز ، و اغونده بولونانلرندە هيچ برى بوكەك سەلە قونوشاز ، ذاتاً قىلر بوكەك سەلە قونوشاسنى بىلمەرلر ، قونوشوركن عادتا قىيىلنى ايدەرلر .

فینلرك (هلسىنكى) دىكلىرى (هلسىنغورس) ده و يئە (وىبورى) دىكلىرى (وىبورغ) ده وسائر شىرك جادە وسوقلرندە

Ek 8. *Mefkûreci Mualli*
(Ali Haydar [Taner])

— ۱۳ —

اولمازسه ، بيم کوردېکم شومەندوفر استاسيونلرنده وعلی العاده شهر
لوقاقلارنده صايسه بوقدر . بوقهک ويلوقاقلارک اورنا بهرسته مکمل
برصوفرا قورولش ؛ اطرافه بکتر دزيتش ؛ ديوارلرده کرافلر مختلف
شکل وجسامنده طابقلر صيرالاشش ؛ ياني باشلر نه چانال ، بچاق وقاشيقلر
قونش . هرشي ماصانک اوستنده آچيقدهدر . بک توزيلع ايدهن ،
حساب کورهن غارصونلر وسايره بوقدر . قازي آچيقان هر بروجلي
صوفرانک باشه کچهر . واهدن تميز برطباق آلوب بگندينکي بککلردن
آلير ؛ مشروياتي کندی دولدورور . بوايش يتدکن صوکر قاسايه
کيدوب بدلتي تسويه ايدهر .
بوندن ماعدا قيتانلرده اوجوزدر . برينه گوره اوکله ويا آقشام
يکي ايچون برويا بروچوق مارق تاديه ايديلير .
ويسورغده ، فينجه عنوانيله «راوشول» ده تيلهن بر اولتده ايکي
هاقتا قادار اقامت ايتدم . کيدهجکم زمان حساب ايتهمدم . اولتجي
اولتده قاج کيجه قالدینمی وقاج دفعه اوکله و آقشام بککلرينه اشتراك
ايتديکمي بندن صورمغه باشلادی . اولتک حساب بوسله سنی کندم
تنظيم ايتک وبوبوسله موجبنجه تاديان يايقي مجبوريتده قالدیم .
فيتلانديياده تراموايه ينه رسکر . فقط تراموايده بيله بچي ويا قوتورولور
بوقدر . هر بروجلي ، سياحت اجرتي تراموايک برينه مخصوصاً
قونولش اولان قوطوبه آثار و ايتنديکي بره قادار سياحت ايدهر .
بکا بولک سيني برقن معلمی شويله ايضاح ايتدی :
«ا کر خلقه اعتقاد ايتمه بوبده ، روسياده اولديکي کبي ، بيله بچي
وقوتورولجي قولالتمق ايتهرسه کر ، قوتورولجيري ده تکرار قوتورول

K. 8832

مفکورہ جی معلم

يازان :

غریغوری پتروف

تورکجه به چه ورن :

علی مېسر

ملی تلم و تربیه هیأتی اعضاستدن

ناشری :

کتابخانه ملی 894.541

استانبول — معرفت مطبعه سی

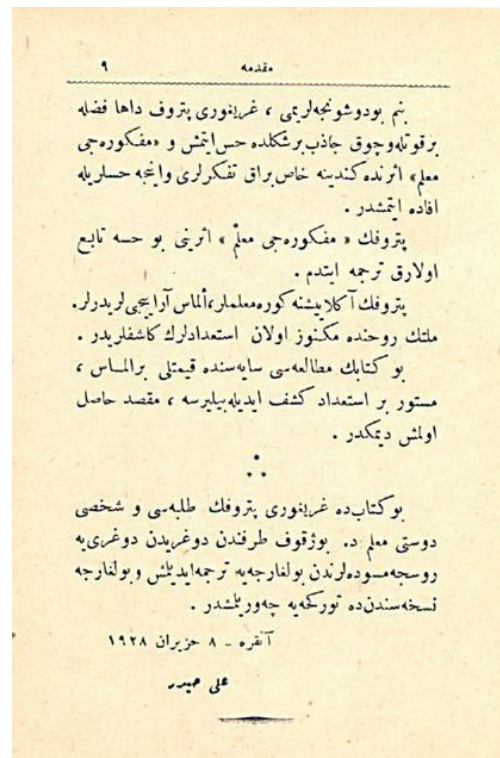
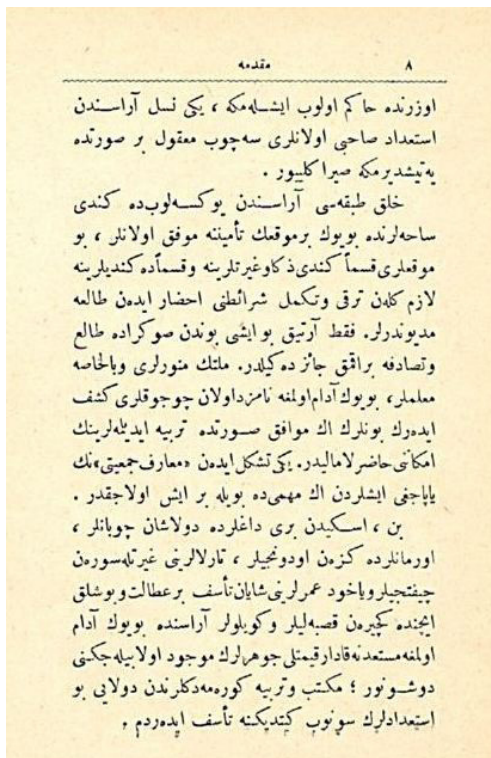
1928

مقدمه ۶

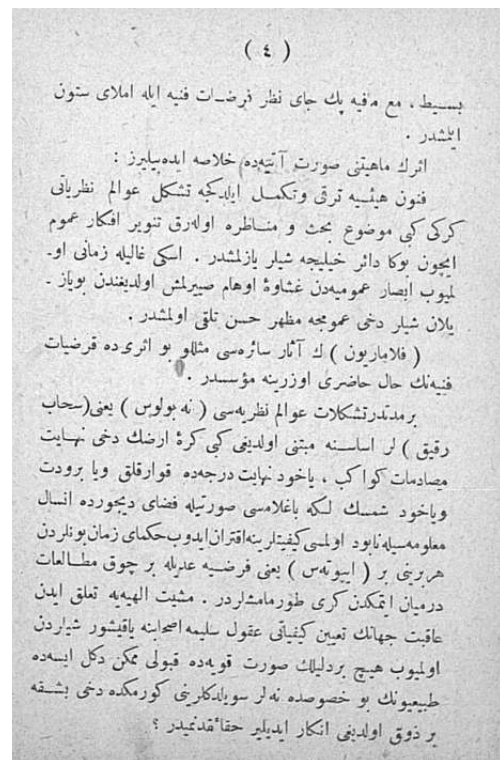
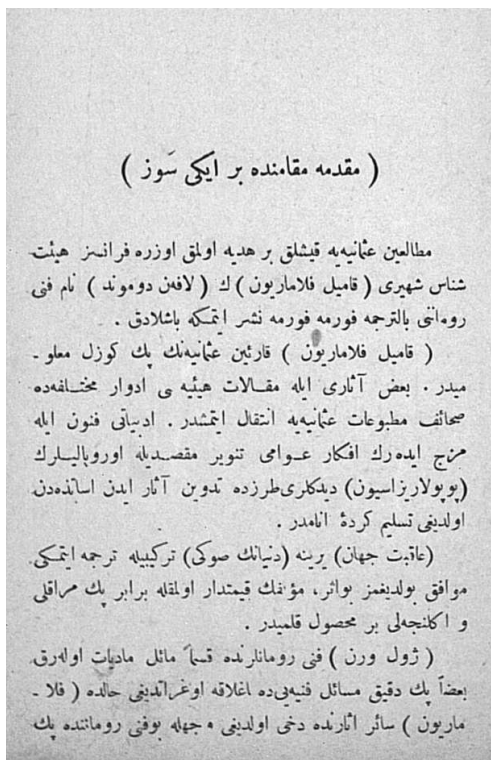
معدنلردن عبارت ده کیلدر . سهوکیلی وطنلرک جغرافی
وضعی ، اقلیم وشرایطی بر بوزندهده بویوک زنکیکلر
یارانمه مساعد ومستعددر . بر بوزنده لیجون ، بوتوقال ،
انجیر ، اوزوم ، باموق به تیشدرمکه مساعد اولان
اولکلر محدوددر . بزم مملکتیمز بو فائده لی نباتلرک
بوتون شرایط حیاتیه سی جامعدر . تورکیاده تونوجیلکک ،
اوزوجیلکک ، انجیرجیلکک ، باموقیانک ، ایسک
بوجکجیلککنک بویوک بر استقبالی وارددر . وطنک
بوخصوصلرده کی احتیاجلرینی تطمین ایتدکن صوکر
واسع مقیاسده اخراجات یلایزق مملکتیه بویوک ترونلر
ادخال ایتدیلیرز . بوتون بواشلرله اوغراشان عملهلر ،
قومیسونجیلر ، تجارتلر مرفه برعاله حیاتی قودابیلیرلر
وعینی زمانده وطن ومملکت ایچونده نافع اولابیلیرلر .
مملکتیمزده اهلی حیوانلر به تیشدیرمه اصوللرینکده
محقی صورتده اصلاحنه لزوم وارددر . بزم بسله مکده
اولدیمیز قویون ، کچی ، اینک ، اوکوز ، طاووق ،
هیدی ، قاز ، اوردهک کبی اهلی حیوانلریمز اکثریتیه
جیلیز واقتصادی قیمتدن محرومدر . فقط بو مساعد
اقلیمده اولنریده اصلاح ایتک وحقی بو مملکتیه وبو
طوبراغه مخصوص قیمتلی وصفلری حائر جنسلر به تیشدیرمک

مقدمه ۷

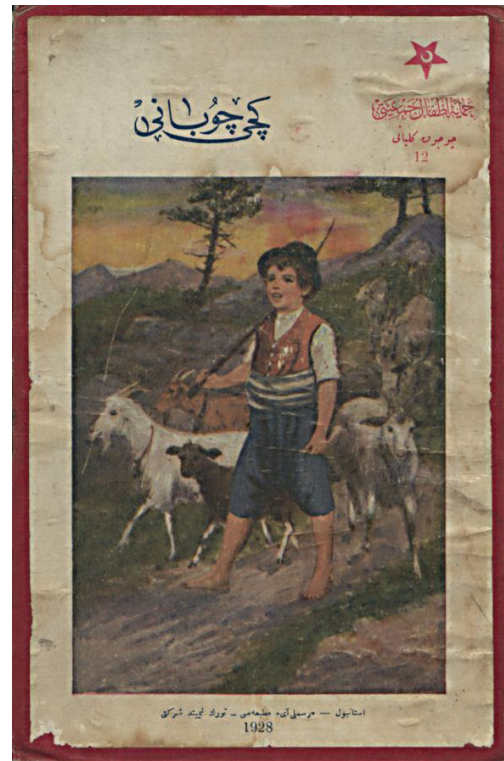
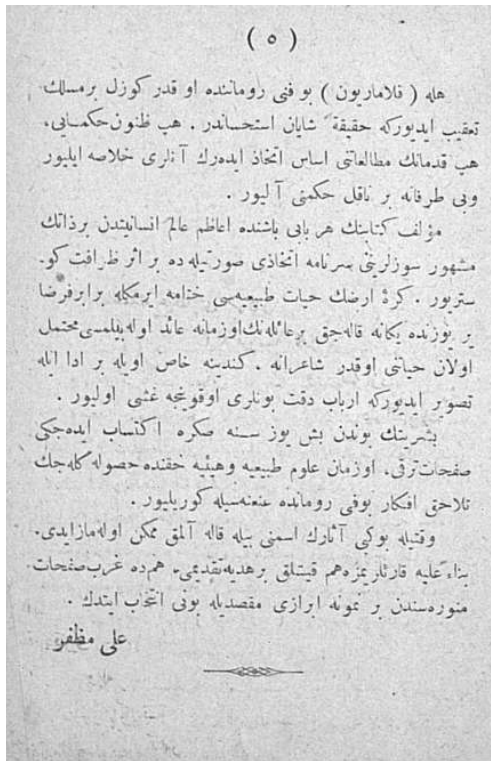
تمکنددر . بته کیم ، آنقردهک مشهور تیفیک کیمی هیچ
برقی واختصاصی اهنامه مظهر اولمادن کندی کندیبه
به تیشمش مشهور عالم بر جنس کیدر . ایشک ایچنه علم
واختصاص قاریشاجتی اولورسه ، ساثر اهلی حیوانلرکده
کیم بیلیر نه کوزل نمونه لری آله ایدیه بیلیر .
عزیز تورکیانک طوبراقلری یالکیز معدن ، نبات
وحیوان اعتبارله زنکین اولناوب انسان مانه وریالی
اعتبارلهده چوق قیمتلیدر . عمومی حرک صوکنده
مغلوب اولان زمره آراسنده الک چوق اضطراب چکان
والکچوق محرومیتله قاتلان بوتون بونلره رغماً نتیجهده
ینه مظفر چقان یالکیز توروک ملتیدر .
توروک ملتک روحی هنوز با کردر . اونده عصرلردن
بری تراکم اجتش اولان کیزی بره نه رژی وارددر . یالکیز
بونی اظهار ایدیه بیلک ایچین غنوی حائللری بلا پروا
قیرابله جک اداره آداملرینک ظهورینی بکله بوردی .
بوکون توروک ملتی ، کندیسه دوغرو بولی کوستهردن ،
کیده جکی استقامتی تمین ایدمن اداره آداملرینه مالک
اولمشدر . برکزه مدینتک ترقیسنه ملی حرک انکشافه
عصرلردن بری مانع اولش اولان قارا قوئلک شوذی معجزوی
برضر به ایله تیریشدر . بوندن صوکر صیرا ملتک روحی

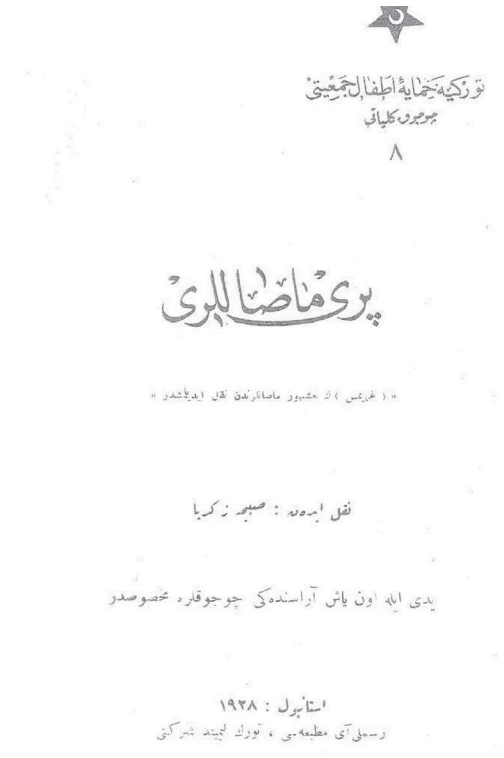
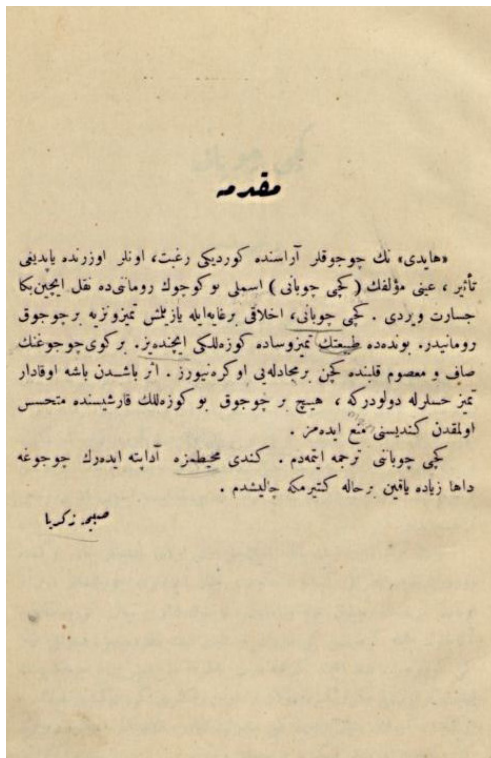
Ek 9. *Dünyanın Sonu*
(Ali Muzaffer).

Ek 10. *Keçi Çobanı*
(Sabiha Zekeriya)

Ek 11. *Peri Masalları*
(Sabiha Zekeriya)

ایشته بو حکایه نردن ، بو ماصاللردن مقصد چوجوغت
و فاسنی تېللیک سوق اچمدن دوشو ته به سوق ایدره
تېجهرلی استخراج اچسی تأمین ، و خیالهرلی ، بدیی
ذوقهرلی زنکیته شدیرمکدر .

غریبک ماصاللری تربوی اصوله رعایت ایدره
یازلیش ، و چوجوق ادبیاتی آراسنه داخل اولمشدر .
شیعندی بوماصاللری حمایه اطفالک کلیانی آراسنه قاریشدر .
کن ، بوبله مهم بر وظفه کوره چکنی بیلمکه متلی به .

صبر زکریا

مقدمه

غریبک بری ماصاللری مختلف ملترک چوجوقهرلی
آراسنده شهرت بولش ماصاللردر . بونلرک ایلمک اوچکه
کیمک طرفدن و هانکی لسانده نشر ایدلرکی مجهولدر .
چونکه اسکی زمانرده حکایه لری یزیلوب باصلاماز ، آغزندن
آغزیه نقل ایدلیردی . بونلر کتاب جالنده نشر ایدلرکی
ایچون ایلمک ناقلاهرلرک کیملر اولدینی بولق ممکن دکلدز .
بوماصاللر بزدن چوق سنه لر اول یاشامش بوبوک آنه
و بوبوک بابا لری بزلک آکلاندینی حکایه لردر . بو کون شهسز
بزلر بو حکایه لره اینانماز . او دورک انسانلری هر اعتبار
ایله بزدن کری ایدیلر . اولرک بزلر کی شومندوفرلری ،
آرابالری ، مطبهرلری بوقدی . شهسز یالکز کندی
کوچوک قصبه لرده یاشایان بو آدم لره دوشونلری ده
بزدن کری ایدی . اولر بو حکایه لری دیکار و بوکا
اینانیرلری . اولر انسان جمعیت لری چوجوق
دورنده یاشادق لری ایچون دوشونجه لری ناقص ، یالکز
خیال لری زنکیندی . بو کون هیچ بر چوجوق حیوان لره
لسانه کلدیکنه ، جینلرک ، بربلرک یاشادینه ، اولرک
چاریلدینه اینانماز . یالکز بو اسکی حکایه لری خیال لری
زنکیلی و کوزله لکی ایچون اوقور و بوندن ذوق آلیه .

ایشته بو حکایه نردن ، بو ماصاللردن مقصد چوجوغت
و فاسنی تېللیک سوق اچمدن دوشو ته به سوق ایدره
تېجهرلی استخراج اچسی تأمین ، و خیالهرلی ، بدیی
ذوقهرلی زنکیته شدیرمکدر .

غریبک ماصاللری تربوی اصوله رعایت ایدره
یازلیش ، و چوجوق ادبیاتی آراسنه داخل اولمشدر .
شیعندی بوماصاللری حمایه اطفالک کلیانی آراسنه قاریشدر .
کن ، بوبله مهم بر وظفه کوره چکنی بیلمکه متلی به .

صبر زکریا

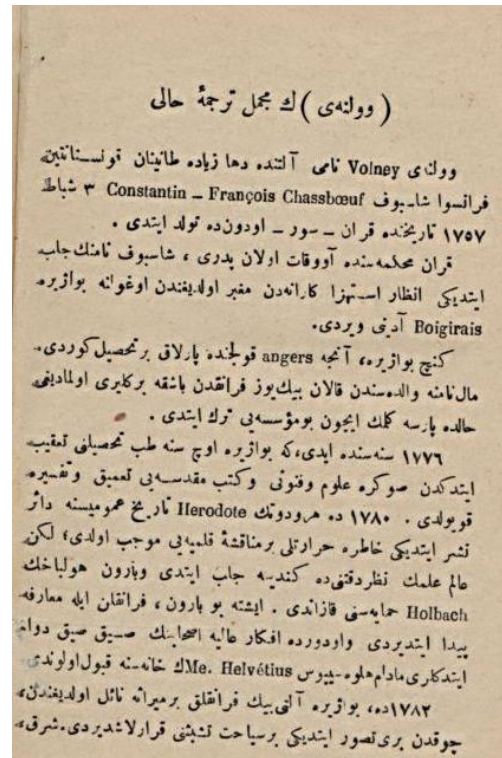
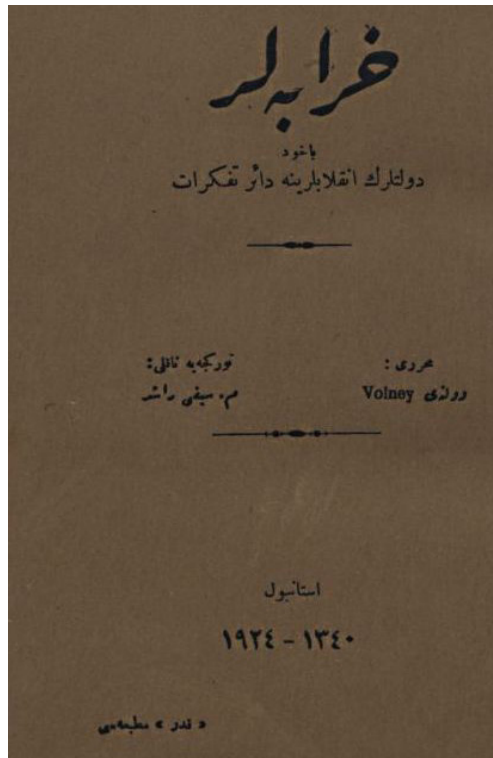

خیال چوجوق لره ک طبیعی بر غدا سیدر .
او بون و اسپور ناصل چوجوغت بر احتیاجی ایسه ،
خیالده اوله چه بر احتیاجیدر . مکتبلرده حیات و درس لر
آرتق فن و حقیقه استاد ایدر . چوجوق بونلرک
ایچیریسندن معنوی غدا سنی بولامز . بری ماصاللری
داها حقیقی حصه ، مقدر اولیان کوچولرک بدیی ،
فکری و روحی تمولرته خدمت ابدن ، غیله لری
زنکیته شدیردن بر عاملدر . چوجوغت یالکز دقت
و محاکمه خاصه لری تربیه محتاج دکلدز . غیله سنکده
تربیه و تنویه شدمه احتیاجی وارددر . خیالی قوتی
اولیان رادم یار ایچی اولامز . چوجوق خیال لره یاشایان
شیره جان و برمهک چالیشیر ، ایجاد و کشفه آیشیرلر .
هر ایجاد منشانی بر خیالدر .

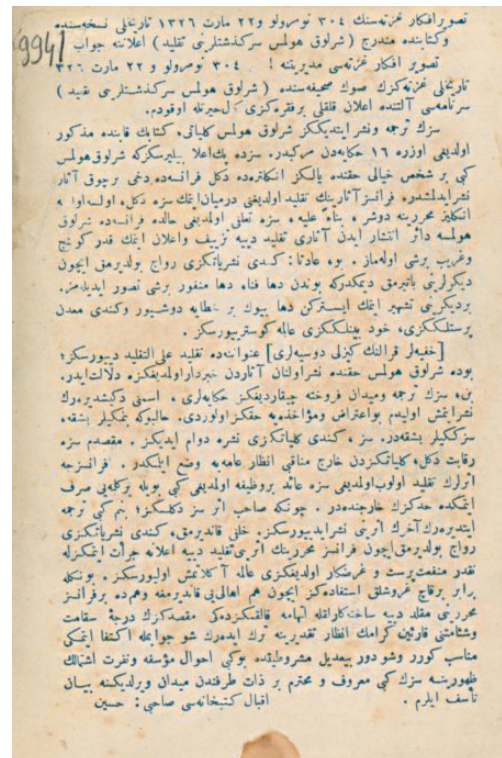
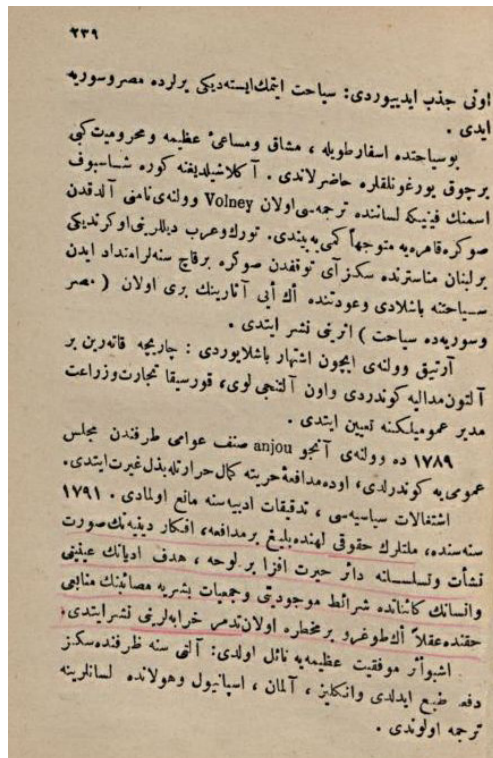
بوندن باشقا هر ماصالک اخلاق و حسی بر
تأثیر وارددر . چوجوق ماصالی دیکله دیکله بوتأثیر
مصل ایدر . چوجوغه ماصالی بر دفعه آکلامتی کافی
دکلدز . چوجوق بوتأثیرلری مختلف دفعه لرده آلیه ،
حتی مختلف دفعه لر آکلا تیلدندن صوکرادرکه
چوجوق آحق ماصالک معناسی قاورایه بیلر . ماصالک
مطلوب اولان اخلاقی غایه سی بولوب سسویه ملتده
دوغرو دکلدز . چوجوق ماصالی دیکله دیکله بو
شخصلرک باده زری حرکت لری ، فعللری حیاند جریان
ایدن وقعه لره تبحره لری کندی بولمه چالیشالی ،
غیله سی ایله برابر محاکمه ایسه مکه آیشایدیر .

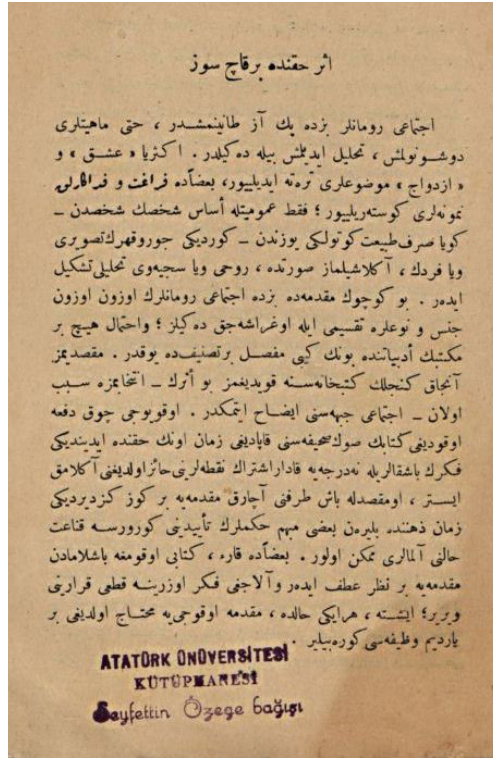
Ek 12. Harabeler yahud Tedmür
Harabeleri (M. Seyfi Raşid)

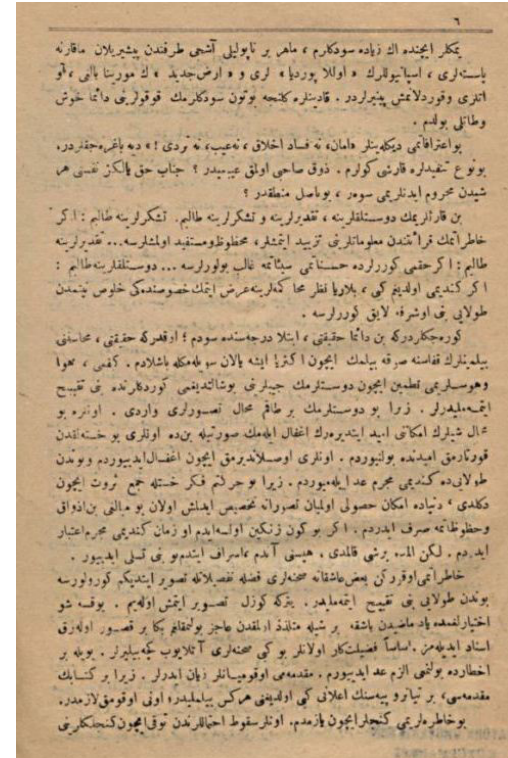
Ek 13. Murabahacının Kızı
(S. Faiz)

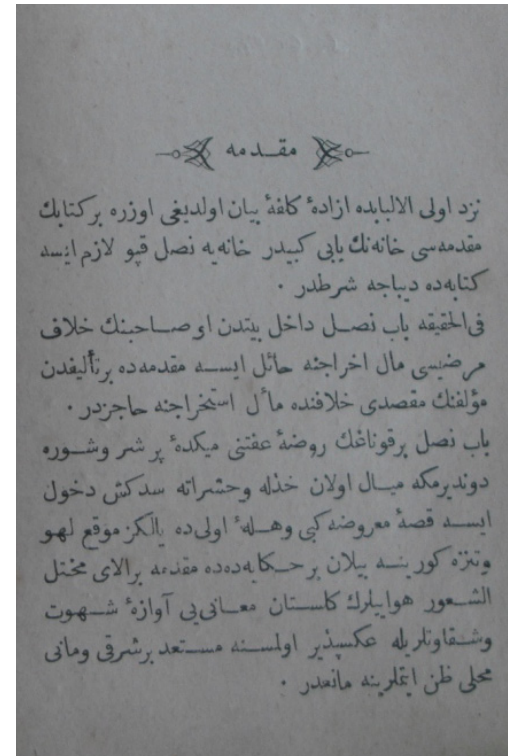
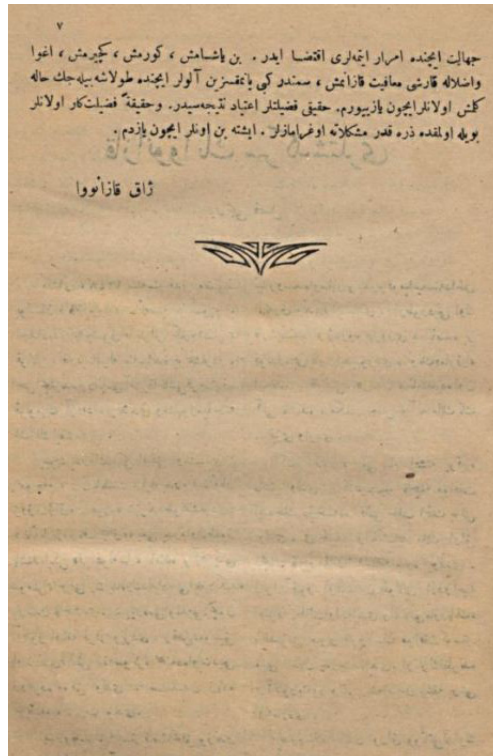
Ek 14. *Sevgili Düşman*
(Celalettin Ekrem)

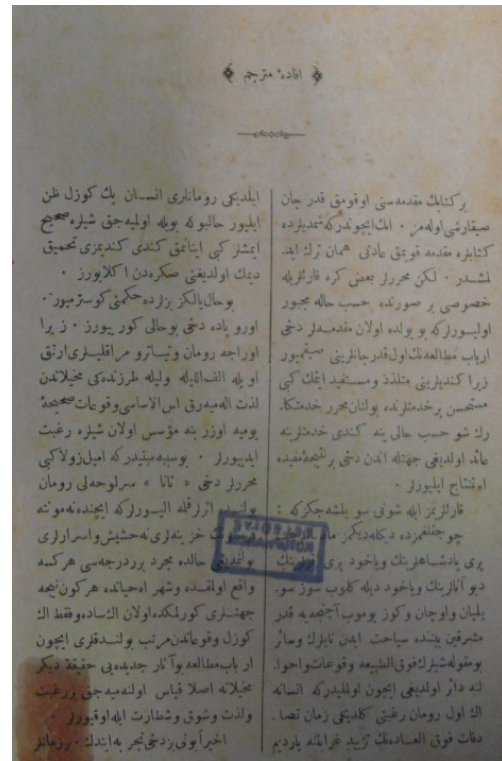
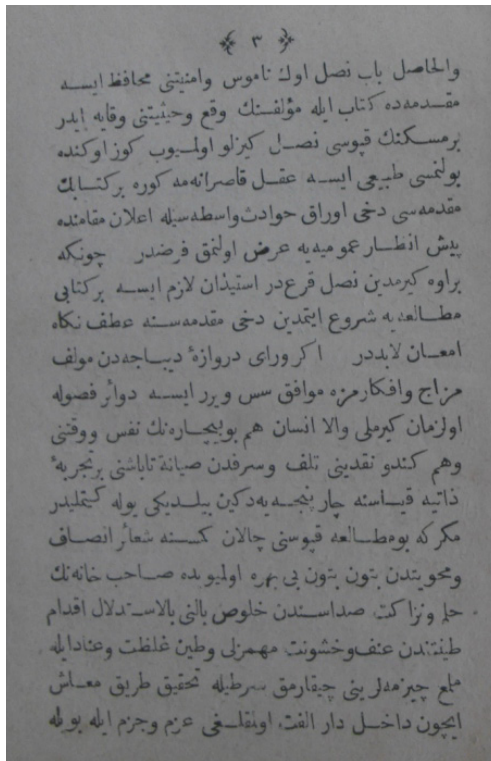
Ek 15. *Kazanova'nın Sergüzeştleri*
(Hasan Bedreddin)

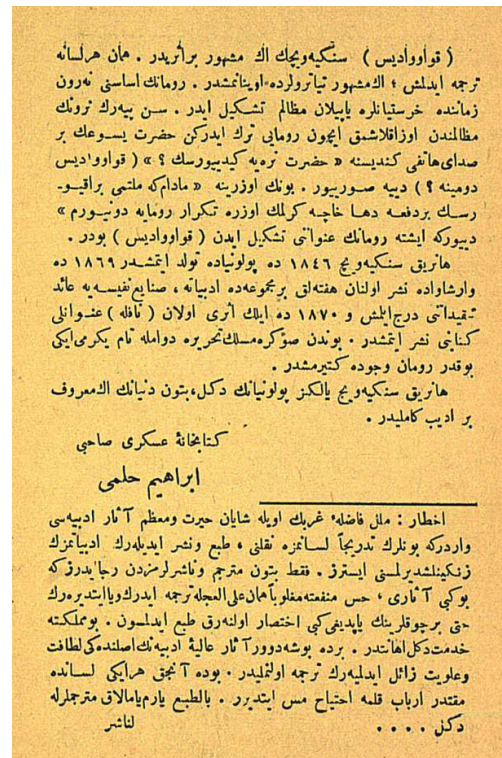
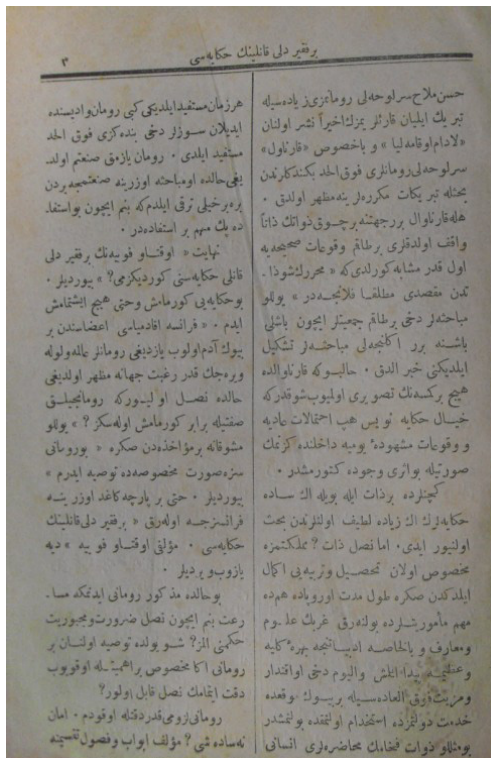
Ek 16. *Sergüzeşt-i Adelin*
(Keçeci-zâde Abdullah Macid)

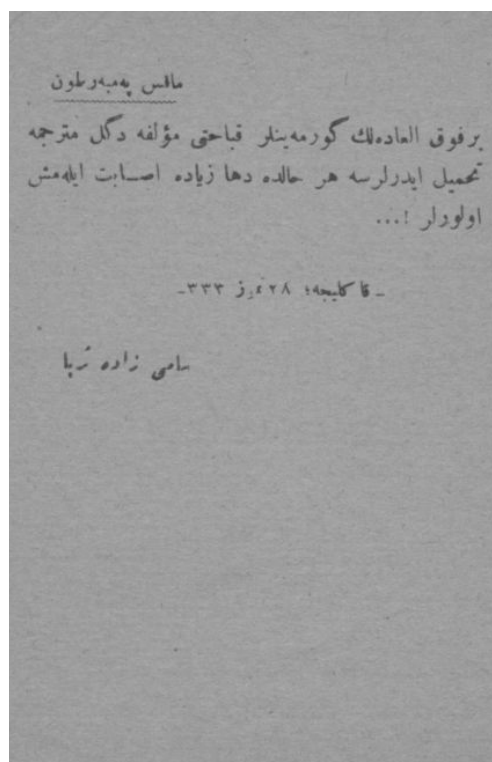
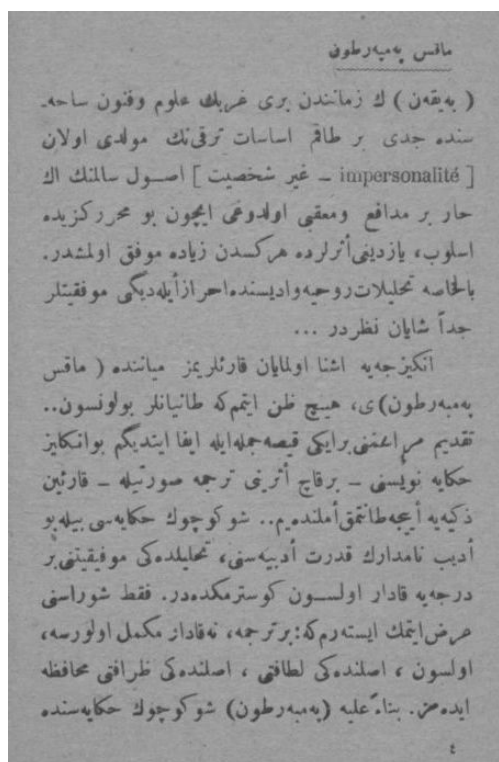
Ek 17. *Bir Fakir Delikanlının Hikâyesi* (Ahmed Midhat)

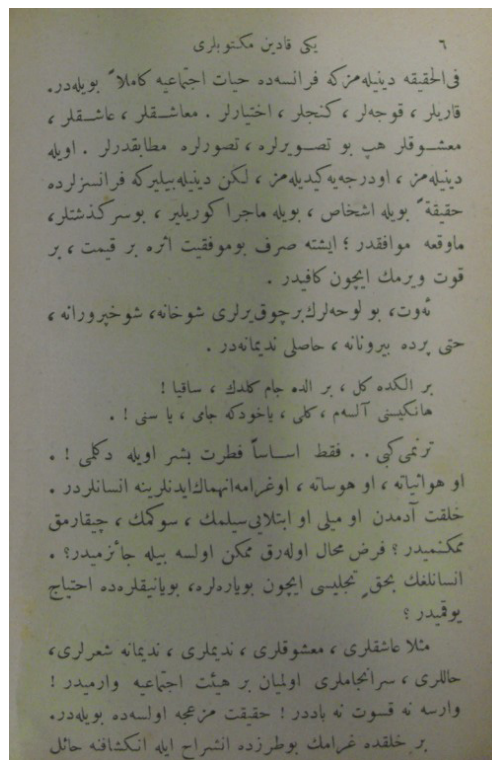
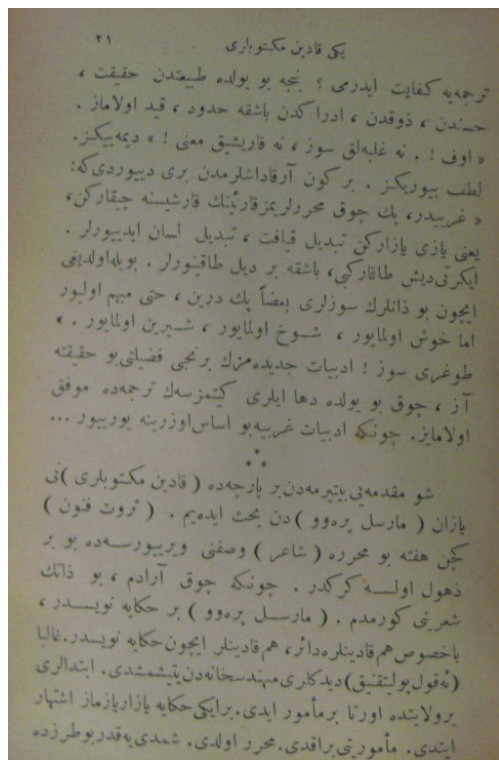
Ek 18. *Kovadis - Nereye Gidiyorsun?* (Nüzhet Sâbit)

Ek 19. *Bir Hikâye-i İzdivâc*
(Sâmi-zâde Süreyya)

Ek 20. *Yeni Kadın Mektupları*
(Ali Kemal)

«اوده بلکه شان ادبامزك تفویضه، تكميله خدمت دره» دیدم .
 یو مبحثه شو سوژلری تکرار ایدیورم . چونکه ایل
 آکلاشلسون ده « یو آدم ده کندینه باقاییور ، باشقعلریله
 اوغراشیور ، دورییور » دیمهسون ، چونکه یو خدمت ده
 اولمازه بکا ایش قالماز .. معافیله شو اوفاق زمینده موفقیتدن
 امید وادم . کوچك ، بیوك ادبامز مطالعاته کوز یومایورلر ،
 بیكانه داورانمایورلر . هله بعض استادلریز اثفات بیله بیورمیورلر .
 فضله اوله رقی توسیع ، تجدد ، تقلید ، نه اولورسه اولسون
 لسانزه بو ترجملر کی نقلیاتی موافق بولانلرده آزدکل ..
 « آدم سن ده ، بویازلردن قولای نه واردی ؟ » دینلره طبیی
 سهل متمعدن ، (قریستوف قولومپ) لك معبود یومورطه سندن ،
 فلان بحث ایله جواب ویرمك مضحك اولور . « اینجی قولای
 مولای بر ایش دگی ؟ . یتر » دییه بیلیرم . . .

بو مکتوبلردن سوکره یته (اقدام) ده نشر اولتان
 (ادبیات حقیقه) درسلی کتاب شکتنده قارئین کرامه عرض
 وجود ایدم جکدر . [*] سوکره اخیر آ ترجمه ایتدیکم بعض
 نفائس آثار کله جکدر . شو صروده کوچك بر ملا حظه درمیان
 ایتک ایسترم . ادبیات زده بوسبوتون ترجمه طرفدار دکل ،
 فی الحقیقه ادب هر طرفده برذر . کوزل غریبه شرقده ،
 [۱] مختار خاله کتابخانه می طرفندی اشبو اتردی نشر اولمیشدر .

اولقی حیاتی ، احتیاساتی ، تحسسانی کورله شدر بر ، اولیه برقیقه
 ایسه ، بالخاصه قنون نفیسه ده ، مانع تجلیدر ، حیات مدنیجه
 یادی سقوطدر .

قدیم یونانستانك اسباطه لیلری اوشاییلردن ، اوتیجات
 غرامدن ، اوشوخانه ماجرالردن بر درجه یه قدر منزله ایدیلر .
 اولیه فقط نه آثار تمدن براقه بیلیدیلر ؟ . هیچ ! . عین دورك
 عین اقلیمك آتیه لیلری ایسه بالعکس عیش ونوشك ، اذواق سودانك
 تمثال مجسمی ایدیلر ، اولیه اولدینی ایچوندن جهان مدنیته نه رنگا
 رنگ محاسن ایله توشیح ایلیدیلر !

حاصلی ، بو مطالعاتی واضحاً ، خلاصهً بسط ایلمك
 لازمه دیرم که حد معروفي تجاوز ایتمك شرطیه بر قومی
 شوخانه اترلردن محروم براقق جائز کوریه من ، جائز کورولسه
 بیله ممکن اوله ماز . سرخلقت بویه ایجاب ایلر . آنجیق دیلمی که
 او آ ناردنه فاسطه ، قیمت ، فن ، ادبیات اولسون . بالفرض ندیم ده
 برده بیروندر . سروری ده برده بیروندر . فقط اوری شوخدر ،
 شاعر در ، ادیب در . بریکی ایسه غلیظدر ، لسانه آلمغه دکر .
 ادبیات ندیمک هر ذلتی اورتر ، عفو ایتدیرر :

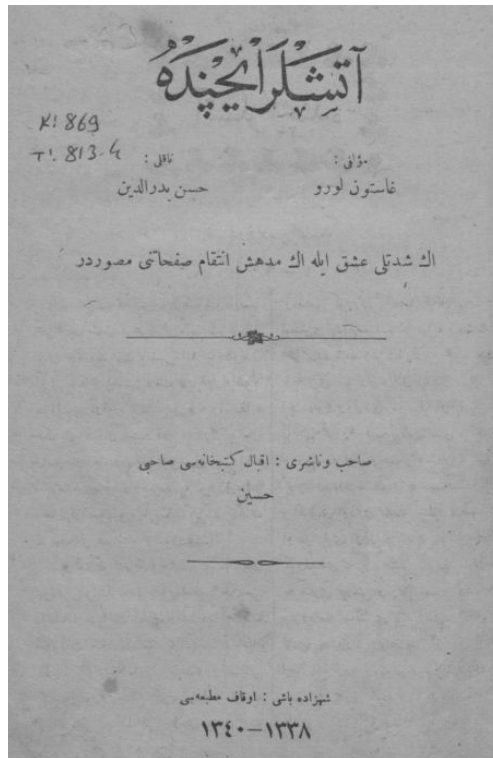
قیز ، اوغلان نازی نازك ، شهلوند آوازی آوازك ،
 بلاسك ، بنده بیلیم قیزمیک ، اوغلانمیک کافر ؟

ترانه سنده اولدینی کی . عین ذاتی ایسه سروری عفو
 اولونماز ، ادبه ، ادبیاته صیغماز بر طرزده ارتکاب ایلر .

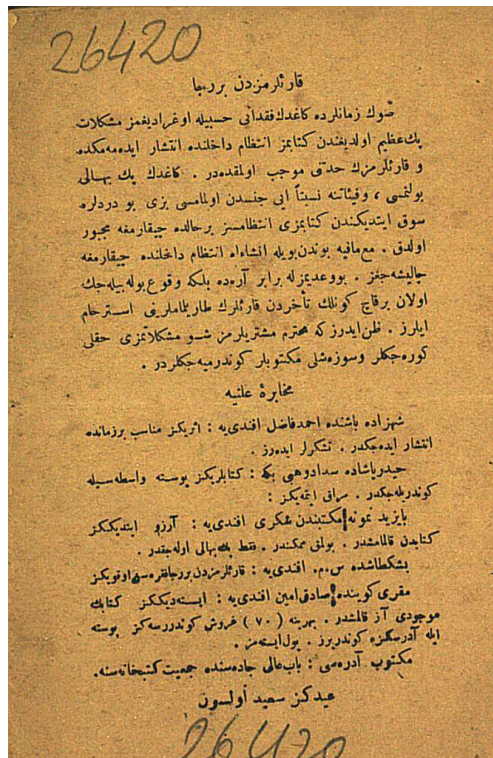
روح الدن قاجار . بو وادیده مشکلات حقیقه طاققرسارد ؛
 بناءً علیه لسانازی تصریفده لطافته خلل ویرمهمك شرطیه
 براز توسیع ایلمك کرکدر . . . مثلاً لسان عام ایله لسان
 خاصی مزج ایتمکه مجبور . . . « اتی قونی » تعیری عامیانه
 ایش ، ضرر یوق ، کوزلدر ، بالخصوص حسن افاده یه
 خادمدر ، قوللانیلیر . کذا تراکیب وصفیه واضافه ده ، یک
 مناسبتر اولماق شرطیه ، ایجه ایلری کیدرز : غم آلود ،
 املیرا ، حیرت آرا . . . دیرز ، معنایه قوت ویره بیلیمک
 ایچون اظتاب حسندن حذر ایتیز ، دمیندن کچن بر عبارده ده
 اولدینی کی « آز اولور ، محدود اولور ، محصور اولور »
 دییه بیلیرز . شیوه منی ده مقتضایه کوره توسیع ایدرز : یته
 یوقایدی کی برجه ده : « لطیف ، اومدیفکدن ، تصور کدن زیاده
 لطیف .. » دیدیکمز کی . . . بویه یا یقله برابر لسان تحریر میزی
 لسان تکلمه زه سولدرجه یا قلاشد بریرز . یو توسیعتدن ادبیات
 ایچون فائده چقار ، لطافت چقار ، ضرر جیقماز . ضرر بالعکس
 قاریشیق ، طونوق ، ناقص شیوه لرده ده ؛ بالخصوص افاده تک
 ترککنه نفیسه ویرن کلات اجنبیه استعمالی کی عفو اولنماز
 خطا لرده در . . . ترجمه ایچون مطالعاتک بر قسقی بویه در .
 بویه اولمازه او نازک ، اوریق آثار ادبیته یی بحق لسانزه
 نقل ایدمیز . فرانسه ده ادبی جدیده تک هر بری بر اسلوب
 ابداع ایدیور ، شیوه لی ایجاد ایله یور . محدود بر افاده بو اثرلری

ترده تجلی ایدرسه ایتسون کوزلدر . سوبایلر . تماشا اولونور
 اما بزم مزیت ادبیته منی ، خارقه منی ، دهامزی آثار میله منده
 کوستره بیلیرز . لك ساده بر مثال کوز اوکنه آلنسون :
 کوچك بر حکایه . اشخاص اجنبی اولورسه ، وقعه ممالک
 اجنبیه ده جریان ایدرسه تلذذات فکریه من آز اولور ، محدود
 اولور ، محصور اولور . لکن بو زمینه رنگ ملیت ویریرسه کز
 ایش باشقلاشیر . حاصلی ، کندیزه ، مزایامزه ، ذکامزه
 مخصوص بر بنای ادب تأسیسی ، جر خزانه بدایع تشکیلی
 ایچون واسطه تألیفه مراجعت ایتلیز . ترجمه بو بولده بزه
 اینجیق رهبرلک ایدرم معافیله بو خدمته اکتساب لیاقت
 ایدن ترجملر نادر دگی در . ترجمه دن ترجمه بیوک فرق
 واددر . شیوه منزه اومایان ، لسانزک هر درلو نکاتی ، اشکاتی
 طاقنایان ترجملر چرکندر . . . ادبیاتده هر چرکین فائده سزدر .
 چونکه بو زمینه چرکینک دهاقیو ، دهما مؤثردر . بر
 مخلوقک مادیاتی چرکین ، معنویاتی رنگین اولور . آثار قلمیه ده
 بو افتراق ممکنیدر ؟ ترجمه ایچون اوزون اوزادی به تبعاعی ،
 دوشونجه لر می بالاخره موافق بر وادیده عرض ایتک املمدر .
 آنجیق شو مقدمه ده بو مسئله دایر بر ایکی سوز سولمه مندن
 کجه به چکم . مترجم داٹما لسان مادر زادینه صارملی در .
 هر جهله تک معناسی ایجه آکلا دقندن سوکره تألیف کی قله
 باشلاملی در . معافیله متن مفهومندن زه نهار آیرناملیدر ، چونکه

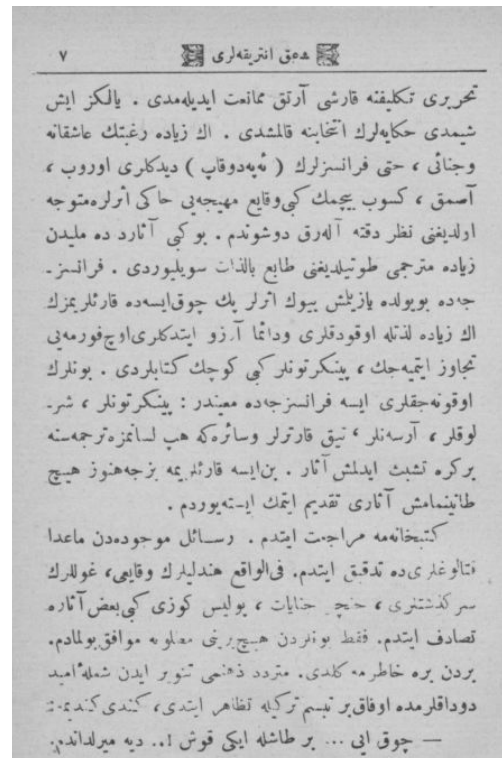
Ek 21. Ateşler İçinde (Hasan Bedreddin)

Ek 22. Şoför Jimi (A. S.)

Ek 23. Aşk Entrikaları (R. Adil)

داثر یازیلن برکتاب دهافضله تهاکله قارشیلانهجفه اودرجهده بیله بولونه‌سیور .

برمحررد ملی برجاتی اثر یازییوره، عینی محرد برده، ادباب قلمک مساوی تقدیر ایتدیکی علی‌الماده برفرانسز محروینک محصول خامه‌سی اولان حنائی براتری ترجمه ایدیوره، ایکنجیسی ایکی مثلی دغیته نائل اولیور . غریب نیجی ! دوشونیه‌لک اولورسه تمایله عکسی‌حال وارد خاطر اولور. فقط نه‌یابارسکز؟ اولیله برحالت روسیه‌که، معما آسا ! .

یش، آلی سدهر مختلف اسملره، بمضاده نام‌اصلم ایله متمدد رومانلری یازمش اولدیغ جمعیت کتبخانه‌سندن بوسنه، کچن رمضاده غزنه‌من ارکان تحریریه‌سندن اوج رفیق محترم‌له تشرایدک، یک سیولرغیته مظهر اولان «جنایات قوللکسیون» طرزنده حکایه‌لر یارمقاف مضرأ تکلف اولندیقی وقت خیلی ترد ایشدم . بو ترددم مشغله‌مک کثرتندن زیاده حکایه‌لرک انتخابه عائد ایدی . بوندن برایی سته مقدم اوج کتای نشر اولندیقی زمان هرا، چندنه ایدیکشریوزدن فضله ساتایله‌میان «نات پیکرتون» لری «جنایات قوللکسیون» نامی آلتنده کچن سته نشر ایدنجی یک کلبتی مقداره طبع ایتدیردیکمز حالده همان نسخ مه‌جوده یی لک آرقه‌حق درجهده بیولک بر دغیته مظهر اولمش ایدی. ایثالیاحار، سنک ظهوری وذاثا قارلریمز

افندی قرده‌شمزدن . . السه احبیه ووقوفی اولمیان وطدا. شلریتمزله لسان آشنا اولوب‌ده آوروپا غزنه‌لری تعقیب زحمتی اختیار ایدمه‌لری عالم مدنیت افکار عومیه‌سی اشتغال ایدن وقایعدن یک کوزل خبردار ایدحت صورنده بیک بر مهارت ووقوفه یازدقنری (صباح) لک کوچوک (شوندن، بوندن) ستوننده بووقه حقیقه‌ده الک دقیق نقاطنه وارنجیه قدر یک کوزل معلومات ویرمشدی . دیمک ایسته‌دیکم شوکه (بونو) حادثه‌سی بزم مطبوعاتک بیله اوزون اوزادی به لسان یحیی آچق قدر براهیتی کوسردی . ایشه آوروپاده جریان ایتش شو ودها نیجه امثالی وقته‌لر وارکه غیر قابل اسکات رولوله ایله اوزون مدتله هرطرفه مستولی اولیور. بواهیته سب‌بالکز آور، پاده، وسائط وامور انسابیه‌ک او درجه تکمل ایتش اولدینی برمحله جریان ایتش اولمی‌میدر؟ احتمال . . . فقط محقق اولان برشی وارسه اوده بوکی وقایعی شدله مراقایدن خلغمزک عینی اهمیتده، بلکه ایدن قاتلده‌قال فضله حائر اهمیت اوله‌رق کسندی، لکمزده وقوع بولان حادثه‌لره عینی نظره باقاملدی. مثلا بو (بونو) حقیقه یازیلن بر رومان ترجمه اوله‌رق نشر ایدیلجه هرکس قایشه قایشه اوقویور، بوندن بیولک برلنت آلدقنری کوسریوره (بونو) دن‌هیچ شه‌سز دهاخارق‌الماده سرگذشتلر صاحبی اولار (چاقیرجلی) به

Ek 24. Kırmızı Örümccek (Ragıp Rıfkı [Özgürel])

قارش ته‌مدن یالکز ره‌ضاندن عبارت اولمی مناسبیه بایرام ایرتی بزر تعطیل نشریات ایشدک . فقط نات پیکرتون آرتق مملکتزده ایجه طومش ایدی . بوسه‌رینک نائل اولدینی رغبتدن استفاده ایتک ایسته‌یوب هر الی قلم طوتان - ترجمه حقیقک سر‌بیتسندن بالا-ستفاده - بزم آچدیمز بولی تعقیب ایتک ایستدی. مختلف نام‌عمومیلر آلتنده برچوق‌نات پیکرتونلر ترجمه ایدلیدی . مع‌التأسف بوتلر ایچنده الک اسالی اولان جمعیت کتبخانه‌سنککدن بشقه‌لری مصرفلری بیله قورویه - مدیلر . هپسی محکوم عدم اولدیلر . آلو صره‌ده بزده کرک طشره‌دن، کرک استانبولده‌کی محترم قارلریمزدن برچوق مکتوبلر آلیوردق. هپسده نشریاته دوام ایتمه‌من طلب اولتیور، او قوللکسیون براقسق بیله بشقه حکایه‌لر چیقارمازن رجا اید- یلیوردی. مع‌التأسف، هر بری کال تشکر و تمنویتله اخذوتلقی ایتدیکمز بولایعدمطالبدن هیچ برینی اسعاف ایدمه‌مک محبو- یته بولنیوردق . زیرا محاربه‌ک ظهوریه وظیفه‌ اصلیه‌من، یالکز بارامه طوغری، کچن سنه‌کی کبی هرکون نشر اوله‌حق درجهده صیق اولسه بیله، برسنه‌دن بری الان آرقه‌سی آلمیان محترم قارلر- یتک آرزولری برینه کتیره‌جک قدر فاصله‌لی بعض حکایه‌لر

محترم قارله وقارلریمز

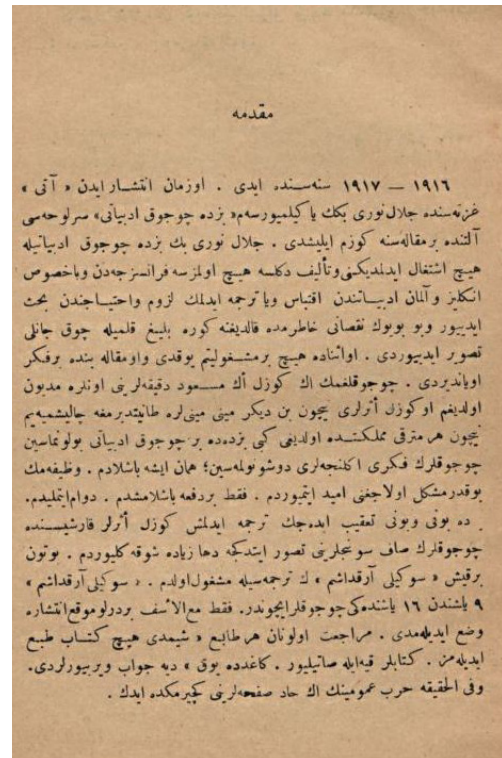
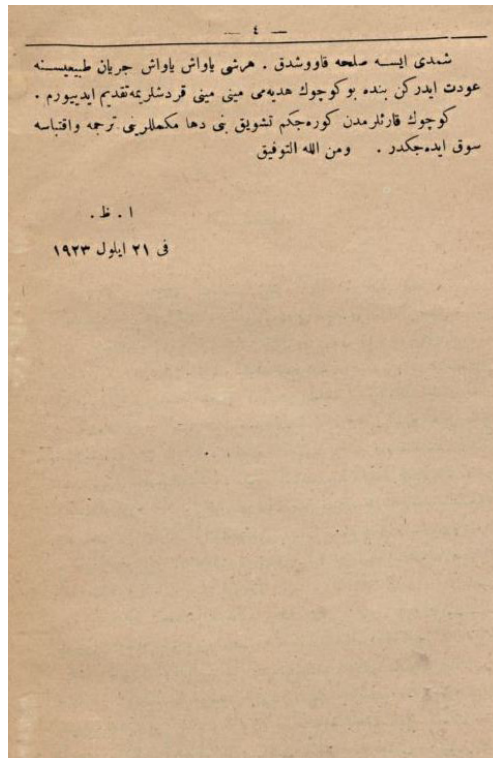
اوله نشر ایتدیکمز «نیق قارله» سهریسی سوکدرجهده مظهر تقدیر و رغبت اولمشدی . . فقط، بالفان‌حرری و حرب‌موس‌کی، سنه‌لدنری مملکتزوی و آوروپای هرچ و صرح ایدن ایکی مدعش فلاکتک موجب اولدوغی آجیق حادثات . المی ماتلر، نشر یانزده دوام ایتکی امکالیز برافشدی . مقدمتاره‌دن سوکرا، هر شی یوانش یوانش حال طبیی، رجوع ایتک و چکیان مصائب اونونوله باشلاش اولوغندن بزده اصل کیمسه‌ده بولوغایلن نیق قارلریزک حقیق سرگذشتلری تکرار نشر ایتک باشلاپورز . . هر بری، غایت مراقی، نجیع و هيجان آمیز برر سرگذشتی استوا ایدن بو سه‌وی اوزون قیش کیدیزی بختیار عد ایدموز . هر شیکک سوکک دوجه کسب غلا ایتدیکی بو زمانده . یک مصرفل اولان بو نشریاتک ساتتی . . . توجه‌لرله بزی منتدار ایدن قارله وقارلریمز خدمت ایتک امیلدر . رنگلی قایقلرله غایت نفیس سورنده طبع ایدلرک هر هفته ساحه‌ آتشاره وضع اوله‌حق هر کتاب، مستقل بر واقعه‌ی، برسرگذشتی مختودر .

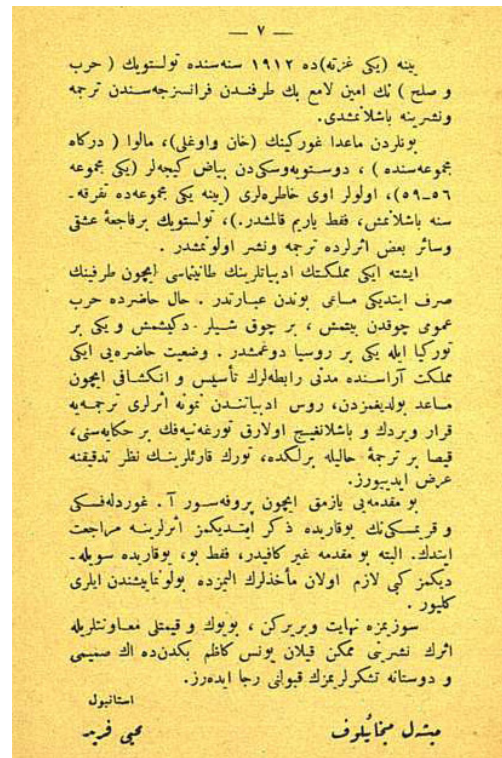
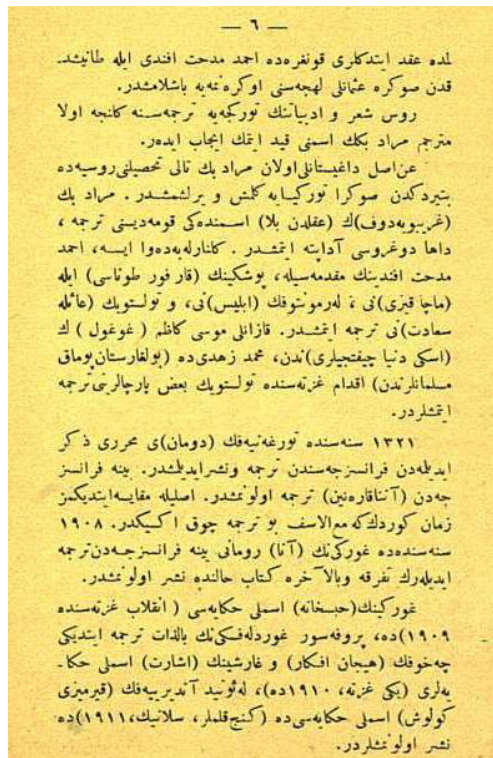
هفته‌به جیفه‌حق کتاب

شاهدلر صره‌سی

Ek 25. *Sevgili Arkadaşım*
(Esmâ Zafir)

Ek 26. *Muzaffer Aşk Nağmesi*
(Mişel Mihailof - Yahya Ferid)

«Votre cœur appartenait à l'humanité tout entière, mais la Russie y gardait la première place.»

خارق العاده بر لېریک فوق العاده بر بېژاږیت اولان تورغېنېفك آرلرندهكې طبیعت تصویرلری روس ادبیاتنك اك مكمل نمونه لرندندر .

تورغېنېف بزه، ترانه لری، قنادرله آلوب کوتوردکاری شېنبله تلی جابر قوشدرېنك، اسرار انكیز صو آلی آمله لرېنه بکزه بن بیاض و یووالاق یولولری یاواش یاواش قایان یاز کوننك (قراسیوایامیل قاسیان حکایه سنده) . . . روسیا یاز کیمه لرندكې یوغوسی قوقونك (مقنیلرده) . . . اوزاقده صارتراق تارلارلك اوستنده ایجه برسیس طبقه سنك آسیابو دوردینی زمان، ملام هواده شراعتی قوقوسی داغیان صوك بهارک (اورمان وچول) بوتون کوزللكلری کوسترمشدر .

اولك روس طبیعت قارشی بهادیکي عشق شدتی حقتده (ایلك بهار سولری) آدل حکایه سنده شولری اوقوورز:

«دوشونجه سیز اوده دونووردیم . درکن آلمانیده نادر دیولان، قط نیم چوق ای ییلدیم قوتل برقوقو بی حیره دوشوردی . دوردم . و بولك کنارنده کوچوك برکنور طبقه سی کوردم . کنورک چول قوقوسی بکا همین وطنی خاطرلاندی و روجده شدتی برحسرت اویاندیردی . روس هوا سی نفس آلتی و روس طوراغنده یورومك ایستدم.»

تورغېنېف کویلو حیاتنك بحرری ایدی . دوسته، اوفاق برده مت اورمان چیلکی کنیره ن خیالبرست آرتجی (قالینج)، وقیه کوزل اکین تورکیلره و اوپونره بایلان و سوکرا یاغاغه میندلاوب جانلی بر مومیا کچی فلاکشلره قاتلانان

(ابوانه سرغېنېف تورغېنېف)

ك

حیاتی و اثرلری

تورغېنېفك اولومندن یکرېش سنه سوکرا ، پترسبورغ علوم و فنون آقاده مینك بویوك سالوننده ، شرفته برسرکې ترتیب ایدیلمشدی .

بوسرکیده تورغېنېفك حیاته عائد نه وارسه هبسی ؛ مثلاً آنه سنك ۲۸ تشرین اول ۱۸۱۸ ساعت ۱۲ ده ، ۱۲ وه رشوق بویلو ایوان اسنده ک اوغلنك دوغدینقی قیدایتدیکي دفترک یاراغندن طوتکیزده ، روسلرجه پك معروف اولان قانابه سنه و آو نفتکنه وارنجه به قادار نه بولونایلدیه هبسی طویلاغشدی . بونکله برابر بوسرکې البته اکسیدکی . بواکسکک یازدیغمز ترجمه حالنده ده زیاده سیله وارد . بزبوراده تورغېنېفك حیاتنك اك مهم مرحله لرې قید ایدمچکر .

تورغېنېفك لساندهكې سرحقنده (آنه ن قوف) دیورک:

« نه فضله برکله، نه بوش برلاف، نه ده زائد تفصیلات . . . ایسته تورغېنېفك تصویرلرنده ک برهنسپ بودر . بتصورلرنده دینه نك مبهیتی ، بالزاقك گوه زه لکی، زولانك یوروسی تفصیلاتی وقلورک صنی قورولنی یوقدر.» او، روس ادبیاتنده مستثنای بر اسلوبی در .

مطالعهمنه ره نالک سوزلرله نایت ویرمه: اولك حیاتنك غایه سی، صلح کنترجی اولشدر . دیگرلری اختلافه دوشورن برشی اونده جانلی برآهنگ اولوبور . اولك کنیش کوننده ضدلر اجتماع ایدیور . لعنت وکین صنعتک طلسمی تأثیرله زبون دوشوبور .

ایلول ۲۰۰۰ شیشلی

ترجمه حال یازمق ایچون مهاجرت ایندیکمز مآخذلر :

ی . آخه نوالد : روس ادبیاتنك کولکلری ، ایکنجی جلد، برلین ۱۹۲۳

آ . قونی : حیات بولنده ، اونجی جلد ، ناشری پبلیوتین ، ره وال برلین ۱۹۲۲

ای . مالیشف : ای . س . تورغېنېف . ترجمه حال، تورغېنېفك کلیاتی، برنجی جلد، ناشری « سلوو » ۱۹۲۱

و . پوروفسکی : ای . س . تورغېنېف . حیاتی و اثرلری . تاریخی وادی مقاله لرجمه سی . موسقوا ۱۹۱۰

و . پونمکین : تورغېنېفك روحی . موسقوا صنعت تیار . سنده تورغېنېف مسامره سنده اوقونان قونفرانس

ای . س . تورغېنېف . ترجمه حال .

۱نجی جلد ، ناشری آ . ف . مارقس ،

س . پترسبورغ ۱۸۹۸، تورغېنېف کلیاتی .

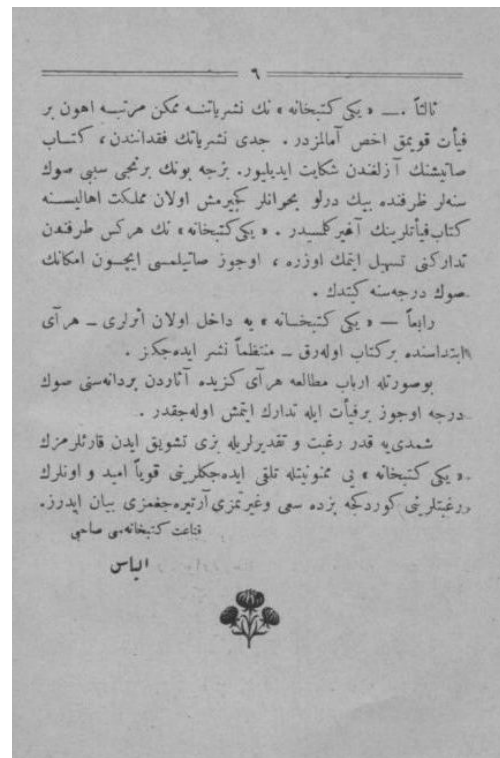
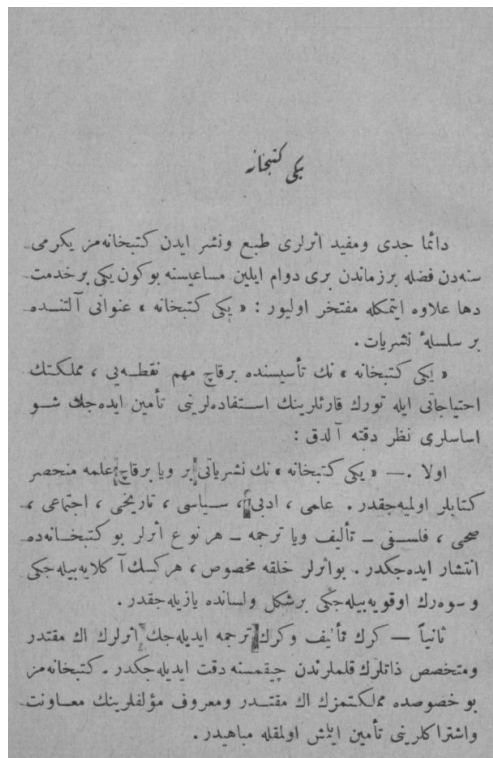
(لوکهریا) . . . صیحاقر بریاز کیجه سی چنلکده آتش اطرافنده طویلاناق قورقوچ حکاکلر آکلانان کویلو چوجوقلری، هپ (آوچنک نولملری) قارلرنک چوجوقلرندن بری معلومیدر . تورغېنېف بو اثری حقتده (ادی و حیاتی خاطرله) نده دیورک: « کیندار اولدیم شینک یاننده قالامازدم . دوشیاغه داها شدله آتیلق ایچون نیم اوندن اوزاقلاشام لازمدی . بو دوشیاغه غیله مده معین بر شکلی واردی و آدی بللیدی : کولهک . سرفرو اغمه به بین ایدرک سوکنه قادار بمادله ایجه به قرار وردیکم بوتون شیلری بو اسده دویلاوب برلشدردم . بو، نیم آتیلل مینمدی، غربه ده بولك ایچون کیتدم.»

تورغېنېف عصرینک منور تیپلری ده تصویر اتمشدر . بو تیپلر آراسنده دون کیشوتیزم جریاتنک مظللمی بولدیغز کی، هامله تیزمک نمونه لری ده کوروروز . اوه، دون کیشوت و هامله ته دائر بر مقاله سنده بو فکری شویله آکلایئور: « بو ایکی تیپده انسان طبیعتک اصلی ایکی ضد خصوصیتی بلیر . مکده دز . بوتون انسانلر آرز چوق بونلرک برینه منوبدر . هبیز یا دون کیشوته ویا هامله ته بکزه دز .

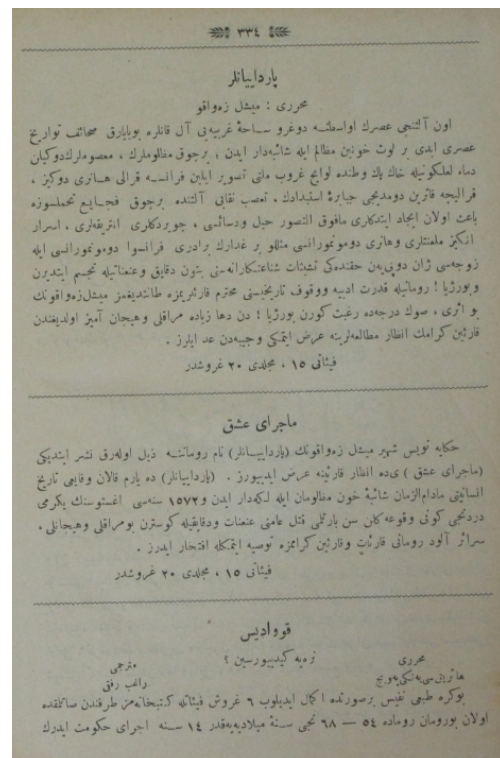
لیرا، آلن، ناتالی، ویاخود لاتنبر والسی چالارکن پارماد قلمری اعتاد سزجه قیلاویقورینک دیشلرنده دولاشدیران قیز کی، مختلف قیز تیپلری، اخلامور خیابانلری ولیلاق قریه لی واسع باغچه لرله دوناتیلش جیغلتک و مالکانه لرده چیزمشدر . اک سوکراده تورغېنېفک اسلوبیکار اولارق پارلایان اثرلری خاطر لاتنق ایستهرز: موچنک سحرلی کانی و اوچنده اسرار انکیز بر الماس پارلایان یانک چالینی مظفر عشق نفه سی ایل . . . بوالونک : un sonnet sans défaut

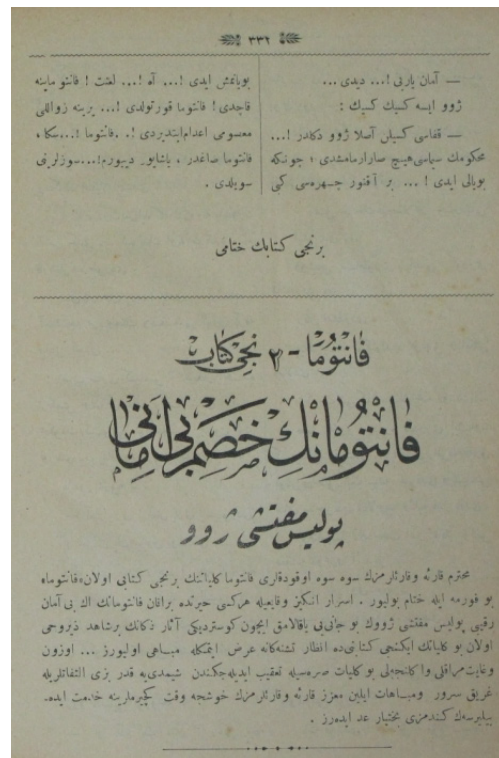
vaut seul un long poème. سوزینه یاقیشان (منثور شعرلری) . . .

Ek 27. *Daima Hilekâr* (Ali Reşad)

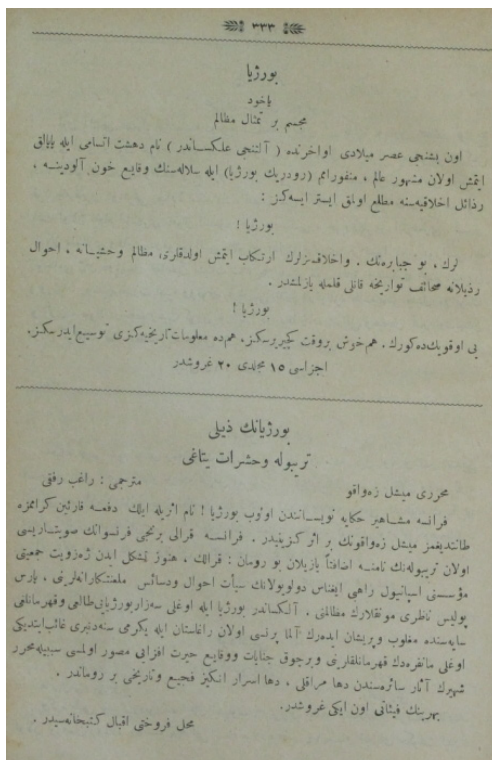
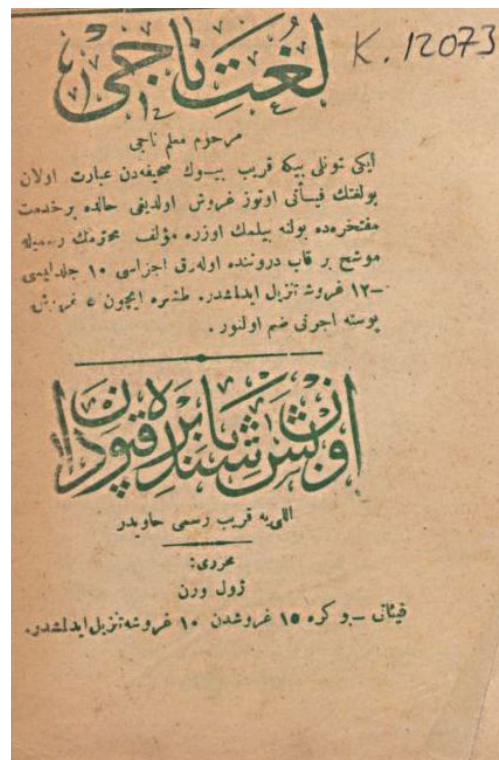
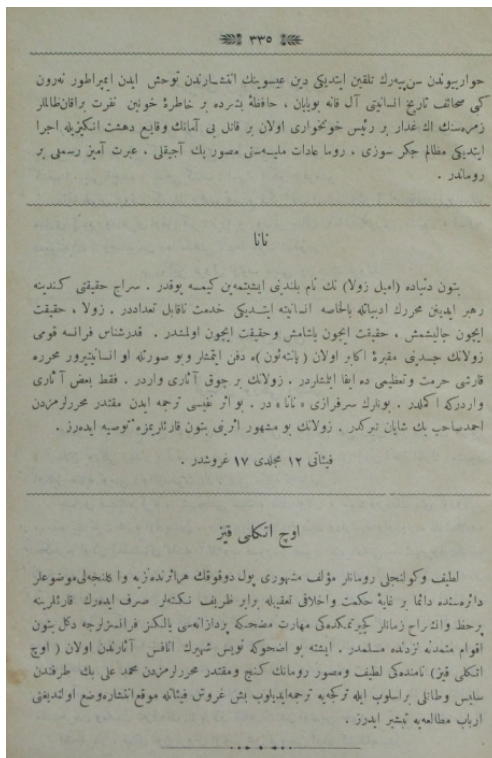

Ek 28. *Fantoma* (Ragıp Rıfkı [Özgürel])

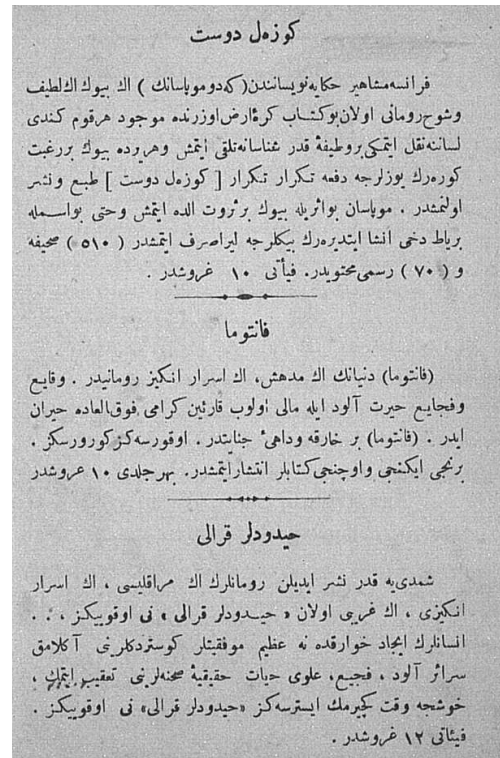
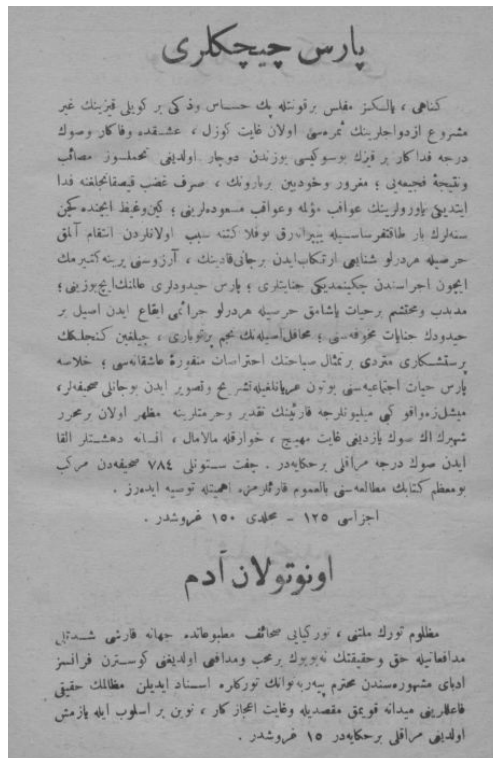
Ek 29. *Sefil Çocuklar*
(...)

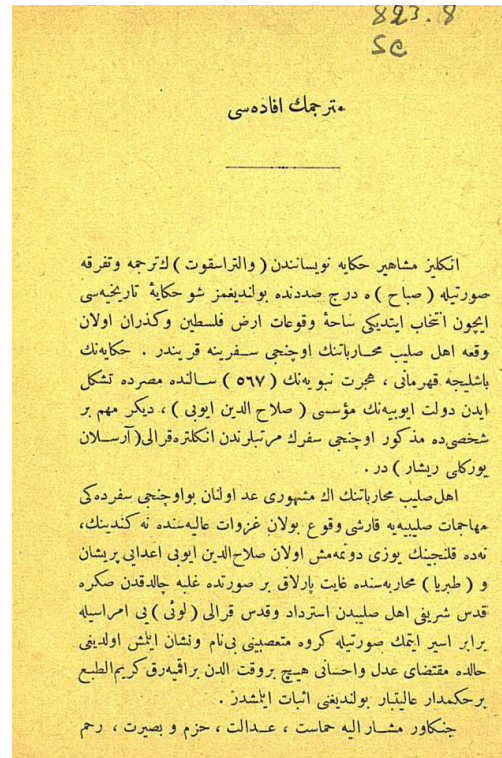
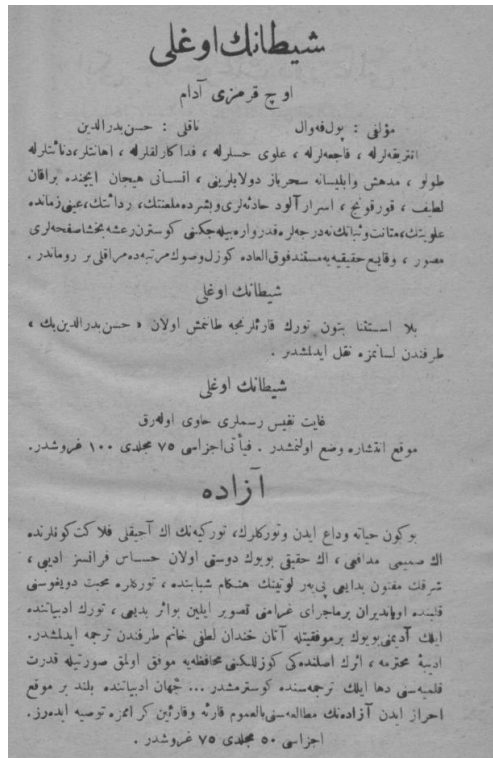
Ek 30. Don Juan (Arif Cemil)

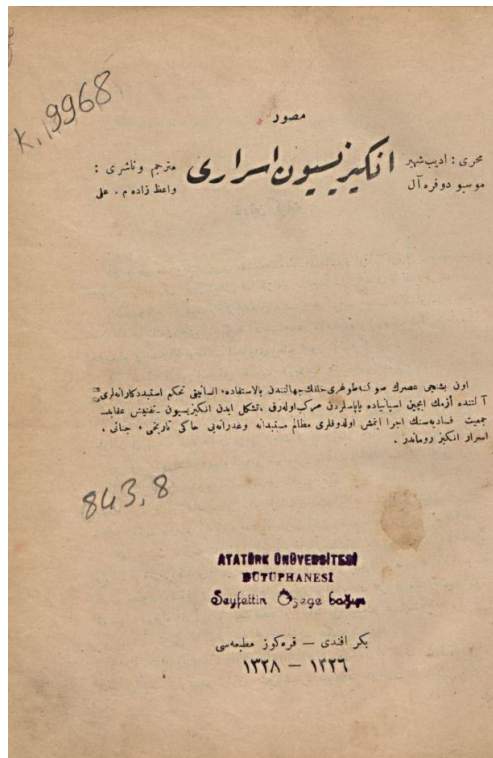
Ek 31. Güzel Rita (Bedia Servet - Hasan Bedreddin)

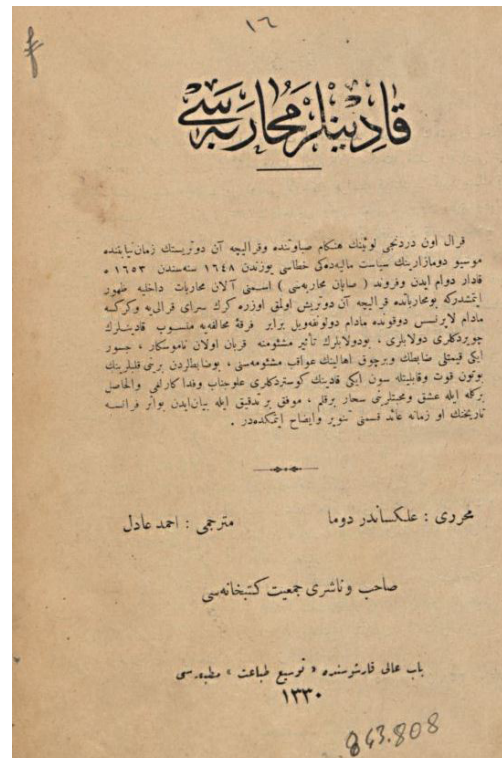
Ek 32. *Selahaddîn-i Eyyûbî ve Arslan Yürekli Rıışar* (Mehmed Halid)

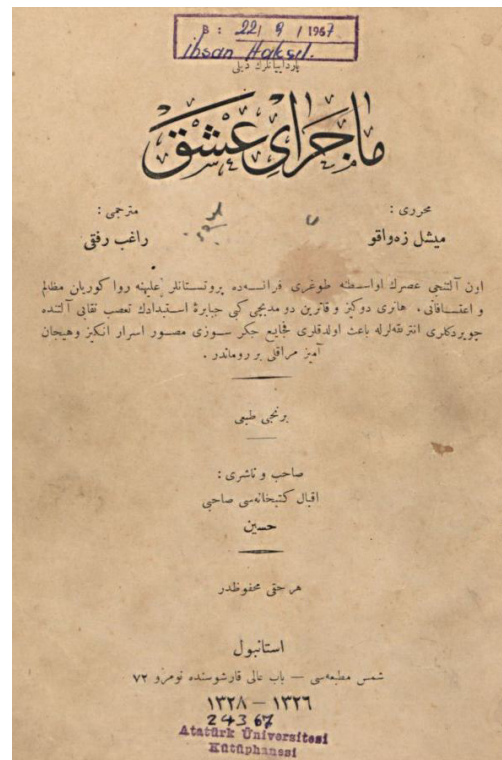
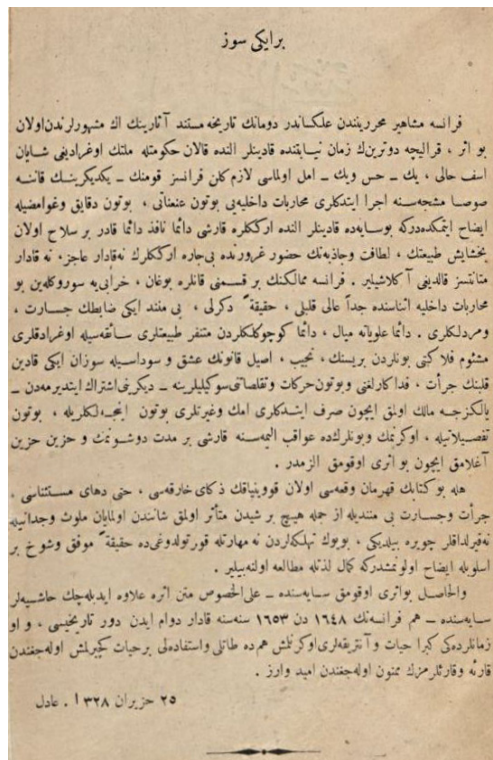
Ek 33. *Musavver Engizisyon Mezâlimi* (Vaiz-zâde M. Ali)

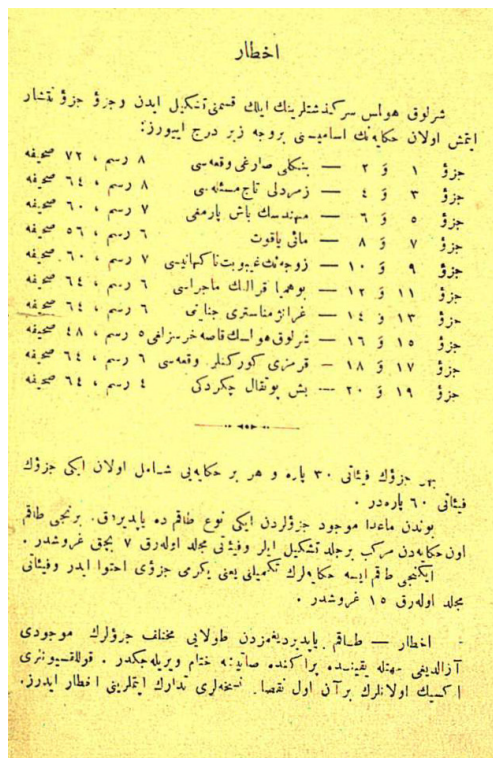
Ek 34. *Kadınlar Muharebesi* (Ahmed Adil)

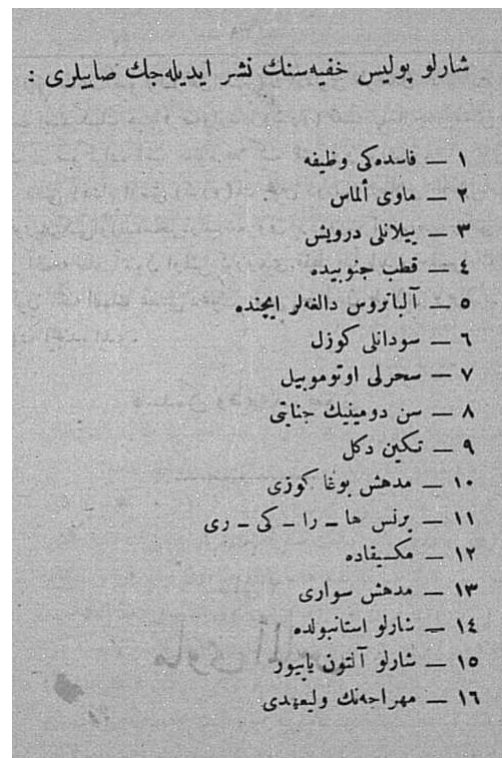
Ek 35. *Mâcerâ-yı Aşk*
(Ragıb Rıfkı [Özgürel])

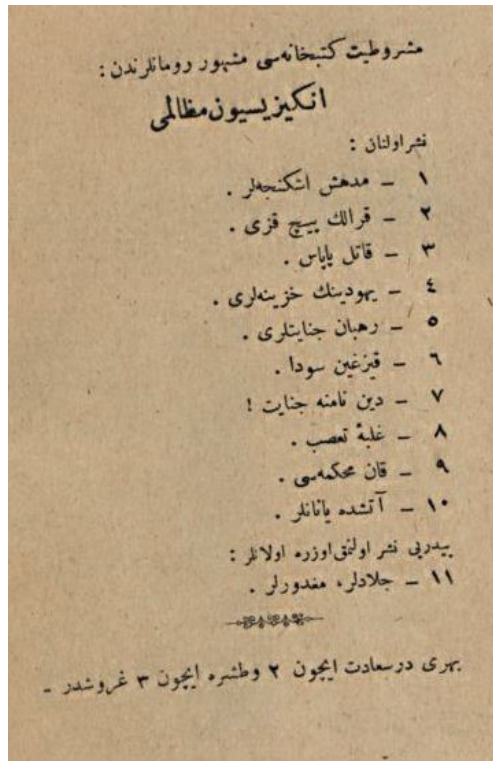
Ek 36. *Reygat Cinayeti*
(...)

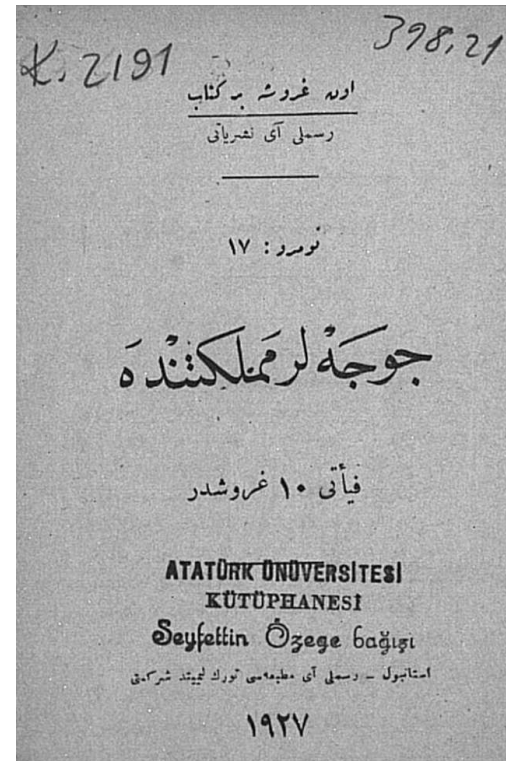
Ek 37. *Fas'daki Vazife*
(Bedia Servet)

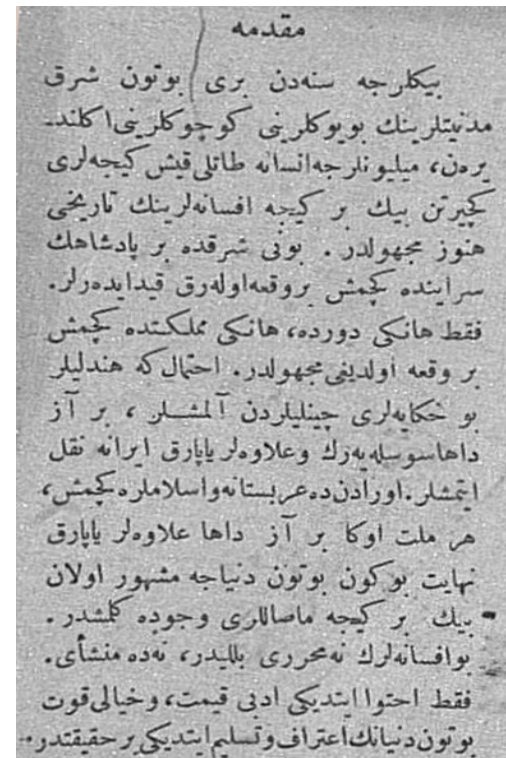
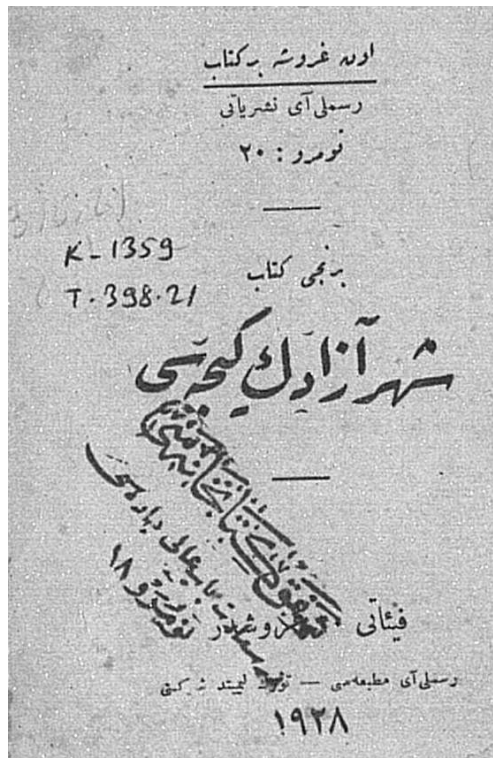
Ek 38. *Ateşde Yananlar*
(Süleyman Tevfik)

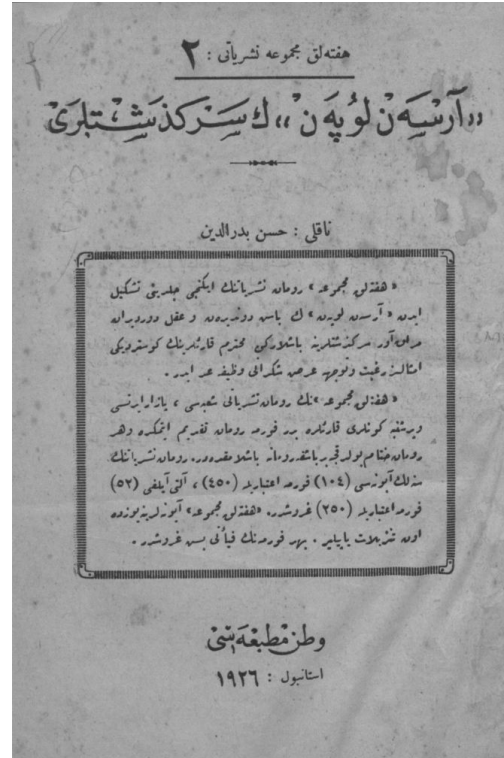
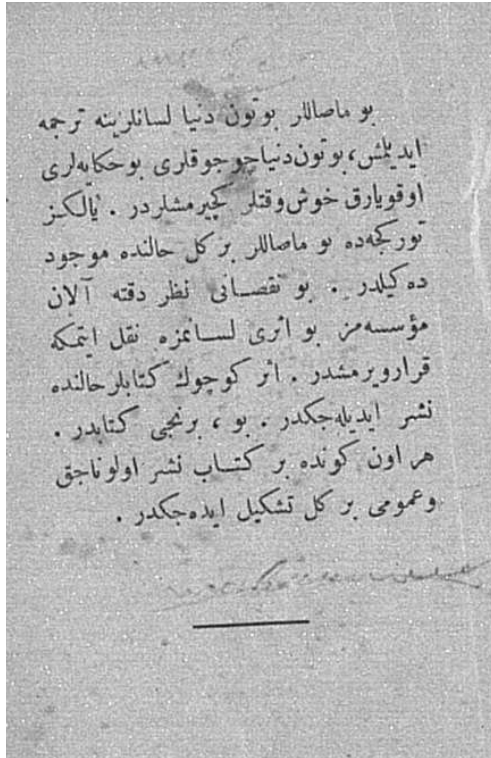
Ek 39. *Cüceler Memleketinde*
(...)

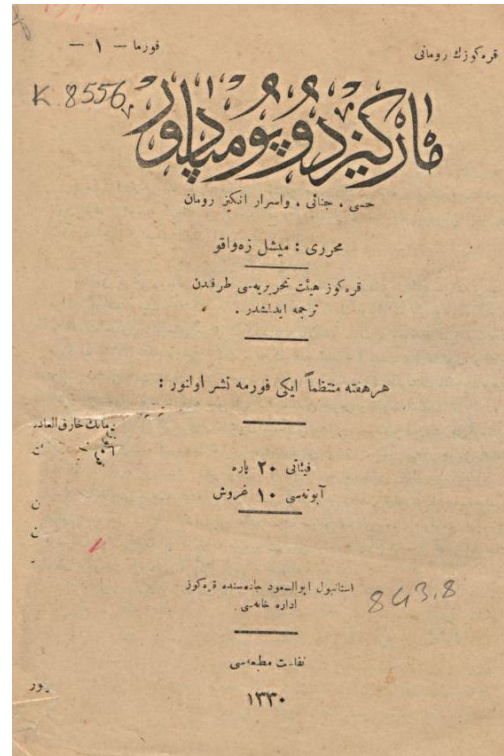
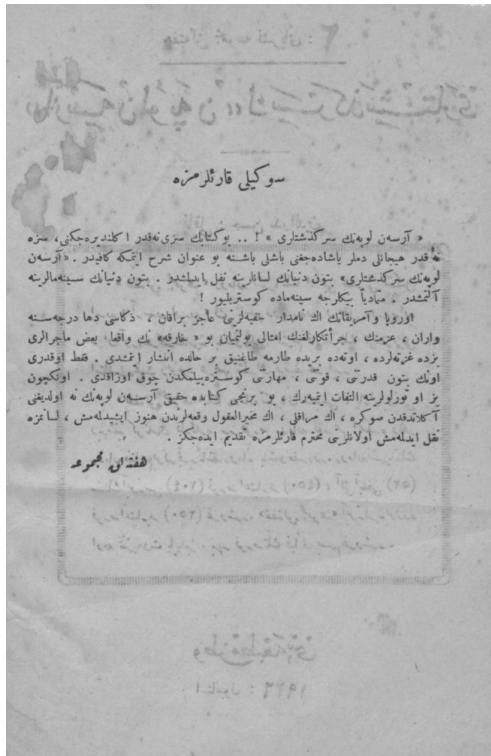
Ek 40. *Bin Bir Gece - Şehrazad'ın Gecesi* (...)

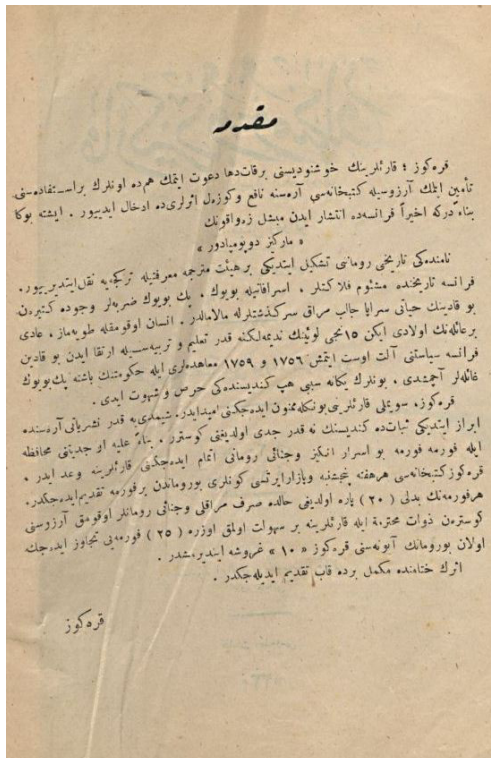
Ek 41. *Arsen Lüpen'in Sergüzeştleri*
(Hasan Bedreddin)

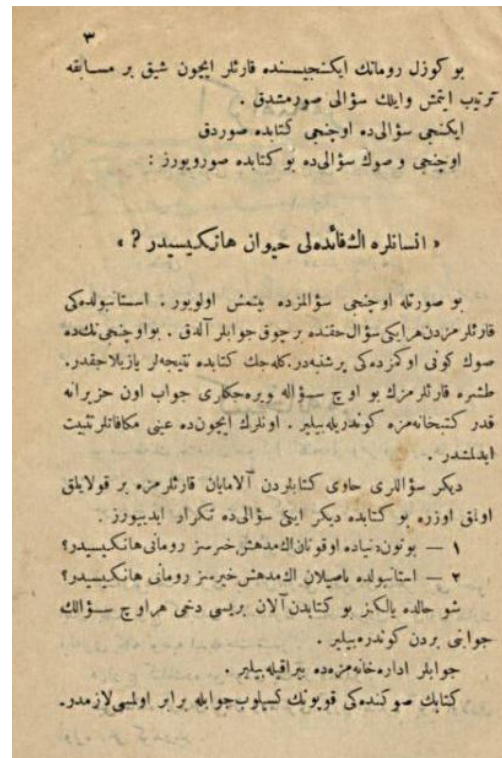
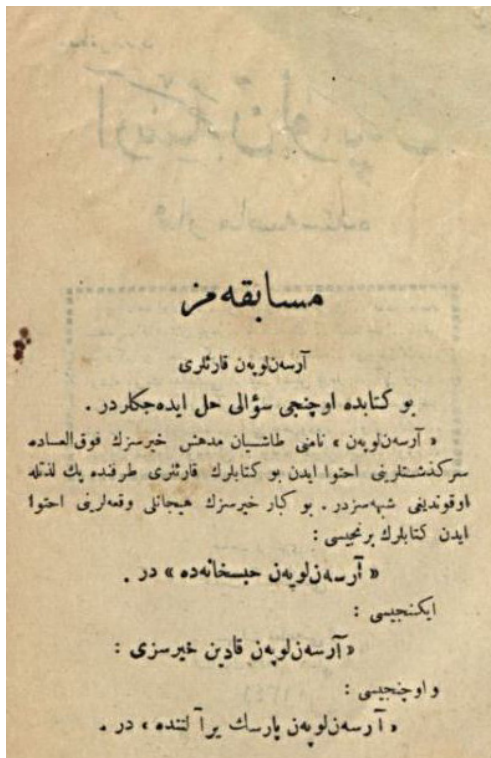
Ek 42. *Markiz dö Pompadur*
(Karagöz Heyet-i Tahrîriyesi)

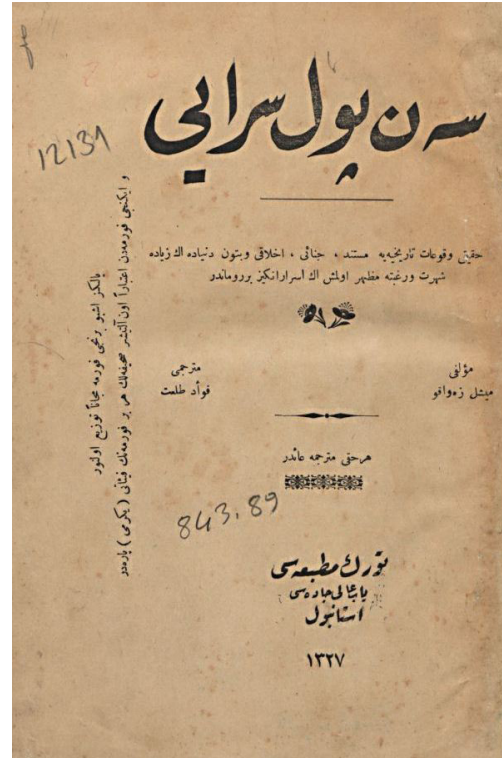
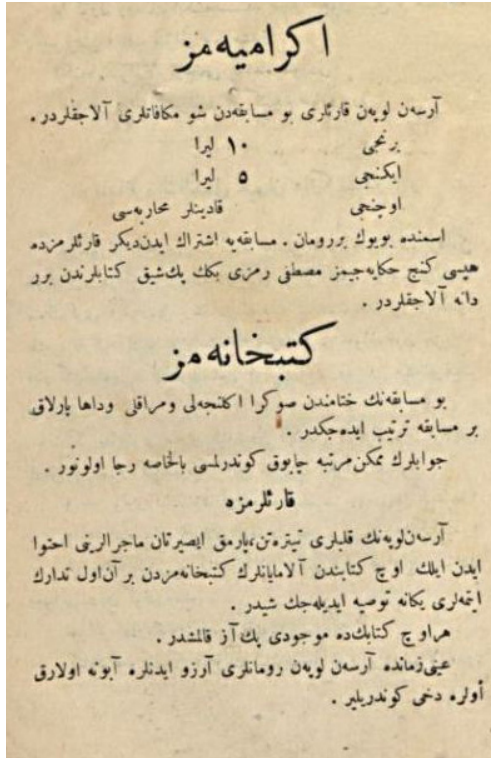
Ek 43. *Azgın Düşman*
(E. Ali)

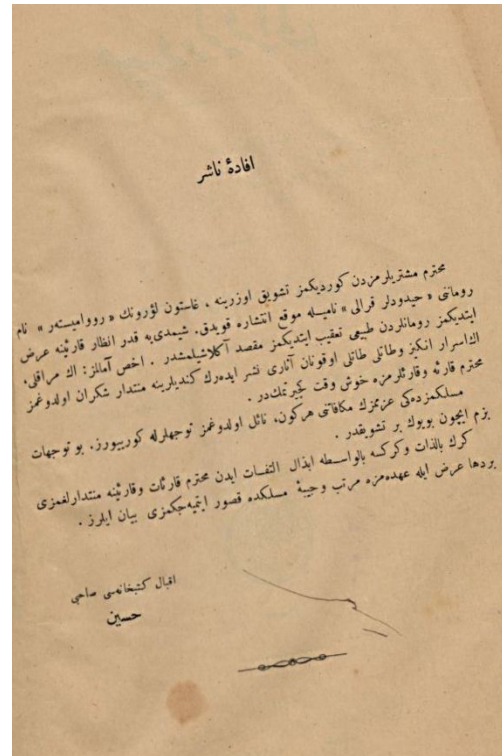
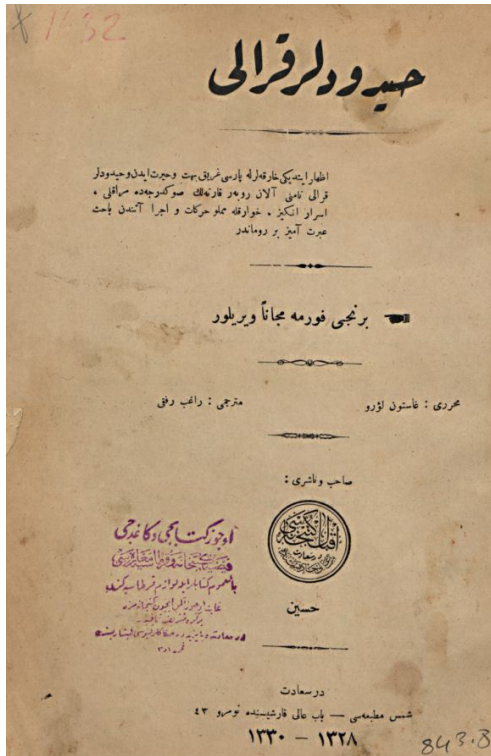
Ek 44. *Arsen Lüpen Kumar Masasında*
(Mustafa Remzi)

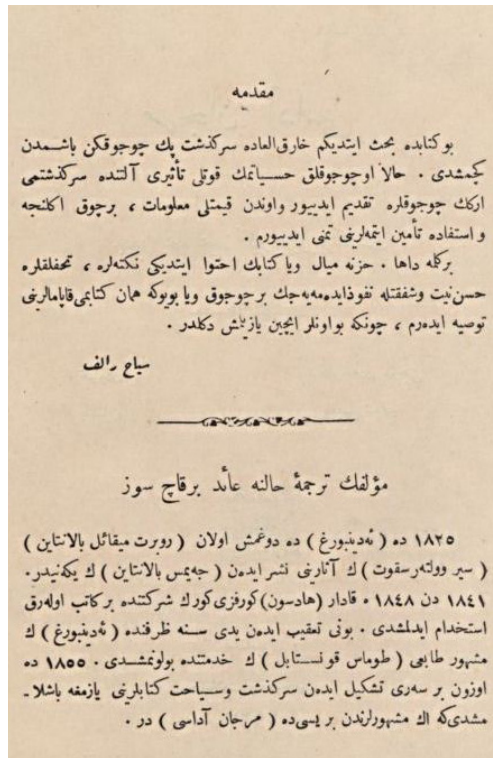
Ek 45. *Sen Pol Sarayı*
(Fuad Talat)

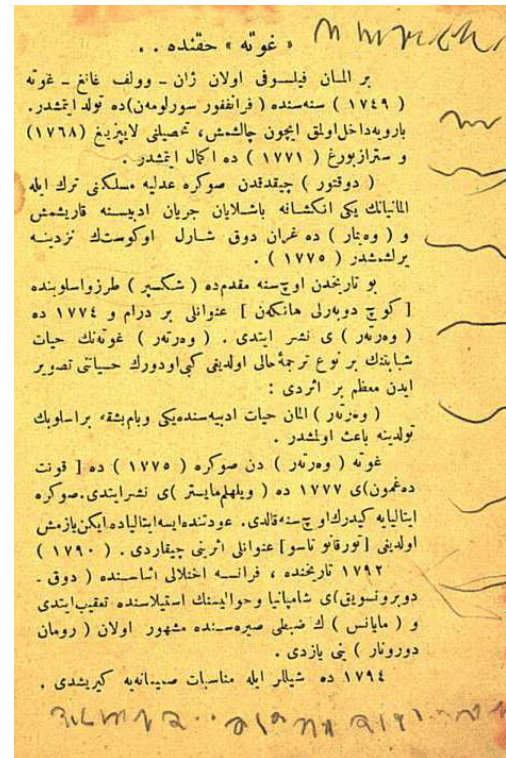
Ek 46. *Haydudlar Kralı*
(Ragıp Rıfkı [Özgürel])

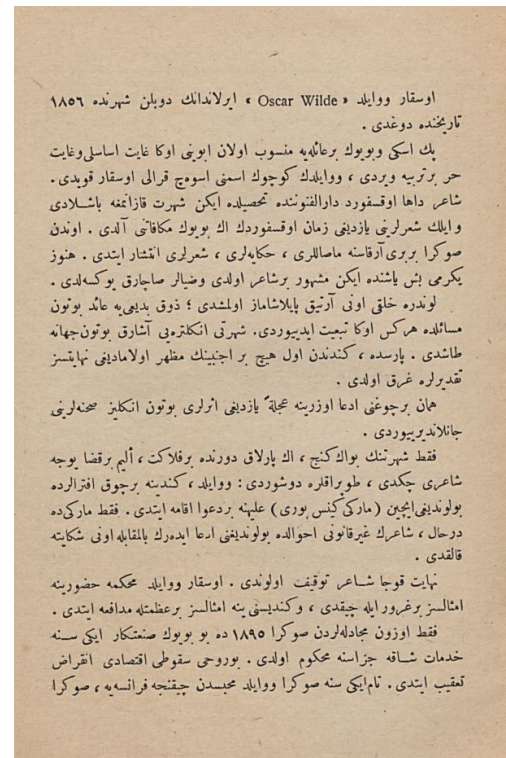
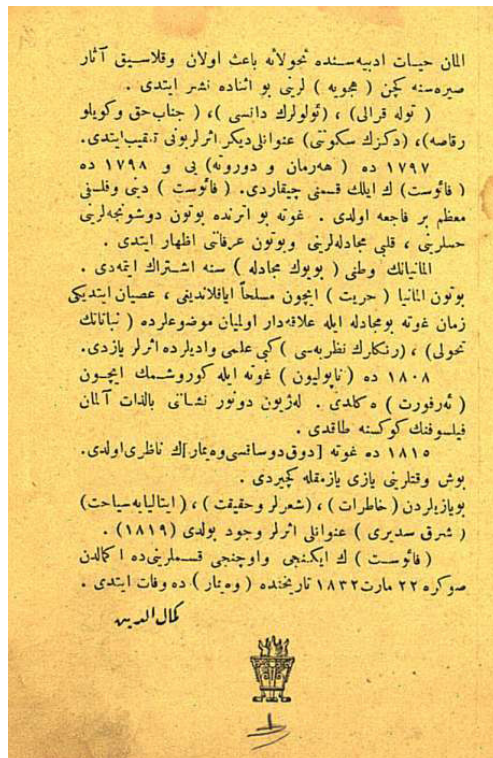
Ek 47. *Mercan Adası*
(Belkıs Sâmi)

Ek 48. *Verter*
(Kemâleddin - Vedat Örfi)

Ek 49. *Oskar Vayld'ın Masalları*
(Şaziye Berrin)

Ek 50. Zevcenî Gözet
(Süleyman Tevfik)

843. ۴
D

برادر محترم سلیمان توفیق بکه

فراڤه نیک اک مشهور ، اک حساس محرره لرندن (ماری آن دو بووه) نیک اک معتبر و قیمتمدار بر اثری اولوب هر طرفده مظهر تقدیر و حتی انگلیزجه و المانیجه بده ترجمه اولنه رق نائل رغبت عامه اولان « زوجگی کوزت » نامنده کی اثری ترجمه ایندیکی کیزی خبر آلام . بویه قیمتمدار بر اثری لسانمه نقل و ترجمه بهمتکزی شایان تقدیر کورمه مکمل ممکن دکل .

« زوجگی کوزت » کی اثرلر اوروباده اولدینی کی بزهده تعمیم ایتیلیر . عموم قادیملارک و تخصیص اخلاق و فضائلجه ملل و اقوام متعدده نسوانندن یک عالی مرتبهده بولسان نسوانمک بو اثردن برقات ده حاصه یاب انتفاع اوله جقسلربی امید ایدرم .

صاحه اثری ده عین زمانده طامیق املیه ترجمه حاله دایر بر قاج سطر یازی تقدیم ایدرک عرض احترامات و اخوت ایلمر برادریم .

محمد سلیمان

زوجگی کوزت ۴

اثرک محرره سی « ماری آن دو بووه » یه

دایر برایکی سوز

بوگون یارسک ، حتی بتون فرانسه نیک مشهور و معتبر محرره لرندن بری اولان « ماری آن دو بووه » « میج » شهرنده تولد ایتش ایسه ده یک کوچوک ایکن عالمی یارسه کلدکلرندن اوراده تعلیم و تحصیل کورمش « یارسمه یتشمشدر .

جنرال « بووه » نیک کریمه سی اولان بو ماده مازل هنوز یک کنج ایکن کندوسنده ادبیات و نشر آثاره فوق العاده بر خواهش و آرزو حسن ایلدیکندن « ۱۸۸۵ » سنه سنده یک کوزل بیله کی انگلیزجه دن سیاسیه و تاریخه عائد اثرلر ترجمه سیله نشره باشلامشدی که « برناظرک خاطراتی » و « خورطومده غوردون باشانک روزنامه سی » بو میانه بولمقدهدر .

« ماری آن » یارسک اک مشهور رسال موقوفه سندن اولوب مادام « ژولیت آدام » ک تحت اداره سنده انتشار ایدن « نووله دهو » یه « ۱۸۸۸ » تاریخده انگلیز ادبیاتی حقنده مقاله لر یازمفه باشلاش و بو مقاله لری مبداء اشتباری اولمشدر .

غایت قدر شناس و بر عرقان و ذکایه بملویت ایله تمساز اولان مادام « ژولیت آدام » ک « ماری آن » حقنده کی تقدیریک یک بجا اولدینی بو کنج ماده مازل آثار قلمیه سیله اثبات

Ek 51. Zalim Hükümdarlardan Çar
İvan Vasilîç (Mehmed Sedad)

زوجگی کوزت ۵

ایتمش و « نووله دهو » مجموعه سنک مقتدر محررلری صره سنه یکمشدر .

« ماری آن » هیئت اجنایه نیک مختلف طرز معیشتی ، عاداتی ، احوالی حقنده تدقیقات ییار . احوال عالمی بحق تنقید ایدر ، تنقیداتی متین ، پارلاق و دکر ایدر .

طرز تحریر و افاده سنده ، کندینه مخصوص برطانی اسلوب ، اسلوبنده حسن طبیعت ، ظرافت بیان وارد . بعضاً یازدینی آثارنده قلمی سربستانه حرکت ایدر ، افاده سی آجیق و رصیندر .

فرانز لره و الحاحه یارس قادیلرینه مخصوص اولان ادای شوخانه دن خالی دکسدر ، آغیر و مرتب جمله لر دن ، انسانی مطالعه ده قارشی بورار منلق مطالعاتدن خوشلانماز ، پارلاق فکری یکی یکی تمیزلر ، طاتی طاتی جمله لر بولوب چیقادر . نافذ نظری ، شعله بار ذکاسی ، آثارنده کوریلور . شندر ، شاطردر ، بو شطارت سوزلرنده نمایندر .

یارس ارباب قلمندن بر نکته دان « ماری آن دو بووه » یی صبا لیلین برسای صاف آلتنده ، ازهار و چنزار ربیع اوستنده قتاد چیرهرق کال شوق و ذوق ایله نغمه سرا اولان بر قوشه بکزمشدر .

« ۱۸۸۹ » سنه سنده « روبولیک فرانسر » غزنه سنک

(۶)

بنابری بونک ترجمه حالی ده سهولت کتابخانه سندن رومان مبا یه سنده بولسان قارئین وقار مات حضراته بلا بدل و آجیقدن آرزو بیورانلره القش یاره مقابلنده لاجل التقدیم درست طبع و تحریر بولمقندن اثرک ختامنده طلب ایده بیلورلر .

بو اثرک ترجمه سی - بتون عثمانلیره بر خدمت مورانه اولق اوزره - نشره جرأت و شهزاده جوانجت محمد سلیم افندی حضرتلریک نام معرفت اتساملرینه اهدا ایلدم .

خدمت از اولسه دخی فائده ککی کورینور

احتیاجانه موافق اولان آثاره جالش

اسکدار

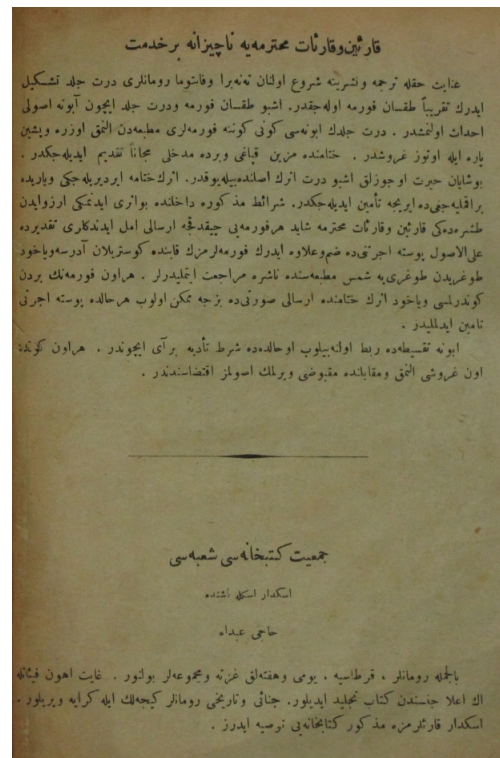
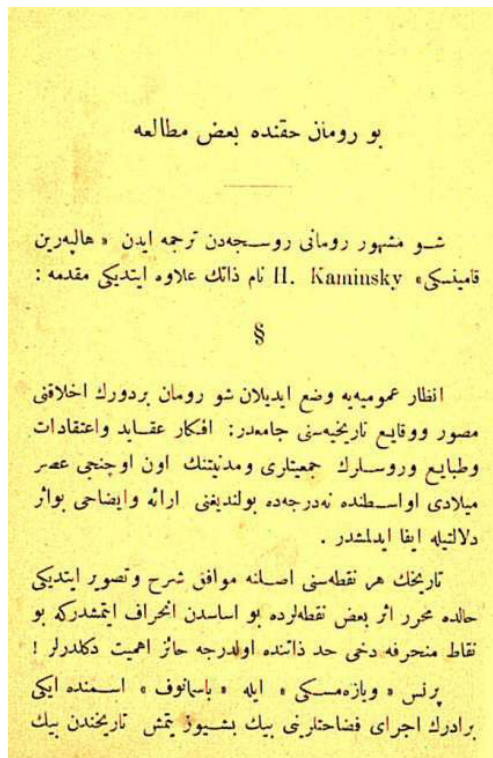
فی غره صفر سنه ۳۲۹

طوسون پاشا زاده

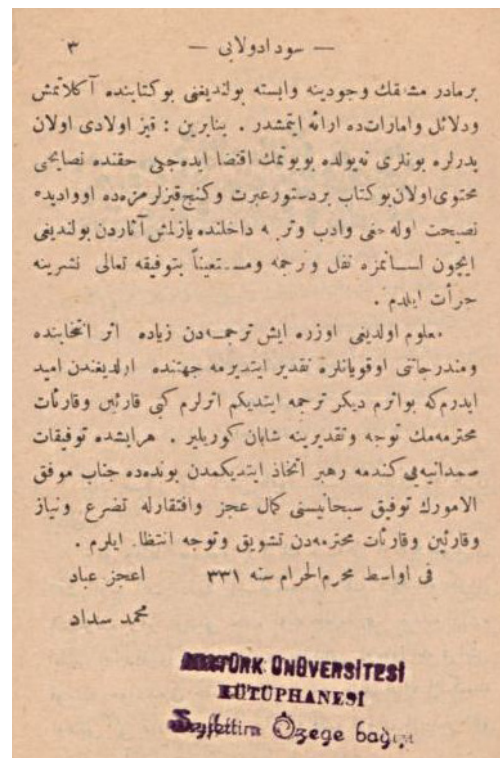
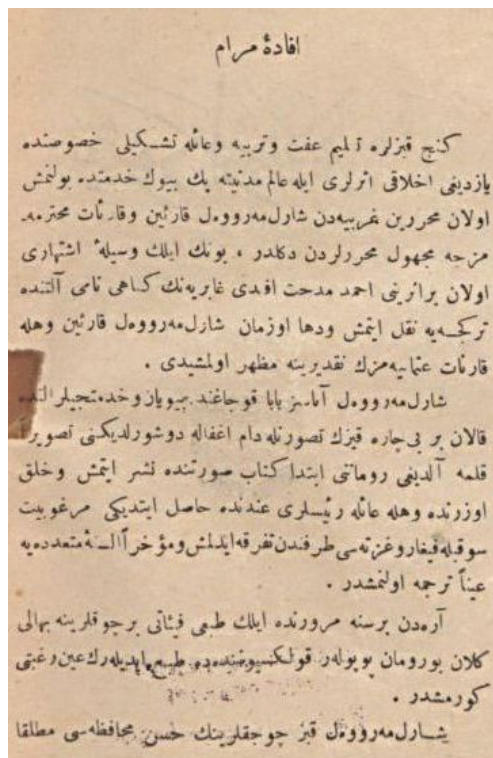
اصف عباد

محمد سداد

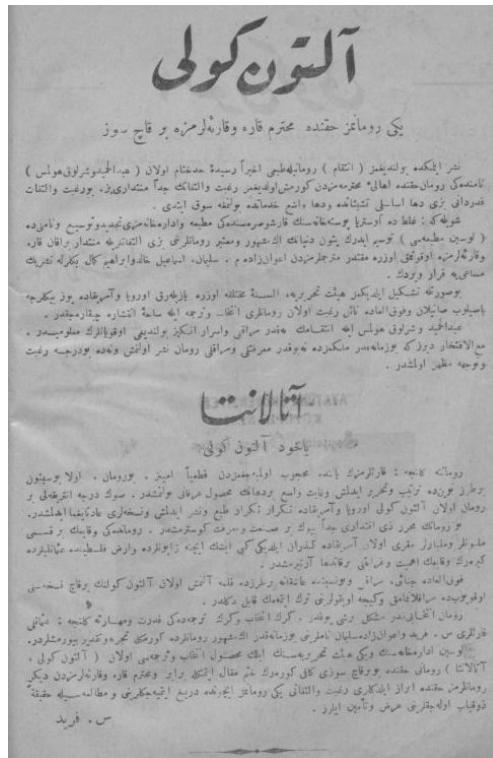
Ek 52. Tenebra (Mehmed Sedad)

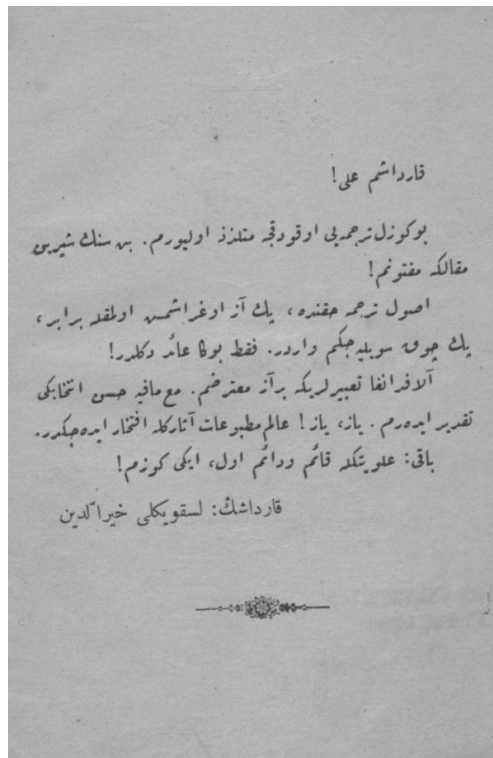
Ek 53. Sevda Dolabi (Mehmed Sedad)

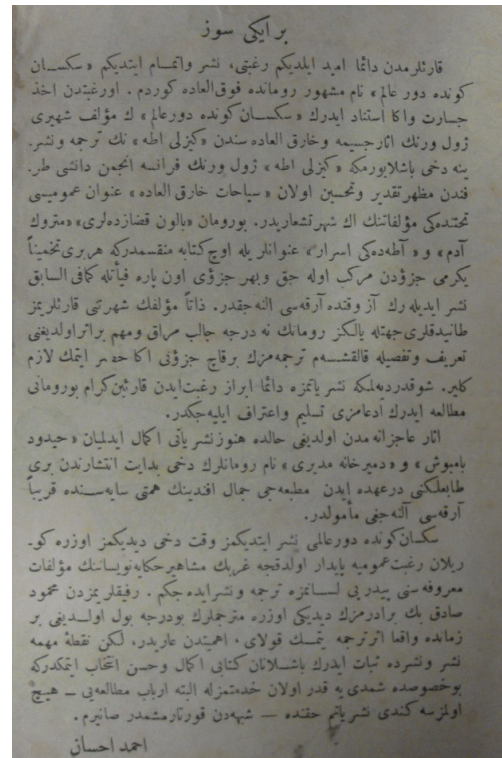
Ek 54. *Altın Gölü* (Avan-zâde
Mehmed Süleyman - Sisak Ferid)

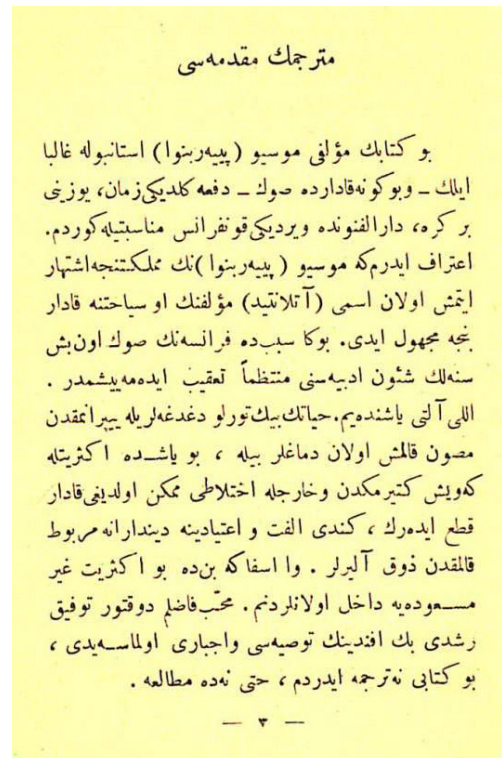
Ek 56. *Dans Defteri*
(Leskovikli Ali Remzi)

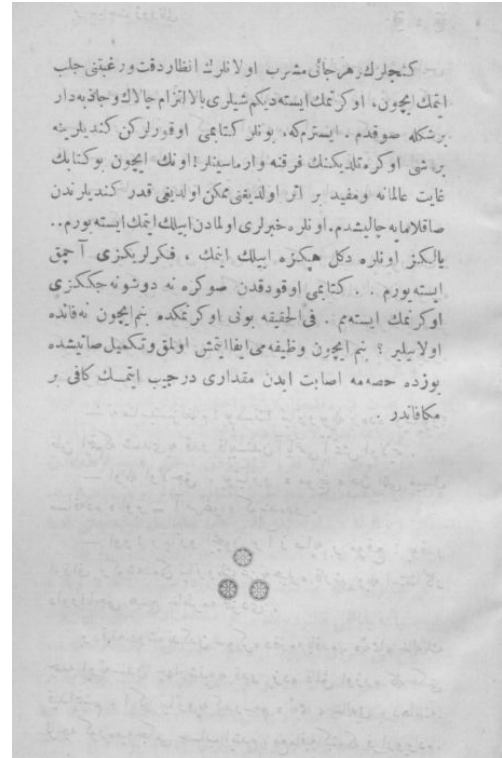
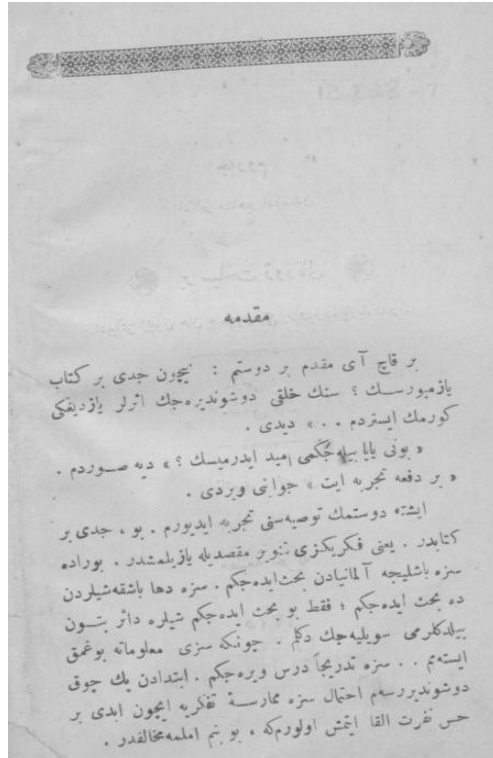
Ek 55. *Gizli Ada*
(Ahmed İhsan)

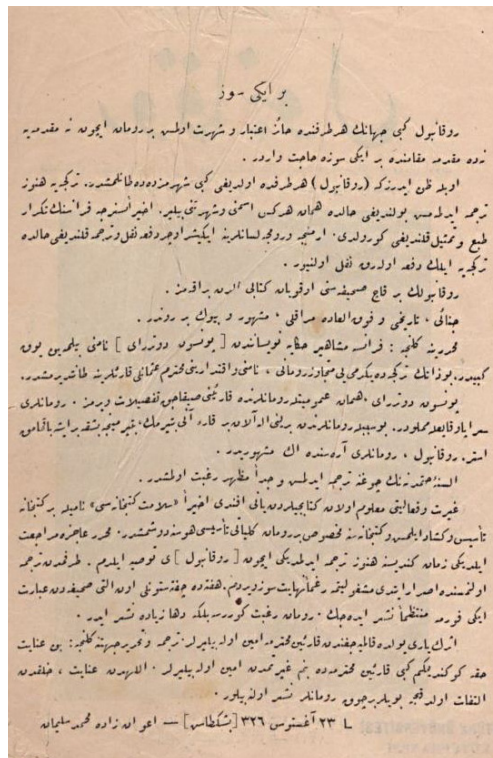
Ek 57. *Lübnan Kasrının Sahibesi*
(Süleyman Nazif)

Ek 58. *Bir Seyahat Jurnalı*
(Mustafa Kemâl)

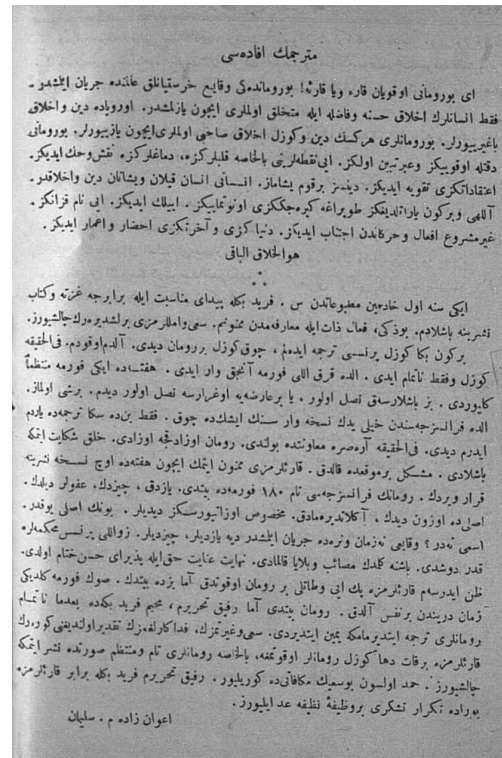
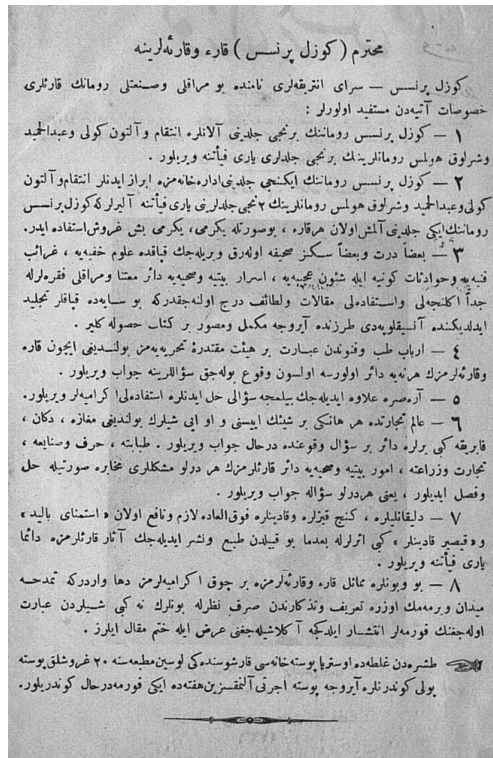
Ek 59. *Rokanbol*
(Avan-zâde Mehmed Süleyman)

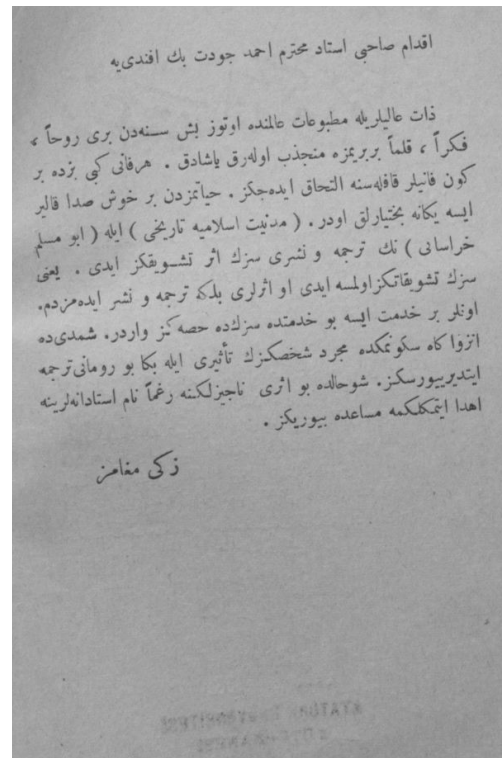
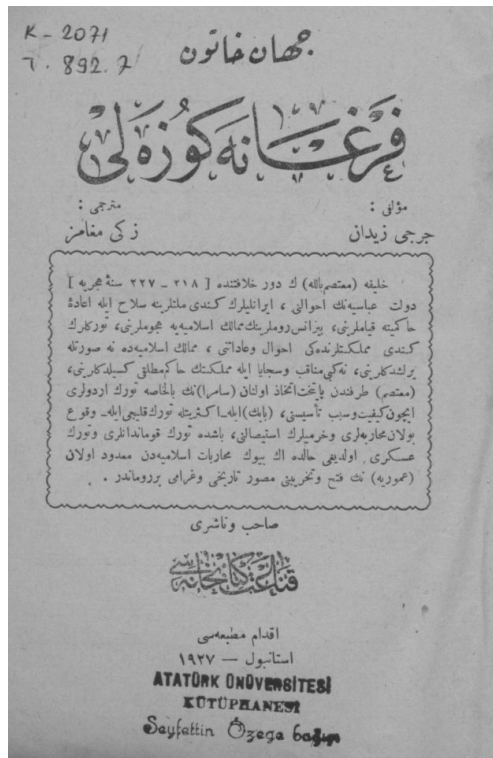
Ek 60. *Bir Eşegin Hatıratı*
(Midhat Sadullah)

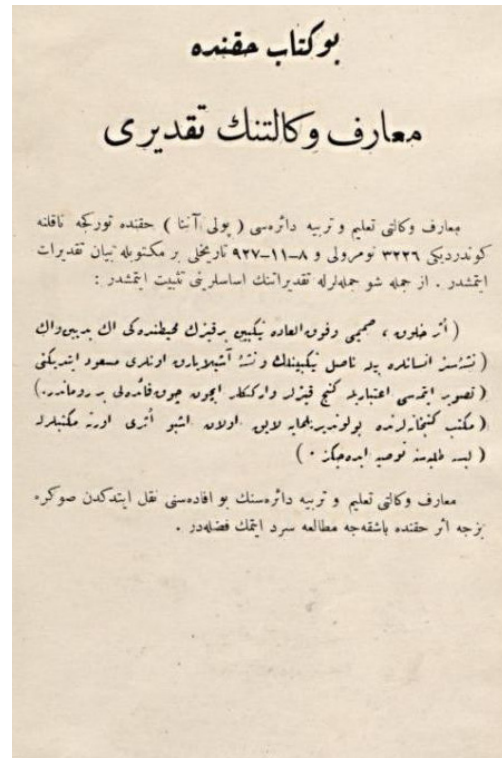
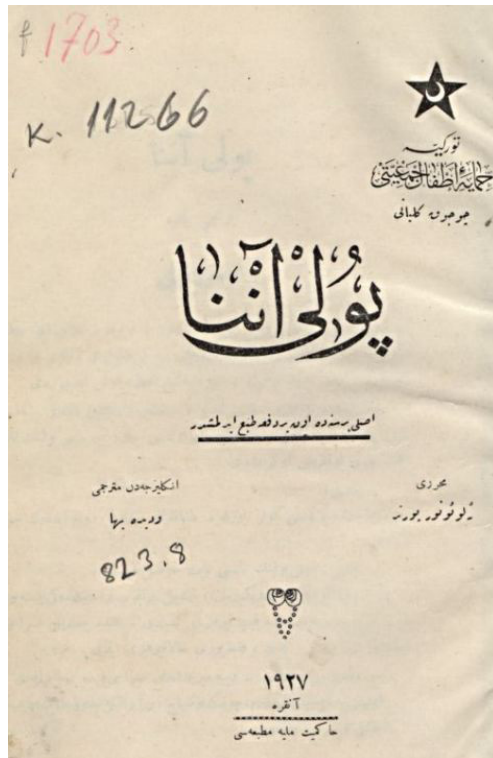
Ek 61. *Güzel Prenses - Saray*
Entrikaları (Avan-zâde Mehmed
Süleyman - Sisak Ferid)

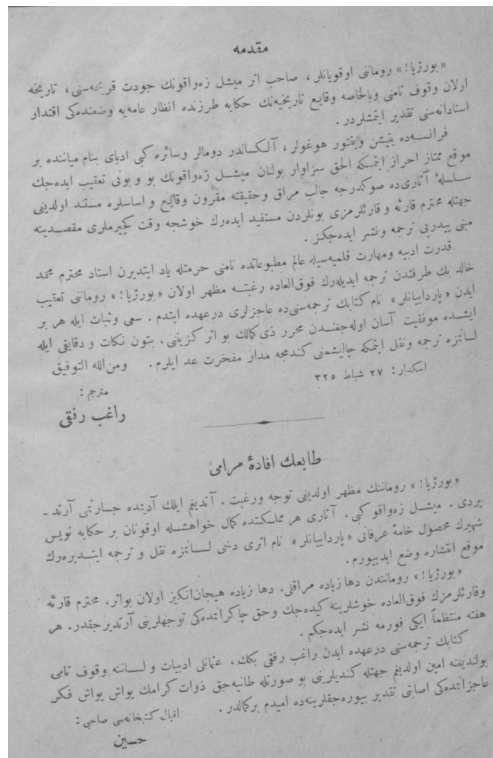
Ek 62. *Cihan Hatun Fergana Güzeli*
(Zeki Magamez)

Ek 63. *Polianna*
(Vedide Baha)

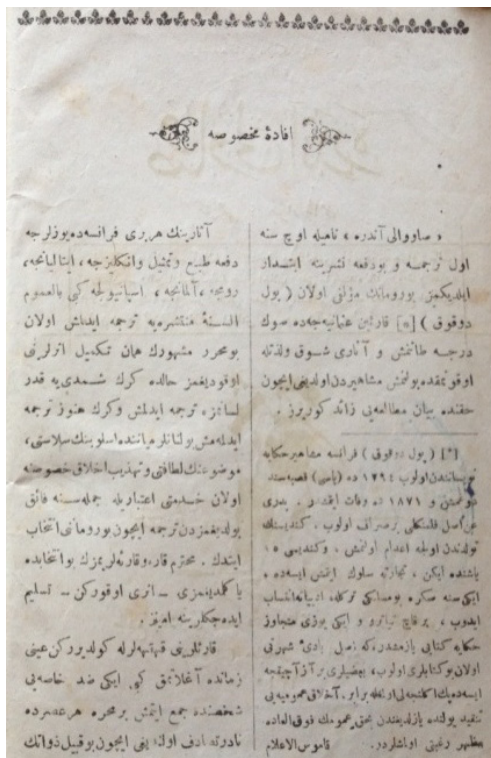

Ek 64. *Pardayyanlar*
(Ragıp Rıfkı [Özgürel])

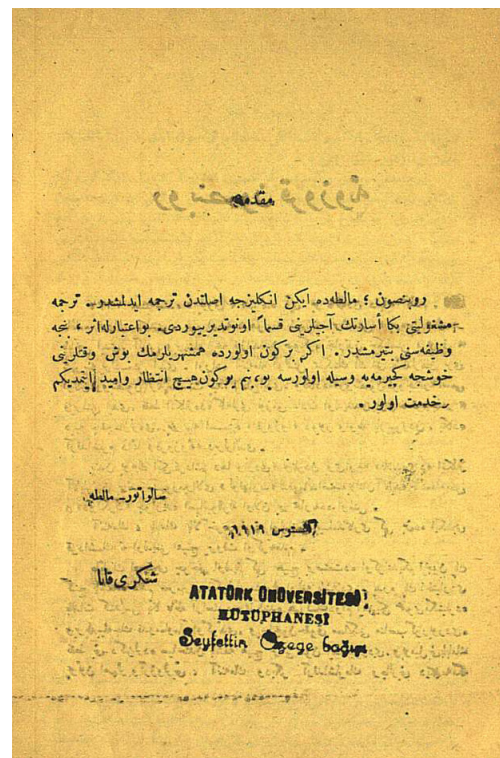
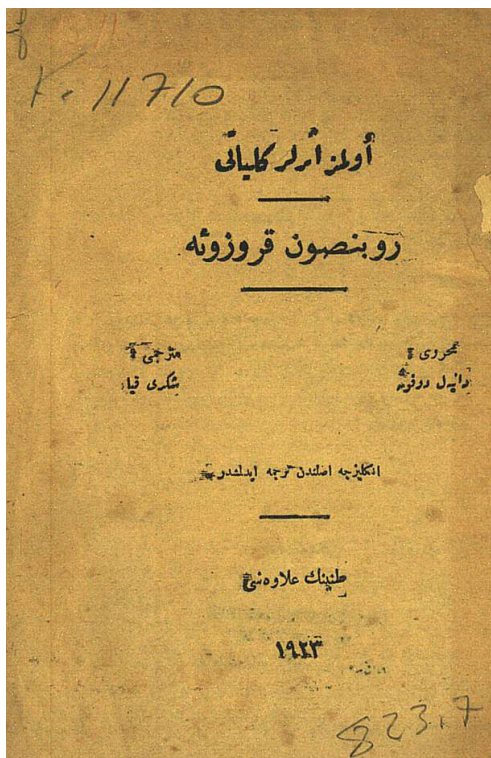

Ek 65. *Savıvalı Andre*
(Cevad Sâmî)

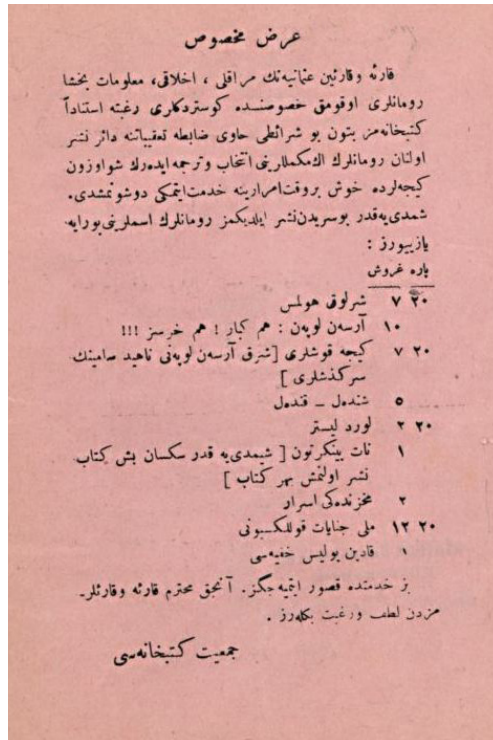

Ek 66. Robenson
(Şükrü Kaya)

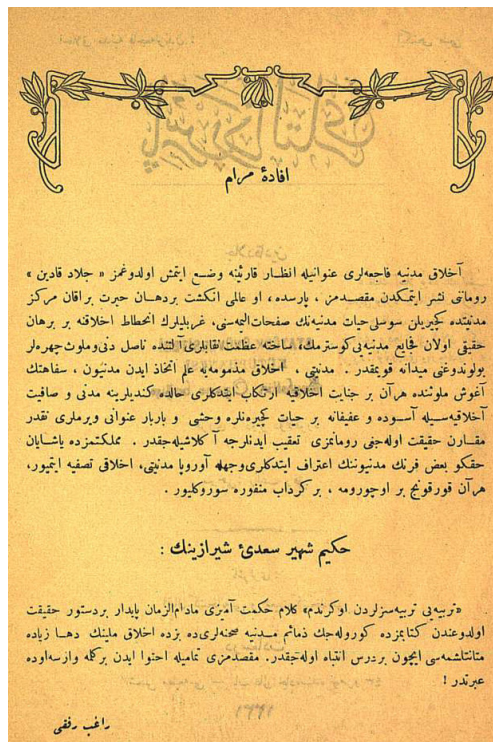
Ek 67. *Nik Karter*
(Süleyman Tevfik)

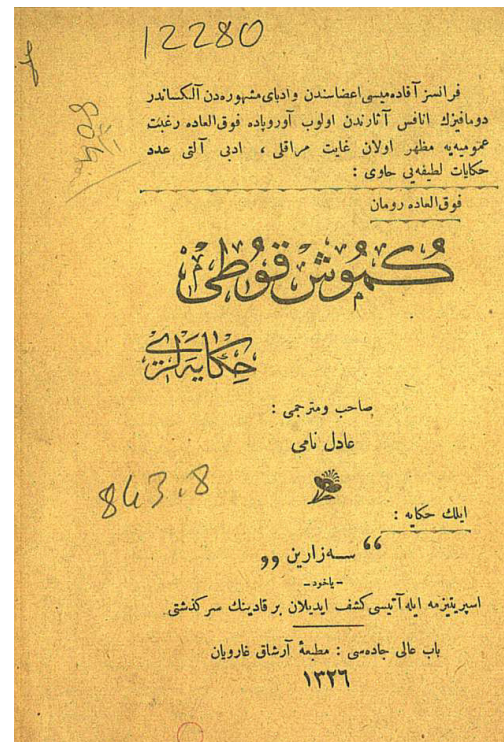
Ek 68. *Güzel Hemşire yahud*
Bir Mahkûmun Kızları
(Avan-zâde Mehmed Süleyman)

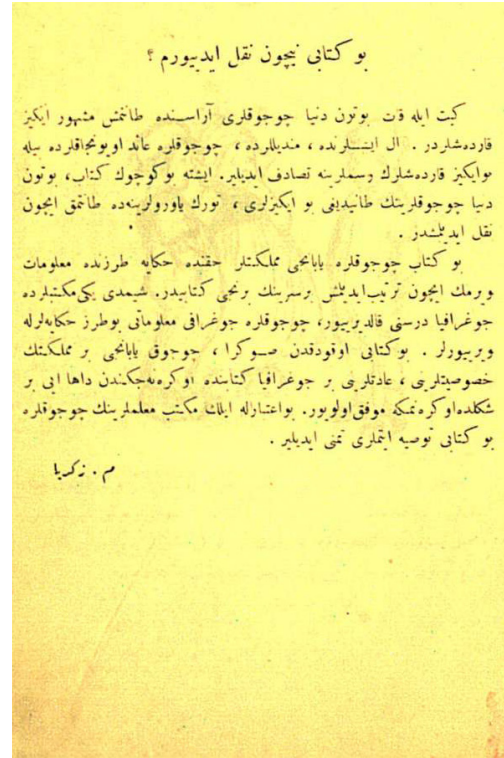
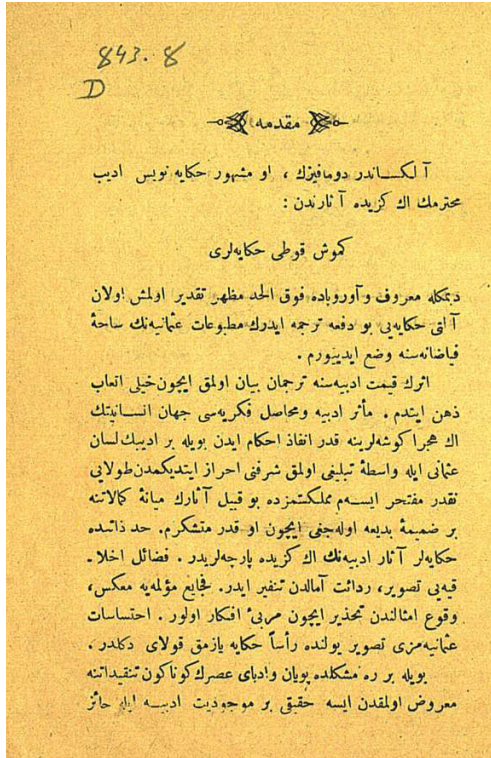
Ek 69. *Paris Rezaletleri -*
Cellad Kadın
(Ragıp Rıfkı [Özgürel])

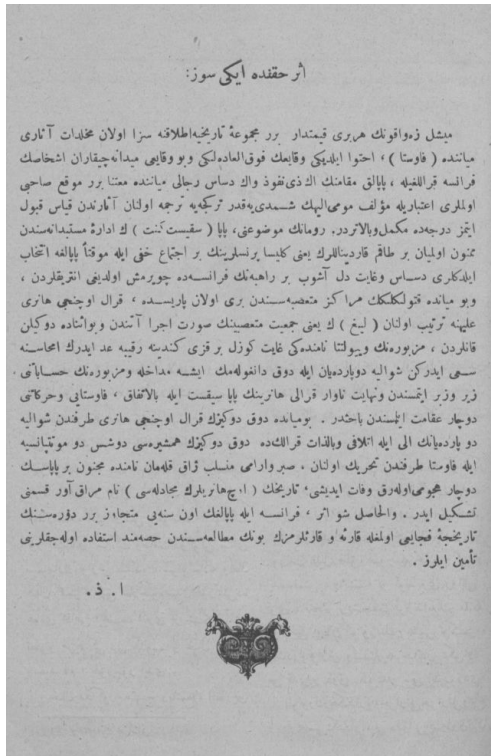
Ek 70. *Gümüş Kutu Hikâyeleri - Sezarın*
yahud İspiritezme ile Atisi Keşfedilen
Bir Kadının Sergüzeştı (Adil Nami)

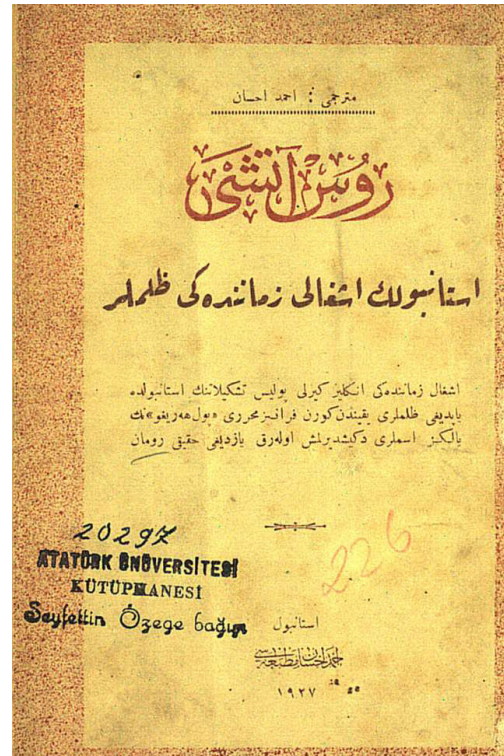
Ek 71. *Hollandalı İkizler*
(M. Zekeriya)

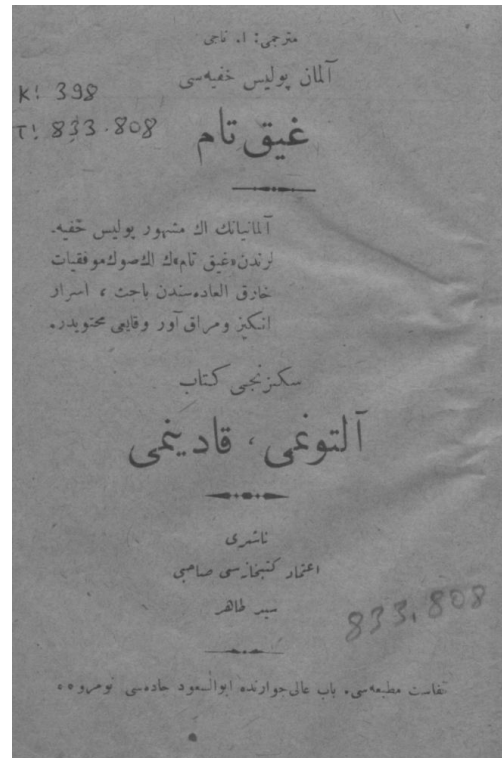
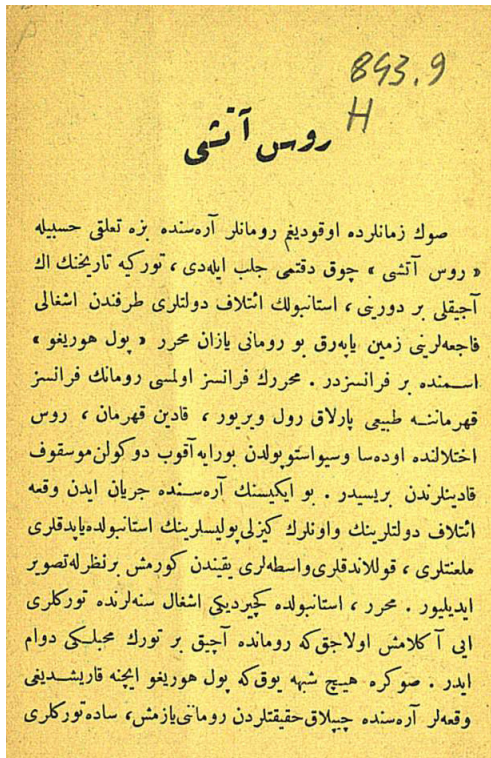
Ek 72. *Fausta*
(A. Zeki)

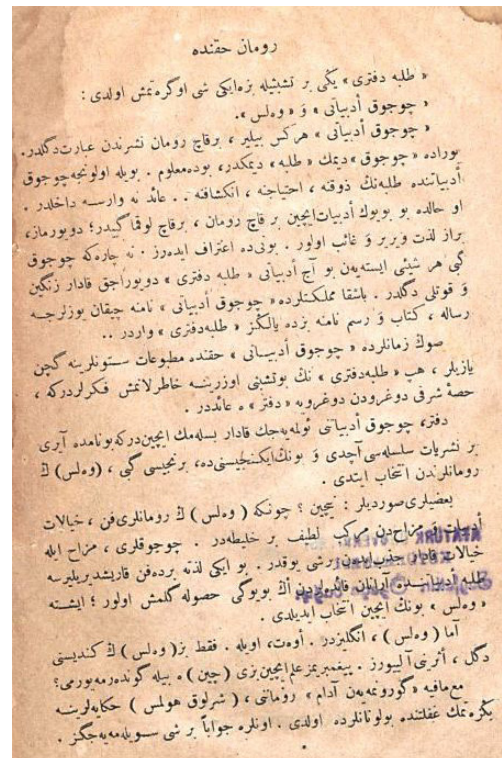
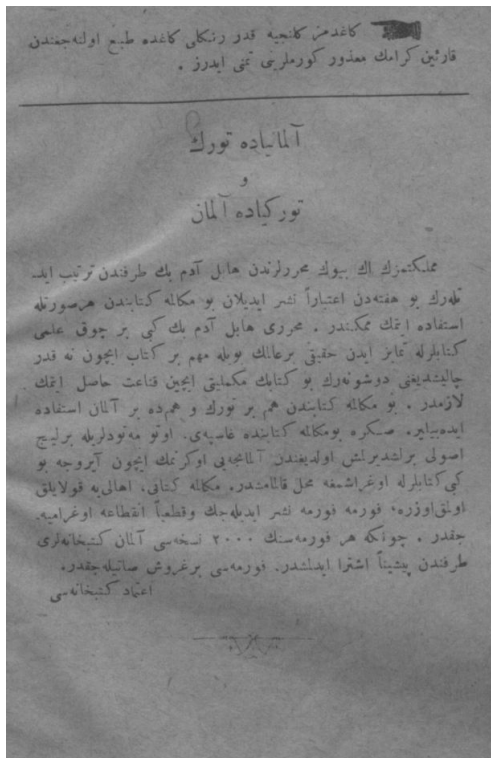
Ek 73. *Rus Ateşi*
(Ahmed İhsan)

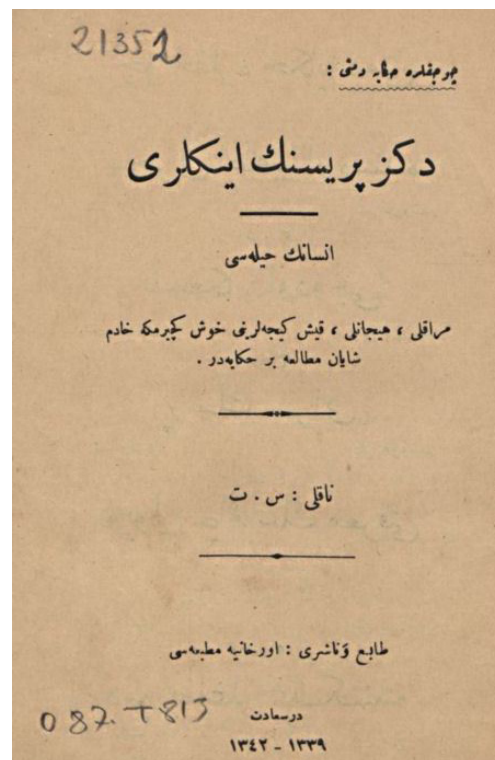
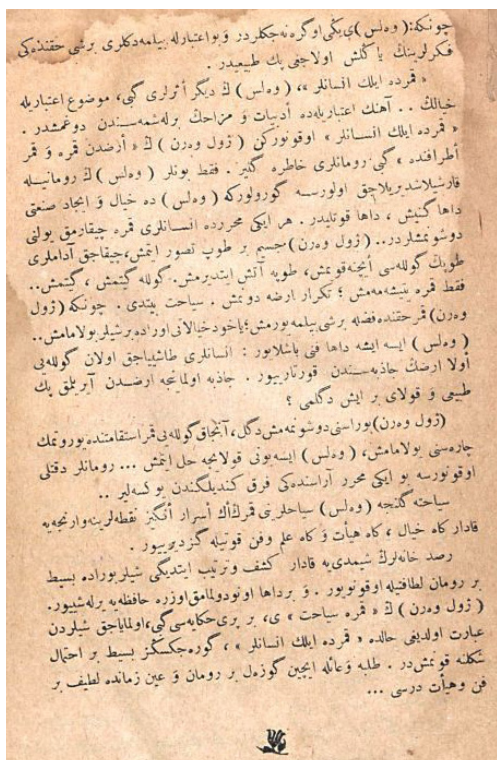
Ek 74. *Altın mı Kadın mı?*
(A. Naci)

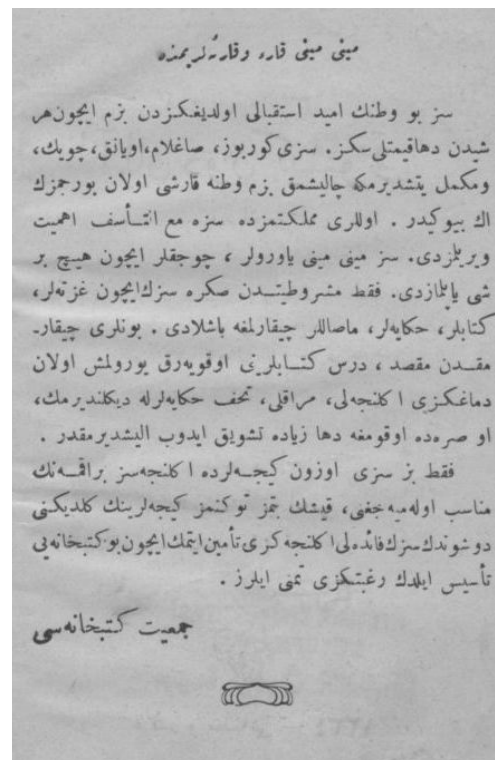
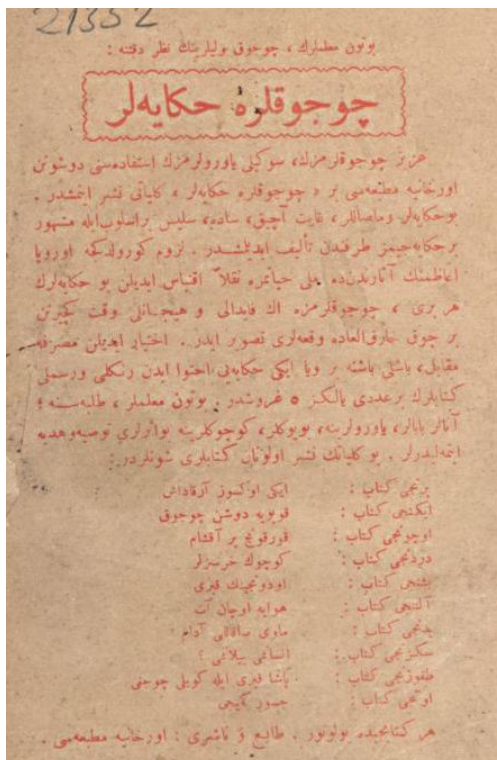
Ek 75. *Kamerde İlk İnsanlar*
(Aziz Hüdai)

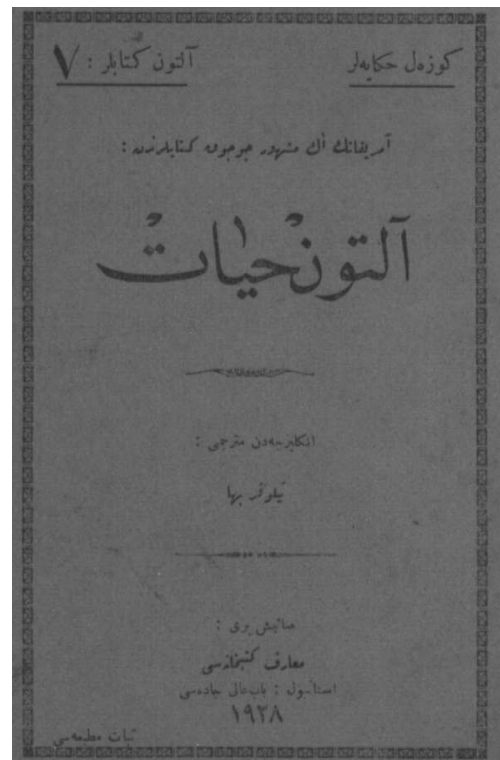
Ek 76. *Deniz Perisinin İnekleri - İnsanın Hilesi* (Süleyman Tevfik)

Ek 77. *Alman Don Kişot'u - Bir Baronun Seyahati* (Süleyman Tevfik)

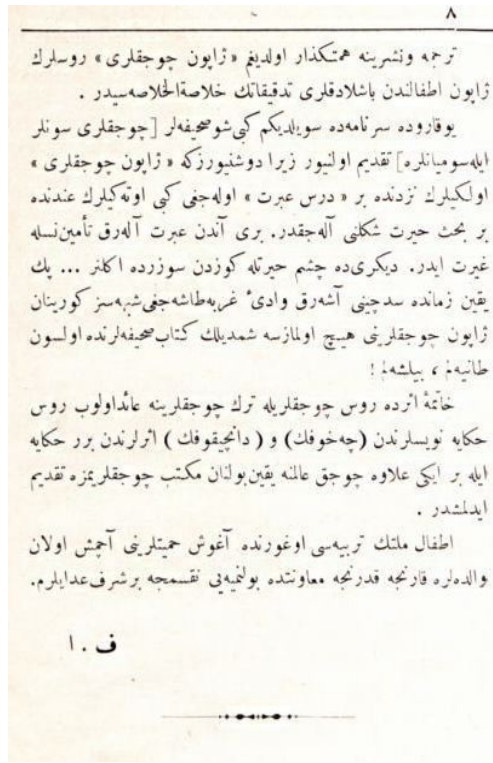
هه نه قدر بو حریفك وفاقى بر تصادف اُرى اولوب بونده
آغاچك اوزرنده خیار طویلایانلرك بر امكى سبق ایتماش
ایسهده اهالی حس ایلدکاری سرور و شكرانه مبقی بو آدمی
آنك یرینه مختار انتخاب ایلدیلر .
بومثلى كورولماش فورطنه دن حاصل اولان خساری تعمیر
ایتدكدن ویکى مختار ایله زوجهنه وداع ایلدكدن سكره آله دن
حرکت ایلدك . آلتی هفته یول کیتدكدن سكره سیلان آله سنه
واصل اولدق . اوراده حسن قبول و رعایت کوردك .
سیلان موصلتمزدن اون بش کون سكره ایدیکه والینك
برادری بنی آ و اکنجه سنه دعوت ایتدی . آوده ، بر بیوک
کولك کنارنده اوره جق بر شی آراشدیرمقله مشغول اوله رق
آرقداشمیدن آیرلش ایدم . بردنبره آرقه مدده عجبایر کورولدی
وخوردی ایشتم . دونوب باقیجه قورقوسدن شاشیردم .
ترمه مکه باشلادم . نیم یرمه هرکیم اولسه شهسز قورقاردی .
چونکه بیوک بر آرسالن ، بندن ذن آلمغه لزوم ییله کورمکسزین
وجودبنی معدنه سیندیرمک فکریله اوزرینه طوغری کلپوردی .
بو مدهنش تهلکه به قارشى نه یاملی ایدی ؟ بونی دوشونکه
بیسه وقم یوقدی . المسه تنك واریسهده صاچه ایله دولو
ایدی . آنی بشقه درلو دولدرمه نه وقم ونده واسطهم
واردی . صاچه دولوتنك ایله بویله بیوک بر جانواری اولدرمکی

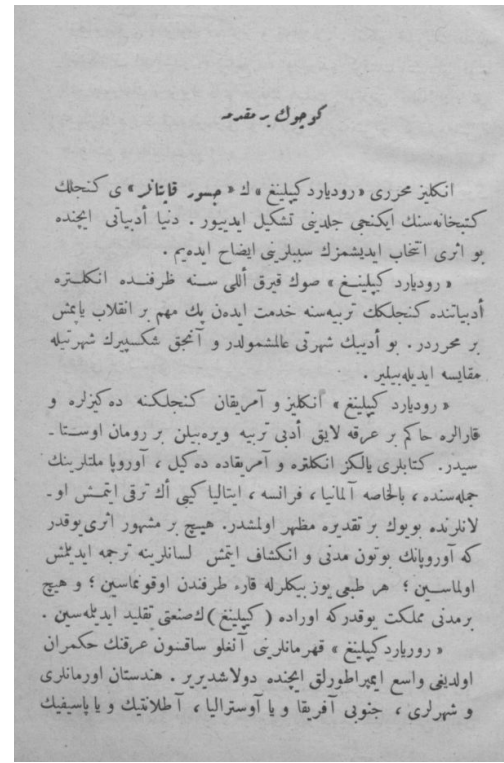
موضوعلر کیتدیکه یوکسلیدی . بونلرك هیسى ، نوبورق مکتبلرند
عملی بر عهك ووردولدی . تعقیب اولونان اصول ، درج اولونان
پارچهلر ، کوزه ییلن ندرج ، علاقه لی ایخ . نقطه نظرلرندن
بوکولك تجربه لری محسولی دالما کوز اوکنده طوولمیشدر . (آلتون
کتابلر) سهریسندن مقصد ، ادبی ، عینی زمانده ندرجه رعایت
اولونمش اخلاقه دائر معلوماتی حاوی قرائت کتابلری بیدانه کتیرمکدر .
بو کتابلری چوجوقلره اوقوتورکن آیرجه خصوصی بر اصول
ندرجیه احتیاج یوقدر . دیگر قرائت پارچه لرند تعقیب اولنان اصول
وجهله سؤل واستجواب اصولی بو اخلاقی قرائتده کافیدر . اگر
اوقونان پارچه مک اخلاقی قیمته چوجوغك نفوذ ایدمه دیکنه معلم
حکیم ایدرسه ، اوزمان ، معلم ماهرانه سؤاللر ایله پارچه مک اخلاقی قیمته
نفوذ ایتدیرمکده چوجوغه رهبرک ایدر . لکن (بالواسطه) اصوله
مراسبتدن احتراز ایتملی در . چوق شایان تمیزدکه چوجوق یوکسک
اخلاقی بالذات کندی بولسون ، بوکا معلمک تشویق و وعظیه
وارمش اولماسین .
ایسته بو نقطه نظرندن بو سهری یگانه در . فرانسه ده ، ژاپونیده ،
انگلترده ، آمریکاه (معلومات اخلاقیه) کتابلرندن یا (بالواسطه
اصول) ، یاخود (بالواسطه) و (بالا واسطه) اصوللرك تمزوحی
تقلیدلیمیشدر . حتی انگلتره و آمریقا (معلومات اخلاقیه) کتابلرندن
داها زیاده دینی پارچه لر آلمیشدر . بونک ایچیندیکه بو آمریقا
سهریسی دینی تربیه دن مستقلاً صرف اخلاقی تربیه یاردم ایدمک
یگانه (لایق) سهریدر . بناء شیمدین امید ایدمک ییلرکه
(آلتون کتابلر) ، مکتبلر ایچین ندرج اصوله رعایت ایتیلرک

بازش معلومات اخلاقیه کتابلرینک میدانه کتیرلی حقده عمومی
آرزوی تعلیم ایدمیلر .
پدنجی صنف ایچین اولان بو کتاب ، (آلتون کتابلر) سهریسنک
همان بوتون آنا خطلری احتوا ایتکده در . بو یاشده کی چوجوقلرك
فضائل و قیاضندن بحث ایدر . پارچه لر ، فوق العاده اعتنا ایله
حاضر لاشمیشدر . بو یاشده کی چوجوقلرك قرائت کتابلرند
قارده شجه سنه بر اجتماعی حیات اساس و فضائله ، شخصی ، عائلی
و مکتبی فضائلن زیاده اهمیت و برتری در .
صنفده هر پارچه مک اخلاقی نایه سن هر چوجوغك ادرالک ایستی
شهسز یک مهمدر . صنفده پارچه اوقوندقندن سوکرا بونی
طله دن بری ویا ایکسی آکلاملی و معلم ماهرانه استجوابلر ایله
اخلاقی نایه نی بولدورملی در . دوغربدن دوغری به اخلاقی نصیحتلر
و یرمکدن چکیمه لیدر .
معلم پارچه مک معناسنی ، اخلاقی نایه سن بولدورونجه به قادر
استجوابه دوام ایدر . بو اصول ایله چوجوق ، کندی اخلاقی کندی
ییارک ، معلمک دوغربدن دوغری به اخلاقی نصیحتلرند بولونمیشدن
دها زیاده مؤثر در .

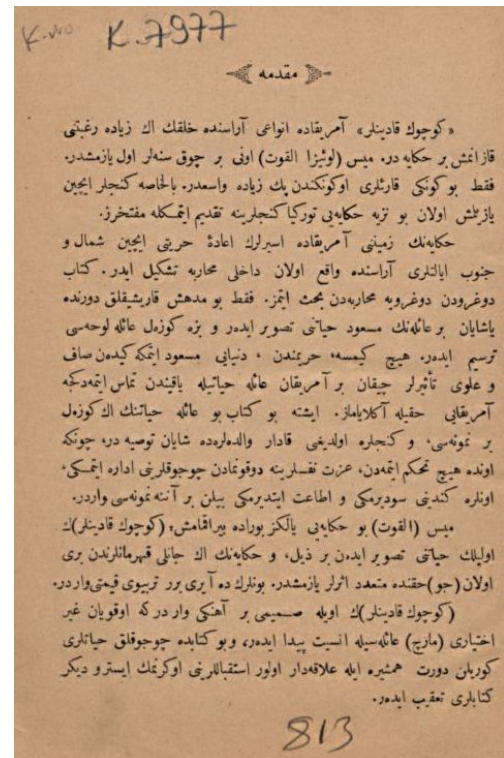
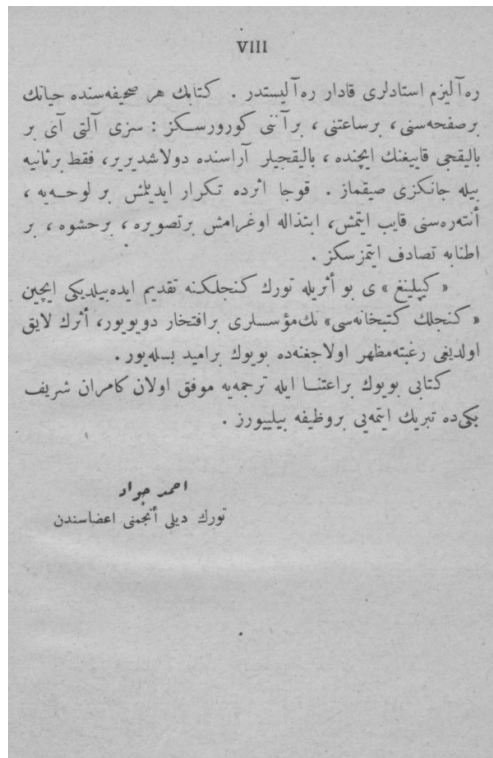
Ek 79. Japon Çocukları
(Fatma Ünsiye)

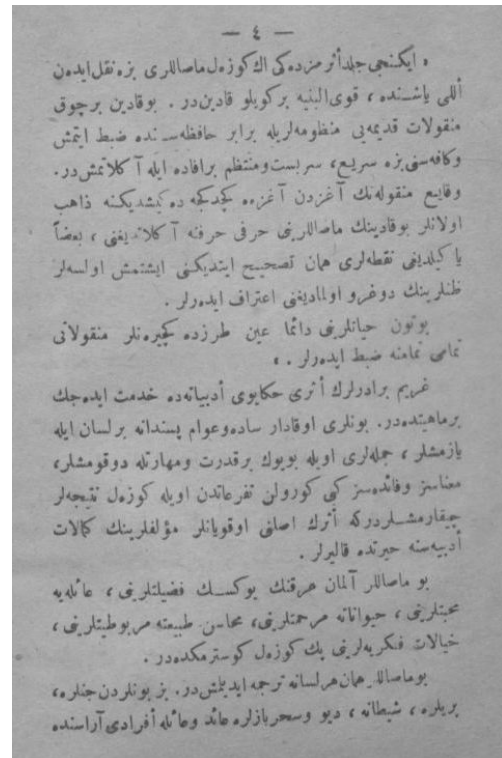
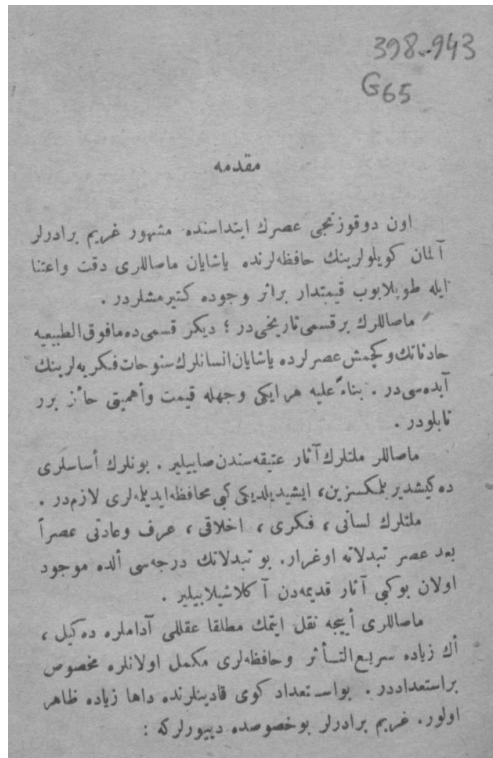
Ek 80. Cesur Kaptanlar
(Kamuran Şerif)

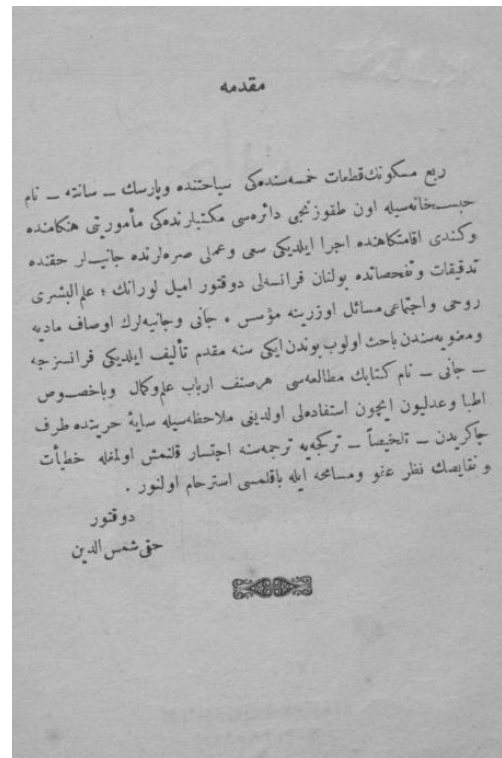
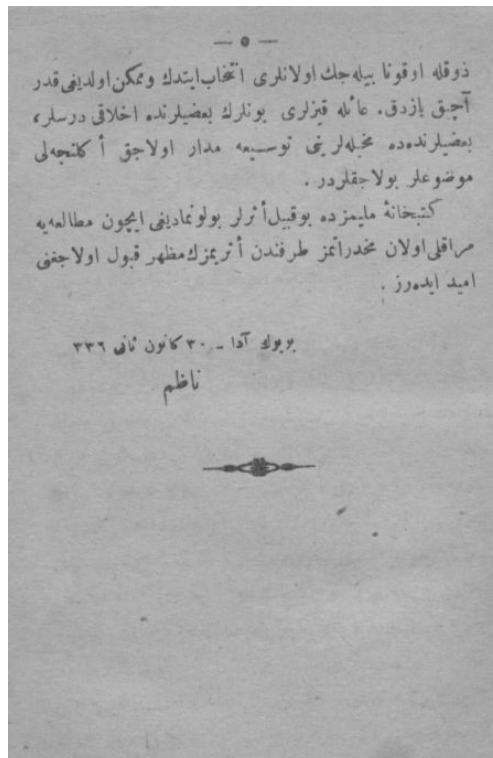
Ek 81. Küçük Kadınlar
(Belkis Sâmî)

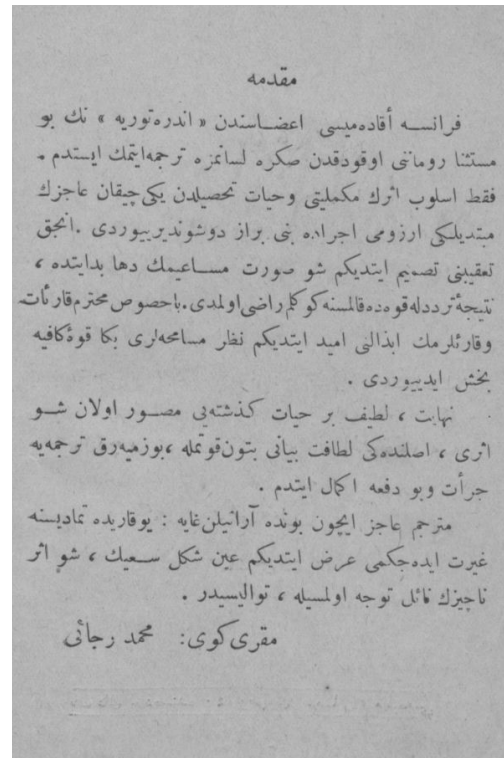
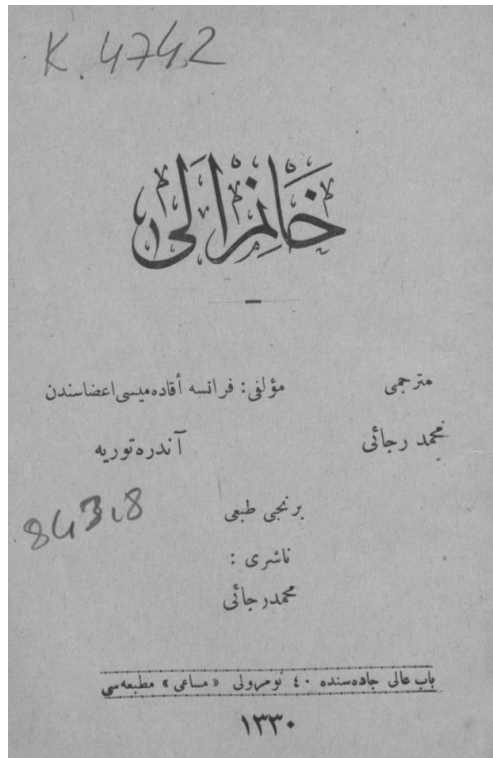
Ek 82. *Garb Masalları*
(Nazım)

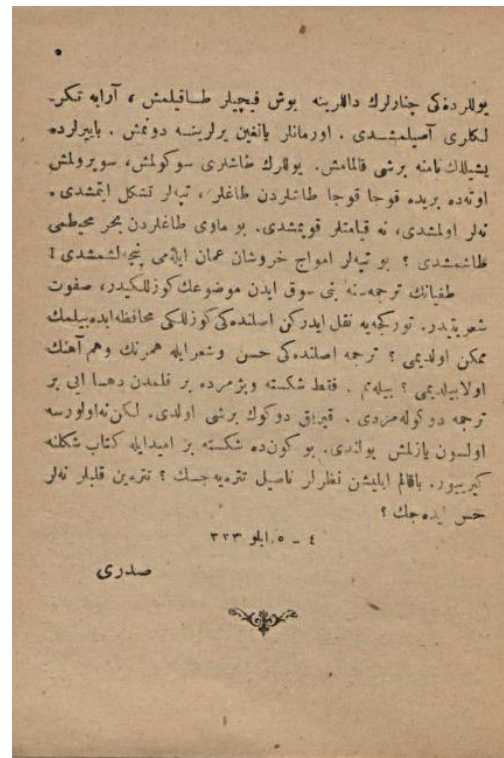
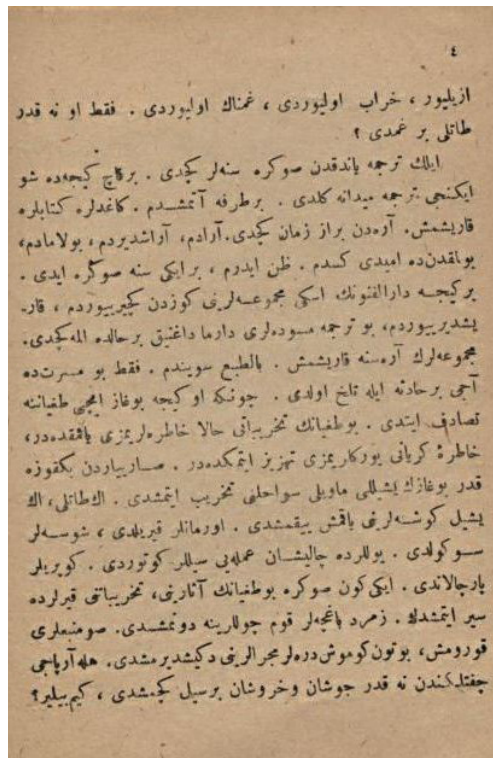
Ek 83. *Cani*
(Hakkı Şemseddin)

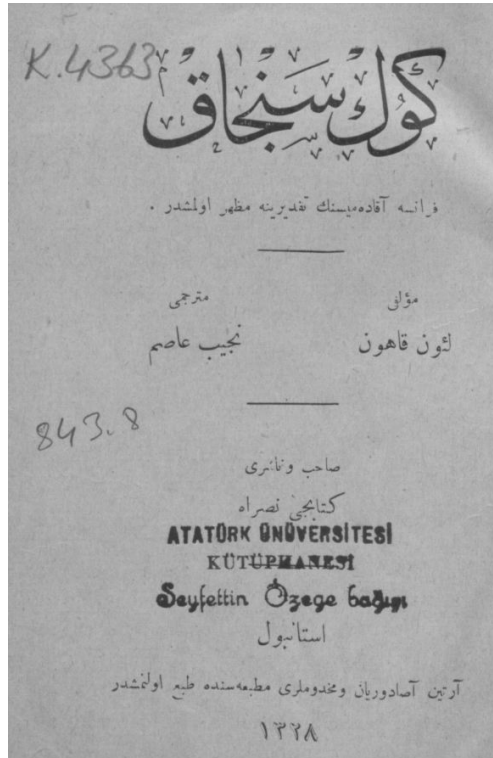
Ek 84. *Hanımeli*
(Mehmed Recai)

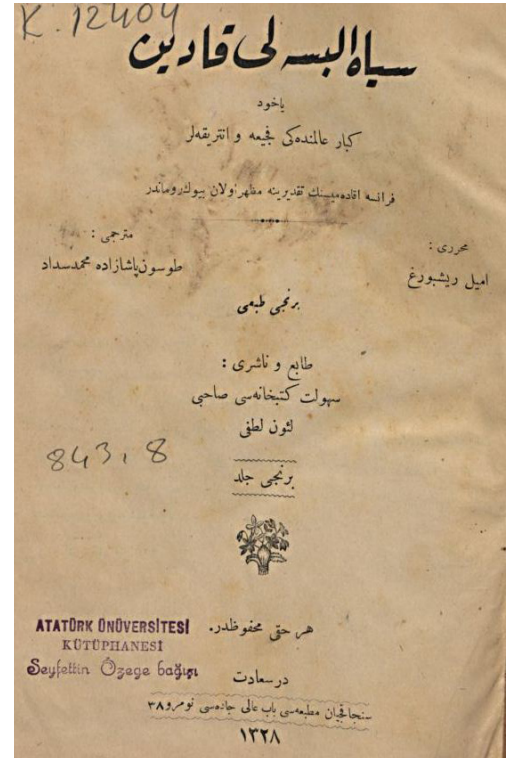
Ek 85. *Tuğyan*
(Sadri)

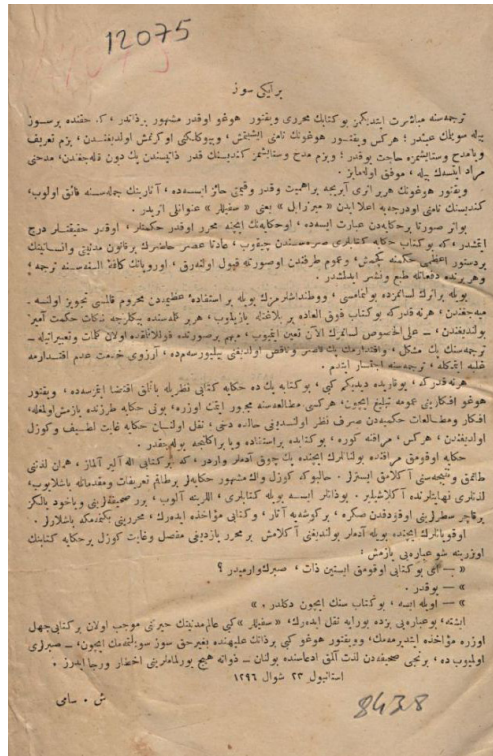
Ek 86. *Gök Sancak*
(Necib Asım)

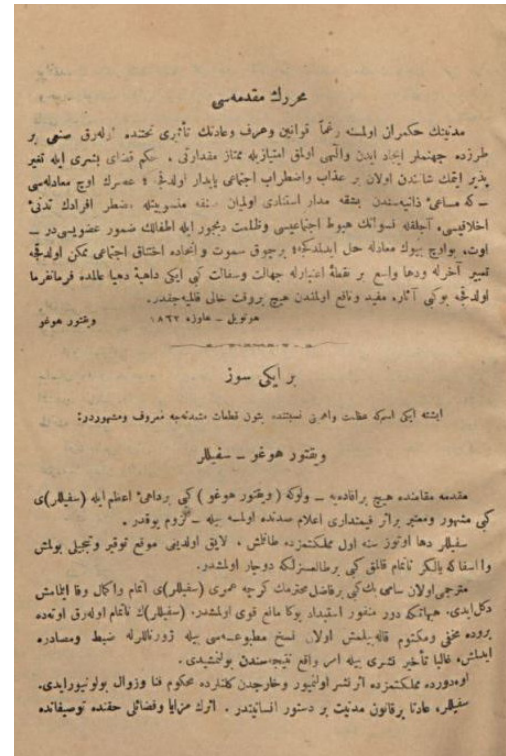
Ek 87. *Siyah Elbiseli Kadın yahud Kibar Âlemindeki Fecîa ve Entrikalar*
(Tosun Paşa-zâde Mehmed Sedad)

Ek 88. *Sefiller*
(Ş. Sâmî - Hasan Bedreddin)

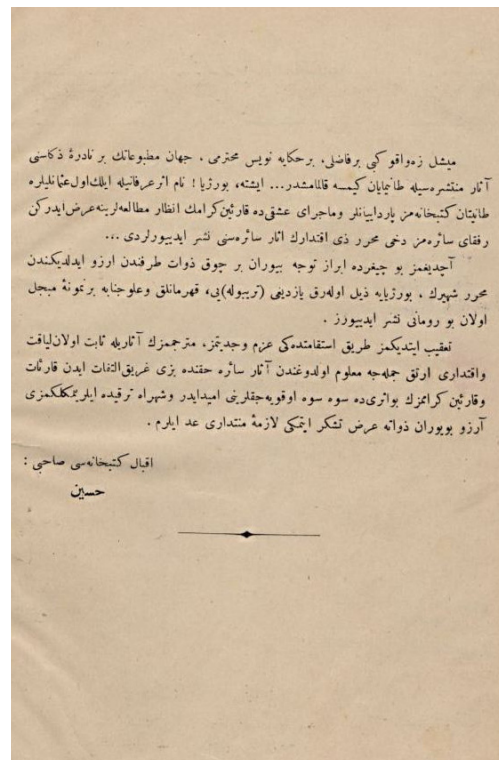
Ek 89. *Sefiller*
(Avan-zâde Mehmed Süleyman)

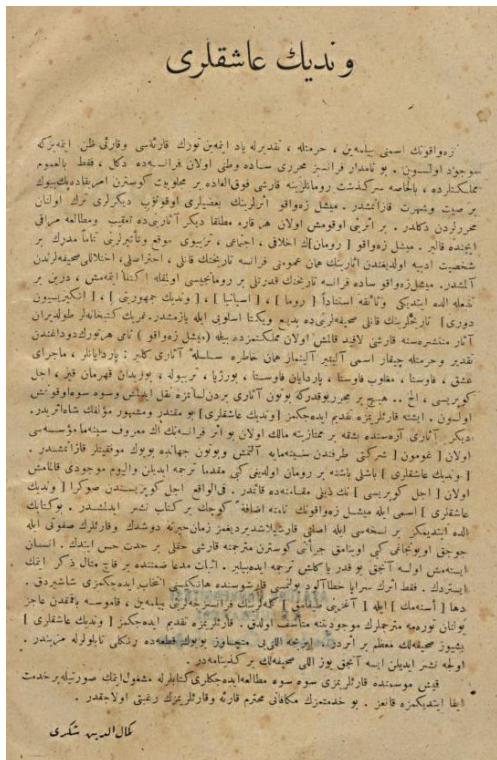
Ek 90. *Beşeriyet Düşmanlarından* *Han Disland* (M. Asaf Esad)

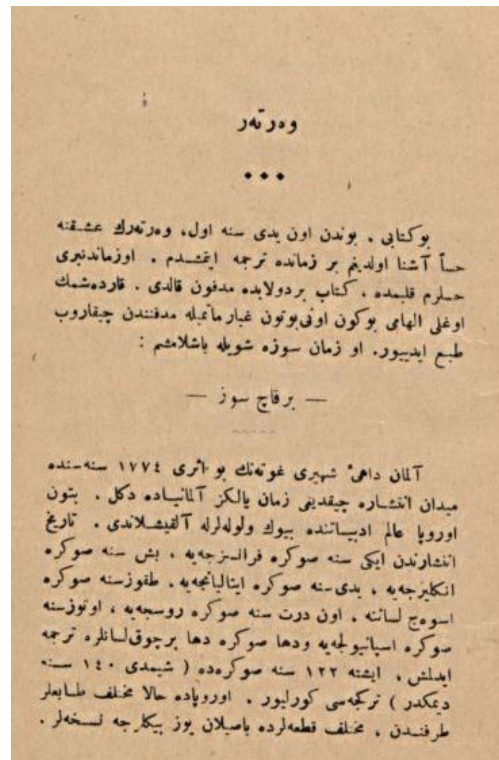
Ek 91. *Tribule* (Ragıb Rıfkı [Özgürel])

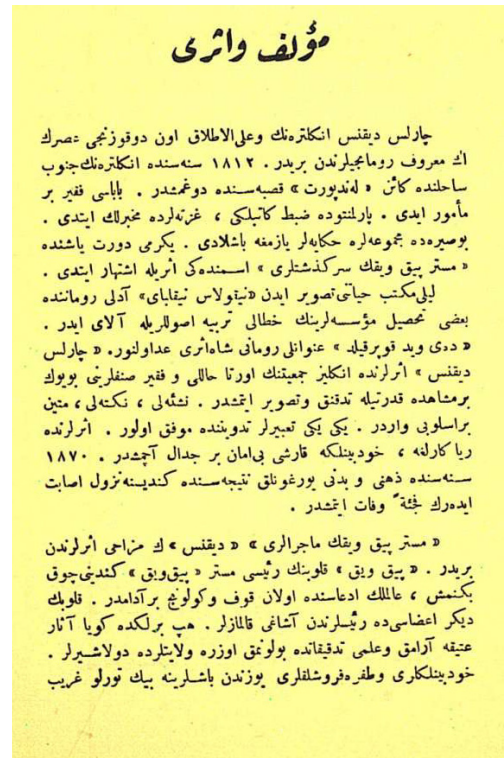
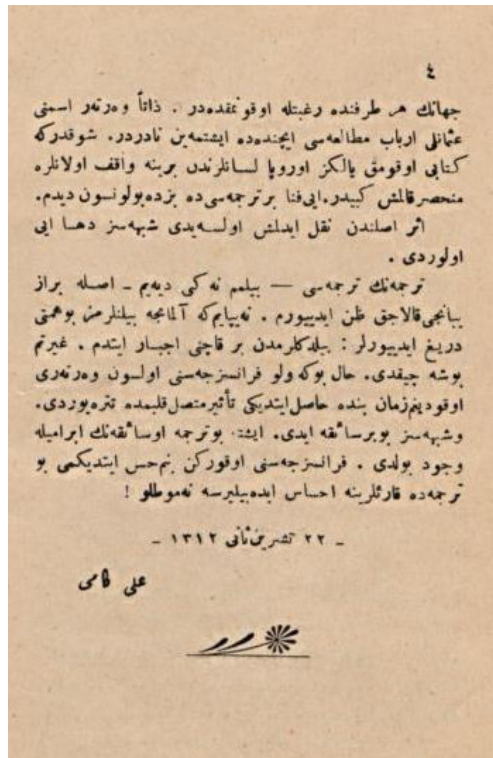
Ek 92. *Venedik Âşıkları* (Kemaleddin Şükrü)

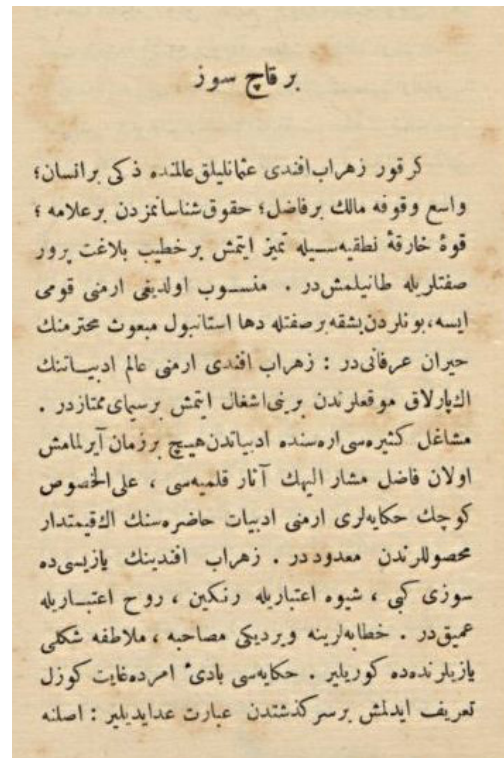
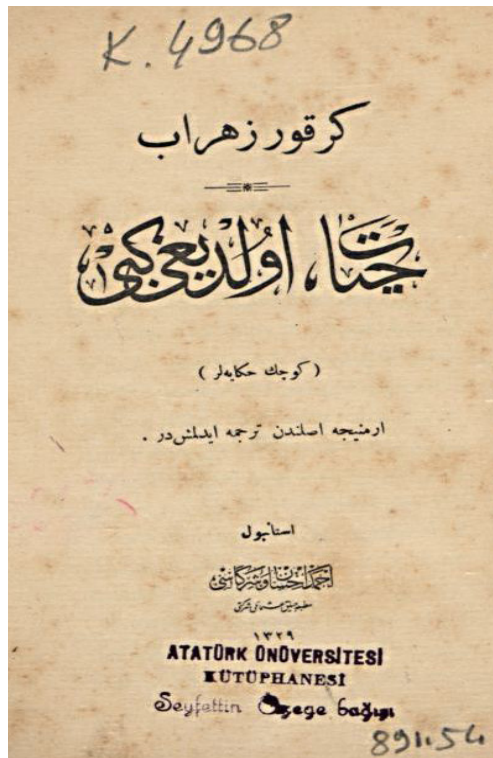
Ek 93. *Verter* (Ali Kâmi)

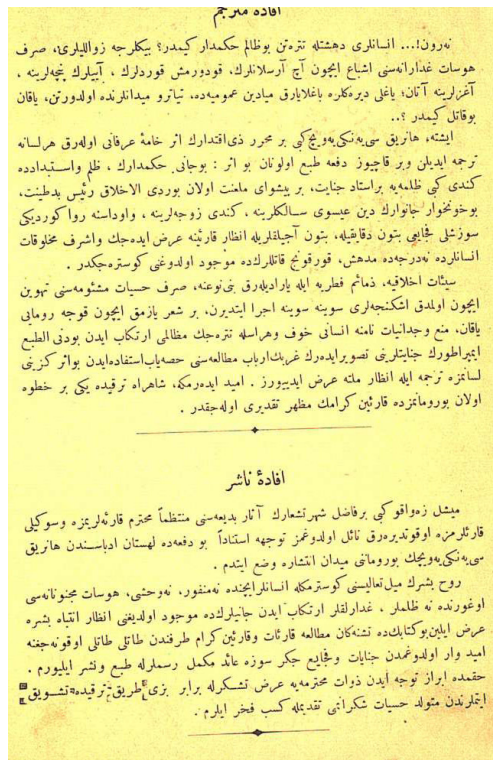
Ek 94. *Mister Pikvik'in Maceraları*
(Kamuran Şerif)

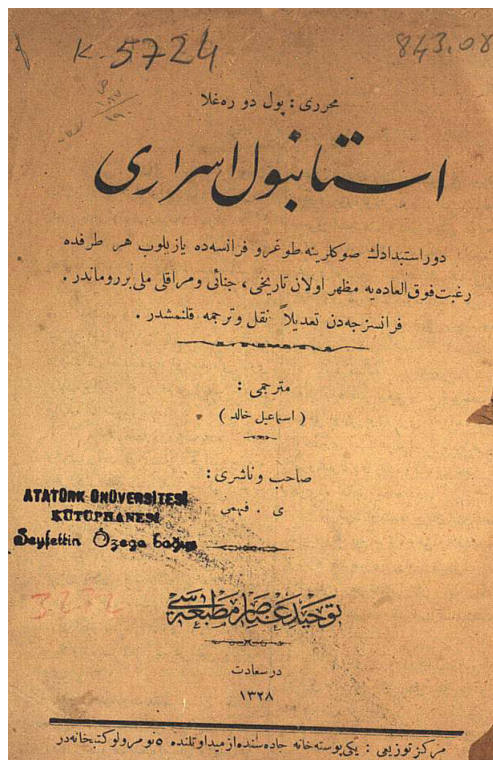
Ek 95. *Hayat Olduğu Gibi*
(Diran Kelekian)

Ek 96. Kovadis - Nereye Gidiyorsun? (Ragıp Rıfkı [Özgürel])

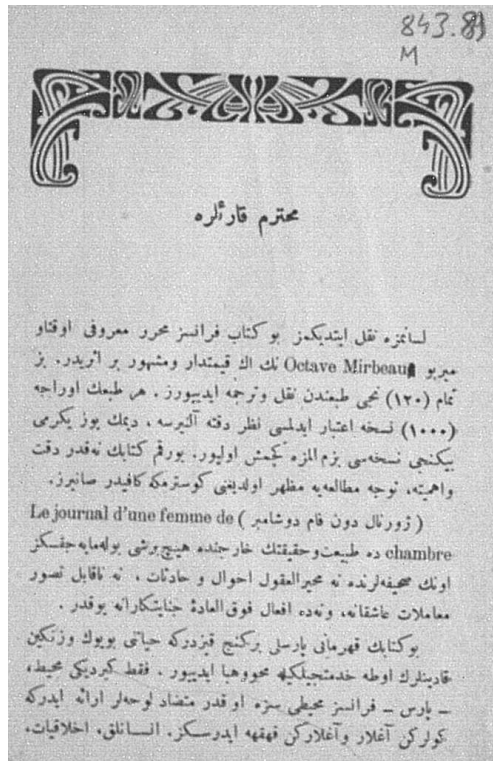
Ek 98. İstanbul Esrarı (İsmail Halid)

Ek 97. Kahraman Kız (M. F)

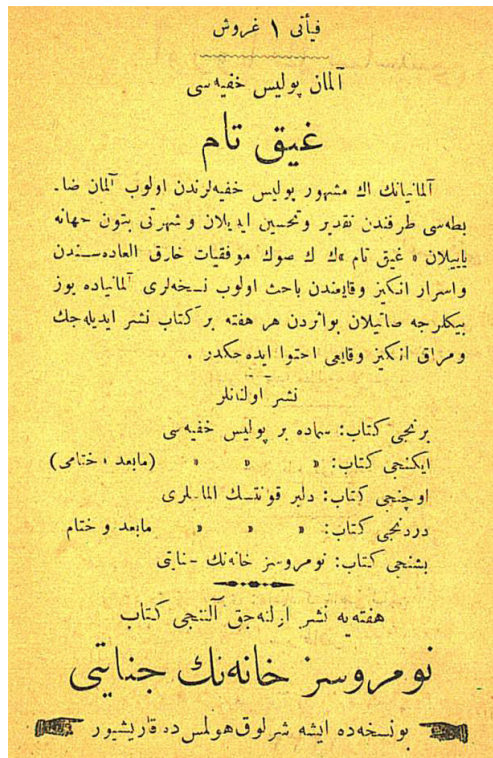
Ek 99. *Bir Oda Hizmetçisinin Rûz-nâmesi* (Enis Avni)

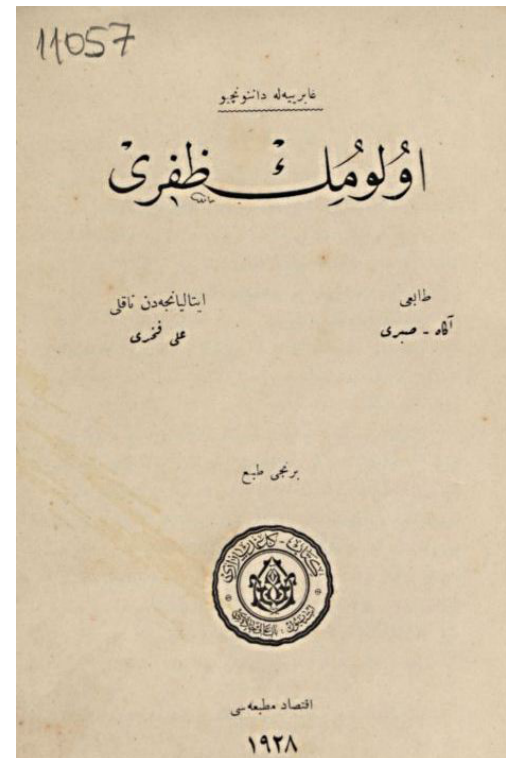
Ek 100. *Jülya'nın İntikamı* (Hüsnü Paşa-zâde İsmail Hakkı)

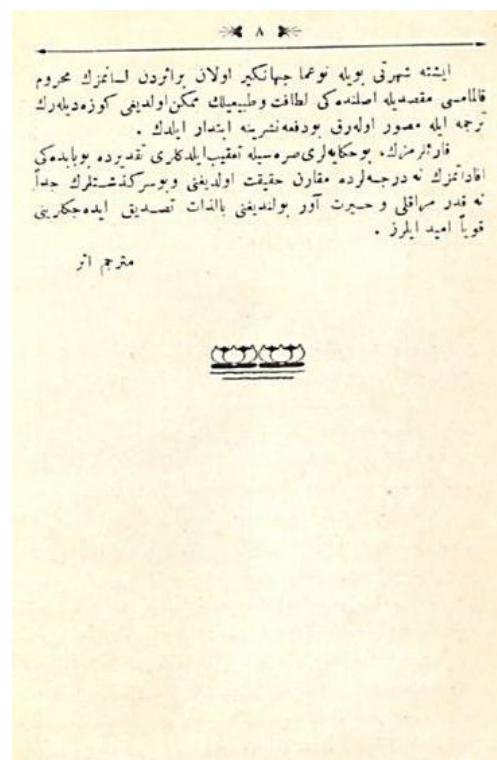
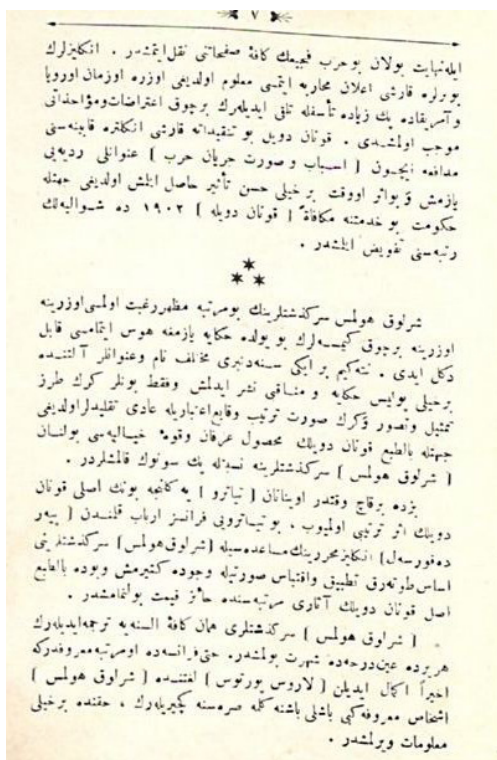
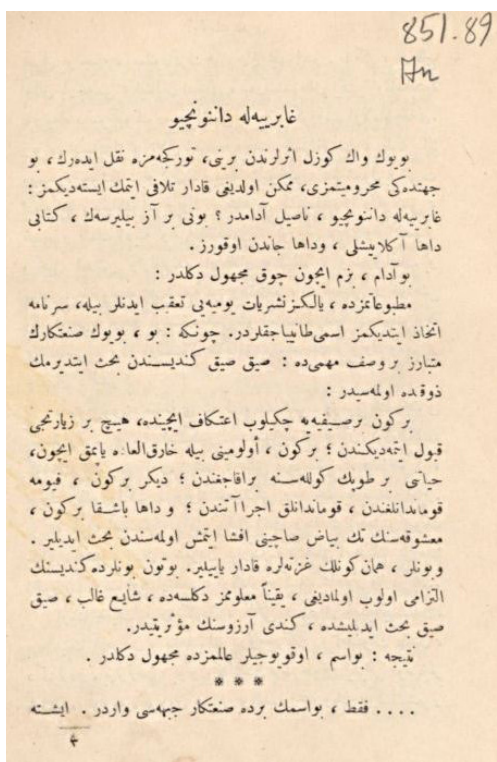

Ek 101. *Numarasız Hânenin Cinayeti* (A. Naci)

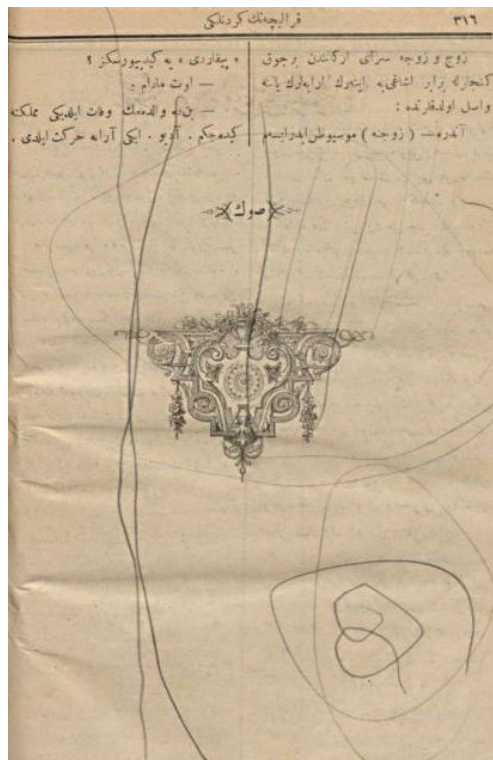

Ek 102. *Ölümün Zaferi* (Ali Muzaffer)

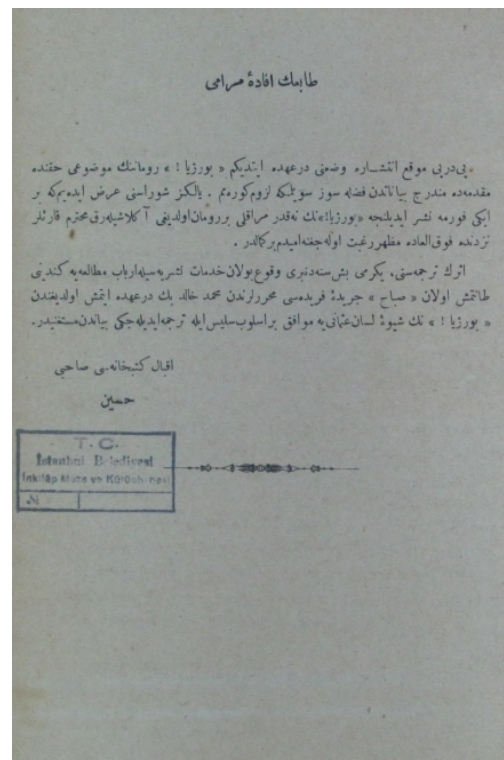
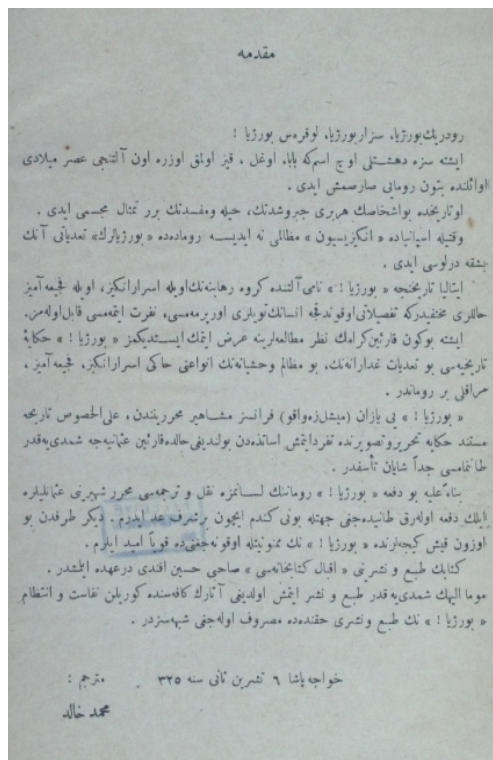

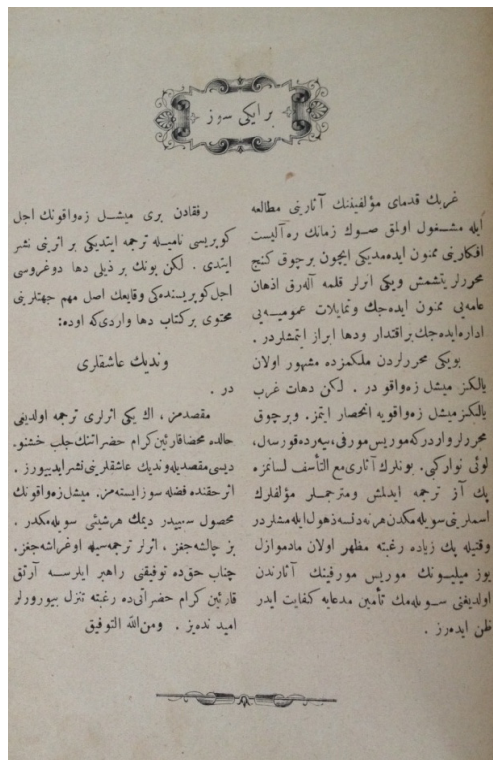
Ek 104. *Kraliçenin Gerdanlıǵı* (Süleyman Tevfik el-Hüseynî)

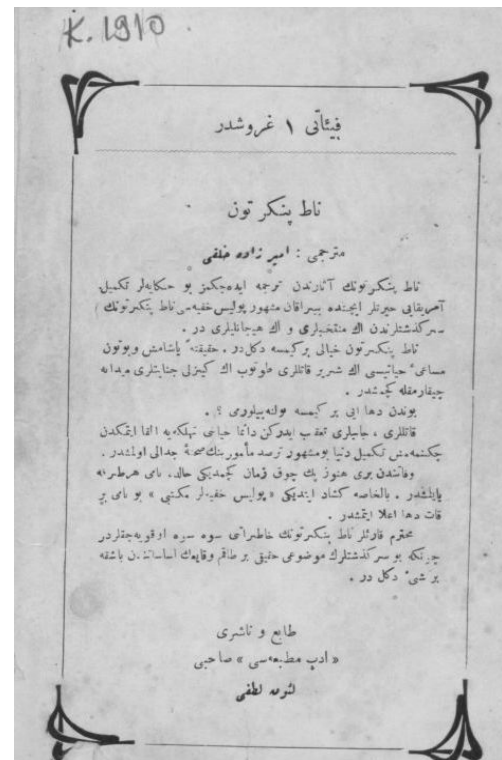
Ek 105. *Borjiya* (Mehmed Halid)

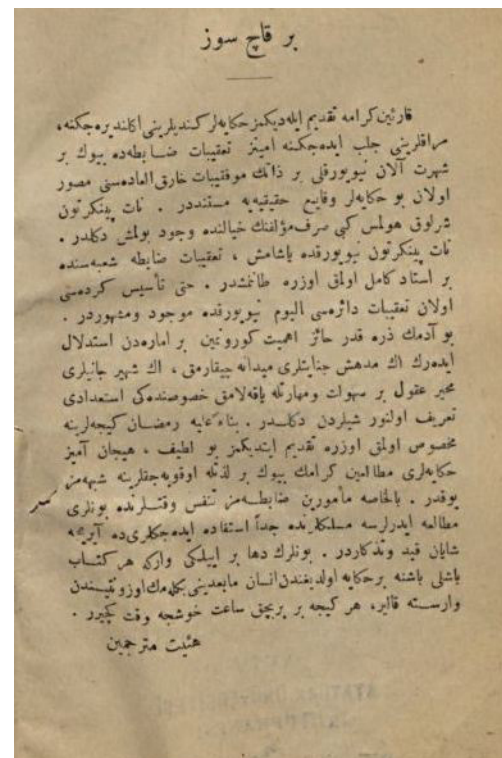
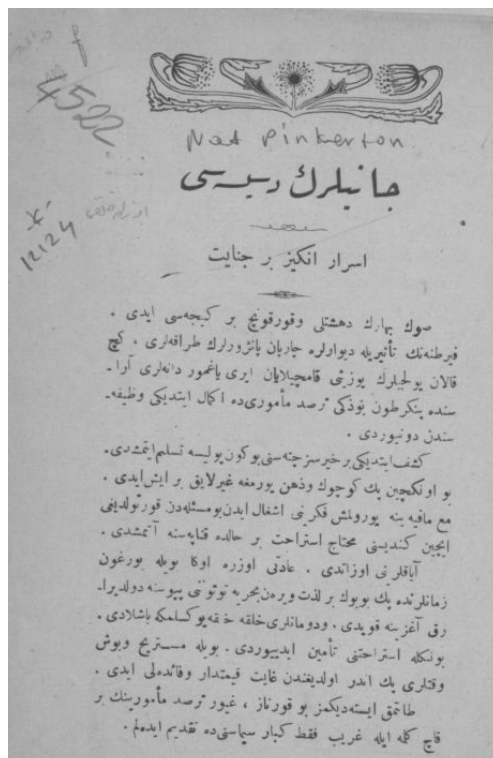
Ek 106. *Venedik Aşıkları*
(Zeki)

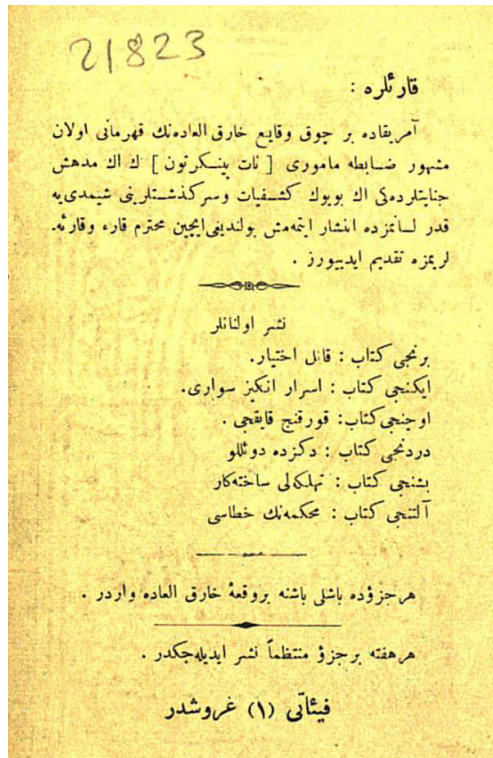
Ek 107. *Canilerin Desisesi*
(Emir-zâde Hulki)

Ek 108. *Kesik Baş*
(Sabah Gazetesi Tahrir Heyeti)

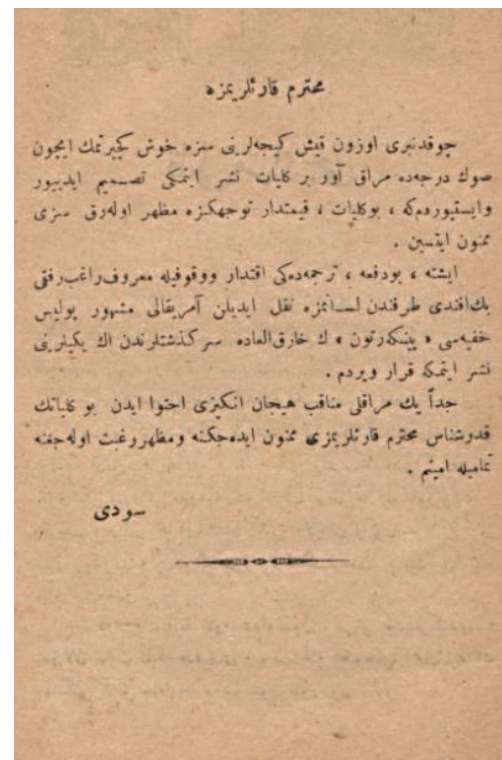
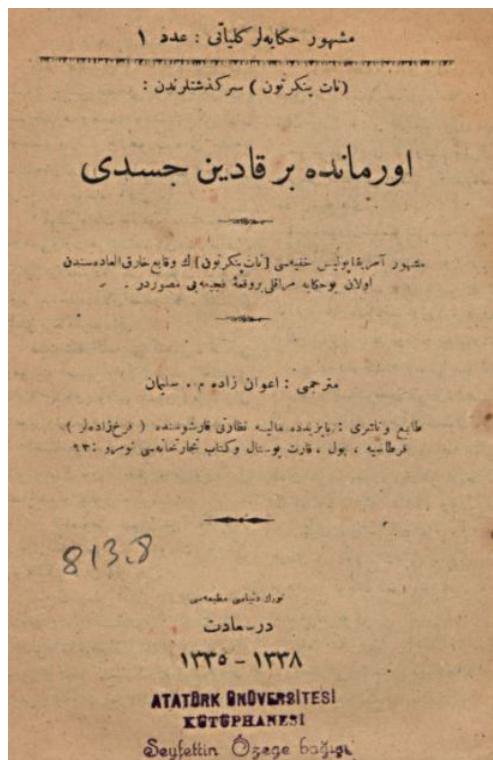
Ek 109. *Esrâr-engîz Hasta*
(E. Ali)

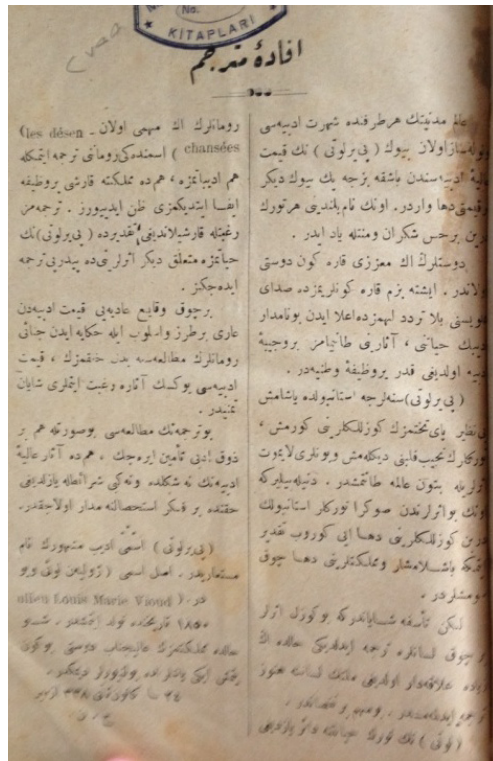
Ek 110. *Ormanda Bir Kadın Cesedi*
(Avan-zâde Mehmed Süleyman)

Ek 111. *Kanlı Mezarçı*
(Ragıp Rıfkı [Özgürel])

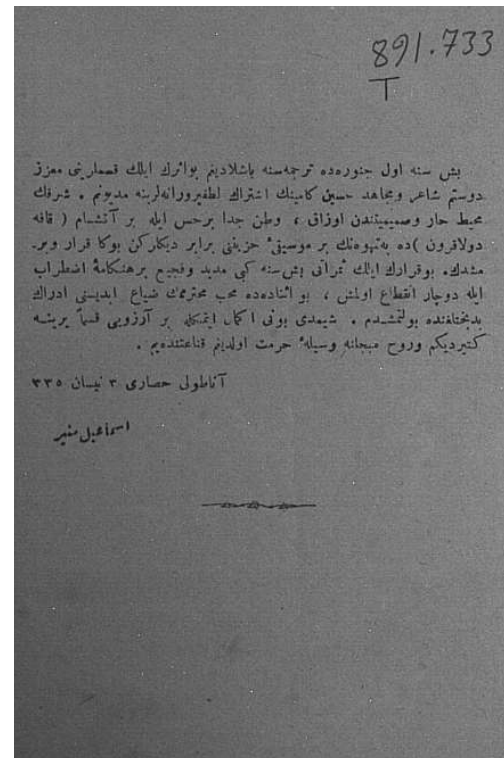
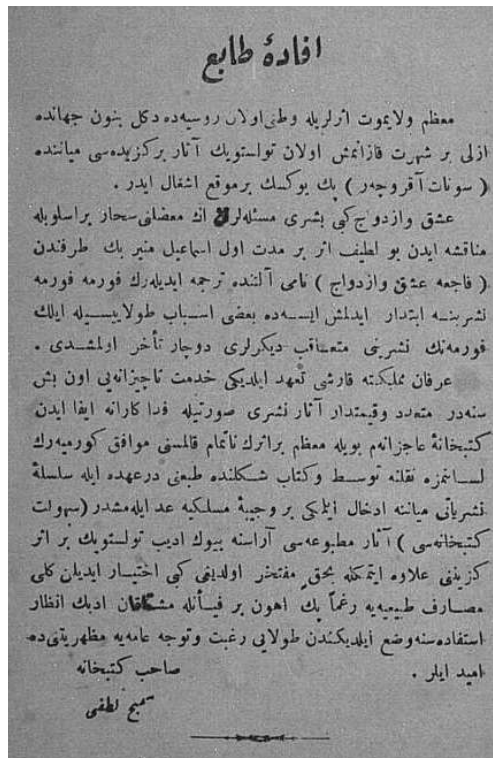
Ek 112. *Meyûseler*
(Hüseyin Naci)

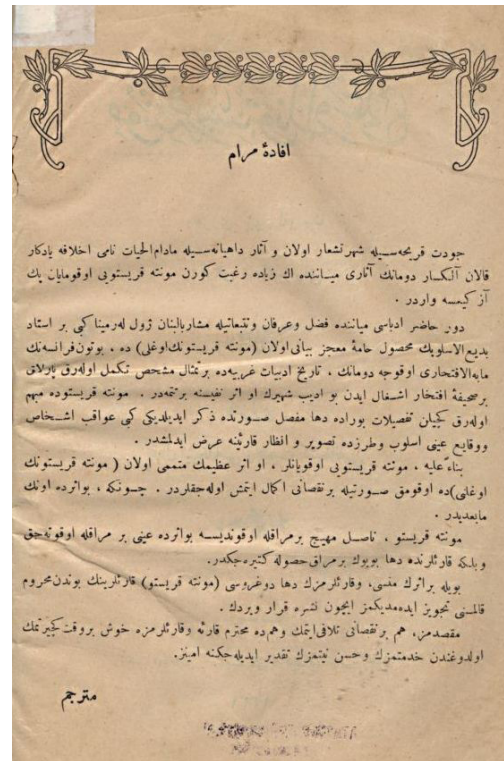
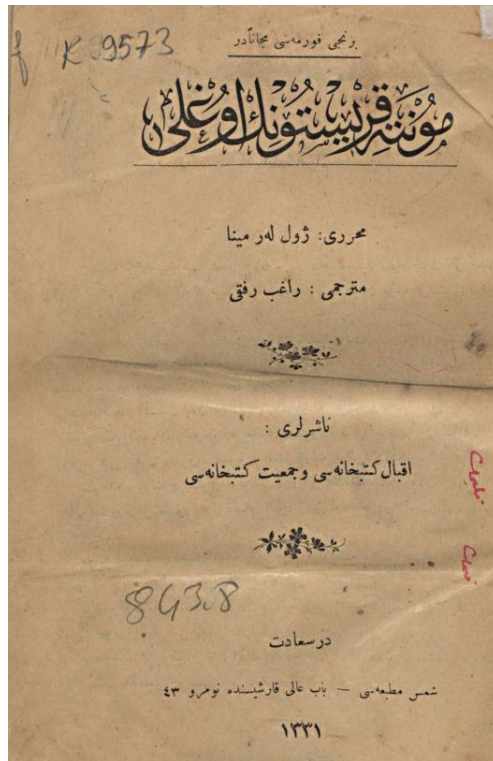
Ek 113. *Abbâse*
(Hasan Bedreddin)

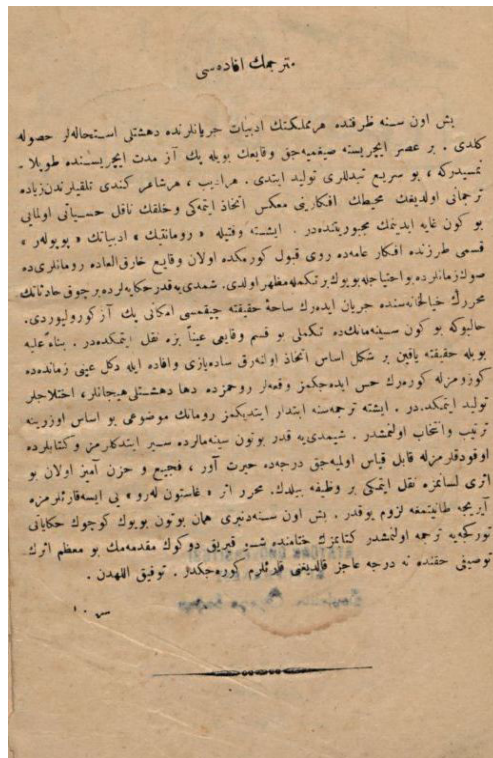
Ek 114. *Fâcia-i Aşk ve İzdivâc*
(İsmail Münir)

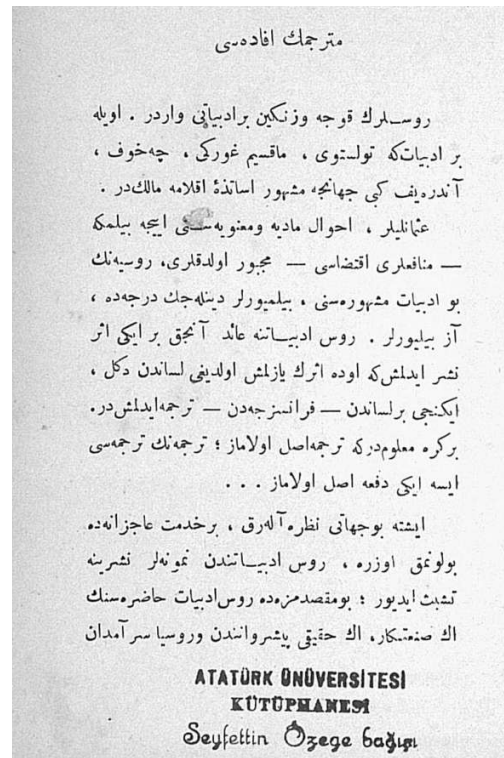
Ek 115. *Monte Kristo'nun Oğlu*
(Ragıp Rıfkı [Özgürel])

Ek 116. *İspati Yedilisi*
(Ş. E.)

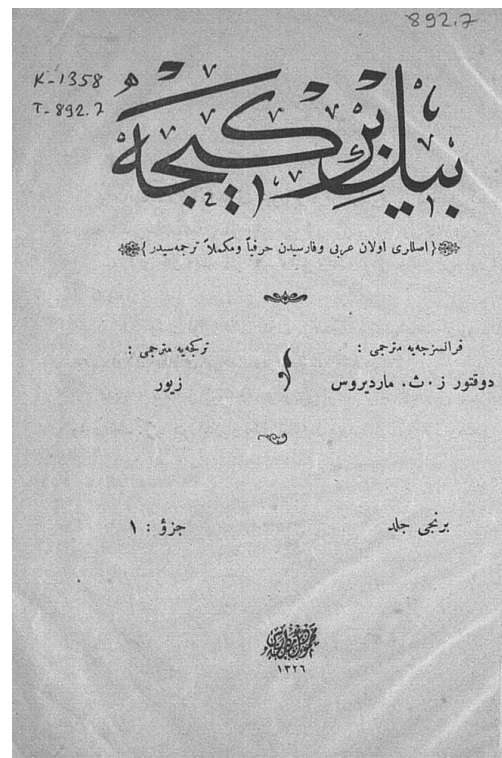
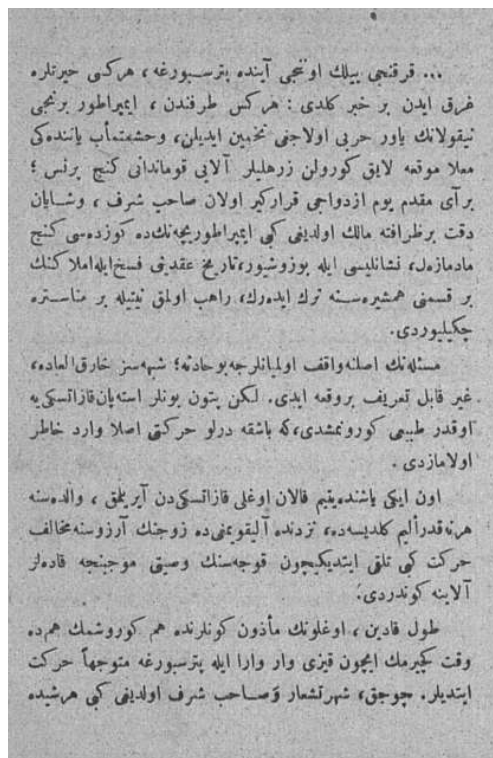
Ek 117. *Bir Defa Sonbaharda, Kadın ve Ana, Asur Kralı Essarahdon*
(Resul-zâde Mehmed Emin)

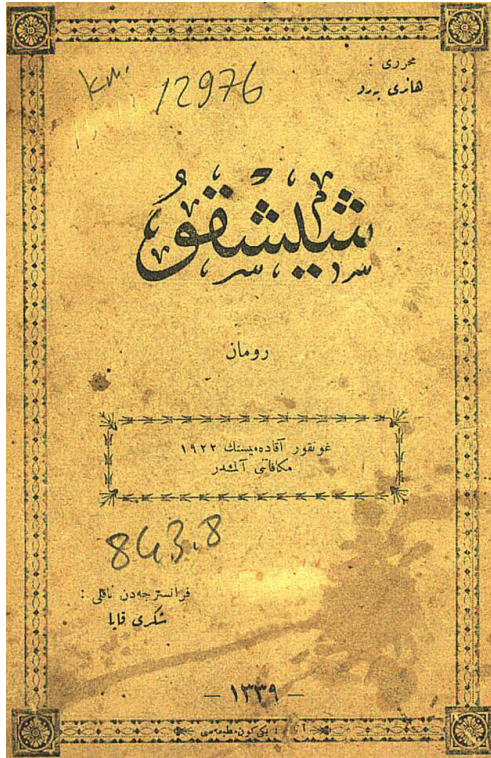
Ek 118. *Serj Baba*
(Orhan Nüzhet)

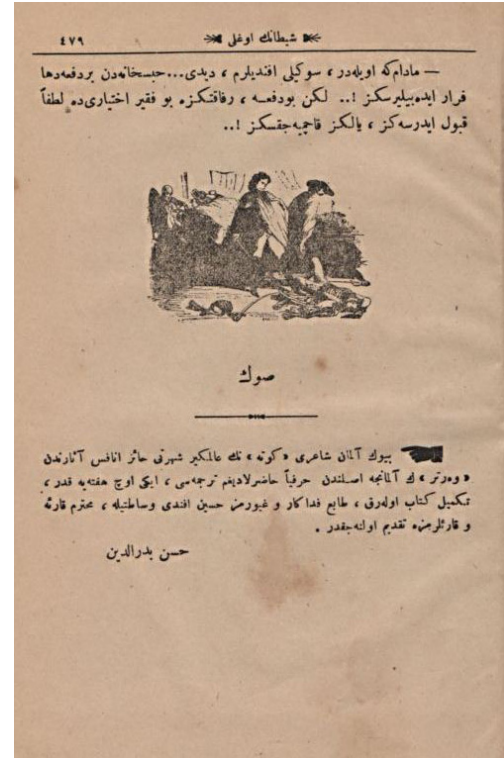
Ek 119. *Bin Bir Gece*
(Ziver)

Ek 120. *Şişko*
(Şükrü Kaya)

Ek 121. *Şeytanın Oğlu*
(Hasan Bedreddin)

ÖZGEÇMİŞ

İş Tel: 0 288 212 96 76
Faks: 0 288 212 96 79
GSM: 0 506 416 17 86
E-posta: eshabilbozkurt@gmail.com
Adı Soyadı: Eshabil BOZKURT
Doğum Tarihi: 01.10.1980
Unvanı: Okutman

Öğrenim Durumu:

Derece	Alan	Üniversite	Yıl
Lisans	Türk Dili ve Edebiyatı	Fatih	1998-2002
Yandal	İspanyol Dili ve Edebiyatı	Fatih	2000-2002
Tezsiz Y. Lisans	Orta Eğitim Alan Öğrt.	Atatürk	2002-2003
Y. Lisans	Türk Dili ve Edebiyatı	Fatih	2008-2010
Doktora	Diller ve Kültürlerarası Çeviribilim	Yıldız Teknik	2011- Devam ediyor

Yabancı Diller:

İngilizce: 92 (KPDS, 2010 Aralık)
İspanyolca: (Fatih Üniversitesi Yandal Sertifikası)

Yüksek Lisans Tezi: “İshâk Ata’nın Hadîkatü’l-Ârifîn İsimli Eseri ve Tahlili
(İnceleme-Metin-Sözlük-Tıpkıbasım)”,
Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Danışman: Dr. Nodirkhon Khasanov.

Doktora Tezi: “1908-1928 Yılları Arasında Batı Dillerinden Osmanlı
Türkçesine Çevrilen Romanlarda Mukaddime Geleneği”,
Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Danışman: Doç. Dr. Ayşe Banu Karadağ.

Görev Unvanı - Görev Yeri

Görev Unvanı	1. Görev Yeri	Yıl
Öğretmen	Hakkari Yüksekova Lisesi	2004-2006
Müd. Yrd.	Hakkari Yüksekova Lisesi	2006-2007
Öğretmen	Kırklareli Babaeski İMKB TM Lisesi	2007-2011
Okutman	Kırklareli Üniversitesi	2011-

Yayınlar

Uluslararası hakemli dergilerde yayımlanan/yayımlanacak makaleler

Bozkurt, Eshabil. 2010. “Hâce İshak Ata ve Hadîkatü’l-Ârifîn İsimli Eseri”, *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, C 1, S 1, 46-52 ss.

Bozkurt, Eshabil ve Ayşe Banu Karadağ. 2013. “Fransızca-Osmanlı Türkçesi Atasözleri Kitapları Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme”, *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. 8/10, 175-183 ss. (Bu makale, IX. Ulusal Frankofoni Kongresi’nde aynı başlık altında sunulan bildirinin genişletilmiş hâlidir).

Karadağ, Ayşe Banu ve Eshabil Bozkurt. 2014. “II. Meşrutiyet’ten Harf Devrimi’ne Kadar Osmanlıcaya Yapılan Roman Çevirilerinin Süreç Öncesi Normlar Bağlamında İrdelenmesi”, *Humanitas Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*. (Yayımlanmak üzere).

Uluslararası bilimsel toplantılarda sunulan ve özeti basılan bildiriler

Bozkurt, Eshabil ve Ayşe Banu Karadağ. 2012. “Disiplinlerarası Çalışmalar Kavşağında Bir ‘Kültür Aracısının’ Dil ve Çeviri Edinci: Şemseddin Sâmî”, *2nd International Conference on Foreign Language Teaching and Applied Linguistics*, 4-6 May 2012, Sarajevo, Bosnia and Herzegovina. (Bu bildirinin genişletilmiş hâli, “Ön Sözleri Tanıklığında Bir Gazeteci, Romancı, Oyun Yazarı, Dergici, Sözlükbilimci, Dilbilimci, Ansiklopedist, Şârih ve Çevirmen: Şemseddin Sâmî” başlığıyla, *İstanbul Üniversitesi Dilbilim Dergisi*’nde c. 1. (2013): 27-53 ss. yayımlanmıştır).

Uluslararası bilimsel toplantılarda sunulan ve bildiri kitabında basılan bildiriler

Bozkurt, Eshabil. 2012. “Çevirmen Ön Sözlerinin Tanıklığında Halil Edib”, *XII. Uluslararası Dil, Yazın ve Deyişbilim Sempozyumu*, 18/20 Ekim 2012, Trakya Üniversitesi, Edirne.

Bozkurt, Eshabil ve Reza Hosseini Baghanam. 2012. “Şemseddin Sâmî ve Hur-deçîn”, *XII. Uluslararası Dil, Yazın ve Deyişbilim Sempozyumu*, 18/20 Ekim 2012, Trakya Üniversitesi, Edirne.

Uluslararası bilimsel toplantılarda sunulan bildiriler

Bozkurt, Eshabil. 2013. “Türk Edebiyatının İlk Çeviri Romanlarında Çevirmen Tanıklıkları”, *II. Uluslararası Türk Dilinin ve Edebiyatının Bugünkü Sorunları ve Çözümleri Sempozyumu*, 30 Mayıs-1 Haziran 2013, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.

Ulusal hakemli dergilerde yayımlanan/yayımlanacak makaleler

Bozkurt, Eshabil ve Ayşe Banu Karadağ. 2013. “Ön Sözleri Tanıklığında Bir Gazeteci, Romancı, Oyun Yazarı, Dergici, Sözlükbilimci, Dilbilimci, Ansiklopedist, Şârih ve Çevirmen: Şemseddin Sâmî”, *İstanbul Üniversitesi Dilbilim Dergisi*, c. 1. (2013): 27-53. (Bu makale, *2nd International Conference on Foreign Language Teaching and Applied Linguistics*’te sunulan “Disiplinlerarası Çalışmalar Kavşağında Bir ‘Kültür Aracısının’ Dil ve Çeviri Edinci: Şemseddin Sâmî” başlıklı bildirinin genişletilmiş hâlidir).

Bozkurt, Eshabil. 2013. “Meşrutiyet Dönemi’nde Çok Kimlikli Bir Mütercim: Avan-zâde Mehmed Süleyman”, *Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*. Vol. 37. No 2 (2013): 49-63.

Ulusal bilimsel toplantılarda sunulan bildiriler

Bozkurt, Eshabil ve Ayşe Banu Karadağ. 2013. “Fransızca-Osmanlı Türkçesi Atasözleri Kitapları Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme”, *IX. Ulusal Frankofoni Kongresi*, 23-25 Mayıs 2013, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun. (Bu bildirinin genişletilmiş hâli, “Fransızca-Osmanlı Türkçesi Atasözleri Kitapları Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme” başlığı ile *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* dergisinde (8/10: 175-183 ss.) yayımlanmıştır).

Hakemsiz dergilerde yayınlanan makaleler

Bozkurt, Eshabil. 2012. “Hayırlı Bir Padişah, Hayırlı ve Hayırsız Bir Çevirmen: ‘İşveren’ Padişah, ‘Çevirmen’ Mercüme Ahmed Olunca...”, *Çeviribilim: Çeviri ve Çeviri İncelemeleri Dergisi*, S 8, 42-48 ss.

Konferanslar

Bozkurt, Eshabil. 2012. “Telakkî-i Roman ve Sebeb-i Tercüme-i Mütercimîn”, *Çeviribilim Konferansları Dizisi: Çeviribilim ve Türk Dili ve Edebiyatı*, 23.11.2012, Doğu Üniversitesi, İstanbul.

Bozkurt, Eshabil. 2013. “Ön Söz/Son Söz Tanıklığında Çeviri Eser Seçimi”, 09.04.2013. Cumhuriyet Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Mütercim-Tercümanlık Bölümü, İngiliz Dili ve Edebiyatı Kulübü.